İSMET KABAAĞAÇLI NOONAN

Halikarnas Balıkçısı'nın Kızından

ANILAR AKIN AKIN

bilgi yayınevi

SERTİFİKA NO 15033

ISBN 978 - 975 - 22 - 0310 - 5
2009 . 06 . Y . 0105 . 3840

Birinci Basım Ağustos 2009

İkinci Basım
Eylül 2009

BİLGİ YAYINEVİ
Merkez: Meşrutiyet Cd., No: 46/A, Yenişehir 06420 / ANKARA
Tlf.: (0-312) 434 49 98/ 434 49 99/ 431 81 22 • Faks: (0-312) 431 77 58
Temsilcilik: İstiklâl Cd., Beyoğlu İş Mrk., No: 187,
Kat: 1/133, Beyoğlu 34433 / İSTANBUL
Tlf.: (0-212) 244 16 51 - 244 16 53 • Faks: (0-212) 244 16 49

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Cd., No: 8/A, Kızılay 06420 / ANKARA
Tlf.: (0-312) 434 41 06 • Faks: (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM
Merkez: Gülbahar Mh., Gülbağ Cd., No: 33, A-B Blok,
Mecidiyeköy 34387/ İSTANBUL
Tlf.: (0-212) 217 63 40 - 44 • Faks: (0-212) 217 63 45
Şube: Narlıbahçe Sk., No: 17/1, Cağaloğlu 34112 / İSTANBUL
Tlf.: (0-212) 522 52 01 - 512 50 59 • Faks: (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • info@bilgiyayinevi.com.tr

İSMET KABAAĞAÇLI NOONAN

Halikarnas Balıkçısı'nın Kızından

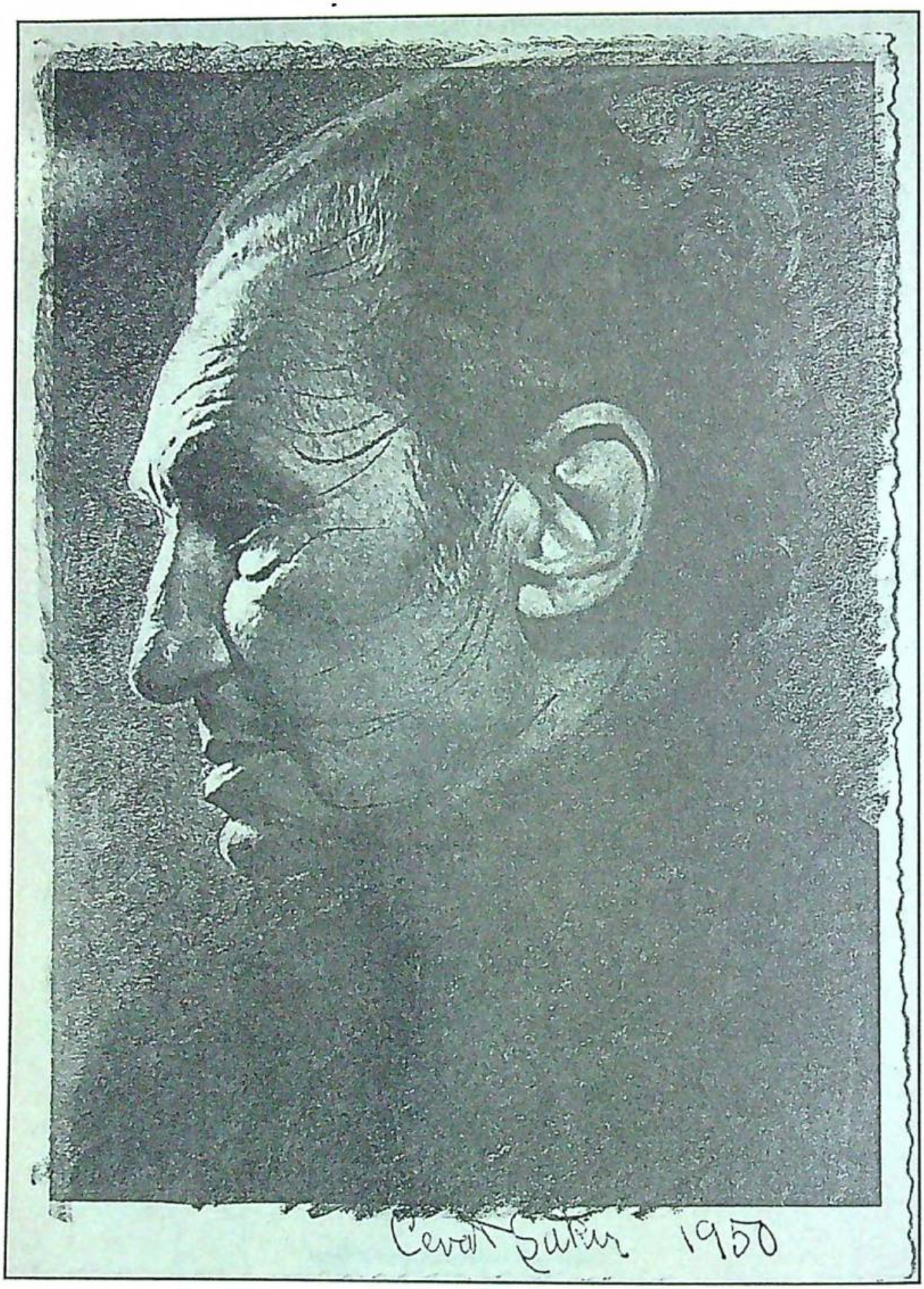
Anılar Akın Akın

BİLGİ YAYINEVİ

kapak: bilgi yayınevi
fotoğraflar: ismet kabaağaçlı noonan'ın arşivinden

baskı: cantekin matbaacılık
yayıncılık ticaret ltd. şti.
(0-312) 384 34 35-384 34 36

Ah anılar!
İşte öyle alır başını gider,
durduramazsınız!

Cevat Sutun 1950

Ilk defa aşkım
Sarı Saçları Güneşli
Ismetula Zambaklaya
Kızım
babasından
ebediyete kadar
mezhabalar — taş

Cevdet Sakir
22 Ilkteşrin 1954
Izmir

GİRİŞ

Akın akın geldi anılar, akın akın; dalga dalga... Kimi zaman gülerek, kimi zaman ağlayarak aldım kalemi elime. Kolay olmadı yazmak; zor başladım, zor bitirdim. En çok da sevgili insanlarımın satırlara sığmayacağından korktum. Yazdığım veya yazamadığım onca güzel insanla dopdolu geçen upuzun bir hayat ve belki yorgun ama insan sevgisi ve yaşam sevinciyle dopdolu bir yürek. Evet, zenginim, bu kitaba sığmayacak kadar çok anılarımda ve yüreğimde yaşayanlarda.

Anılarım ve yüreğimle yeni tanışanlara kocaman bir MERHABA!

Nereden başlasam teşekkür etmeye, nerede bitirsem?

Ah **John** Ah! Başımın tatlı belası... Tam elli beş yıl boyunca seninle beraber büyüdük, birlikte düştük, birlikte kalktık, üç çocuk büyüttük birlikte.

Hep şakalaşırdık, birimiz kitap yazsa, "Sana rağmen yazdım" diye not düşeceğiz diye.

İlk teşekkür ve ithaf sana...

Bahar, Bahar, Bahar... Bu kitap yazılırken yaz kış demeden evime baharı getiren **Bahar Vardarlı**... Otuz beş yıl evvel dernekte başlayan arkadaşlığımızın böyle bir dostluğa, paylaşıma dönüşeceğini kim bilebilirdi?

Ekim 2005 tarihinde Kolej'de "Dipnot Kitap" kulübünde babamla ilgili yaptığım konuşmanın ardından bir kitap yazma fikrini aklıma soktun yeniden. Daha önce düşünmüş ancak cesaret edip başlayamamıştım. Yazdığım takdirde yardımcı olabileceğini söylediğinde, "Sahiden mi?" diye sormuş, çocuklar gibi sevinmiş, heyecanlanmıştım.

Aaah **Bahar**'cığım, duygularım öyle derin ki, ne kelimelere sığar, ne de kuru bir teşekküre. Sen olmasaydın bu kitap asla olmazdı! Evime rüzgâr taşıdın hep yelkenlerim inikken. Yemeğimizi yer, çayımızı içerken bir de bakardık pupa yelken yol alıyoruz anılara...

Sonsuz desteğin, özverin, çalışkanlığın, anlayışın, bilgin, ilgin, içtenliğin... Öyle çok özelliğin var ki sıralayabileceğim. İyi ki varsın! İyi ki sevgili eşin **Murat** bu kadar anlayışlı bir insan! İyi ki bu yolculuğa birlikte çıktık! Sağ ol, var ol sevgili **Bahar**! Merhaba!

Cevadiko, Kuki, Dodo ve **Cevat**'ın sevgili eşi **Gürcan**...

Benim ilham perilerim. Yaşam sizinle güzel, değerli. Varlığınız bana hep güç verdi, verecek de. Siz var oldukça ben de varım.

Kaybettiğimiz ve özlediğimiz sevgili **Sina Abim**, kardeşlerim **Aliye, Haluk, Suat, Işıl**... Ne güzelmiş yaşadığımız çocukluk ve hayat. Sevgi ile büyüdük; sevgi ile büyüttük ailelerimizi...

Can torunlarım **Can, Cem, Cansu, Ceylan**...

Her birinizin doğumuyla, babamın dediği gibi, "Ölümü bir kez daha yendim." Sizinle gençleştim, coştum. Hepiniz çok özelsiniz ve içim titriyor her birinize. Mutlu olun, dolu dolu yaşayın hayatı! Yarınlardaki mutluluğunuz benim mutluluğum olacak, göremesem de...

Ve sevgili **Ayşe** ve **Seniha Mayda**, baba dostu **Safiye Ayla**'dan bana armağan kaldınız. Bazen kardeşlikten de öte dostluklar vardır, bizimki de böyle bir şey işte. Ne şanslıyım ki tanıştığımız günden beri koruyucu kanatlarınızı hep yanımda hissettim. Nice acıları, nice sevinçleri paylaştık sizinle ve şükür ki bu günlere gelebildik.

Benim sağ ve sol kolum, sevgili kızlarım, çeyrek asır beraber olduğumuz **Ayten Keser** ve Türkmenistan'dan gelerek, iki yıldır hayatımıza destek olduğu kadar renk katan

Aysha Rüstem. **John** ve benim yaşantımın en yakın tanıklarıydınız; sizi hep ailemizin bir parçası olarak anacağım.

Kırk yıllık komşular, **Güner**, **Nermin**, **Ayfer** ve **Selda Hanım** ve aileleri... Gelen giden dostlar, susmayan telefonlar... Nasıl sığdırırım isimlerinizi bu satırlara? Her biriniz hayatımın çok önemli bir parçası oldunuz. Bu kitapta adınız geçsin geçmesin kalbimdesiniz ve varlığınıza şükrediyorum.

Ne zormuş kitap yazmak, hadi çevrenin desteğiyle yazdın diyelim, ne zormuş, "Basılır mı ki acaba?" diye beklemek.

Yıllardır babamın kitaplarını basan Bilgi Yayınevi'nden Sevgili **Ahmet Küflü** ve oğlu **Bilgi**'ye olan güvenimden başladım iki yıl önce bu işe. Kendileri bu şansı bana tanıdılar, destek oldular. Zamanla kendimi akraba kadar yakın hissettiğim, inandığım Sayın **Ahmet Küflü**'ye sonsuz sevgi ve teşekkürler.

Son olarak, editörümüz Sayın **Biray Üstüner**, yazar olmayan ben inşallah sizi çok yormadım, zorlamadım. Yaptığınız düzeltmeler ve öneriler eminim kitabıma değer katacaktır.

Acı bir not: Bu kitabın baskıya hazırlanma aşamasında, 29 Haziran 2009 gecesi, babamın karaoğlu, kardeşim **Suat Kabaağaçlı**'yı kaybettik. İsterdim ki bu kitabı kendi ellerimle ona verebileyim. Olamadı. Acım içimde.

AKIN AKIN ANILAR

Anılar yıllar geçtikçe üst üste birikiyor, yaşlar da anıların yoğunluğu arttıkça ilerliyor. Anıların bazıları bugün yaşanmışçasına pırıl pırıl hatırımda, bazıları ise bulutlar arkasına saklanmış, belirsiz. Allahtan resimleri ve belgeleri biriktirme gibi bir huyum var, anımsamakta bana yardımcı oluyorlar. Özellikle fotoğraflar, çok şeyi çağrıştırıyorlar eskilere dair. Fotoğraflar benimle konuşuyorlar, beni uyarıyorlar, onlara tekrar tekrar baktıkça anılar akın akın gelmeye başlıyor...

Bencillik edip anılarımı kendime saklamak istemiyorum, siz dostlarla paylaşma çabası içindeyim. Kendimi, dünyaya geldiğim aile ortamı, babamın topluma mal olmuş kişilik yapısı, özel yaşantım açısından çok ayrıcalıklı, çok şanslı gördüğüm için bütün yaşadıklarımı yazmak istedim.

Uzun zamandır aklıma geldikçe, yoğun yaşamımdan vakit buldukça, not defterime bir şeyler yazmayı âdet edindim. Sonunda baktım ki anılar birikmiş, bu kitabı oluşturmuş.

Gelin girin benim yaşantıma, birlikte başlayalım "**İsmetula**"nın yaşam öyküsüne...

ANNEMLE BABAM EVLENİYOR

Babam Bodrum'da yaşadığı sürgün süresi bitince, 1929 yılında, eşi **Hamdiye Teyze**'den ayrılmış; bir-iki yıl sonra da Girit'ten mübadeleyle gelen gencecik **Hatice**'yle (annemle) tanışmış. **Hatice** o zaman çocuk yaşlarda; uzun uzun parmakları ve siyah capcanlı gözleri var. Babam önce ellerine âşık olmuş,

sonra da kendine. Fakat derdini nasıl anlatacak? Sürgün, eşinden ayrılmış, bir çocuğu var, yaşı da o zaman otuz beş civarı...

Daha sonraları anneannem olacak **Seniye Hanım** ise dul. Eşini Girit'teyken kaybetmiş, iki büyük kızı **Emine** ve **Hüsniye Tetelerim** (teyzelerim), oğlu **Hasan Dayım** ve de en küçük kızı **Hatice** ile Girit'ten bir gemi ile göçüp, Bodrum'da yaşamaya başlamışlar. Yaşamlarını sürdürebilmeleri için onlara bir ev ve mandalin bahçesi verilmiş.

Babam, her zamanki yaratıcılığıyla, annemin kalbini fethetmek için çok değişik bir yöntem bulmuş. Annemin deniz kıyısında kumda yürürken ayak izini alıp, bir çift ayakkabı yaptırmış ve hediye olarak götürmüş.

Eh işte tam sanatçı duyarlılığı, davranışı; ve evlenmişler. İyi de olmuş, yoksa biz olmayacaktık.

Biz üç kardeş, **Aliye**, **Suat** ve **İsmet**, annemiz **Hatice** ile.

DÜNYAYA GELİŞİM

Annem evlendikten bir süre sonra hamile kalıyor; fakat erik toplamak üzere tırmandığı ağaçtan düştüğü için bebeğini kaybediyor. Babam bu arada yıllarca ailesinden uzak kalmış, onun için en değerli insan olan annesini çok özlemiş. Sürgün süresince sadece mektuplarla hasret gidermişler ana oğul. Babam ikinci kez bebek bekleyen yeni eşini ailesine tanıştırmak ve eşinin daha güvenli bir ortamda bebeğini dünyaya getirmesini sağlamak için İstanbul'a gitmeye karar veriyor.

Şakir Paşa Ailesi o yıllarda (1930) Büyükada'da **Şakir Paşa Köşkü**'nde yaşıyor. Yıllar yıllar sonra **Füreya Abla** söylemişti: **Şakir Paşa** ve eşi **Sare İsmet**'in Büyükada'da doğan ilk torunları **Füreya**, son doğan torunları benmişim.

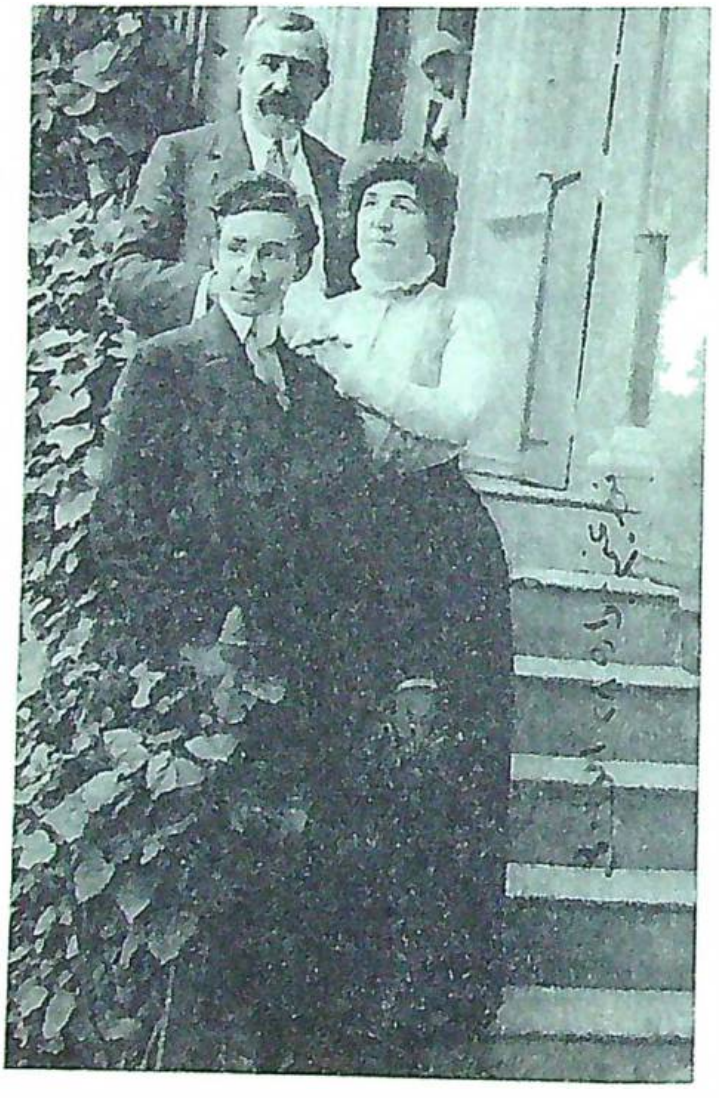
Babam anlatırdı, doğduğumda babaannem beni sevgiyle kucaklamış. Köşkte kaldığımız süre boyunca, yüzümü gül sularıyla siler, bir Girit tekerlemesiyle "İsmetula, Zambetula, Metikokini, Pleksula" (Kırmızı örgülü saçlı bebek) diye sever okşarmış. Ailede son yıllara kadar başta babam olmak üzere, halalarım, amcam beni hep **İsmetula** diye çağırırlardı; hoşuma da giderdi böyle çağrılmak. Doğumumdan yirmi gün sonra annem ve babam Bodrum'a dönmeye karar vermişler. Şık bir sepet hazırlanmış ve ben ilk yolculuğumu bu sepet içinde yapmışım.

ANNE VE BABA AİLELERİM

Annemle babamın aileleri ilk bakışta birbirine zıt görünürler. Babamın ailesi daha aristokrat, daha entelektüel; İstanbul'un belli başlı ailelerinden bir tanesi idi. Türkiye'de birçok sanatçı yetiştiren **Şakir Paşa Ailesi** olarak bilinen aile. Ailenin ilk sanatçı kişisi babam, **Cevat Şakir Kabaağaçlı**, "**Halikarnas Balıkçısı**"dır.

Ailelerin birbirine çok zıt görünmesine rağmen bence aralarında çok büyük bir bağ vardı. Her iki ailenin kadınları da Girit kökenliydi ve bu kültürün verdiği ortak değerleri taşıyorlardı. Ben her iki tarafı da yakından tanıyabildiğim için çok şanslıydım ve hepsini ayrı ayrı çok sevdim.

Şakir Paşa Ailesi'nin renkli, yaratıcı, kimi zaman dramatik fertleri çok tanınmış ve iz bırakmışlardır. Başta babam, ardından **Fahrunissa Zeid, Aliye Berger**, kuzenlerimden **Füreya Koral, Nejad Melih Devrim** ve **Şirin Devrim Trainer** bu ailenin en tanınmış sanatçılarıydı. Ama inanın benim için tüm akrabalarım aynı derecede ilginç, çalışkan, yaratıcı ve üretkendirler.

Babam ilkgençlik yıllarında babası **Şakir Paşa** ve annesi **Sare İsmet Hanım** ile birlikte, Büyükada'daki köşkte.

İLK EVİMİZ

Bodrum'da hatırladığım ilk evimiz, Cumhuriyet Caddesi üzerinde Azmakbaşı'na yakın anneanneme ait olan bir evdi. Bu ev deniz tarafında değil, kara tarafındaydı. Dış kapıdan büyükçe bir avluya açılırdı. Kapının sağında kocaman bir zeytin ağacı, solunda da üzeri hep kapalı tutulan bir kuyu vardı. Bunun sekiz-dokuz metre ötesinden asıl evin içine girilirdi.

Ev iki katlıydı, aşağıda uzun bir oda ve mutfak olduğunu hatırlıyorum; birkaç basamakla yukarı çıkılırdı. Yukarıda bir metre yüksekliğinde falan bir kerevet vardı, bayılırdım tırmanıp üstünde oynamaya.

Aliye bu evde doğmuştu, o yıllar 1930'ların başı olmalı. Bazı şeyler dün gibi hatırımda: küçük bir sepete ip bağlanmış, düşmeyeyim diye arkadan biri beni tutuyor, pencereden sepeti indiriyoruz, içine aşağıdan hediyeler, şekerler konuyor. Sepeti yukarı çekiyoruz, güya bunları bana kardeşim getirmiş; herhalde kıskanmamam için böyle bir oyun düşünülüyor. Ben de çok küçüğüm fakat anı çok canlı. Sonra resim bitiyor sanki, ardından hiçbir şey hatırlamıyorum.

İKİNCİ EVİMİZ

İşte bu ev en güzel çocukluk günlerimizin geçtiği kendi evimizdi. Ne zaman bitti, ne zaman taşındık hatırlamıyorum. Hemen ilk evin karşısında, deniz üzerinde. Denizden bakınca bir vapur sanki, denize açıldı açılacak... Eve girerken sol yanında kocaman bir boş arazi daha var. Babamın adalardan topladığı sünger taşları ve sağlam olması için tonlarca demirle takviye ederek yaptırdığı bu evin girişi sokak tarafından, dört beş basamak; az evcilik oynamadık bu merdivenlerde...

Kapıdan girince solda, kocaman bir Bodrum şöminesi, denize bakan büyük pencere, önünde masa var. Yemek bölümünden mutfağa geçiliyor. Evin altı sarnıç, yağmur suları-

nın birikmesi ve toplanması için kullanılıyor. Sonraki yıllarda Bodrum'da ipekböceği besleyenler az kullanmadı o suları, ipeklerini yıkamak için. Mutfak kapısının karşısında yukarıya çıkan bir merdiven.

İkinci kat, kocaman bir oda ve denize açılan daha küçük bir odadan ibaret. Her taraf pencere; sokağa bakanlar dağı görüyor çünkü çok az ev var. Tavan sactan, sacın birleştiği vidalardan yağmur yağdıkça su damlıyor. Her bağlantının altında kovalar var, kimbilir bu ne kadar zor oluyor annem ve babam için. Biz çocuklar ise farkında değiliz, yağmur damlalarının saca vuran sesini seviyoruz.

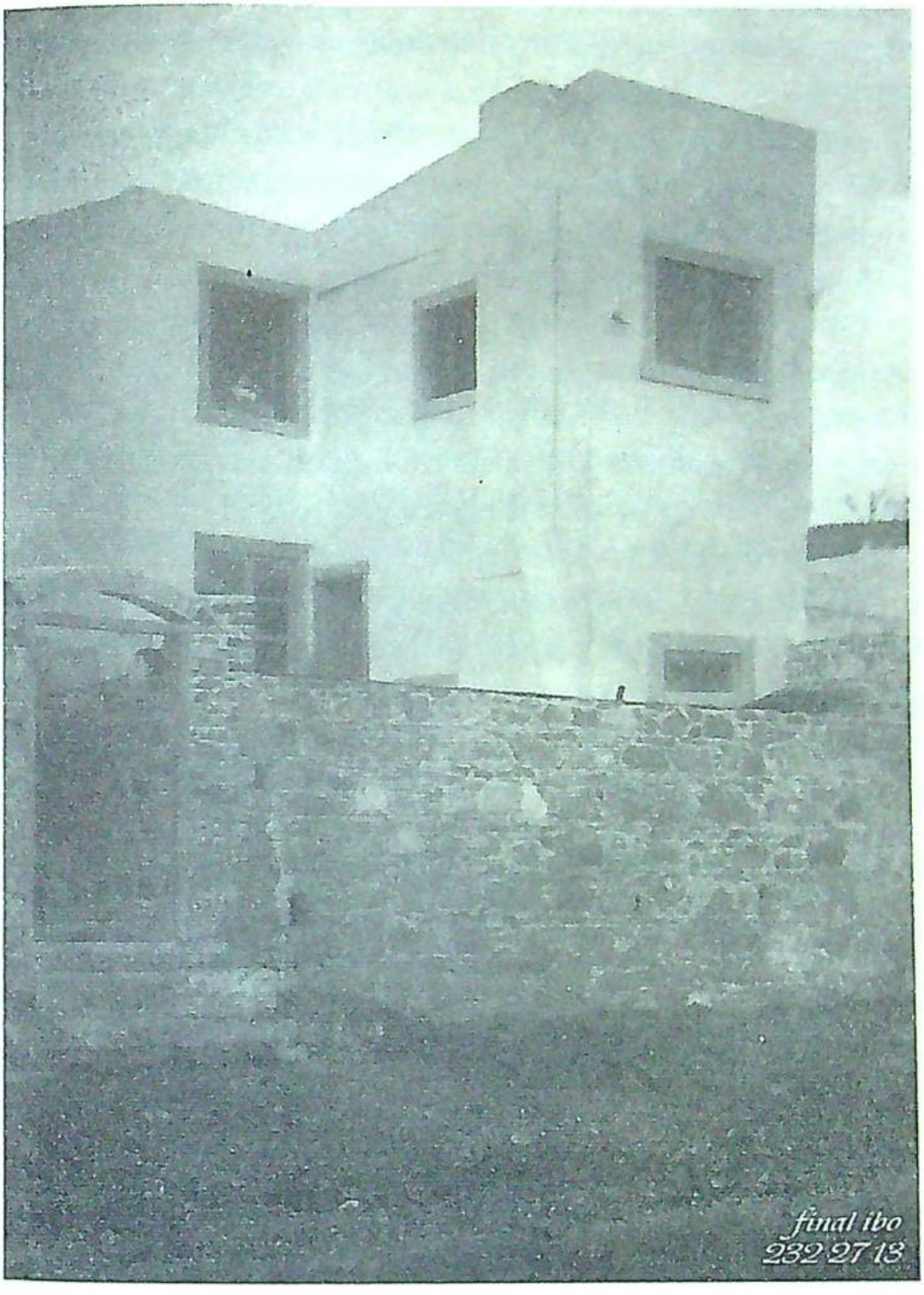
Evin arka kısmı denizin üzerinde avlu. Kışın yosun doluyor, yosunların içine atlıyoruz, gömülüyoruz çığlıklar atarak. Babamın biricik teknesi "Yatağan", ev inşa edilirken babamın duvara gömdürdüğü koca halkaya bağlı.

Yeni evde bir yenilik! Annem iki kız çocuktan sonra bir oğlan istemiş olmalı. Yukarıda yerde kocaman bir yer yatağının içinde annemi görüyorum, bir taraftan diğer tarafa dönüyor. Küçüğüm, ne olduğunu anlamıyorum, oysa annem evde doğum yapıyor. Ak yüzlü bir hanım var, bana "Babaannen" dediklerini hatırlıyorum. (Keşke olsaydı, adını taşıdığım insan, en çok görmek istediğim insan; ne yazık ki hiç göremedim. Ben babaanneme çok benzermişim ki, halalarım, "Hiçbirimiz annemize senin benzediğin kadar benzemedik" der, **Suat Amcam** ise bana "Küçük Annem!" diye sarılırdı.)

Kardeşim **Suat**'ın doğumuyla ailemiz tamamlandı. **Suat**'ın doğduğunda gözleri kapalıydı, açılması için anne sütü ve limon koyduklarını hatırlıyorum.

Babamın ilk eşi İtalyan **Agnezi**'den olan bir ablamız da vardı, **Mutarra**. O hiç görmediğimiz, sadece resimlerinden tanıdığımız ablamızdı.

Bir de ikinci evlilikten ağabeyimiz, can ağabeyimiz **Sina** var, annesiyle kışları Büyükada'da, daha sonraları Burgaz'da

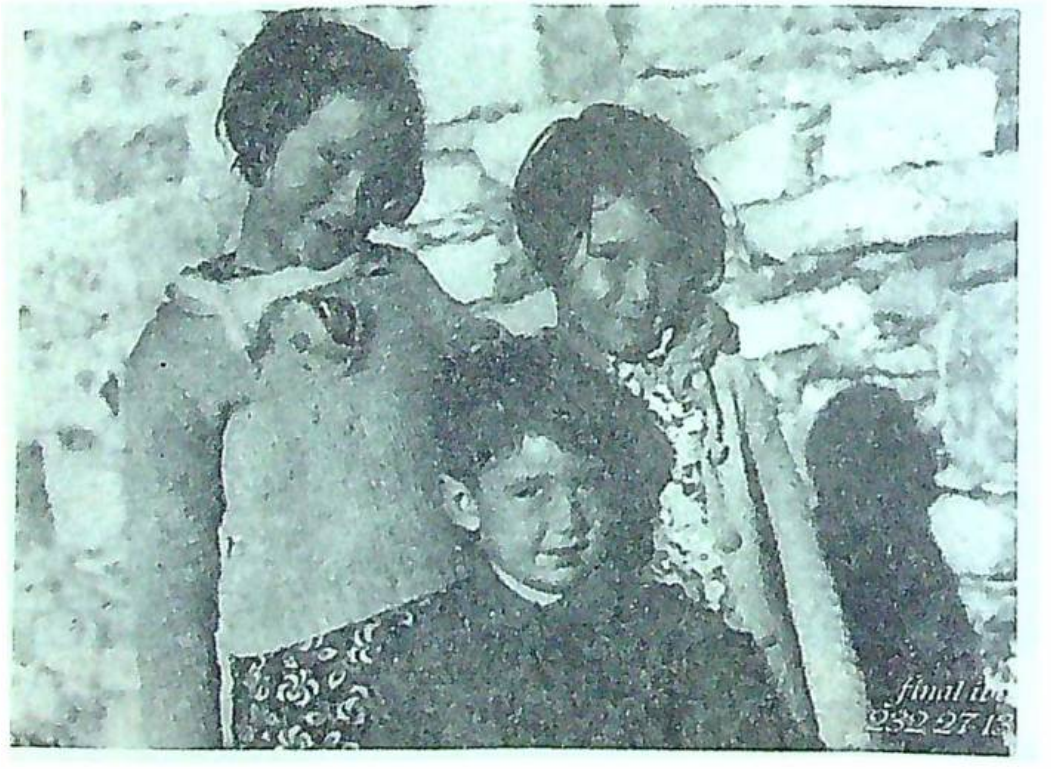
Babamın elleriyle yaptığı ilk evimiz

yaşayan. Yazları okul kapanınca Bodrum'a gelirdi. "Ağabeyim geldi!" diye bayram yapardık. Hep beraber bu evde büyüdük.

Bu dönemden aklımda kalan yediğim iki dayağı anlatmadan geçemeyeceğim, zaten babamdan hayatta iki defa dayak yedim.

Babamın en sinirlendiği şey, birbirimizle kavga etmemiz. Bir gün İstanbul'dan önemli bir misafir geldi, babamın Tahsin dayısı. Onun hediye getirdiği sahici bir topum var şimdi, aman Allahım, gülle gibi bez toplardan sonra rengârenk sahici bir top! Elimden düşmüyor yeni topum, yatakta bile yanımda, hep kucağımda; öpüp duruyorum topumu. Nasıl oldu bilmiyorum, Sina topumu aldı, ben ciyak ciyak ağlıyorum. Babam bir hışımla gelip, topumu alıyor ve ikiye bölüyor; yarısını Sina'ya yarısını bana veriyor; o anda dünyam yıkılıyor.

Bir de dayak yiyoruz ardından, Sina benden büyük olduğu için daha çok dayak yiyor. Sonra babam perişan, yaptığına bin pişman oldu. Bizi çarşıya götürdü, teselli için ne aldığını hatırlamıyorum.

Evin deniz tarafında **İsmet, Aliye, Suat**

İkinci dayağım da Aliye ile birbirimize girdiğimiz içindi. Salıncağa binme sırası bana geldiği halde Aliye salıncaktan inmek bilmiyordu. Ben de onu salıncaktan ittim, yere düştü. Ciyak ciyak bağırmaya başladı. Orada Samiye isimli bir arkadaşımız vardı, müzevircilik yaptı; koşup babama haber verdi. Bir baktık ki babam ateş püskürüyor, ben içeriye Hüsniye tetemin yanına koştum, arkasına saklandım. Zavallı tetem, asıl dayağı o yedi ama ben de korkudan üstüme çişimi yaptım, utancımdan öldüm!

ÜÇÜNCÜ EVİMİZ

Eski adliyenin karşısında mandalin bahçesi; bu bahçe Girit'ten göçmen olarak gelen anneannem **Seniye Hanım**'ın bahçesi. Şimdiki Uğur Çarşısı'nın olduğu yer. (Bugün o zamanlardan kalan bir tek hurma ağacı var; bu zavallı hurma ağacı yaşayabilmek için uzamış da uzamış, göğe değecek adeta.)

Anneannem, iki tetem (Emine ile Hüsniye) ve Hasan dayım buradaki bahçe evinde yaşıyor. Bahçenin tüm işlerini –çapa, sulama dahil– her şeyi iki tetem ve anneannem yapıyor. Dayım gençlik çağında, futbol peşinde...

Tetelerim üç çocuklu anneme yardımcı olmak için çamaşırları bizden alıp bahçede yıkıyorlar. Çünkü çamaşır faslı iki-üç gün sürüyor. Beyaz çamaşırlar teker teker yıkanıp kocaman sapsız bir sepete katlanarak yerleştirilirken, her katın arasına kül konuyor, öbür yanda kaynayan sudan uzun saplı kabak maşrapalar ile üzerlerine kaynar sular dökülüyor. Ne iş ne iş! Ben bayılıyorum kaynar su dökmeye, teyzemlerin ödü kopuyor kaynar suyu bir yerime dökerim diye. "Poğata" diyorlar bu işe. Çamaşırlar bembeyaz çıkıyor bu işlemden sonra; gene de tahta teknede bir kez daha tek tek yıkanıyor.

Bahçede kocaman, yarısı toprağa gömülü, bir de mermer havanları var; bütün komşular buraya gelip, buğdaylarını dövüyorlar.

Bahçedeki büyük badem ağacına bizim oynamamız için bir de salıncak kurulmuş. *Mavi Sürgün*'de (Bilgi Yayınevi, 2003, sayfa 223) babamın bahsettiği bahçe burası.

Babam bu bahçede ne çiçekler yetiştirdi. Çiçeklerin çoğunu götürüp arkadaşlarına verdiği için anneannem ona çok kızdığından, babam da çiçekleri gizli gizli toplayıp götürürdü. Bahçenin bir bölümüne bir ara "Nice" karanfilleri ekmişti. Tohumu Fransa'dan gelen bu karanfiller mis gibi kokan, çiçek açtığında çanağını patlatan kocaman karanfillerdi. Benim beş yaşında çekilmiş bir fotoğrafım vardı; karanfillerin içinde kaybolmuşum, sadece başım görünüyor. Ne yazık ki fotoğrafı bir gazeteci aldı ve bir daha getirmedi. Yoksa bu kitapta onu da sizinle paylaşabilecektim.

Bahçedeki derin kuyudan su çeken bir dönme dolap vardı, yanında da havuz. "Dolap Beygiri" denen, gözleri kapalı bir at durmadan dolap etrafında döndükçe, yarım metre silindir kovalarla kuyudan su çekiliyor, çekilen sular havuza boşalıyor ve toplanıyor, bahçe böylece gerektiğinde açılan arklardan su verilerek havuzdan sulanıyordu. Havuzun etrafındaki dut ağaçları bana dut zamanı çok çekici gelirdi. Hep ağaçların tepesindeydim, Aliye pek tırmanamadığından bana kızardı.

Bahçedeki evimiz sevimli mi sevimli... Önce küçücük bir odaya giriliyor, orada ocak var, üstünde yemek pişiyor. Ne lezzetli yemekler yapılırdı o mutfakta. Ne zaman hamur çorbası olsa bahçeye koşar, orada yerdim. Bu küçük odadan uzun dar bir diğer odaya geçilirdi. Orada anneannemin tezgâhı vardı. Ek gelir için komşulara yün battaniye, çul dokurdu. Tezgâhtan "saita" dedikleri mekik gibi tahta aletleri alır, bebek yatağı yapardım, zavallı anneannem çıldırırdı. Anneannemi kaybettikten sonra Emine tetem tezgâh işine devam etti.

Gene ek gelir sağlamak için çuvallarla bademler gelirdi eve; bademler kırılır, taneleri ayıklanır, bir çuvala konurdu.

Kabukları ise dağ gibi yığılır, sonradan yemek pişirmek için ateş yakmak üzere saklanırdı. Tüccar bu iş için muayyen bir para öderdi.

Bir tane badem alsak, "Aman haramdır!" denirdi. (Yemezdim zaten, hâlâ badem sevmeyişim belki de o yüzdendir.) Bademler kırılıp ayıklandıktan sonra tüccar gelip alırdı.

Özellikle annelerini kaybettikten sonra tetelerim geçimlerini sağlamak için her şeyi denediler.

Evde ipekböceği beslemeye başladılar. İlkbahar olup da dutlar yapraklanınca ipekböceği yumurtalarından küçücük böcekler çıkardı. Onlar yaprakla beslenir, büyük yuvarlak selelerin içinde tutulurdu. Koza yapma dönemine geldiklerinde içinde bulundukları hasır sepetlere çalılar konur, tavandan asılırdı. İpekböceği bu çalılara tırmanır, kendi etrafında kozasını örerdi. Ben onları karanlık, havasız bir yerde tuttuklarını hatırlıyorum, oda pis kokardı. Tetelerim her gün girer yaprakları değiştirirdi. Sarı sarı kozalar, ne de güzel olurdu. En sonunda kozalar toplanır, diğer ipekböceği yetiştirenlerle birleşilir, ortak kazanlar kurulur, kozalar kaynar suya atılırdı. Daha sonra ipek ve daha kaba bir iplik olan "floş" elde edilirdi. Buraya kadarını hatırlıyorum ama yapılan ayırma işlemini bilemiyorum. Bodrum'da nice genç kız kendilerine bu floş ipliklerden elbise, yelek, ceket örmüştür. Ben de herkese özenerek Muğlalı bir teyzenin yardımıyla kendime bir elbise örmüştüm. Çok sevmiş ve beğenerek giymiştim o elbisemi...

O evden diğer bir hatırladığım, mahkemeye gelenlerdir. Onlar saatlerce sokakta yere çömelir beklerler; tetelerimden su isterler, hepsine su verilirdi. Dışarıda olduğu için tuvaleti de kullanırlar, tetelerim buna da müsaade ederdi.

Biz çocuklar deniz kıyısından sıkılınca bu bahçeye koşardık. Mahkemenin karşısında, yolda sek sek oynar, normal seksekten bıkınca kocaman bir salyangoz çizer, sekseke orada devam ederdik.

Bahçedeki ağaçlardan da bahsetmem gerek. Bahçe kapısının hemen yanında kocaman bir tespih ağacı vardı. Çiçeklendiği zaman mis gibi kokardı. Bir de cins cins tadı olan portakal, mandalin, greyfurt (pembe ve normal), nar ve hurma ağaçları vardı. Ağaçlar çiçek açtığında koku insanın içine sinerdi; sonra da meyveler yetişirdi.

Ben ve **Aliye** küçük sepetlerimizi alır, her akşam bahçeye koşar, boyumuz yettiğince en büyük, en renkli mandalin, portakalları sepetlere doldurup komşulara dağıtır, eve de götürürdük. Akşam bize gelen misafirler mandalin ve portakala doyardı.

Kışın mandalin ve portakallar (sanırım daha çok mandalindi) ağaçlardan makaslarla kesilir, içeride bir köşede kümelenirdi. Babamın, mandalinlerin boyutunu ölçmek için delikli bir tahta yaptırdığını hatırlıyorum. Her mandalin boyutuna göre bu tahtanın üzerindeki deliklerden geçirilir, değişik kasalara konur; satış için, ayda bir uğrayan vapurla, İstanbul'a gönderilirdi. Bu işlemi teyzelerime destek olmak için babam yapardı. O yıllarda bunları yapmak pek kolay değildi herhalde.

Elbisemi örmeme yardımcı olan Muğlalı teyze ve kocası beni, İzmir'de okuyan kızları gibi sahiplenmişlerdi

Bir de harımımız vardı, Gökçeler'deki incirlik. Biz çocukların gitmeye bayıldığı başka bir yer de

bu harım dediğimiz incir tarlasıydı (içinde epey zeytin ağacı da yetişmişti). İncir zamanı orayı işleten **Mehpare Teyze** iki atla Bodrum'a gelir, günü birlik harıma giderdik. Çocuklar atlara bindirilir, büyükler yaya giderdi. **Mehpare Teyze** ne yemek istediğimizi sorardı; ben zeytinyağında zeytinli yumurta severdim. Orada bize ziyafet çekilirdi. Yediğimiz kocaman yeşil bardacıkların tadını unutamıyorum. (Annem benim ilk defa orada yürüdüğümü söylerdi.) Akşam da neşe içinde, geldiğimiz gibi Bodrum'a dönerdik.

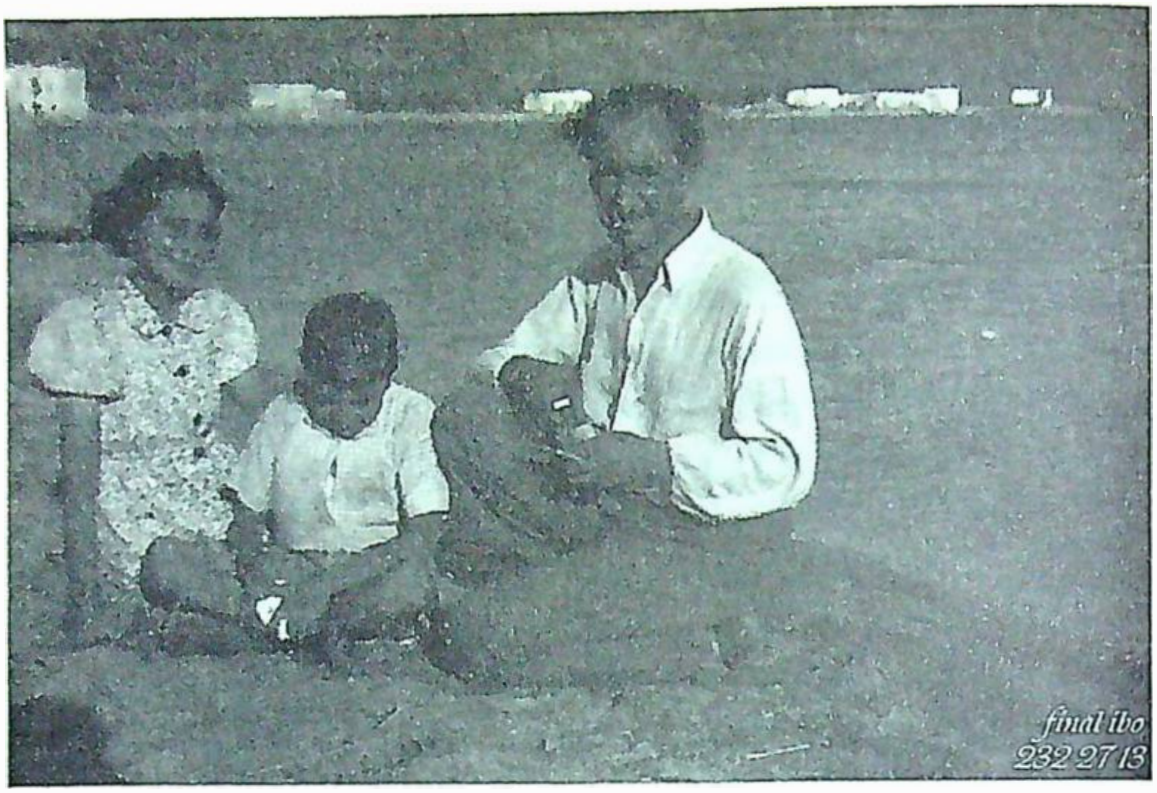
Her zaman söylediğim gibi biz çok şanslıydık, Bodrum'un en güzel halini gördük, yaşadık ve en güzel çocukluk günlerimizi bu Bodrum'da geçirdik. O yıllarda (1930/1940'lı yıllar) Bodrum'da ya sekiz yüz, ya bin ev vardı. Bizler işte böyle bir Bodrum'da, bahçe ve deniz ortamında büyülü bir çocukluk yaşadık.

BABAM

Babam eşsiz bir baba; sevecen mi sevecen, ailesine delicesine düşkün. Hepimizin üzerine titriyor. Hatta birimiz hastalandığı zaman kıyamet koparacak kadar hassas. Gözüne bir bakınca ne demek istediğini anlar; biraz korksak da ona tapardık.

Bodrum'da annemle birlikte, biz çocuklar masada yemek yerken karşımızda yere bağdaş kurar, bizi seyrederdi. Annem ile babam bazı konularda farklıydılar. Annem ciddi ve daha az gülen bir insandı, babam ise çok neşeliydi. Hiçbir zaman neşesini kaybetmez, her işte olumlu bir yan bulmaya çalışırdı.

Babamız bize hep söz hakkı tanımış, bizi her karara dahil etmiştir. Arada bir aile içi anlaşmazlıklar olduğu zaman, ben onun haksız olduğunu çekinmeden yüzüne söyleyebilmişim, nedenini de anlatmışımdır. Daha ileri yıllarda bana gülerek

Kefaluka'da (şimdiki Akyarlar) deniz kıyısında
Aliye ve **Suat** babamla.

"Sen avukat olmalıymışsın" derdi. Bazen yazılarını bize okur, içeriği ve kitap isimleri hakkında fikrimizi sorardı.

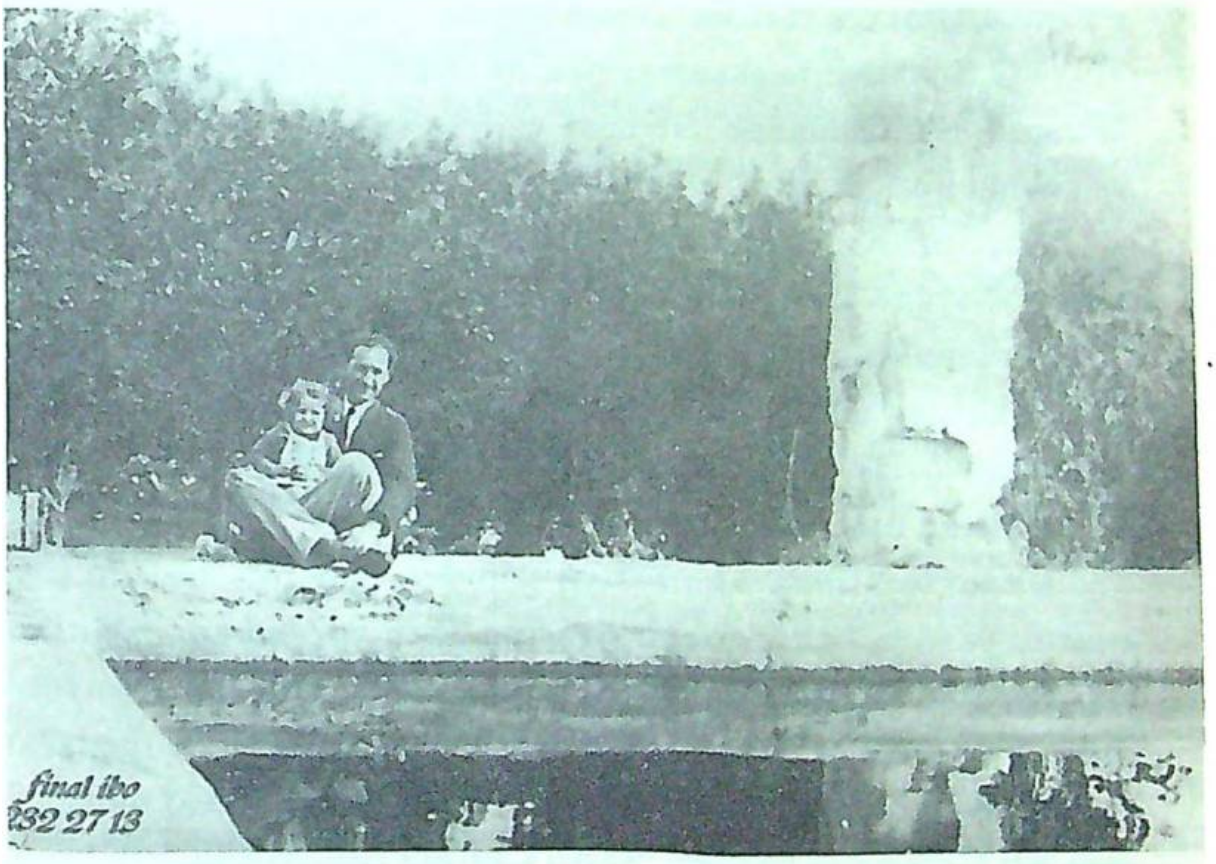
Ben hep babamın "**Sarı Kızı**", **Aliye** "**Kara Kızı**", **Suat** da "**Kara Oğlu**" idik. Bizler yetiştik, evlendik, kendi yuvalarımızı kurduk; babamın, ailesine olan duyguları devam etti. O torunlarına da aynı şekilde hayrandı, sevecendi. Aynı düşkünlükle hepimizi kucaklardı.

John'un görevi dolayısıyla Amerika'ya gidişlerimize katlanamazdı. Bir defasında yüzü gözü şişmiş, doktorlar teşhis koyamamıştı. Bazen, "Benim yüreğim akordeon gibi oldu, siz giderken kapanıyor, kapanıyor; siz gelince de açılıyor, açılıyor" derdi.

"Babam bir efsane değildi, olmak da istemezdi; fakat zamanla nasıl olduysa oldu ve bir efsaneye dönüştü. Yaşamı süresince öfkesi, neşesi, acılarıyla; sevgisi ve yoğun hisleriyle dopdolu yaşadı. Yakınlarına, dostlarına, çocuklarına, to-

runlarına çok ama çok düşkündü. Ondaki derin insan sevgisi aile sınırlarına sığmaz, taşardı. Bugünün insanında yavaş yavaş kaybolan bu özelliği ile konuştuğu her insana değer vererek yaklaşırdı. Herkesi eşit sayar, hatta çok defa doğallığı protokole tercih ederdi. Onun için bir balıkçı, bir bahçıvan, bir süngerci ne ise; devlet büyüğü, bir kral da aynı idi. İnsanlık unsuru, kurallardan ve gösterişten çok önemli idi. İşte belki bu nedenle coşku, heyecan ve yaşam savaşı ile yoğrulan insanı daha çok severdi."

Yukarıdaki paragraf 1998 İzmir Kitap Fuarı'nda **Turgay Gönenç**, **Şadan Gökovalı** ve benim katıldığım Edebiyatçılar Derneği'nin panelinden "Aşk Özgürlük ve Deniz" adlı konuşmamdan alınmıştır. Edebiyatçılar Derneği tarafından yayımlanan ***Balıkçı'ya Merhaba, Halikarnas Balıkçısı Günleri*** isimli kitapta da yer almıştır.

Anneannemin bahçesinde, havuz başında, babamın kucağında.

KOMŞULARIMIZ

Sağ yanımızda, **Deli İbrahim** olarak bilinen, **İbrahim Kaptan**'ın annesiyle babası; sol yanımızda hapishane gardiyanı **Seniye Hanım**; evimizin diğer yanında **Ümriye Hanım Teyze** ve eşi **Ömer Kaptan** otururdu.

Ümriye Hanım Teyze ayağından biraz rahatsız, biraz aksak ama titiz mi titiz. Evi mis gibi sabun kokar; zaten Bodrum'un bütün evleri öyle ama **Ümriye Hanım Teyze**'nin temizliği bir başka. O süpürmekle kalmaz, kova kova sularla sadece evinin önünü değil, sokağı da yıkardı.

O yıllarda Bodrum'da bir tek özel araba var, o da belediye başkanı **Mümtaz Ataman**'ın. Başkan evinden işe giderken, işinden eve gelirken arabayla bizim sokaktan geçmek zorunda. Her geçişte arabası çamurlandığı için **Ümriye Hanım Teyze**'ye haber yollanıyor; sokağı ıslatmaması söyleniyor. İşte o zaman **Ümriye Hanım Teyze** küplere biniyor;

"O Belediye Başkanıysa ben de Ümriye'yim, bu sokak yıkanacak; temizlenecek. Ne ceza verirse versin!" diye diretiyor ve sokağı her gün bol suyla yıkıyor.

Karşımızda Bodrum'un yerlilerinden **Hatice Karabağlı**, kızları **Niyaze** ve **Minase** (az evcilik oynamadık onlarla kapı merdivenlerinde), oğulları **Zeki** ve **Hasan** oturuyor; çarşı içinde kumaş dükkânları var, oğlanlar orada babalarına yardımcı oluyorlar. Onun yanında **Ayşe Karabağlı** var, biraz ileride Konyalı'nın evi.

Deniz tarafında Azmakbaşı kahvesi, babamın uzanıp yazılarını yazdığı kahve. Hasır üzerine uzanıyor babam, kâğıtlarını yayıyor, kâğıtların üzerine uçmamaları için taş koyuyor, yazıyor da yazıyor. Bodrum'u yazıyor, süngercileri, balıkçıları, grubu, engin denizleri yazıyor... Evimizin bitişiğindeki bu kahveyi **Ali Cengiz**'in kardeşi, **Salih Cengiz** işletiyordu.

Şimdiki Halikarnas Disko'dan biraz aşağıda, denizciler kahvesi olan **Aleko**'nun Kahvesi'nden içeriye doğru giden sokakta, **Ali Cengiz** ve eşi **Zehra Hanım Teyze**'nin iki katlı Rum evi var. **Ali Cengiz** İstanköy'den gelip Bodrum'a yerleşen, epey mal varlığına sahip bir kişi. İngiltere ile sünger ticareti yapıyor. Bu işle ilgili tüm yazışmaları babam yürütürdü. Zamanla babamla dost oldular. Balıkçılık, Bodrum tarihi, Bodrum'da yaşantı gibi birbirleriyle paylaşacak çok şeyleri vardı. Akıllı bir insandı **Ali Amca**. Biz Bodrum'dan ayrılırken babamın deniz kıyısında yaptırdığı evi almak da ona nasip oldu. Daha sonra evi Karabağlılar'a satmış ve pişman olmuştu.

Bodrum'u iyi bilen ve anlatan bu insan, hayatının son yıllarında şekerden dolayı görme duyusunu kaybetmişti. Buna rağmen her gün onu bir yardımcısı, oğlu, bir balıkçı veya bir komşusu kıyıdaki sevdiği kahveye götürür, orada arkadaşları ile sohbet eder, evine gene yardımla dönerdi.

Ali Cengiz aynı zamanda modern ve iyi giyinen bir insandı. Yenilikleri hep takip ederdi; **Atatürk** şapka devrimini yapar yapmaz İstanköy'den Borsalino tipi bir şapka getirterek Bodrumlulara öncü olmuştu. **Ali Cengiz'in** başında şapkayı gören babam bir karton kutunun kapağını kesip, sandal boyası ile resmini yapmıştı. **Ali Amca** için bu resim çok önemli idi; evinin baş köşesine asmıştı resmi, herkese gururla gösterirdi.

"Bunu **Cevat Şakir** yaptı!" diyerek iftihar ederdi.

Bu olaydan yıllar sonra –1980'de– şimdiki evimin, **Ali Cengiz**'e ait olan yerini satın almak için evine gittiğim zaman, gururla duvardaki resmi göstermiş ve hikâyesini anlatmıştı.

Dörtyol ağzından doğru gidilirse Cumhuriyet Caddesi'nin devamı vardı. Sağa dönen yolun hemen başında anneannemin mandalin bahçesi, karşısında eski adliye binası ve daracık sokak içerisinde eski bir Rum evi olan hapishane binası vardı.

Mahallemizin iki bakkalından biri **Spita** (Kıvılcım) lakaplı olanın dükkânı gene bu yolun üzerinde idi. **Spita**'ya eşi **Devlet Hanım** yardım ederdi zaman zaman. Kızları **Müşerref** ile **Fethiye** benim arkadaşlarımdı. Diğeri Cumhuriyet Caddesi üzerinde, sarışın, çapkın, Giritli bakkal **Nazif**'in dükkânıydı. **Nazif** her geçen kadına, kıza laf atmaya bayılırdı. Biz ergenlik çağına yeni giren kız çocukları oradan geçmeye korkardık. Bir gün geçerken, bana, "Sarı tüylü şeftali" demişti. Hem korkmuş hem utanmıştım. Deniz tarafındaydı dükkânı.

Biraz ileride gene denizin üzerinde okaliptüs ağaçları ile kaplı kocaman bir park vardı, ona Mahfel denirdi; bazı toplantılar orada yapılırdı (şimdiki Baraz Otel'in olduğu yer).

Hemen Mahfel'in bitişiğinde Girit'ten mübadil gelen **Ali Halazaraki** ve kardeşi **Halil** yaşardı. Bodrum'un nadir hamallarından biriydi **Ali Ağabey**. Kendi keşfettiği ve yaptığı bir arabanın ipini, sanırım boynuna ya da omuzlarına geçirir çe-

Karaada'da

kerdi; geçimini öyle sağlardı. Daha sonraki yıllarda **Ali Ağabey** ile **Fahriye Abla** (çok iyi nakış işlerdi) evlendiler. Şimdi "Sur sandaletleri"ni yapan oğulları hâlâ o evde yaşıyor.

Biraz ileride gene deniz kıyısında Bodrum'un en zengin ailelerinden, meşhur tüccarlarından, Giritli **Birakiler**'in evleri vardı; evin hemen karşısında ise **Birakiler**'in manifatura dükkânı yer alıyordu. Mağazada çeşit çeşit kumaşlar, Nazilli basmaları, organza kurdeleler, havlular... ne istersen bulunurdu.

Birakiler kısa bir süre sünger ticareti de yapmıştı. Bir de arkada kocaman bir ambar vardı, orası da incir işletmesi olarak çalışıyordu. Bir ara iki tetem, **Hüsniye** ve **Emine** orada çalıştı. Her yerde küme küme kuru incir olurdu, hanımlar başları örtülü, yere oturarak önlerindeki incirleri başparmakları ile bastırıp sazlara iliştirilmiş küçük çuvaldız tipi bir iğneye dizerlerdi; yirmi tane falan olunca onları bir halka gibi bağlıyorlardı.

İncir kokusu ağır bir koku idi. Ben de okula gidip gelirken tetelerimi görmek için oraya uğrardım, bir defasında nasıl oluyor diye merak etmiş, ben de dizmiştim. Hiç unutmuyorum, yaptığım iş karşılığı tetelerim bana para vermişlerdi. Bu parayla da kendime bir çift kalın çorap almıştım.

Birakiler'i geçince, sağda **Yunus Efendi**'nin fırını ve dükkânı vardı. Şimdiki "Yunuslar Karadeniz Fırını"nın olduğu yerde. Sanıyorum Bodrum'un yerlileri adalardan gelen mültecilerden çok şey öğrendiler. **Yunus Efendi**, sütçü yoğurtçu, **Kâzım Labuzu** lakaplı kişiyle birlikte çalışırdı. Çocukluğumdan hatırlıyorum, önünde kocaman beyaz önlüğü ile **Kâzım** her sabah evimizin önünde, "Gala-sut! Gala-sut!" (Süt! Süt!) diye geçer, güğüm içinde, taptaze süt satardı. Annem o sütü aldıktan sonra kaynatır, bize içirirdi. Öğleye doğru ise gene aynı kişi tepsi içerisinde ağızda eriyen, üçgen şeklinde un kurabiyeleri ile geçerdi. Satarken iyi Türkçe bilmediği için, "Eza jeldi,

eza jeldi, semnaola cider" derdi. Yani "Şimdi geldi, şimdi geldi, biraz sonra gider" nakaratıyla kurabiyelerini satardı. Seslenişi şiir gibi gelirdi kulaklarımıza...

Onu duyan herkes sokağa koşar, kurabiyeler bitmeden almaya çalışırdı. Mis gibi kokan ve ağızda eriyen kurabiyeler ânında satılırdı.

Yolun sonuna doğru sağda eski bir kilise kalıntısı vardı, Aya Nikola Kilisesi. Daha sonra yıkıldı; güzelim kiliseye yazık oldu.

Kilisenin yerine berbat bir bina dikildi; Halk Eğitim Merkezi yapıldı. Arada sırada bu binada sinema gösterilir, tiyatro oynardı. Benim okulum –Turgut Reis İlkokulu– yandıktan sonra oranın sahnesinde müsamereler yapardık.

Yolun sonuna gelindiğinde, solda denizin üzerinde mezbaha ve birkaç tane de kasap dükkânı... Hatırladığım kadarıyla kesilen hayvan sadece parçalara ayrılır, öyle satılırdı.

Turgut Reis İlkokulu'nda Kızılay Kolu.
Ortada oturanlardan soldan üçüncüsü benim.

Birkaç kez babamın eve bir sepetle içi temizlenmemiş işkembe, paça getirdiğini unutmamışım. Sepet çok ağır olduğundan, omzuna koyup öyle getirirdi sepeti. Eve gelinceye kadar işkembenin suları, kanları sepetten babamın gömleğine akar, gömlek berbat olurdu. Eve getirilen bu yiyecekler evde bazen kıyamet kopmasına neden olurdu. Annem kızmakta yerden göğe kadar haklıydı. Çünkü o pisliği temizlemek çok zor bir işti. Bir defasında annem o kadar kızmış ve söylenmiş olmalı ki, babam sinirlenip sepeti, içindekilerle beraber denize fırlatmıştı. Babamın derdi de bizim iyi beslenmemiz ve değişik yiyeceklere alışmamız düşüncesi olmalı...

Mezbahanın olduğu yerde şimdi lokantalar var. Meydan epeyce genişledi. Son hatırladığım bu yolun sonundaki elektrik şebekesi. Makinist **Nusret Bey** her gün belirli saatler arasında bu şebekede Bodrum elektriğini ayarlamaya çalışırdı. (Sonradan elektrik fabrikası oldu, şimdiki "Hadi Gari"nin yerine taşındı.)

Nusret Bey'in eşi **Emine Hanım**, kızı **Perihan**, oğulları **Burhan** ve **Orhan** bize komşu idiler. İzmirli olduklarını sanırım. **Perihan** arkadaşımdı, dans etmesini bilirdi, bense bilmezdim. Bazen bir düğün veya nişanda beraber olunca erkekler onu dansa kaldırırdı; biz seyrederdik...

Kimbilir daha ne güzel komşularımız vardı şimdi hatırlayamadığım; ama hepsi sevgiyle yüreğimde...

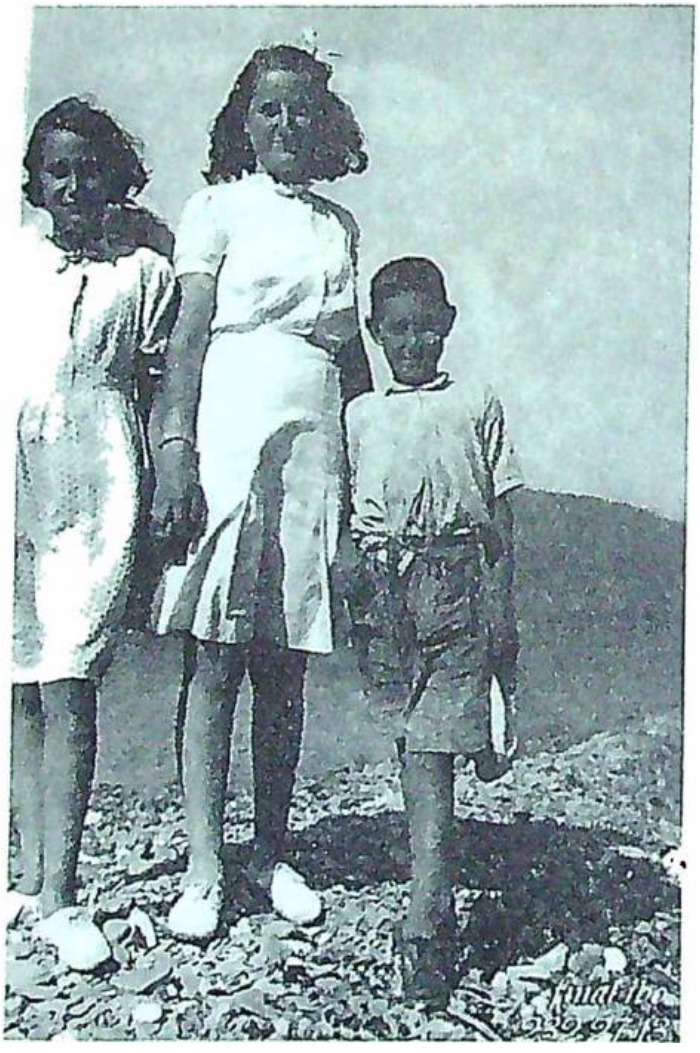
Meydanın sağında daracık bir yol vardı. Bodrum'da dilenerek geçinen, kimseye zararı olmayan, "**Âma Hüseyin**"in evi oradaydı.

Gene bu daracık yolun bitiminde, Bodrum'un ender hamamlarından **Sarsılmazlar**'ın hamamı vardı, hâlâ da durur.

Hamamın önüne, şimdiki Ziraat Bankası'nın olduğu yere babam tohumlarını Brezilya'dan getirttiği, bir Bella Sombra (Güzel Gölge) ağacı dikmişti. O ağaç zamanla öyle büyü-

dü öyle büyüdü ki, biz okula gidip gelirken yazın sıcağında, Bodrum'un güneşinden korunmak için onun gölgesine sığınırdık, kışın ise yağmur yağarken sağanak geçinceye kadar, onun birbirine geçmiş yaprakları bizi ıslanmaktan korurdu. Fakat ne yazık ki şimdi o ağacın yerinde Ziraat Bankası var.

Ben şanslıyım ki, Bodrum'a babamın armağanı olan bu ağaçlardan bir fidanı, kütüphane müdürü **Ali Bey** kızım **Deniz**'e vermiş, **Deniz** de onu yirmi yıl önce bahçemize dikmişti. Şimdi evimin bahçesinde kocaman bir ağaç oldu. "Bella Sombra"nın bir ikincisini de çok sevdiğim komşum **İffet** dikmişti. Bu iki ağaca canım gibi bakıyorum.

Üç kardeş, **Aliye, İsmet, Suat,** Karaada'da

O daracık yoldan ve "Bella Sombra"dan sonra benim okuduğum Turgutreis Okulu'nun olduğu meydana varılırdı.

Yıllarca Bodrum pazarı bu tozlu topraklı meydanda kuruldu. Bodrum'u sivrisineklerden korumak için babamın diktiği yığınla okaliptüsün altında köylüler otlarını, sebzelerini, yumurtalarını, tavuklarını, künerlerini satarlardı. Ne yazık ki 1936 yılında dikilen bir yığın okaliptüsten sadece iki tanesi yaşıyor. Onlar da şimdiki postanenin karşısında, bizim favori köftecimiz **Ali Doksan**'ın lokantasından serinliğini ve gölgesini esirgemiyor.

İşte bizim Bodrum dünyamız burada sona eriyordu sanki.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA BODRUM

Bir ara Almanlar, İtalyanların işgalindeki adalara asker çıkardılar. Cos (İstanköy) Bodrum'un hemen karşısında; Akyarlar, Türkiye'nin İstanköy'e en yakın olan burnu. Hatta denir ki çok durgun havalarda orada öten horozların sesleri Akyarlar'da duyulurmuş. Durum böyle olunca Alman işgalinden sonra Bodrum bazı tedbirler almak zorunda kaldı. Evlerin camları ışığın dışarı sızmaması için siyaha boyandı; buna ilaveten siyah kartonlarla kaplandı pencereler. Uçaklar vızır vızır başımızdan geçiyor; karşı ada bombalandığı zaman bizim kıyıda olan evimiz sallanıyor, camlar gıcırdıyordu.

Anneler, babalar Almanların adalardaki çocukları zehirlemek için uçaktan zehirli şeker attıklarını duymuşlardı. Bize sıkı sıkı yolda bulduğumuz şekere benzer hiçbir şeye dokunmamamız tembihlenmişti. Ada o kadar yakındı ki Bodrum'da bu tür oyunlar etkili olabilirdi.

Adalardan, şiddetten korkan Rum aileler, sık sık Bodrum'a kaçıyorlardı. Geceleri Kalimnos adasından, iki-üç metre uzunluğunda kayıklar içinde, 7-8 kişilik gruplar, sırılsıklam Bod-

rum kıyılarına geliyordu. O zaman Bodrum Belediyesi'nin önündeki kaleye kadar olan bölüm, kumsal bir kıyı idi. Gelenler saatlerce kürek çekerek Bodrum'a ulaşıyorlardı. Bodrum halkı onlara yardım etmek için seferber oluyordu. Şanslı olanlar Bodrum'un boş evlerine yerleştiriliyor, yatak, yorgan, giysi, ne gerekliyse temin ediliyordu. Bazıları ise kayıkları kıyıya çekiyor, kayıkların içinde, üst üste, balık istifi yatıyorlardı.

Beş çocuklu bir aile de anneannemin evine, bizim ilk evimize yerleştirilmişti. Komşular her gün yemek yapıp onlara götürüyordu. Bu ailenin oğlu **Sotir** geldiklerinden bir süre sonra hastalandı, yaşamını yitirdi. Herkes büyük acı yaşadı. Çocuğun Manastır'da gömüldüğünü hayal meyal hatırlıyorum. O yıllarda Manastır'da kilise kalıntıları vardı (şimdiki Manastır Oteli'nin olduğu yer).

SAVAŞ SONRASI YILLARI

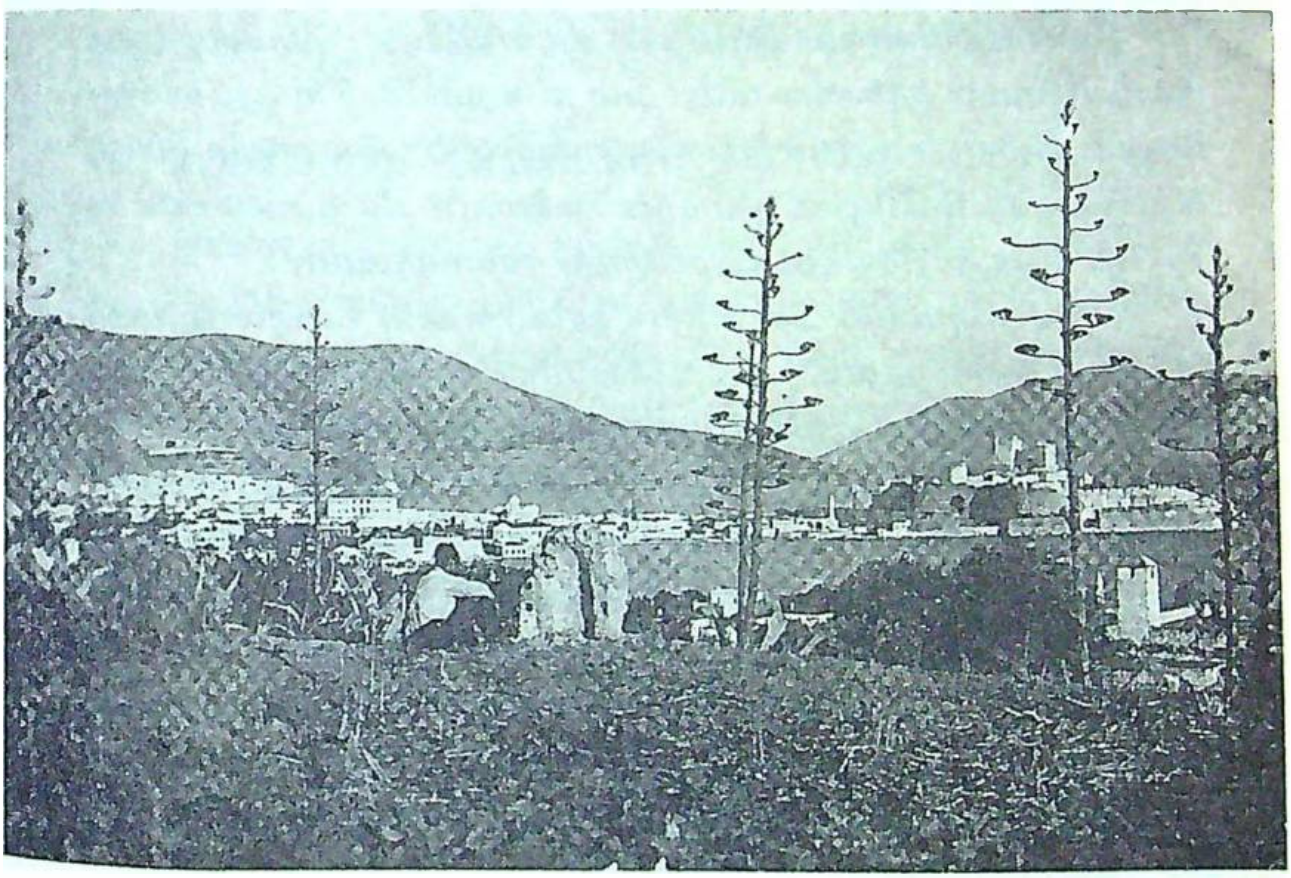
Savaş sonrası yılları Bodrumluları çok zorluyordu. En çok kullanılan yiyecek maddeleri yok olmuştu piyasadan. Kahve, çay, şeker, pirinç, un hiçbir bakkalda bulunmuyordu. Bunların yanı sıra çok az evde elektrik vardı. Elektrik üretimi de sadece birkaç saat için geçerliydi. Zannedersem geceleri saat 23.00 civarında elektrik tamamen kesiliyordu. Her evde dörtbeş lamba yanardı; bunun için gaz lazımdı. Şehirde gaz kıtlığı olduğu için gazı da karne ile almak zorunluluğu vardı. Aile başı verilen gazın ne kadar olduğunu hatırlamıyorum; fakat yetmiyordu ki fakir Bodrum halkı bize gelip, babama yardım etmesi için yalvarıyordu.

Babam tam bir hümanist, dayanabilir mi? Bu insanlara kıyabilir mi? Evde saatlerce uğraşıp Belediye'nin dağıttığı karnelerin aynısını yapıyor, bir de Belediye görevlilerinin mührünü çiziyor üzerine ve imzalarını da aynen atıyordu. Bu karneler

aslının tıpkısı oluyor ve bunları ihtiyacı olan fakirlere dağıtıyordu. Onlar da biraz rahat edebiliyor, tümüyle karanlıkta kalmıyordu.

Belediye, bastırdığından daha fazla karne kullanıldığının farkında idi fakat bunun sadece **Cevat Şakir** tarafından, hiçbir art niyeti olmayan **Cevat Şakir** tarafından yapılabileceğini bildiği ve kendisini sevdiği için, Belediye Başkanı hiç ses çıkartmamıştı. Bu kriz geçinceye kadar **Cevat Şakir** ihtiyacı olanlara karne çizdi, dağıttı durdu.

Savaşlar her zaman acı ve kederle dolu ama maalesef önlerine de geçilemiyor, insanlar var oldukça hep var, hep de var olacaklar.

Cevat Şakir, antik tiyatrodan Bodrum'u seyrederken
(Sabırlık bitkileri, *Mavi Sürgün*'de sözü edilen bitkidir)

Babamın yüzüncü doğum yıldönümünü kutladığımız Bodrum'da açtığım anı defterine öğretmen ve kütüphane müdürümüz, dost **Ali Arkun**'un yazdığı yazıyı, o yılları yansıttığı için, buraya almak zorunluluğunu hissettim.

"Yıl 1940'lar, İkinci Dünya Savaşı bütün hızıyla sürmekte. Hitler orduları Avrupa'yı ezmiş, Sovyetler Birliği içinde ilerlemekte... Türkiye, savaşın dışında olmakla birlikte savaşla yakından ilgilenmekte, sınırlarda önlem almış beklemekte.

O yılların Bodrum'unda şehrin nabzı kahvelerde atmakta... Bu kahvelerin ünlüsü Azmakbaşı kahvesi. Bütün balıkçılar orada toplanır, dünyanın ve savaşın gidişatından haberdar olmaya çalışır...

Tabii ***Halikarnas Balıkçısı*** *da oradadır. Günlük gazete gelmediğinden haberler radyodan alınmakta, Türkiye radyolarının haber ve yorumları dinlenmektedir. Bu arada birisi,* ***Halikarnas Balıkçısı****, yabancı radyoları da dinlemekte ve yüksek sesle, şöyle değişik yorumlar yapmaktadır:*

– Bu Almanlar Sovyetlere saldırmakla tarihlerinin en büyük hatasını yaptılar. Göreceksiniz kısa zamanda bozguna uğrayıp ters yüz olacaklardır. Yazık olacak Almanlara.

Sovyetleri tutan bu yorum karşısında halk birbirine bakmakta, ünlü yapı ustası ***Deli Salih****, arkadaşlarını dirseğiyle dürterek, 'Görüyor musunuz komünisti? Sovyetleri nasıl tutuyor, Almanların galibiyetini hazmedemiyor...' diye atıp tutmaktadır. Fakat çok geçmeden bilinen sonuç gerçekleşir. Her şey* ***Halikarnas Balıkçısı****'nın yorumu gibi olmuştur. O zaman* ***Deli Salih****'in aklı başına gelir. Ne de olsa dürüst insandır. Günah çıkartır, şöyle der:*

– Bre ***Deli Salih****! Sen burnunun önünü göremezsin, adam dünyanın öbür ucunu görür. Bu deli aklınla böyle birisine nasıl iftira edersin?*

*Bu olaydan sonra **Halikarnas Balıkçısı**'na sevgi ve saygıyla bağlanır **Deli Salih**, 1990'da ölür. Son yıllarına kadar **Halikarnas Balıkçısı**'nın mezarı başında onun dostlarından biriydi.*

Ali Arkun
01 Ekim 1991"

Deli Salih'i ben de tanıdım. İyi bir duvarcı ustası olan **Deli Salih** son yıllarında çalışamadığı için olmalı iki-üç tane inek almıştı. Benim şimdi oturduğum evin önünden onları İçmeler yoluna doğru götürür, güneş batımında dönerdi. Hep selamlaşırdık. Biraz sendeleyerek yürür, başını sallaya sallaya kendi kendine konuşurdu. Bir de eşeği vardı, ona da çalı çırpı yükler, evine götürürdü. Onun bu halini görmek yüreğimi sızlatırdı.

BODRUM'DA GEZDİĞİMİZ YERLER

Gezmeye gittiğimiz yerleri düşündüğümde, Bardakçı'ya kayıkla gidişlerimizi hatırlıyorum ama karadan hiç gittiğimi sanmıyorum. O yıllarda Bardakçı'da, şimdi Azka Oteli'nin olduğu yerde bir kayadan buz gibi içme suyu çıkardı. Bardakçı bu suyu ile meşhurdu. Denizi pek revaçta değildi. Hem yosunlu hem de deniz çıyanı denen bir tür mahlukatla dolu idi. Çok sonraki yıllarda bu koy **Zeki Müren** ile anıldı.

Bir de babam ot ve çiçek toplamaya bizi tiyatroya götürür, bize oradaki eski mezarlıkları gösterirdi. Onlara "katakomb" dendiğini o zaman öğrenmiştik babamızdan...

Tepecik Mahallesi çok seyrek gittiğimiz bir yerdi.

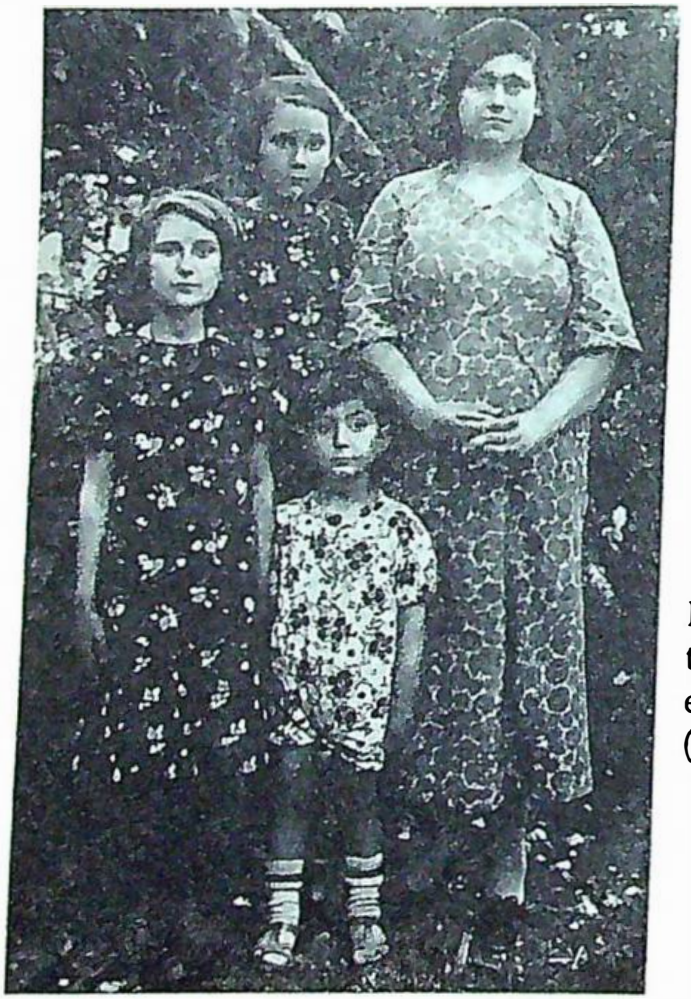
Bir de şimdiki Marina'nın arkasına düşen türbede mevlüt okunur, annem giderken bizi de yanında götürürdü.

Ne unutulmaz günlerdi Bodrum günlerimiz, bizim yaşantımız işte buydu!

Başka dünyaların var oluşundan bize ne!
Huzurluyduk, mutluyduk biz küçücük dünyamızda.

Evimizin duvarından denize bakarken

Bodrum'daki tek Giritli
terzinin diktiği birörnek
entarilerimizle
(**Suat** dahil!)

KOMŞULARLA YAŞANTIMIZ

O zamanlar Bodrum'da az evde elektrik vardı. Biz de o şanslılardan biriyiz; elektriğimiz var! Kışın şömine gürül gürül yanıyor, komşular her gece bizde toplanıyor; nakış işleyenler, örgü örenler, dantel yapanlar, muhabbet edenler...

Misafire ikram için sepet sepet mandalin topluyoruz, her akşam eve getiriyoruz. Komşular arasında arpa şehriye, erişte imece usulüyle yapılıyor.

İnayet Hanım teyze, İstanköylü komşumuz, lakabı "**Kumuraki**" (kumrucuk demek), elinde feneri kapıda görününce ben sevinçten uçuyorum. Bize masallar anlatıyor (kırk gün kırk gece süren Şahmeran masalları). Onu esir alıyoruz, yalnız yaşadığı için o da bizimle olmaktan mutluluk duyuyor. Gece bitince, yakıyor yağ kandilini, bastonuna dayana dayana evinin yolunu tutuyor.

Bir komşumuz daha var, sağır, dilsiz, "Samut" diyorlar ona; küçük sandalı ile Bardakçı'dan tenekelerle su satıyor. Kayığını kıyıya bağlıyor, tertemiz gaz tenekelerini içine sıralıyor; Bardakçı'dan doldurup getirdiği suları isteyen evlere dağıtıyor.

Ali Cengiz'den sonra, şimdiki Halikarnas Otel'den yol seviyesine inilince sokak içersinde **Mustafa Paluko**'nun evi vardı. **Mustafa Paluko**, babamın denizci arkadaşı; nice fırtınalı Gökova yolculuklarına çıktılar birlikte. **Paluko**'nun kayığı ve bir metre boyunda silindir bir aynası vardı; deniz yüzeyine aynayı koyar, bütün sahil boyunca pina arardı. Pinanın içinden bazen inci çıkardı. Bizim evin önünden hemen her gün geçerdi; ona rahat vermezdik. "**Paluko** gel, bizi de al biraz gezdir!" derdik. Bazen yanaşır alırdı; bazen de duymamış gibi yapar, kaçardı.

O yol üzerinde hatırladığım bir başka ev, Belediye Başkanı **Mümtaz Ataman**'ın ve onun biraz ilerisinde **Reşat Bey** amcayla eşi **Yıldız Hanım**'ın evi. Üç oğulları vardı; **Suat, Samim** ve

en küçükleri **Erdoğan**. Babam **Reşat Bey**'lere giderdi, sanırım rakı sohbetleri yaparlardı. Biz gidip babamı oradan çağırırdık.

Biraz ileride Şalvarağa fırınından, pişen ekmeklerin kokusu etrafa dağılırdı. Daha sonraları –1979'da– ailemle kiraladığımız, sokağın sonundaki evde otururken, aynı fırında pişen domates dolmalarının, tavuklu patatesin, balıkların kokusu hâlâ burnumda, tadı damağımda.

Bahçelere doğru giden daracık yokuşun başında sevgili **Müveddet Hanım**'ın evi, Artemis Pansiyon, Bodrum'un ilk ve en temiz pansiyonu.

Deniz kenarı bitiyor, tek taraflı olan yerleşim burada Cumhuriyet Caddesi ile ikiye ayrılıyor (deniz ve kara tarafı olmak üzere). Bu ayrım noktası bugün bir yanda "Artemis Pansiyon", deniz tarafında ise "Penguen Pastanesi" olarak bilinir.

Artemis Pansiyon'un karşısında **Duvarcı Derviş Usta**'nın evi var (arkadaşım olan kızı **Belkıs**'ın adını babam vermiş). **Derviş Usta** İstanköy'den gelme. Bodrum'da hapishane yapılırken iş kendisine teklif edildiğinde,

"Ben insanların içinde yaşamaları ve mutlu olmaları için ev yaparım, hapishane yapmam" diyecek kadar duyarlı biri. Babam *Mavi Sürgün*'de bundan bahseder.

Derviş'in son çocuğu doğacağı zaman, ona bir isim bulması için gene babama gelir, babam da çocuğun adını, **Hüseyin Yeter** koyar. Kardeşim gibi sevdiğim **Hüseyin**'i ara sıra görürüm Bodrum sokaklarında, hâlâ adı **Hüseyin Yeter** diye bilinir.

O yıllarda, şimdiki Atatürk İlkokulu'nun olduğu yer büyük bir meydandı. Tam ortasında kocaman bir çınar ağacı ve onun arkasında denizin üzerinde de babamın sürgün olarak geldiği 1925 yılında 25 kuruşa kiraladığı ev vardır. Babamın *Mavi Sürgün*'de anlattığı, bu eve girince gördüklerini ve hissettiklerini yazdığı bölüm, birçok eleştirmen tarafından Türk Edebiyatı'nın en güzel örneklerinden biri olarak tanımlanmış-

tır. Kaç defa gitmiş, Azmakbaşı'ndaki bu evi sevgi ve hüzünle seyretmişimdir. Fakat çocukluğumuzda oradan geçmeyi sevmezdik. Ne de olsa karşısı mezarlıktı, biz çocuklarda mezarlık korkusu vardı.

Babamın Ankara'dan Bodrum'a aylar süren yolculuğu sırasında, içinde belirsiz duygular ve, "ya bir hapishaneye konursam, ya kaleye kapatılırsam" gibi korkular taşırken birden bir cennetle karşılaşmış gibi olduğu bu ev; açık denizi gördüğü, kuyusundan buz gibi sular çektiği, çocuk gibi sevinçle suları etrafa savurduğu, özgürlük duygusuyla havalara uçtuğu bu ev, ona sürgünü unutturmuştu.

Bir de tabii ikinci eşi **Hamdiye Hanım** ve can ağabeyimiz **Sina**'nın o eve gelmesi onun için neler ifade etmiştir. **Sina** o zaman küçücük bir bebek ve babam evladına kavuşuyor. Az şey mi? Bundan önemli ne olabilir?

Evimizin yanı başındaki komşumuz (Deli İbrahim lakaplı) **İbrahim Kaptan**. Asıl lakapları **Mazurakiler**. Babası **Şükrü Kaptan**'ı hatırlıyorum; **Şükrü Kaptan** biraz çapkın, evinin üst kattaki penceresinden avlumuzda iş yapan annemi gözetliyor. Annem rahatsız oluyor, babama anlatıyor. Babam da **Şükrü Kaptan**'a, "Bak bir daha Hatice şikâyet ederse, ben de çırılçıplak soyunur, senin evinin önünde dolaşırım" deyince yukarıdaki pencere bir daha açılmamak üzere kapanıyor.

Deli İbrahim hiç de deli değil fakat başına buyruk; nasıl isterse, aklına ne eserse onu yapıyor. Çok usta bir süngerci ve denizci. İlk teknesinin adını, "Halikarnas Balıkçısı" koymuştu. Annesini babasını kaybettikten sonra bize komşu oldu; sevgili **Kemale Abla** ile annem güzel bir komşuluk yaşadılar. **Yurdagül** ve **Yurdanur** isimli iki dünya tatlısı kızlarını tanımaktan sevinçliyim.

Bir zamanlar şimdiki manavların olduğu yerde bir balıkhane açılmıştı; galiba balıkçılar bir kooperatif kurmuşlardı. Yıl 1967 falan olmalı, ben ve **John, Hakkiye Halam**'ın ısrarı ile

İstanbul'dan kalkıp İskenderun'a kadar gidip dönen bir vapur gezisine katılmıştık. Beraberimizde **Hakkiye Halam**'ın İstanbul beyefendilerinden oluşan bir grubu vardı (öyle üzgünüm ki isimlerini almadığım için). Vapurumuz Bodrum'a da uğradı. Biz hemen Bodrum'u görmek için limana indik. Tam çarşının içinden geçerken **İbrahim Kaptan**'a rastladım, çok kilolu değildi fakat göbekliydi. Paytak paytak yürüdüğü için önce göbeğini görürdünüz. Bana rastlayınca heyecanlandı;

"Hoş geldin! Nasıl anan baban?"dan sonra, "Sakın buradan ayrılma, ben şimdi gelicem" dedi ve kayboldu. Aradan 20 dakika geçmemişti ki **İbrahim Kaptan** göründü. Kat kat gazete kâğıtlarının içinde kırmızı pırıl pırıl barbunyalar, karidesler, mis gibi laoslar; göbeğinin üstüne yerleştirmiş geliyor. Bana balıkları vererek;

"Bunları akşam vapurda pişirsinler" dedi.

Hakkiye Halam ve arkadaşları şaşkınlık içinde; bu kadar içten yapılan jeste hayran kaldılar. Hepsi balıkları alarak bana yardımcı oldular. O gece vapurda tam bir balık ziyafeti yaşamıştık. Kaptana da ikram ettik. İşte böyle bir insandı **İbrahim Kaptan.**

Çok sonraki yıllarda oğlum **Cevat** küçük ahtapot yakaladığı zaman doğru **İbrahim Kaptan**'a koşardı. **İbrahim Kaptan** ahtapotu taşa vura vura yumuşatır, sonra pişirir, Cevat'la afiyetle yerlerdi. Her Bodrum'a gelişimde rahmetle andığım kişilerdir **Kemale Abla** ve **İbrahim Kaptan.**

YAZIN DENİZ FASILLARI

Gece denize giren Bodrumlu teyzeler yandaki kahvede erkekler olduğu için karanlık da olsa üstlerinde kat kat giysiler, şalvar, başlarında peştamal, o şekilde suya dalıp serinliyorlar. Tabii kat kat giysiler üzerlerine yapışıyor ve ağırlaşıyor;

öylece bizim avludan geçip evlerine gidiyorlar. Önemli olan sıcak Bodrum gecelerinde biraz serinlemek.

Sabahları biz çocukların denize girmesi çok kolay olmuyor. Annem yüzmüyor, bazen bizim de yalnız denize girmemizi istemiyor, korkuyor. Yanı başımızda hükümet doktoru ile Sökeli eşi **Melihat Abla,** bir de bebekleri **Tendü** var. Çaresizlik bu ya, koşuyoruz **Melihat Abla**'ya, kırmıyor bizi, **Tendü**'yü uyuttuktan sonra hep birlikte sudayız. Bizler için problem suya girinceye kadar, girdikten sonra çıkmak bilmiyoruz. Zavallı annem yemek hazır olduktan sonra el işaretleriyle çağırıyor ama dinleyen kim? Bitap düşünceye kadar yüzüyoruz da yüzüyoruz.

Öğlen yemekten sonra yatmak zorundayız. O zaman kitap okuyoruz ve konuşmak yasak. Babam yazı yazıyor ama gözü bizde; uyuyor gibi yapıyoruz. Babam iyice kendini yazıya verince Aliye bana, ben ona işaret, kaçıyoruz! Nereye? Doğru bahçeye... Annem de babam da olayın farkında ama nerede olacağımızı bildikleri için ses çıkartmıyorlar. Bahçede havuzun etrafında gölgelikler var, orada oynamayı seviyoruz. Beş taş, evcilik, o an ne istiyorsa canımız oynuyoruz.

Babam anlatmıştı, böyle bir oyun esnasında yanımıza gelmiş, bir de ne görsün, kocaman bir yılan bize doğru geliyor. Seslense belki biz korkup üstüne basarız düşüncesi ile kocaman bir çapa alıp yılanın başına vurmuş. Öldürdükten sonra bize söylemişti. Yılanlara yabancı değildik, havuzun içinde de su yılanları vardı. Onlar zararlı değilmiş, zaten dışarı da çıkamıyorlardı.

O zaman bahçemiz bize öyle büyük gelirdi ki arka taraflara gitmeye korkardık. Eski Adliye'nin karşısında şimdiki Uğur Çarşısı'nın tümü, taa şimdiki Kumbahçe Uğur Camii ve Atatürk Caddesi'nin o bölümünü içine alırdı.

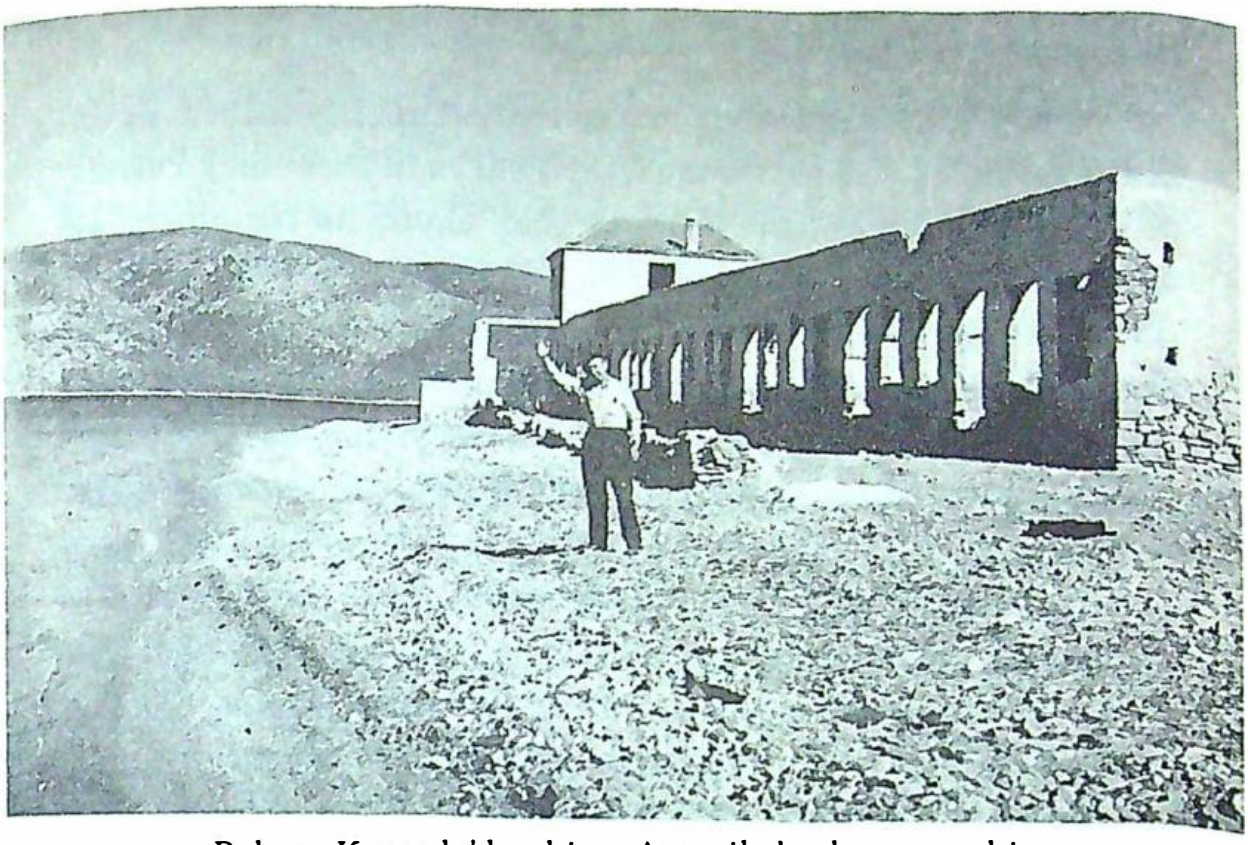
KARAADA SEFAMIZ

Karaada Bodrum'un karşısında kayalık, kargalı, uzun bir ada. Bodrum'un bunaltıcı sıcağından kaçmak için Yatağan'la birkaç günlüğüne adaya gidiyoruz. Gitmek için aman ne hazırlık yapılırdı; kavun, karpuz, peksimet, içecek su, tava, tencere, sanırım şilte gibi şeyler de götürülüyordu.

Yatağan'da yelkenle gitmek zor, motor yok o zaman. Bodrum'dan sevine sevine ayrılıyoruz, büyük yolculuk başlıyor, aslında bir saatlik yer... Tam karaya varacağımız zaman o yönden Bodrum'a doğru esen bir rüzgâr çıkıyor, bir bakıyoruz ki Yatağan'ı gerisin geri neredeyse kalenin önüne kadar getirmiş. Rüzgâra göre volta vura vura saatler sonra adaya varıyoruz. Bazen de rüzgâr tümüyle kesilir, yelkenler bir işe yaramaz, babam, **Recep, Fevzi** küreklere asılır... Ağır kürekler, bazen bağlı oldukları ıskarmozdan çıkar, yeniden takılır. Biz çocuklar sıkılır, bir an önce Karaada'ya varmak için sabırsızlanırız.

Nihayet Karaada'ya ayak basarız. Karaada'nın denizi taşlı, kayalık, kayıkların yanaştığı yer nispeten iyi. Yanaşma yerinin karşısında solda beyaz kahvemsi lokantalı bir bina var; orada su da var, yemek de yeniyor. Bu binanın beş-on metre sağında uzunca bir yapı, küçük bölmeler, odalar, her bölmenin arasında duvar var. Tavan falan yok fakat çatı ya defne dallarından veya harup (keçiboynuzu) yapraklarından mıydı şimdi hatırlamıyorum; rüzgârda çıtır çıtır ötüyor. Kapıyı örtmek için kalın bir kilim konuyor, kapı yok çünkü.

Deniz derin ve taşlı olduğu için denize giremezdik. En büyük eğlencemiz adanın sağındaki mağaraya girip tertemiz ılık kükürtlü suya girmek. Bu mağaraya önce erkekler, arkadan kadınlar ve çocuklar girerdi. Mağaranın taa karanlık diplerinde fok balıklarının yuvaları vardı. Mağaranın bazı bölümleri çok sığ olduğundan, fok balıkları mağaradan denize çıkmak

Babam Karaada'dan bize, Amerika'ya kocaman bir "Merhaba" gönderiyor.

için yüzerek gelirken taşlara takılan derilerinden su bulanırdı. Mağarada olan kadınlar, "Acaba içerde bir erkek kaldı da bizi mi gözetliyor?" diye korkuya kapılırmış. Daha sonraki yıllarda ben de mağaradan çıkıp denize yüzen fok balığını bir defa gördüm (foklar denizden mağaradaki yavrularına yiyecek getirirlermiş).

Annem bazen korkuyla anlatırdı, ben beş yaşlarındayken gene kadınların mağarada olduğu bir gün, "Fok geliyor!" diye bağrışmalar olunca, herkes kendini havuzdan dışarı atmış, annem bir bakmış küçük İsmet yok. Meğerse beni suyun içinde unutmuşlar, hemen atlayıp kurtarmışlar.

Karaada günlerimiz bazen iki, bazen dört, beş gün sürerdi. Biz oynarken annem yemek yapar, babam kâh balık avlar, kâh kahvedeki balıkçılarla sohbet eder, yazılarını yazardı.

KARAADA'NIN KERAMETİ

Savaş yılları sırasında **Aliye** zafiyet geçiriyordu. Bu günlerde şeker, un, kahve, makarna, pirinç ve hatta ekmek karneyle verildiği halde, yetmediği için ahali ekmeğini tayınlarını satan askerlerden alıyordu.

Bir gün **Aliye** pirinç çorbası istediğini söyledi. Babam ne yaptı etti, o zamanın Belediye Başkanı **Mümtaz Ataman**'dan biraz pirinç buldu; **Aliye**'nin çorbası yapıldı. **Aliye**'nin ateşi sabah akşam alınıp kaydediliyordu. Her akşamüzeri, gün batarken ateşi yükseliyordu. Çocuklarının hastalıklarına karşı çok hassas olan babam, birimiz hastalanınca evde kıyamet koparıyordu. **Aliye** ilaçtan nefret ederdi, ona ilaç içirmek büyük mesele oluyordu. Hasta olduğumuz zamanlar babam bizi oyalamak için çeşit çeşit, renk renk balonlar alır, asardı.

Aliye'nin ateşi bir Karaada gezimiz esnasında çok yükselince alelacele Bodrum'a dönmek zorunda kaldık. Fakat Karaada'nın kerameti olmalı, üç ay devam eden ateş düştü ve bir daha da çıkmadı.

Aliye'nin rahatsızlığını yazarken, **Suat**'ın geçirdiği tifonun korkunç günlerini hatırladım. **Suat**'ta nabız çok düşük, ateş çok yüksek seyretmeye başlayınca babam tifo olduğunu anladı. **Suat** hemen perhize girdi. Tifoda bağırsaklar çok incelir, ufacık bir çekirdek bile bağırsağı delebilir; sonuç feci olurmuş. **Suat**'a her şey yasaklandı. Bize de **Suat**'a yiyecek hiçbir şey vermememiz gerektiği söylendi. Annem üzüm suyu dahil, üç-dört defa tülbentten geçirdikten sonra verirdi içeceklerini. O zamanlar **Suat** daha okula bile başlamamıştı. Şeker ister, şekerler alınır, babamın tavana çivilediği sepetlere konur, iyileştiği zaman hepsini yiyebileceği söylenirdi. Çivilere asılı küçük sepetler her gün çoğalırdı; hiçbirimizin erişemeyeceği yükseklikteydi. (**Aliye** ve ben de çocuktuk, hem kendimiz alır yer, hem de **Suat**'ın üzülmemesi için alıp ona verebilirdik, bunu önlemek için alınan tedbirdi.)

Bu zor günlerde babam **Suat**'ı sevindirmek için ona çizdiği bir drednot modelinden marangoza ısmarladığı geminin değişik bölümlerini eve getiriyor, **Suat**'ın görmesini istediği için evde yapıyordu drednotu. Drednot her geçen gün şekillendi, çivilerden toplar bile yapıldı; dretnot denize açılmaya hazırdı sonunda. Hastalık uzun sürdü fakat çok şükür iyileşti. (Suat drednotu İzmir'e getirmişti, sonradan ne yaptı bilmiyorum.) **Suat** Bodrum'da nekahat döneminde birinci katta pencerenin önünde otururdu, arkadaşları **Şükrü** ve **Besim** onu neşelendirmek için yolda türlü şaklabanlıklar yaparlardı.

Ben de bazı hastalıklar geçirdim, her çocuk gibi. Fakat üç-dört yaşında başlayan kulak iltihabı yıllarla kronikleşti. O zaman Bodrum'da bir tek doktor var, hem belediye başkanı hem de doktor. Babam tıp kitaplarından kulakla ilgili bilgileri okur, birlikte ne yapacaklarına karar verirlerdi. Ben devamlı nezle oluyorum, kulağım etkileniyor. Burnumdaki etim ve bademciklerim alınsa bunu atlatabileceğim düşünülüyor. İstanbul'da yaşadığımız yıl ameliyat oluyorum. Ameliyattan hatırladığım bol bol dondurma yediğim fakat maalesef sorun çözülmedi. Tekrarlayan iltihaplardan orta kulakta bir ur oluştu. 1966 yılında, üç çocuklu bir anne iken (o zaman Türkiye'de yapılamayan bir ameliyattı) Almanya'da Weisbaden'de ameliyat oldum ve bir ay orada kalmak zorunda kaldım. Bugün bile çocukluk yıllarımdan kalan sıkıntılarım var; eh olacak tabii, yaşadığımız onca güzelliklerin yanında...

OKUL YOLU

İlk okulum Turgut Reis İlkokulu. Genişçe bir alan, yüksekçe bir tepe üstünde. Bahçeye iki yandan sekiz basamakla çıkılıyor. Okul Belediye'ye karşı, oyun alanımız çok geniş. Okula yürüyerek gidiyoruz, küçük ayaklar yorulmuyor. Güle

oynaya her sabah bizden birkaç ev sonra deniz kıyısında oturan **Ayten**'e uğruyorum. Üzerimizde gri formalar, beyaz yakalar ve de başımızda organzadan yapılmış uçuşan kelebekler gibi kurdeleler...

Dersler, bahçede oyunlar, koşuşmalar, müsamereler; hele müsamereler ne sevinç, ne şenlik! Okumayı yazmayı çabuk öğrendim ama matematiği hiç sevmedim. Beni en fazla heyecanlandıran müsamereler; ben küçük sarı kız günlerce şiir ezberliyor ve sahnede okuyorum. Öğretmenlerimiz özverili, onca yoklukta, tüm yaratıcılıkları ortaya çıkıyor. Şimdiki gibi binbir öğretici malzeme yok. Hayıt çalılıklarının dallarını keser, onları aynı boyda parçalara böler, düzine şeklinde bağlardık. Onlarla ilaveler eksiltmeler yapar, toplama çıkarmayı öğrenirdik.

Öğretmenler piyesler hazırlıyorlar; kız çocukları için grapon kâğıdından yaptıkları prenses elbiseleri, oğlanlar için efe kıyafetleri sahicisinden daha sahici. Rontlarda dans ediyoruz, çiçekler, kelebekler gibiyiz. Dört gözle Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs, en çok da 23 Nisan gelsin diye bekliyoruz. Sınıflarımızı, okulumuzu pırıl pırıl süslüyoruz. Bayram öncesi ve sonrası kıyafetlerimizi giyip Bodrum sokaklarında gururla salınıyoruz. Küçücük, renk renk giyimli çocuklar, biz o sokaklara yakışıyoruz. Öğretmenlerimiz bizimle gurur duyuyor, biz de onlara sevgiyle sarılıyoruz. O yıllardan en fazla hatırladığım öğretmenimiz, **Didar Öğretmen**'di. Ne yazık ki İstanbul'a taşınıyoruz ve dördüncü sınıfa Şişli'de devam ediyorum.

İSTANBUL'DAYIZ

Nasıl bilmiyorum, savaş sonrası yılları, babam zorlanmış olmalı; İstanbul'a gitmeye karar veriliyor. Babam, annem, kardeşlerim ilk defa Bodrum'dan ayrılıyoruz. Olayları bölüm

bölüm çok iyi hatırlamama rağmen tarihleri hatırlamıyorum (1938-39 olabilir). İstanbul Şişli Bomonti'de ana caddeden 200 metre kadar aşağıya doğru güzel bir apartmanın üçüncü veya dördüncü katında oturuyoruz. Apartmanın girişi yolun üstünde, arkamız ise göz alabildiğine bağ bahçe, tarla. Hatırladığım kadarıyla ev bayağı büyük. Bir boş odamız var, kimse buna inanmaz, sıkıldığımızda odaya kömürle daireler çizip seksek oynuyoruz. Biz azade, hür Bodrum çocukları ilk defa bir apartman dairesine kapanıyoruz. Kolay mı?

İyi komşularımız var. Bir teyze, iki kızı ve oğlu **Tarık**'la bizim altımızda oturuyor, bizi çok seviyorlar. **Tarık** ortaokulda, golf pantolon, takım ceket giyiyor; ilk bakışlar, ilk ilgi...

Apartmanımızda oturan başka bir aile de **Gabor** ailesi (kimliklerini büyüdükten sonra öğrendim tabii). **Gaborlar** Macar asıllı üç kız kardeş ve anneleri. Bazen bize gelirler, annemle Rumca, babamla Fransızca konuşurlardı. Abla **Zsa Zsa Gabor** gazeteci **Burhan Belge** ile evlenmiş sonraları. Bir de **Eva** vardı, bazen merdivenlerde karşılaşırdık; sevgiyle selam verirlerdi, çok süslüydüler.

Zaman zaman arka bahçelerden, tarlalardan, sırtlarında çuval çuval otlarla ve renk renk çiçeklerle geçerek ot satan, "A radika! A radika!" diye bağıran çingenelerle arkadaş oldu annem ve babam. Seslerini duyunca çağırırlar; onlar da kapıya kadar gelir, hem ot satar, hem de sohbet ederlerdi. Babam özgür yaşayan, hayata neşe ile bakan bu halkı her zaman sevdi, hikâyelerine konuk etti.

Bir Çingene kızı hakkındaki hikâyesinden (*Kancay*) bir alıntıyı aktarıyorum:

"Kancay hürriyet lafını hiç ağzına almaz, hatta o lafın manasını bile bilmezdi. Fakat Kancay'ın gönlü hürriyetin ta kendisi idi. Hür olmaksa, ancak parslar, yaban kedileri, kartallar ve atmaca ile şahinler gibi yaşamakla mümkün oldu-

ğu için Kancay da ağabeyleri olan dağların ve kız kardeşleri olan ağaçların teşkil ettikleri kalabalık aileyle beraber, kana kana hür olarak yaşıyordu. Esmer ve yaşlı parmaklarıyla sepet örer satardı. Bulursa yer, bulmazsa... Başına demet demet yabani çiçekleri takar, ahlat, böğürtlen, kocayemiş, mersin gibi şeylerle idare olur şikâyet etmezdi.

Pazar kurulduğu günler Kancay bazen kasabaya uğrardı. Bir gün kasabada idi. Pazar yerinde sergilenen renk renk şalvarlık basmalara, çeyiz ve çingillere içten gelen bir imrenişle uzun uzun baktı. İçinden, 'Ben varım, hava da güzel. Burada gönlü çeken süsler de çok, gel gelelim para nerede' dedi. Para kazanmak için şehre taşınıp türkücülük, çalgıcılık etti." (*Merhaba Akdeniz*, Doğanlar Basımevi, 1947, sayfa 38)

Babam İstanbul'da Tan Matbaası'nda çalışmaya başladı. Her gün matbaaya gidiyor, yazılar yazıyor, resimler yapıyordu. Arkadaşları **Doğan Nadi**, **Naci Sadullah**, **Zekeriya** ve **Sabiha Sertel**, **Müntekim Ökmen**, **Kemal Sülker**'le sık sık beraber olurlardı. Babamın verimli yıllarıydı. Nasıl oldu bilmem, bir gece eve **Neyzen Tevfik**'le gelmiş olmalılar. Ben sabah okula gitmek için kalktım, uyandığımda odamda değildim. Önlüğümü almak için odama girdiğimde, yatağımda saçları darmadağın, çırılçıplak bir adam yatıyordu. Çığlık atarak odadan fırladım. Yatağımdaki **Neyzen Tevfik**! Yatağımı kutsamıştı. Sonradan annem gece çok sarhoş olduğu için bizde kaldığını söyledi.

Babam herhalde bütün hayatınca olduğu gibi gazetelerden muntazam parasını alamadığı için, cumartesi günleri matbaaya gider, bazen beni de yanında götürürdü. Günlük masraf için anneme gerekli parayı bana verir, vatman ve biletçiye bana göz kulak olmalarını tembihler, beni yalnız başıma eve gönderirdi. Düşünebiliyor musunuz, küçücük çocuk taa Bâb-ı Âli'den

Şişli'ye tek başına geliyor, hem de para ile. Varın şimdi günümüzle mukayese edin...

Böyle günlerde durakta indiğim zaman ilk yaptığım şey, köşedeki gazeteciye koşmaktı; çünkü en sevdiğim, abone olduğum dergi, "Yavru Kurt" cumartesileri gelirdi.

Annemin o yıllardaki cesareti de bir başka sevinç bizim için. Tüm ev işlerini yapmanın ve üç çocuğun bakımını tek başına üstlenmenin yanı sıra bizi alıp Taksim Bahçesi'ne gidişlerimiz; elimizde kovalar, kürekler, toplar saatlerce oynardık. Suat üç yaşlarında yaramaz mı yaramaz, yolda beğendiği bir oyuncak görse onun alınması için kıyamet koparır; alınmayacağını anladığı zaman boylu boyunca kaldırıma uzanır, tepinirdi. Böyle bir günde Melek Sineması'nda çalışan **Asım Amcam** (babamın üvey ağabeyi) oturduğu Şakir Paşa Apartmanı'na doğru yürürken bizi bu halde gördü. Amcam her zaman yanında ince, şık bir kırbaç taşırdı; **Suat**'ı bir güzel azarladı ve korkuttu. Sanırım **Suat** ondan sonra bir daha yatmadı sokağa.

Parkta çok eğlenirdik. **Aliye** ve ben genelde top oynardık, **Suat** koşturur dururdu. Çocuklarıyla sokağa çıkmak annem için de bir değişiklik olurdu herhalde. Evin monotonluğunu unutur, Bodrum'da olduğunu düşlerdi.

Bir de dut zamanlarını hatırlıyorum. Babam işte iken, gene annem bizi Mecidiyeköy'deki dut bahçelerine götürürdü. O zamanlar ağaç kiralanır, herkes istediği kadar dut yerdi. Orası da bize Bodrum'daki anneannemin bahçesini hatırlatırdı.

İstanbul'da kaldığımız bir yılı ve Nişantaşı İlkokulu'ndaki öğretmenim **Servet Hanım**'ı hiç unutmadım. Dördüncü sınıf öğretmenimdi, ilkokul hayatımda en sevdiğim birkaç öğretmenden biri idi. Sevecen, hep güler yüzlü, anlayışlı, kendini öğrencilerine adamış bir öğretmen...

Bu okulda en iyi arkadaşım **Lora**'ydı. **Lora** Şişli'de, ana cadde üzerinde, **Atatürk**'ün evine yakın bir apartmanda otu-

rurdu. Ben evimizden caddeye ulaşan kısa yokuşu çıkar ona uğrardım, beraber okula yürür, birlikte dönerdik. Ayrılmak acı olmuştu **Lora**'dan.

İstanbul'da Büyükada, Sultanahmet, Üsküdar, Boğaziçi, Tünel, Büyükdere, Pangaltı, Bakırköy gibi semtler daha bir bağlandığım semtler olmuştur; böyle hissetmemde sevdiğim insanların bu semtlerde yaşamış olması etkendir.

İstanbul'da geçen bir yıldan sonra Bodrum özlemi ağır basmış olmalı ki, bize tekrar Bodrum yolu gözüktü.

Ben eski okuluma, Turgut Reis İlkokulu'na, beşinci sınıfa dönüyorum. Beşinci sınıf bitiyor ama...

Bodrum'da ortaokul yok. Bir yıl okula gidemiyorum, evde oturuyorum.

İstanbul'da, Nişantaşı İlkokulu'nda arkadaşlarım ve unutamadığım öğretmenim **Servet Hanım**'la.
Ön sırada oturanlardan soldan üçüncü ben, sağ başta **Lora**.

İSTANBUL ARNAVUTKÖY KIZ KOLEJİ

Babam bizim lisan öğrenmemizin ne kadar önemli olduğunu bildiği ve ufkumuzun Bodrum sınırlarını aşmasını istediği için beni İstanbul'a yatılı olarak koleje gönderme kararı alıyor. Mali problemler olduğu için, Şakir Paşa Apartmanı'ndaki hissesini satmaya karar veriyor. Aile apartmana bir yabancı sokulmasına karşı çıkıyor, halalarım babamın payını almaya karar veriyor.

Sanıyorum alıcılardan biri **Aliye Halam**'mış, onda da para olmadığından evdeki gümüş yemek takımını ve eşyaları satarak taksit taksit babama ödüyor. Böylelikle her ay Bodrum'a uğrayan vapurla babamla birlikte İstanbul'a gitmek üzere yola çıkıyoruz. Kamara kalmadığı için güvertede yolculuk yapmaya mecbur kalıyoruz.

1944 yılında Arnavutköy Kız Koleji'ne, hazırlık sınıfına yatılı olarak yazıldım. Hiç kolay bir yıl olmadı benim için. Hele babam Bodrum'a dönünce paramparça oldum. Başlangıçta her gece çarşafı başıma kadar çekip içimi çeke çeke ağlıyorum.

BODRUM'DAN İZMİR'E YOL GÖRÜNÜYOR

İstanbul Arnavutköy Amerikan Koleji'nde bir yıl hazırlık sınıfını okuduktan sonra babamın beni okula gönderecek parası yok, Bodrum'a dönüyorum. Bodrum'da ortaokul olmadığından o yıl evde oturuyorum; bu arada **Aliye** de büyüyor. Bodrum'da işler kesat, geçinmek gün günden zorlaşıyor. Babamın ayağında bir problem var, Muğla'ya gidiyor, doktora görünmek için.

Çok acı da olsa sanırım bizler için Bodrum'dan ayrılma zamanı geldi, çattı. İşte o zaman nasıl olduysa İzmir'de yaşayan babamın arkadaşı, zehir gazeteci **Naci Sadullah**'a durumumuzu bildiren bir mektup yazmışım. Onun da bana yanıtı 30.8.1943 yılında yazdığı aşağıdaki mektuptur.

NACİ SADULLAH'IN MEKTUBU

"Cici İsmetula,

Kocaman sevimli harflerle yazılmış mektubunu aldım, insana fena haberleri bile hoş gösterecek kadar tatlıydı. Gönlüne, başına ve eline sağlık!

Eğer Muğla'dan döndüyse babana, tarafımızdan geçmiş olsun de ve bu mektubumuzu ona da oku. Senin içinden çıkamayacağın yerler olursa, o –fayda görürse– sana anlatır.

Bir kere şunu söyleyelim ki, onun ayağına ne olduğunu bir türlü anlayamadık. Zehirli bir hayvan mı soktu? Düştü mü? Yoksa bir yere mi çarptı? Mamafih, arızayı savuşturduğunu öğrendiğimiz için, çok şükür, bu sualler bizi artık eskisi kadar rahatsız edemiyor. O bize evvelce dişlerinden şikâyet ediyor, ve kanserden korktuğunu söylüyordu. Biz bundan hiç bahsetmeyişini hayra yoruyor ve o hususta ki endişesinin –bizim o zaman da tahmin ettiğimiz gibi– bir evhamdan ibaret kaldığına inanarak seviniyoruz.

Mektubunun, mektebin hakkındaki havadisi, bizi o kadar üzmedi. Zira, sen gelip burada ablanın evinde kalarak tahsiline devam edebilirsin. Kaldı ki vaziyet gelip hepinizin buraya yerleşmenize fevkalade müsaittir. Burada şu anda boş bulundurulan kocaman, müstakil bir ev var. Hayli kocaman bir de bahçesi bulunan bu ev, asırlık çam ağaçları içinde, adeta bir sanatoryum kadar asudedir. Evin garba bakan bütün pencereleri, çamların yeşil dantelleri arasından, babanın çok sevdiği mavi denizi seyretmektedir. Evin tek eksiği elektriğidir. Fakat sizin de bizimki gibi akümülatörlü bir radyo bulmanız mümkün olduğu ve tenevvür için muhtaç bulunduğunuz gazı da, buradaki memur arkadaşlar temin edebileceği için, bu noksan, o kadar şiddetle hissedilmeyecektir. Evin bir mutfağı, bir hamamı, bittabi yüznumarası, çok geniş bir taşlığı ve birbirinden büyük tam altı tane odası var. Mal sa-

hibi şimdi burada bulunmadığı için, evi idare etmek vazifesi, bizim çok yakın arkadaşımızın üzerinde. Bu itibarla, evi, bittabi bahçesiyle birlikte, bedava denilecek derecede ucuza kiralayabiliriz. O kadar ki baban adeta hiç kira vermeyeceğini hesaplayabilir. Üstelik bu ev senin gitmek istediğin mektebe yaya olarak, rahat yürüyüşle beş, Aliye ile Suat'ın mekteplerine ise üç dakika mesafededir. Geçim meselesine gelince, hayat burada oraya nispetle, daha ucuz bile sayılabilir. Bu itibarla, babanı düşündüren 'parasız kalmak' korkusunu, el birliğiyle nasıl olsa önleyebiliriz. Bize kalırsa, baban, hem kendisi için, hem sizin için, hem de bizim için, adeta umulmayacak kadar güzel olan bu fırsatı kaçırmasın. Biliriz, şimdi o, vaziyetin müsaitliğini, kendisini ikna için mübalağa ettiğimizi sanacaktır. Fakat emin ol ki, emin olsun ki, biz böyle sanması korkusuyla az bile söyledik. Buna inanmakta bir nebze tereddüdü varsa, onun yapabileceği bir şey var: kalkıp evvela yalınız olarak İzmir'e gelsin, vaziyeti bizzat gözden geçirsin, ve ondan sonra kendi görüşüne göre karar versin. Biz onun göreceklerine duyacaklarını da ilave ettiği taktirde, sizi buraya telgrafla aldırtacağından eminiz. Yalnız, evi uzun müddet boş bekletemeyeceğimiz için, bittabi, kararını bir an evvel vermesi lazım. Bize bir nebzecik itimadı varsa, inansın ki bu işte en ufak bir tereddüt sebebi yoktur.

Fatma Hanım selamlarınıza çok müteşekkir. O, şimdi fevkalade eyi. Gelen kardeşlerinden yardım gördüğü için, bildiğinizden çok daha münasip bir yere taşındı. Bu itibarla haspanın keyfi öylesine yerinde ki neredeyse, 'Artık bana bir koca bulun!' diye, astarını isteyecek.

Baki cevabını mümkün mertebe sür'atle vermen ricasıyla, senin, Karakız'ın, Suat'ın, eğer oradaysa Sina'nın gözlerinizden öper, geldiyse babana, annene, dayına ve halalarına saygı ve sevgilerimizi sunarız.

Naci Sadullah"

Naci Sadullah
Mahmudiye, Yeni Mahalle, 945inci sokak, No 40
Anafarta caddesi - İzmir.
30 - 8 - 943

Cici İsmetula,

Koca koca, sevimli harflerle yazılmış mektubum, insana fena halleri bile hoş gösterecek kadar tatlıydı. Gönlüne, bağına, ne demek sağlık!...

Eğer Muğla'dan döndüğüne, babana, tarafımızdan geçmiş olsaydın da, ve bu mektubumuz ona da aksa. Senin içinden çıkamayacağın yerler olursa, o, - faydalı görürse - sana anlatır.

Bir kere şunu söyleyelim ki, onun ayağına ne olduğunu bir türlü anlıyamadık. Zehirli bir hayvan mı soktu? düştü mü? yoksa bir yere mi çarptı? Maamafih, arızaya sebebiyet verdiğini öğrendiğimiz için, çok pişmanız, bu sebeple bizi artık eskisi kadar rahatsız edemiyor.

Ötedenberi, evvelce, dişlerinden şikayet ediyor, ve kanserden korktuğunu söylüyordu. Biz, bundan hiç bahsetmeyişini, kayıra yoruyor, ve o yüzündeki endişenin, - bizim o zaman da tahmin ettiğimiz gibi, - bir sinirden ibaret kaldığına inanarak seviniyoruz.

Mektubunun, mektubun kâğıdındaki kavadisi, bizi o kadar üzmedi. Zira, sen gelip buyada ablanın evinde kalarak, tahsiline devam edebilirsin. Kaldıki vaziyet, gelip hepinizin buraya yerleşmeniz

Naci Sadullah'ın, "Cici Kızı İsmetula"ya yazdığı mektubun ilk sayfası

Gelen cevap çok umutlu. Ailece İzmir'e taşınmamıza karar veriliyor. **Naci Sadullah**'ın mektubunda bahsettiği, ablasının evinde oturacağız. Bu kopuş hiç kolay olmayacak! İlk defa ailece bir daha dönmemek üzere Bodrum'dan ayrılıyoruz.

Neden İstanbul değil de İzmir? Özellikle İzmir'in havası Bodrum'a daha yakın. Ve tabii o yıllarda zor da olsa İzmir'den Bodrum'a ulaşmak daha kolay.

Önce babamın kayığı "Yatağan" satılıyor. O Yatağan ki en büyük tutkusu. Balık avladığı, denizlere açıldığı, Gökova'da keşfe çıktığında onu koydan koya taşıyan, nice fırtınalar görmüş kayığı... Yatağan'ın ardından can evimiz de satılıyor. Evin ilk alıcısı **Ali Cengiz**'di. Galiba babama daha sonra bozdurması için 2.500 liralık bir çek vermişti. Bu fiyata satıldı evimiz, 1945 yılında. Babam ***Mavi Sürgün***'ün son sayfasında önce kendisinin, sonra da bizim hissettiğimiz duyguları çok derinden anlatıyor:

"Yatağan'ı satmıştım, evi de. Kayığı alan adam, onun direk ve seren bütün armasını evine taşımış, tekne karaya dayalı yatıyordu. Tabuta benziyordu. Gece pruvasına sarıldım; öptüm. Pruva benimle milyonlarca dalgalar yarıp geçmişti. 'Seninle nereleri gezmedik? Artık ayrılıyoruz' dedim.

Ayrılış günü geldi. Sabahtı. İngiliz Komutanı bir kamyonu emrime verdi. Ama yolculuk etmek isteyenlerin hepsini aldım. Kamyon diktiğim ağaçların arasından geçti. Yokuş başına vardı. 25 ya da 27 yıl önce jandarma muhafazasında, oradan ilk sefer Bodrum ve Arşipel'i görmüştüm. Yine baktım!

Çocuklar deniz kıyısında büyüdükleri evin damını görünce sevinçle ağladılar. Dönemeci döndük, artık ne Bodrum görünüyordu, ne de Arşipel!"

Annelerini kaybettikten sonra bütün varlıkları biz olan, iki tetem, **Emine** ve **Hüsniye** ile dayım **Hasan**; Bodrum Ad-

liyesi'nin karşısındaki kocaman mandalin bahçesini satıp bizimle İzmir'e taşınmaya karar veriyorlar. Babama tahsis edilen İngilizlerin kamyonu ile hepimiz yola çıkıyoruz.

Çok acı bir ayrılış...

ARTIK İZMİR'DEYİZ

Yıl 1946, İzmir'deyiz; ilk önce Bornova'daki üvey teyzemiz, **İkbal Abla**'da iki-üç günlüğüne misafir kalıyoruz.

İzmir'deki evimiz Göztepe'nin en uç kıyısında, yokuşun en üstünde, Hatay Caddesi'nde. O zamanlar oraya Hatay Caddesi denebilirse tabii. Toz toprak, dağ taş, yolda yürümek büyük problem, çünkü yol yok.

Oturacağımız ev eski, dört-beş ayrı evden oluşmuş. Naci amcanın ablası **Ziynet Hanım**'a ait Göztepe sırtlarında bir mekân. **Naci Amca**'nın mektubunda yazdığı mis gibi hava, asırlık çam ağaçları, göz alabildiğince deniz; taa Karşıyaka baştan sona kadar göz hizasında, İzmir Körfezi ayaklar altında.

Bir zamanlar kocaman bir malikâneydi herhalde. Şimdi küçük küçük bölümler yan yana, evler iç içe. Her birimde ayrı ayrı kiracılar oturmakta. Bizim bölüm en uçta.

Evimiz iki katlı, yukarda iki tane yatak odası ve salon, aşağıda mutfak, tuvalet ve bahçeye açılan kapı. Giriş arkada Hatay Caddesi üzerinde. Cadde ne demek, sokak demeye bin şahit ister. Kocaman kayalar, yürüyecek bir geçit bile yok; gene de adına sokak diyoruz. Sokağın hemen karşısında arazinin dağ bölümü, üç metreye varan bir duvar dibimizde. Sonradan öğreneceğiz ki bu duvarın arkasında sivil polisler evi gözetim altında tutuyor. Duvarın dibinde bir tulumba var; ihtiyacımız olan suyu, evde sular sık sık kesildiği için tulumbadan çekiyoruz. Tüm komşular da öyle yapıyor. Bunun yanı sıra yoldan geçen asker ve subaylar da tulumbanın yalağından atlarına su veriyor.

Eve yerleştikten kısa bir süre sonra **Fahrünissa Halam** İzmir'e Kız Lisesi'nin karşısındaki Halk Eğitim Evi'nde ilk sergisini açtı. Bir-iki gün bizimle birlikte olabilmek için bizim evde kaldı. Fakat ev kolay ısınmıyordu, üşüdü. Bir gece buz gibi yatağında ısınması için sıcak su dolu bir şişe koymuştuk. Gece şişe çatladı. Zavallı halam sırılsıklam oldu. Güle güle her şeyi değiştirdik. O zamanlar termofordan haberimiz yoktu, belki termofor da yoktu ülkede. Sonra İzmir Palas'a taşındı halam.

O zamanlar taksi bulmak da bir mesele. Birkaç taksi var zaten, onların da bize çıkması imkânsız. Koca yokuşu inip Mithat Paşa Caddesi'nde taksi bulma olanağı var sadece.

Ben okuldan sonra Halkevi'ne **Fahrünissa Halam**'ın sergisine gidiyor, gelen konuklara bildiğim kadarıyla yardımcı oluyordum. Eserleri seyretmek ayrı bir keyif veriyordu bana. Aynı sergi İzmir'den sonra Karşıyaka Halkevi'ne taşındı. Orada değerli hoca **Hilmi Apak** ve şair **Edip Baksı**'yı tanıdım.

Serginin bitiminde babamı, halamı ve beni Yamanlar'daki nefis bir lokantaya davet etmişlerdi; unutulmaz bir gece geçirmiştik.

Birkaç gün sonra da gazetede **Edip Baksı**'nın bir şiiri yayımlanmıştı. Maalesef saklamamışım, belki de vardı, Amerika seyahatlerinde kayboldu. Ezberimde kalan birkaç dize var, onları aktarayım;

Hilmi Apak çok ince bir zekâyı taşıyan,
Kendisi için değil bizler için yaşayan,
Yorucu işlerinde eşi az bir varlıktır,
O varlığı tanımak sonsuz bahtiyarlıktır.
Tevazuun bu kadar sevimli olduğunu
Candan bir nezaketle ruhlara dolduğunu
Takdirlerim artıyor Hilmi'de gördükçe ben.
Memleket feyz alacak canlı örneklerinden

Hatıralar bırakan bir gece verdi bize
Milli heyecanları duyurup kalbimize.

İçli tablolarını anlamak güçtür biraz.
Şiirden anlamayan bunları anlayamaz.
Sanatkâr Fahrünissa metinlerini bir bir,
Güzel bir şarkı gibi söylüyor bütün İzmir.

Cevat Şakir Bodrum'u duyarak anlatıyor,
Gönül arzularına uyarak anlatıyor,
Başka türküdür diyor, Bodrum'un rüzgârları
Başka türkü insanı denizi balıkları.
Bir ilahe sıkmış da sol memesini bir gün,
Gökte fışkıran sütten, yıldızlar doğmuş bütün,
Suya düşen damlalar adalar oluvermiş
Cevat Şakir Bodrum'a yelken açmak istiyor
İlk fırsatta bekleyen dosta kaçmak istiyor.

Unutulmaz gecenin dört değeri de aramızda değil bugün, anılarda yaşıyorlar.

Sergi bitti, **Fahrünissa Halam** İstanbul'a döndü. Bizler ise yerleşmeye ve İzmir'e alışmaya çalışıyoruz. Ağabeyim **Sina** ve **Nejat** geldiler; bizde bir sevinç! Bodrum'un her geçen gün artan özlemini biraz olsun gidermeye çalışıyoruz. **Nejat**'ın Bodrum'a geldiği günden beri bana özel bir ilgisi var. Onu burada bir daha yaşıyor. O zaman, Bodrum'dayken ben 12 yaşındaydım ama şimdi daha büyüğüm. Annem Bodrum'da **Nejat** bana yüzük getirince onu uyarmıştı, "Dayın bunu görürse kıyamet koparır, siz kuzensiniz, nişan olur mu?" demişti. Ben de rahatlamıştım. Şimdi de İzmir'de **Aliye** ile ilgilenmeye başladı. Sonradan öğrendim, **Nejat** herkese âşık olurmuş. Ne yalan söyleyeyim, **Nejat** mavi gözlü, sarışın, yakışıklı bir gençti. Ağabeyim, kuzenimiz ve biz mutluyuz. Uzun sürmüyor bu mutluluğumuz, her şeyi alt üst edecek bir olay patlıyor.

Bizim evimiz hep takipteydi; Bodrum'dan neden geldiğimiz, neden burada oturduğumuz, babamın yeraltı teşkilatıyla ilişkili olup olmadığı takip ediliyordu. Sonradan öğrendiğimize göre sivil polisler, ayakkabı boyacısı, tamirci vs... gelip duvarın ardından gözetliyor evimizi. Defalarca değişik sebeplerle ev basıldı; sandıklar didik didik edildi. Babamın değişik lisanlardaki kitapları, arkadaşları ile çekilen resimleri yok oldu. Buna **Nâzım Hikmet** de dahil.

1945 yılı, bu yıllar savaş sonrası yıllarıydı, gaz dahil bir çok şey karne ile satılıyordu. O zamanlar Hatay Caddesi'nin bir kısmında elektrik yoktu. Bizim evin olduğu yer de böyleydi. Evde her gece kullanılan beş-altı lamba için gaz gerekliydi ve gaz karne ile veriliyordu. Zavallı babam her gün elinde şişe, gaz alabilmek için muhtarın peşine düşerdi. İşte gaz alamadığımız böyle bir günün akşamında girdiği bir meyhanede, "Devletin manevi şahsiyetine hakaret ettiği" gerekçesiyle üçdört aylık bir hapis cezasına çarptırılmıştı. Biz ise bu olanlar karşısında şaşkındık...

BABAM HAPİSTE

Balıkçıya Merhaba, Halikarnas Balıkçısı Günleri adlı kitaptan alıntıdır.

Babamın içine konduğu hapishane Konak'ta, hatırladığım kadarıyla Sarı Kışla'ya bitişik eski bir bina idi. Tutuklandığı gece **Sina** ve **Nejat** eve gelip babam için şilte ve gerekli giysileri almışlardı. İşte o an dünya başımıza yıkılmıştı sanki. Hemen hemen her gün okuldan sonra, annemin hazırladığı yemeği, bir sefertasıyla babama götürmek üzere dördümüz birlikte tramvaya binip, hapishaneye giderdik. Yanlış hatırlamıyorsam hapishane müdürünün adı **Sabri Bey**'di. Babam hatırlı mahkûm olmalıydı ki bizi müdürün odasında onunla buluştururlardı. Sarılır öperdik, konuşurduk.

O bize üzülmememizi, bu mahkûmiyet süresinin biteceğini söylerdi. Müthiş bir mali sıkıntı çekiyorduk. Babam Bodrum'dan döndükten sonra, *Anadolu* gazetesinde, sonra da *Demokrat İzmir*'de yazılar yazıyordu. *Anadolu* gazetesinin yöneticisi **Orhan Rahmi Gökçe** idi. Ne yazılar yazardı babam gazetelere... Emeğinin maddi karşılığını bazen alıyor, çoğunlukla da alamıyordu. Alamadığı günlerde çay ekmek yiyerek geçerdi öğünlerimiz. Fakat parasını aldığı günler çocuklarının katıksız geçirdiği gecelerin intikamını alırcasına en iyi balıkları, bonfileleri alır, bize ziyafet çekerdi. Bu halimizden yüksünüyor muyduk? Hayır! Biz böyle olgunlaştık, biz sevgiyle var olduk...

Ek bir gelir ihtiyacı ile babam **Bernard Show**'un *Man and Superman* (İnsan Üstün İnsan) isimli kitabını tefrika tefrika tercüme ediyor, bana veriyor; ben de o tefrikaları Milli Eğitim Bakanlığı'nda müdür olan, daha sonraları "**Sabahattin Amca**" diyeceğimiz **Sabahattin Eyüboğlu**'na gönderiyordum. **Sabahattin Amca** tercümeleri alır almaz hızır gibi yetişiyor, bize geçimimiz için gerekli parayı gönderiyordu.

Aşağıdaki mektup babamın bana ne yapmam gerektiğini anlatan hapishaneden yazdığı bir mektubudur:

"Kızım İsmetulam,

Bernard Show'un Kırmızı kitabını gönderiyorum. Büyük –yani kitabın sığabileceği– bir zarf al. Kitabı (Mektup olarak değil) fakat taahüdlü evrak olarak,

Bay Sabaheddin Eyüboğlu,

Talim ve Terbiye Dairesi

Milli Eğitim Bakanlığı ANKARA

Adresine gönder. Bir de mektup var. Ona da güzel bir zarf al ve ayni adrese taahüdlü olarak ver. Bir de telgraf var, onu da hemen çek. Yani (1) Kitap, (2) Mektup, (3) telgraf gönderilecek. Merhaba kizim hepinizi hasretle öperim. Bugün sebepsiz olarak canım çok sıkkın yavrucuğum. Mesut olun! Cevat.

İsmetulam, mürekkebim olmadığı için telgrafi yazamadım. Sen mürekkeple yaz; şöyle:

Bay Sabaheddin Eyüpoğlu,
Talim ve Terbiye Dairesi
Milli Eğitim Bakanlığı
Ankara

Mektupla piyes eksiği postada, yine bir miktar telle.
Mahkeme devamda.
Merhaba.
Cevat.
Merhaba hepinize yavrucuklarım; Merhaba!
Babanız Cevat"

Babamı hapishanedeki görüşlerimiz her zaman için zordu fakat beni asıl yıkan, babamın ellerindeki kelepçeyi gördüğüm andı. O gün mahkemesi vardı ve ben de gitmeye karar vermiştim, keşke gitmez olsaydım. Ellerine kelepçe vurulmuş babam, orada benimle gözleriyle konuşmuştu. Cezası daha kesinleşmeden kelepçelenmesini yerli basın da ele almıştı. Gazetede resmi de çıkmıştı. Bu tür olayları yakından takip etmeme rağmen, ne o yazıyı, ne de resmi arşivlerimde bulamadım. Belki de sebebi o acıyı bir daha yaşamak istememdi.

Böylece aylar geçti. O yıl babamın ***Aganta Burina Burinata*** isimli romanı yayımlanmıştı. İlk mahkemede İstanbul Darülfünun'dan gelen bir grup öğrenci –babamı hapishane arabasından indirirlerken– "Aganta Burina Burinata!" nidaları ile tekrar tekrar haykırarak olayı protesto etmişlerdi. Bu dönem için "çabuk geçti" diyemeyeceğim, sonunda mahkeme kararını verdi. Babam onu savunan gönüllü altı avukat sayesinde serbest bırakıldı, bu avukatlardan biri **Nahit Hilmi Özeren**'di.

Kızım İsmetulam.

Bernard Shaw'un Kızıma kitabını gönderiyorum. Büyük — [illegible] kitabın kaybolacağı bir [illegible] — Zarf al. Kitabı (mektup olarak değil fakat taahhütlü evrak olarak

Bay Saba Reddin Eyuboğlu
Talim ve terbiye dairesi
Milli Eğitim bakanlığı
Ankara

adresine gönder.... Bir de mektup var. Onda da güzel bir zarf al ve aynı adrese taahhütlü olarak ver. Bir de telgraf var onu da hemen çek! Yani (I) kitap (II) mektup (III) telgraf gönderilecek — Merhaba Kızım Kepinizi hasretle öperim. Bu gün sebepsiz olarak canım çok sıkkın ağlıyacağım. Mesut olun!

Cevat

İsmetulam. mürekkebim olmadığı için lâkin telgrafı yazamadım. Sen

Babamın her zaman söylediği gibi, "Macera aramam ama macera gelir beni bulur" sözü gene gerçekleşmişti. Evet, bu acı macera da onlardan biri idi.

Babamın çıktığı gün, hepimiz hapis cezası bittiği için sevinç içindeydik. O gece babam biraz çakır keyifti, annem, biz çocuklar, **Hüsniye Tetem, Hasan Dayım** Kilise sokağından güle oynaya Göztepe'ye inmiştik. Babam yolda şarkılar söylüyordu. O zamanlar Göztepe'de **Madam Mari**'nin lokantası vardı. **Madam Mari** babamı çok severdi. Orada yemeğimizi yedik, nefis dondurmalarımızı da bitirdikten sonra evimize döndük.

YENİ SEMTİMİZ

Yeni semtimizdeki yeni komşularımızdan bahsetmem gerek. Hemen yanı başımızda küçük bir bina daha var; burası daha bir aile evleri havasında. Bize bitişik Rumelili **Zarife Teyze** ve eşi **Arif Amca** oturuyor. İki de çocukları var, **Sülün** ve **Teoman**. **Zarife Hanım** teyze pırıl pırıl bir kişi, çok güzel Rumeli yemekleri yapıyor, borani gibi. **Arif Amca** da Küçükyalı'da soba tamircisi. Biraz içkici, akşam eve gelirken yokuş yukarı çıkarken kaç defa elinden karpuzları aşağı düşürmüş, onları yakalamak için arkalarından koşmuştur.

Arif Amca'ların altında yeni evli **Neriman Abla**'lar var, kayınvalidesi ile birlikte yaşıyorlar. **Neriman Abla** kayınvalidesi ile hep kavgalı, hoş bir Giritli kız.

Onun yanında **Fahriye Abla** ve ailesi. **Fahriye Abla** tam **Muhip Dıranas**'ın, *"Sen neymişsin Fahriye abla"* şiirinde olduğu gibi; her gün kulağının arkasına kocaman bir çiçek takıyor. Bu semtin tümü hemen hemen bir aile gibi.

Susuzdede'nin Hatay'a bakan bölümünde **Talia Hanım**, eşi **Ali Rıza Akatürk** ve çocukları büyük bir evde oturuyor. **Talia Hanım** teyze kültürlü, **Atatürk**'ün karısı **Latife Hanım**'ın kuzeni, **Ragıp Paşa**'nın kızı, aynı zamanda dostu-

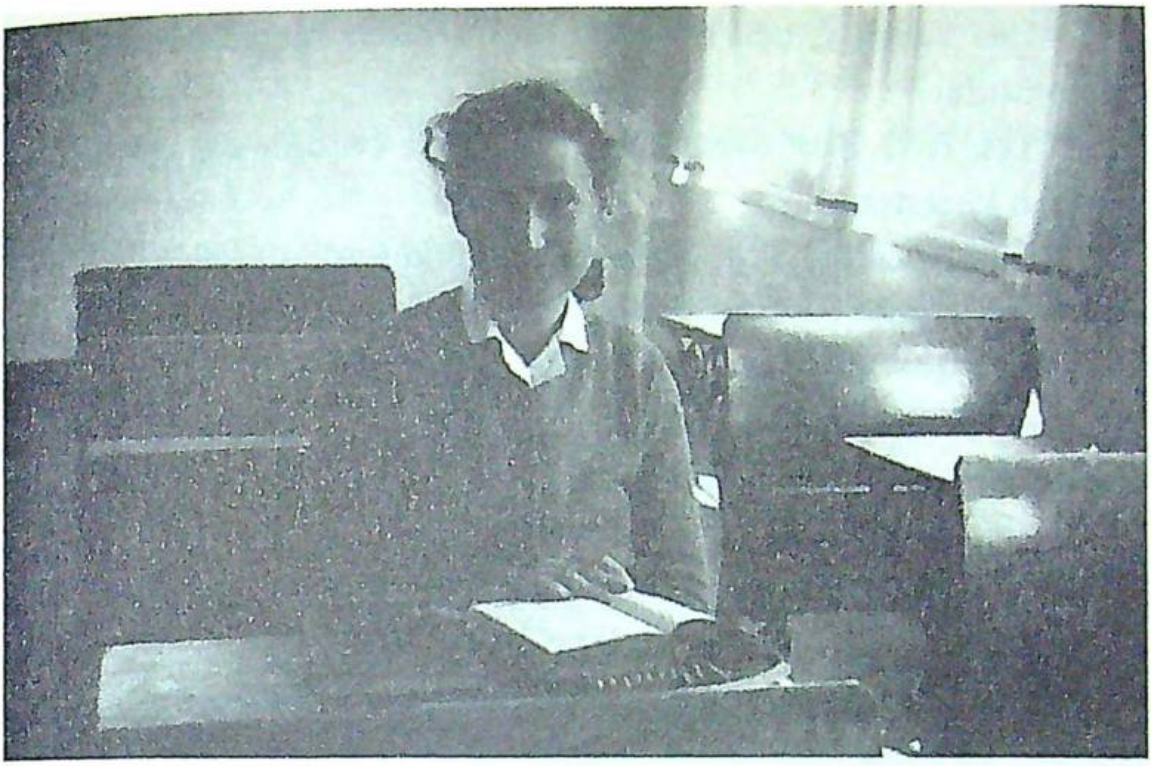
muz **Naci Sadullah**'ın da akrabası. Zamanla onunla tanışıyoruz, onun büyük kızı **Melda, Senay** ve o zamanlar küçük olan **Suna** ile arkadaş oluyoruz. **Melda** piyano çalıyor, onlar konuşabileceğimiz yakın insanlar. Babaları, büyük amcamız **Cevat Paşa**'nın Girit'ten getirip askeri okullarda okuttuğu öğrencilerden; babamın ailesini çok takdir ediyor. Bir de oğulları **Ragıp** var, hepimize ağabeylik ediyor. (Şimdiki Susuz Dede'de Dede ve Torun Apartmanlarının olduğu yerin sahipleri.)

Ve ben okula başlıyorum. Okula beni babamın yakın dostları **Abdi Muhtar Bilginer** ve öğretmen, yazar **Asım Kültür** yazdırıyor. (Bugün en iyi sınıf arkadaşlarımdan **Gönenç Bilginer** ne tesadüftür ki **Abdi Muhtar Bilginer**'in torunu **Önder**'le evli. İlişkimiz Bodrum ve İstanbul'da sevgiyle devam ediyor.)

Kocaman bir kampusta buluyorum kendimi ve hemen okulumu seviyorum. **Melda** bana okul yolunu gösteriyor, onunla birlikte gidiyoruz okula. Hatay Caddesi sırf taş ve kaya olduğundan, zor yürüyoruz. Şimdiki İmam Hatip Lisesi'nin olduğu yer mezarlık, bir dere geçiyor mezarlığın içinden. Biz kestirmeden, yokuş aşağı okula dar bir yoldan iniyoruz. Oralarda sadece koyunlarını otlatan bir çoban var. İn cinin top attığı bu yerde çoban önüme çıktığında, Allah biliyor ya çok ürküyorum.

AMERİKAN KIZ KOLEJİ YILLARIM

Böylece İzmir'de Amerikan Kız Koleji (ACI) yıllarım başladı. Bilinen anlamda iyi bir öğrenci değildim. Ama çok sevdiğim dersler vardı. Örneğin Türkçe, İngilizce, Edebiyat, İngilizce Gramer, bu her iki lisanda kompozisyon yazmak, resim ve biyoloji gibi. Bu derslerde en iyi öğrencilerden biriydim; yedi, sekiz ve hatta dokuz alırdım. Matematiğe gelince, şanslıysam iki... Matematik en kötü dersimdi. Her yıl ikmale kaldım, sınıfta da kaldım. Matematik kitabını hiç açmazdım. Yazın ça-

Kolej yıllarım

lışır geçerdim. Geçtikten sonra da evimizin karşısındaki çınar ağacının altında ateş yakar, gramofonumuzda **Manuel de Falla**'nın "Ateş Dansı"nı en yüksek sesle açar, kitabımı yakardım. Yaptığım doğru muydu? Değil tabii; fakat kitaptan öcümü alır, oh rahatlardım!

Bunun yanı sıra ortaokulda edebiyat öğretmenlerimiz **Miss Little** ve **Miss Gants** muayyen bir konuyu tartıştıktan veya bir müzik parçası çaldıktan sonra bize o konu hakkında kompozisyon yazmamız için dersin 15 dakikasını ayırırdı. O sırada yazdığım kompozisyonları öğretmenlerim büyük sınıflara bile okurlardı, sevinirdim.

Bende iz bırakan hocaları düşününce; ilk önce babacan olarak tanıdığım, **İbrahim Bey** geliyor aklıma, oysa herkesin ödü kopardı ondan. Ben onu severdim, o da beni.

İsmail Hakkı Bey, çok mütevazı, bilen fakat göstermeyen biriydi.

Miss Yarrow, çok özeldi, sonuna kadar hayatımı paylaştım onunla.

Rıza Hiti Bey öğrenciyi övmekten ve ona cesaret vermekten korkmazdı.

Miss Dunbar, hem öğretmen hem de arkadaştı.

Mrs. Blake ise otoriterdi. Tam bir müdürdü.

Tarih korkulu rüyamdı! **Fikret Hanım** dersi tahtada şema çizdirerek işlerdi. Yazım güzel olduğu için beni tahtaya kaldırırdı. Şemayı çizerken bazen korkudan, yazıyı sağ köşeye doğru tırmandırırdım.

"Ne oldu İsmet? Yolunu mu şaşırdın yine?" diye sorduğunda, benim için her şey biterdi.

Hep şunu düşünmüşümdür, bir öğretmen önce kendini çok iyi tanımalıdır ki öğrenciyi tanıyabilsin. Yoksa kendisi için kayıplar yaşar. Belki de bundan dolayı ben Amerikalı hocaları daha duyarlı ve insancıl bulduğumdan onlara daha yakın hissederdim kendimi. Sevgi ile yaklaşım, hepimizin bildiği gibi birçok problemi çözer.

Fakat bazı Türk hocalarımız vardı ki her şeyin önüne geçtiler. Bizim okul yıllarımız birçok yazarın yasaklı olduğu dönemdi. Edebiyat dersimize, bir süre geçici olarak, bir edebiyat hocası geldi. **Turgut Çarkoğlu**'ydu adı; boylu boslu, yakışıklı ve gazeteci aynı zamanda. Bize yeni Türk şiirini tanıtacağını söyledi. Okuduğu şiir **Nâzım Hikmet**'in "Bahri Hazer"i...

Hocamız, *"Ufuklardan ufuklara ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu"* diye başlayınca gözlerimiz faltaşı gibi açıldı. Büyük bir şaşkınlık içinde büyülenmiş dinliyoruz. Şiir bitti, hiç ses yok; nasıl cesaret etti **Nâzım**'dan okumaya? O günlerde **Nâzım**'ın adını bilmek bile suç. Ben aşinayım **Nâzım**'a çünkü **Naci Amca (Naci Sadullah)** o zaman gizli gizli el yazısıyla yazdığı şiirleri bana veriyor ve ben iki okuyuşta ezberliyorum.

Biz liseyi üç değil, dört sene okuyan ilk sınıftık. Benim için o bir yıl hayatımın en önemli yıllarından biriydi. Çünkü "History of Art" isimli yeni bir ders konmuştu. Hocamız **Mrs. Meyer** Türkiye hayranı biriydi.

Ben zaten daha önce Ege Turizm Cemiyeti'nin açtığı rehberlik kursunu başarı ile bitirmiş, go-kartlı rehber olmuştum. Bu ders kapsamında yaptığımız araştırmalar sayesinde Anadolu'yu, yurdumu daha iyi tanıdım. O yıl her öğrencinin bir turistik yöreyi tanıttığı yazılarını, *İZMİR, the gateway to Turkey* isimli bir kitapta topladık. Kitabı bastıracak beş paramız yoktu. Kapı kapı dolaşıp ilan alarak kitabı bastırdık. Bu belki de ACI tarihinde sınıfça basılan ilk ve tek kitaptı.

ACI'da çağdaş, aydın, sorgulayıcı, aynı zamanda girişimci bireyler olarak yetiştik. Önce ailem, okulum ve hocalarım sayesinde ufkum geniş, içim coşkulu.

Mayıs 1952, Amerikan Kız Koleji (ACI). Trabzana iki elimle tutunmuşum. Hepimizin üstünde, yazlık resmi kıyafetimiz olan beyaz formalarımız. Göğsümüzdeki sol cebin üzerinde kırmızıyla A.C.I. harfleri işli. Erkekler, "En güzel yerlerine ACI yazıyorlar" diye laf atarlardı.

KOMŞULARIMIZA ALIŞIYORUZ

Geçen zaman içinde komşularımıza daha çok alışmıştık. Komşumuz **Talia Hanım Teyze** ile babam bazen Fransızca konuşurlardı. **Talia Hanım Teyze** babamın müziği çok sevdiğini öğrenmişti. Kızı **Melda** çok güzel piyano çaldığından babam için sevdiği parçaları çalmaktan büyük haz duyardı.

Melda ve **Sena**'yla, **Aliye** ile ben çok iyi arkadaş olmuştuk. Bu arkadaşlığa nazar değmiş olmalı ki **Melda** hastalandı, tifo oldu. Biz Bodrum'da **Suat**'la bu hastalığı yaşadığımız için babam çok dikkatli ve hassastı; **Talia Hanım Teyze**'ye hastalığın bütün inceliklerini anlatıyordu. Bir süre çok çok sıkı perhiz altında olması gerekliliğini tekrarlayıp duruyordu. Fakat **Melda** bir türlü düzelemiyordu, ve sonunda acı haber geldi, **Melda**'yı kaybettik. Meğer hiçbir şey yiyemeyen **Melda**'cığın canı salatalık turşusu istemiş ve kim verdiyse vermiş, bu sonu oldu. Bu acı şokun üzerimizdeki etkisi aylarca sürdü.

Hatay'daki evimizi çok zorlukları olmasına rağmen zamanla benimsedik. Oysa annem ve teyzem için alışveriş yapmak büyük problemdi. Her şeyi Göztepe'deki dükkânlardan almak, yukarı taşımak gerekiyordu. Babam bile bazen yolun ortasına kadar yokuşu çıkıyor, sonra tükeniyordu. Bize sesini duyurmaya ne kadar çalışsa da duymuyorduk. Elindeki nevaleyi olduğu yerde bırakıp kendisi eve geliyordu; bizlerden biri gidip bıraktığı yerden, yükünü alıp getiriyordu.

Evin manzarasına diyecek yoktu, ufku göz alabildiğince görürdünüz. Açıklıklara alışkın olan biz bayılırdık bu manzaraya. Bize gelen babamın arkadaşları da aynı hayranlığı yaşardı.

Evin denize bakan cephesindeki doğal teras nice toplantılara sahne oldu. İçeride değil de, herkes terastaki masalarda oturmak isterdi. Unutamadığım bir akşam, İzmir'de temsiller veren Ankara Operası'nın, Fuar Açıkhava Tiyatrosu'nda suna-

cakları, *Saraydan Kız Kaçırma* operası için gelen sanatçılarının büyük bir kısmının gösteri öncesi bizim evdeki molasıydı.

Dışarıda kimler yoktu ki, **Madam Roji Sabo, Sabahattin Ali, Sabahattin Eyüboğlu, Ruhi Su**... Biraz demlendikten sonra **Ruhi Su**'nun, "Bir destan azdır sana, bir koca kurtarana!" diyen gür ve bas sesi duyuldu. Ne sesti o yarabbim!

Aynı gece annem ve teyzem mutfakta koşuştururken, biz çoluk çocuk da içeride hazırlananları bahçedeki masalara taşıyorduk. Bir ara babam içeriye girdi ve bir gürültü koptu...

İçeriye koştum, annem babama dışarıdaki insanlara yemek hazırlamaktan bıktığını sert bir şekilde söylemiş olmalı ki, babam kaptığı çaydanlık ile eline vuracağı yerde yanlışlıkla annemin başına vurmuş. İçeri girdiğim zaman annemin alnındaki kanı görünce çılgına döndüm. Babamın elini öyle bir yakaladım ki kırabilirdim. Ve babama, "Utanmadın mı bunu yapmaya!" diye bağırdım. Bu babama ilk başkaldırmamdı; çok şaşırdı, üzüldü. Zaten anneme vurur vurmaz pişman olmuştu, hemen bir doktor çağırmaya kalktı.

Sonra annemi dinlediğimde, babamı da kendine göre haklı buldum bir ölçüde. Dışarıda bulunan hanımlar için, aşağılayıcı, üzücü bir sıfat kullanmıştı annem.

O gece **Aliye, Suat** ve ben babamla gösteriye gittik, unutulmazdı ama ne de olsa bizler gündüz yaşananların etkisi altında kalmıştık.

Bu evimizde ne kadar yaşamıştık hatırlamıyorum. Bodrum'dan bizimle gelen **Emine Tetem** evlendi ve Bornova'ya taşındı. **Hüsniye Tetem**, benim ikinci annem ise, hâlâ bizimleydi; dayımla da beraberdik. Evimiz bizim nüfusa küçük gelmeye başlamıştı. **Hüsniye Tetem** ve dayımın tekrar Bodrum'a dönmeleri imkânsızdı artık. Bizlerle beraber olacakları için Bodrum'daki mal varlıkları olan bahçe, ev ve incirliği satmaya ve İzmir'de bir ev almaya karar verdiler. Bu iş için Bodrum'a

gittiler ve bir süre sonra her şeyi satıp döndüler. Her üç yerden ellerine geçen parayı üç kardeş aralarında bölüştüler. Dayım da diğer ablası gibi Bornova'ya yerleşti, orada dükkân açtı. **Hüsniye Tetem** bizden ayrılmak istemedi, biz de ondan. Bunun üzerine iki kardeş, annem ve tetem, küçük fakat şirin, iki ayrı bölümden oluşan eski bir Rum evini satın aldılar. Bu ev de gene İnönü Caddesi üzerinde, ilk taşındığımız evden bin metre uzakta, şimdiki "Tibaş Evleri Sitesi"nin yan köşesindeki "Arı Apartmanı"nın yerindeydi. İlk evimizden sonra bu iki bölüme ayrılmış olan evimize taşındık. Annem, babam, **Suat** ve **Aliye** bir evde, ben ve **Hüsniye Tetem** öbür bölümde yatıyorduk. Yemek bizim evde yapılıyor, hep beraber yiyorduk.

Bu evi almamızdaki en büyük sebep gene önümüzün tümüyle açık olmasıydı. Önümüzde kocaman bir bayır vardı. Şimdiki Hâkim Evleri'nin olduğu bölüm o yıllarda bomboştu, Karşıyaka göz alabildiğine ayaklar altındaydı. Burası da yokuştu ve kocaman bayırdan, köprüden çıkmak hiç kolay değildi. Fakat bir avantajı vardı: şehir otobüsleri şimdiki Hatay Dörtyol ağzına, Nokta durağına kadar geliyor ve oradan yolcu alarak tekrar Konak'a dönüyorlardı. Yani aşağıya Mithat Paşa'ya inmeden şehir otobüsünden faydalanabiliyordunuz veya aşağıya inip tramvayı kullanıyordunuz.

Her şey iyiye doğru giderken **Hüsniye Tetem** evlendi. Bu olaya çok sevindik fakat benim artık onlarla oturmam imkânsızdı. Ailemin yanına, bizim eve geçmemle birlikte ev çok dar geldi. Babam bunun üzerine evin çatısını kaldırıp, uzun bir oda ilave etmeye karar verdi. Aşağıdaki odadan yukarıya bir tahta merdiven, yapıcı merdiveni kondu, usta ve amelelerin yanı sıra babam ve **Suat**'ın katkılarıyla uzun geniş bir oda ilave edildi. Yukarıdan manzara aşağıdakinden daha heybetliydi. Burası **Aliye**'nin ve benim odam oldu. Her şey iyiydi hoştu da inşaat için paramız bitince bir merdiven yaptıramadık.

Tahtadan yapıcı merdiveniyle inip çıkıyorduk odamıza. Tabii biz keçi gibi tırmanıyorduk da **Hakkiye Halam, Ayşe Halam** ve **Leyla Teyze** İstanbul'dan geldikleri zaman tahta merdiveni çok zorlukla çıkıyorlardı. Merdiveni görenler önce bir şaşkınlık yaşarlar, ne diyeceklerini bilemezlerdi. Doktor **Ayşe Mayda, Safiye Ayla** ile geldiklerinde aynı şey olmuştu.

Oda bittikten sonra **Samim** ve **Sevinç Kocagöz** babamı görmeye gelmişlerdi, annem babam ikisini de çok severdi. Ben **Sevinç Hanım**'ı ACI'da öğretmen olduğu zamandan tanıyordum. Burada **Samim Kocagöz**'ün ***Bu da Geçti Yahu*** kitabının "Balıkçı ile Birlikte" isimli bölümünde bizim evden bahseden kısmından alıntı yapmadan geçemeyeceğim. 172. sayfada şöyle anlatıyor:

"Hatay'daki tek katlı evinin üstüne bir kat çıkmış, daha doğrusu kendi elleriyle bir oda yapmıştı. 'Bu odanın resmi küşadını yapalım' dedi ve bizi açılış törenine davet etti. Törene Naci Sadullah, eşi Didar Hanım, Sevinç ve ben davetliydik. Sevinç'in kucağında da dört aylık oğlumuz Şükrü. Şükrü 1950 doğumlu olduğuna göre demek ki Cevat Bey'in evine ellide gitmişiz. Vardık Balıkçı'lara. Eşiyle birlikte bizi karşılayan Balıkçı, 'Merhaba'yı çektikten sonra, 'Buyrun yeni odaya' dedi. Çıkmak ne mümkün? Balıkçı odayı yapmış çatmış, yukarıya çıkmak için bir de, merdiven, 'Merdiven de bu kadar olur...' diyerekten bir yapıcı merdiveni dayamış duvara. Sevinç dondu kaldı.

'Ben kucağımda çocukla dünyada bu merdiveni çıkamam!' dedi.

Cevat Bey, 'Ver şu delikanlıyı bana' diyerek Şükrü'yü kaptığı gibi merdiveni tırmanmaya başladı; bir yandan da söyleniyordu. 'Yahu biz serenlere tırmanmış denizciyiz! Yallah aslan oğlum, gel de yukarıdan şu bok çukurunu gör!'

Merdivenin altında Naci sanki çocuk düşerse kapacakmış gibi kollarını açmış, korkuyla, 'Aman Cevat! Dikkat et Cevat!' diye basbayağı bağırıyordu. Neyse sağ salim hepimiz yukarıya çıktık. Oda gerçekten de güzel olmuştu. Pencereden bakınca, İzmir Körfezi boydan boya görünüyordu. Daha o yıllarda körfez kirlenmeye başlamıştı. İzmir'in bütün lağımları, fabrika artıkları körfeze akıyordu. Balıkçı, 'Böyle yüksekten bakılınca, bu bok çukuru denize benziyor' diyordu."

İşte böyle bir esprisi vardır ikinci evimizin.

Yürüyüş yapan Amerikalı hocalarım bize gelip manzara seyretmeye bayılırdı. **Miss Yarrow** defalarca, **Miss Dumbar** da sık sık gelenlerdendi.

O yıllarda ben kaktüs biriktirmeye merak sarmıştım, yukarıda bir masanın üzerini kaktüs ve sarmaşıklarla doldurdum. Bir merakım da küçük yavru kaplumbağalardı, aşağıda bahçede yedi sekiz kaplumbağam vardı. Anneciğimin gözleri çok iyi görmezdi, kaplumbağalara basmaktan, onları öldürmekten korkardı. O nedenle kaplumbağalarımdan ayrılmak zorunda kaldım. Bazen tüm aile dağlara çıkıp ot ve çiçek toplardık.

YAŞAM NEDEN BU KADAR İNİŞ ÇIKIŞLARLA DOLU?

Bu evde de terslikler bırakmadı peşimizi. Annemde müthiş baş ağrıları başladı, yapılan testler sonucu annemin beyninde ur olduğu kanısına varıldı. Dünya başımıza yıkıldı. Babam daha kapsamlı bir inceleme için annemi İstanbul'a götürmeye karar verdi. Ben okuldan ayrılamadığım için onlarla gidemiyordum fakat annemin bir yardımcıya ihtiyacı vardı. **Aliye** Bodrum'da geçirdiği zafiyet tekrarladığı için okuldan ayrılmıştı. Annem babam ve **Aliye**, hep beraber İstanbul'a gittiler. Şakir Paşa Apartmanı'nda çatıda, **Tahsin Dayı**'nın evinde kaldılar.

Orada da ur olduğu teşhisi kondu fakat hastalığın iyi tarafı urun habis olmamasıydı, yalnız göz damarlarına basınç yap-

tığı için iyi göremiyordu. Babam, ameliyattan çok korktuğu ve de sonucun başarılı olup olmayacağı bilinmediği için hiç ameliyata yanaşmadı. Bu arada annem çok zayıfladı ve çöktü.

Beni bu kritik günlerde, **Safiye Ayla** sayesinde tanıştığım ve bugün dahil akrabalıktan derin bağlarla bağlandığım **Ayşe Mayda, Seniha** ve anneleri **Hayriye Hanım** teyze sahiplendi. Annem İstanbul'dayken günlerce onlarda kaldım. Annem İstanbul'dan döndükten sonra ilaç ve ihtimamla yavaş yavaş toparlandı, kilo aldı. Ne yazık ki görüş mesafesi zamanla azaldı ve bir gözünü tamamen kaybetti. Gene de annem İstanbul'dan sağ salim döndüğü için rahatlamıştık.

Babama sık sık yazar arkadaşları geliyor, edebiyat sohbetleri tıpkı eski evdeki gibi devam ediyordu. İstanbul'da *Yeditepe* isimli sanat dergisini çıkaran **Hüsamettin Bozok**'un ve **Samim Kocagöz**'ün bizde olduğu bir gün **Ara Güler** çıkageldi ve babamın resimlerini çekti. (**Ara Güler** o yıllarda da çok yetenekli olmasına rağmen şimdiki gibi meşhur değildi.)

Aliye Konak'taki İş Bankası'nda memur olarak çalışmaya başlamış, işini sevmiş ve çabuk alışmıştı. **Sevim** isimli genç bir hanımla arkadaş oldu ve çok uyumlu çalıştılar. **Kılıç Ali Enişte** o zaman İş Bankası üst düzey yöneticilerindendi. **Aliye**'yi gördükten, tanıdıktan sonra böyle bir işte çalışmasını istemişti. Bankanın müdürü **Cemil Atalay Bey**'di.

Suat ortaokula devam ediyordu, Karataş Ortaokulu'na. Bu arada benim yaşantımda büyük bir değişiklik olacaktı. Ben zaten Ege Turizm Cemiyeti'nin açtığı rehberlik kursunu başarı ile bitirmiş "go-cart"lı rehber olmuştum ve rehberlik yapıyordum. 1954 Haziranında ACI bitti, Ege Turizm Cemiyeti kurucusu ve müdürü **Suat Yurtkoru** benim ofiste devamlı çalışmamı çok istiyordu. Daha önce yazdığım gibi rehberlik sınavının İngilizce bölümünde en başarılı eleman ben, Fransızcada ise daha sonraları Ege Tur acentesini açacak ve turizmde çok başarılı olacak olan **Ergun Göksan**'dı.

Mezuniyet fotoğrafı. **İbrahim Taner Bey**'in hemen arkasında sağında, kolyeli olan benim.

JOHN İLE KARŞILAŞMAMIZ

Lise 4. sınıfın bitiminde, son sınıf sınavlarına hazırlanırken TAD (Türk Amerikan Derneği) kütüphanesinden faydalanıyordum ve çalışmaktan çok yorgundum. Bir mayıs günü, hava değişikliği iyi gelir diye, Vagon-Li-Cook seyahat acentesinin Sart harabelerine, babamın rehberlik yaptığı geziye; **Aliye** ve ben de katıldık. Bu gezide mavi gözlü, sarışın, İrlanda asıllı **John Noonan** ile tanıştım; göz göze geldik birkaç defa. **John** NATO'da askerliğini yapıyordu, Türkiye ile çok ilgiliydi; devamlı akıllıca sorular soruyordu, dikkatimi çekmişti.

Bir gün benim ders çalıştığım kütüphaneye çıkageldi. Amerikan Edebiyatını çok iyi biliyordu; güya bana yardım edecekti; ve buluşmaya başladık. **Hemingway**'den ***For whom the Bells Toll*** (Çanlar Kimin için Çalıyor), **Steinbeck**'den ***Grapes of Wrath*** (Gazap Üzümleri) ve ***Cannery Row***'dan (Sardalya Sokağı) bahsediyor, **Edgar Allen Poe**'nun ***Raven*** (Kuzgun) şiirini ezbere biliyor; şair **Edna Vincent Benne**'yi tanıtıyor bana sınav öncesi...

Sanırım ben hiç farkında olmadan EROS o zaman okunu fırlattı; yavaş yavaş birbirimizi daha iyi tanımaya ve de daha sık çıkmaya başladık. Her buluşmamızda daha çok bağlanıyorduk birbirimize ve sonunda görüşmeden yapamaz olmuştuk.

Arada Gündoğdu'daki açık hava sinemasına gidiyorduk. Sinemaya cümbür cemaat bu gidişlerimiz, Köprü'den tramvayla Konak'a, oradan da karaçoyla (atlı araba) Gündoğdu'ya sevinç içinde, güle oynaya olurdu. **Aliye, Suat,** o zamanlar askerliğini İzmir'de yapan kuzenim **Cem Kabaağaçlı** ile hep birlikte giderdik; benim için yalnız gitmek yasak!

John, "Gündoğdu" diyemiyor, "Gangadu" diyordu, biz de ona gülüyorduk. Sinema dönüşlerinde **John** Alsancak'ta kalıyor, biz **Kabaağaçlı** ekibi ise gittiğimiz şekilde şimdiki Türk Koleji karşısındaki Sanat Enstitüsü'nden tabana kuvvet koca

yokuşu tırmanıyorduk. Bu uzun ve zor gidip gelmelerden hiç şikâyetimiz yoktu.

Sinema, konser, dışarıda cümbür cemaat yemeğe çıkmak derken, birbirimizi daha iyi tanımaya gayret ederken, zamanla aramızdaki ilişki daha bir ciddileşti. Kendimizle ilgili özel konulardan bahsetmeye başladık. Bu yakınlaşmamıza rağmen aklımızı kurcalayan düşünceler öbek öbek kafalarımızda. **John** biraz aceleci, sabırsız; ve hiç beklemediğim bir Temmuz gecesinde, Karşıyaka'nın Küçük Yamanlar tepesindeki restoranda, yemekte, İzmir'in eşsiz manzarasını seyrederken bana;

"Seninle evlenmek istiyorum, benimle evlenir misin?" deyiverdi.

Birden şaşırdım; çünkü evliliğe hazır değildim. Daha önce de arkadaşlıklarım olmuştu, evet ama **John** ile olan daha ciddiydi ve olaylar çok hızlı gelişiyordu.

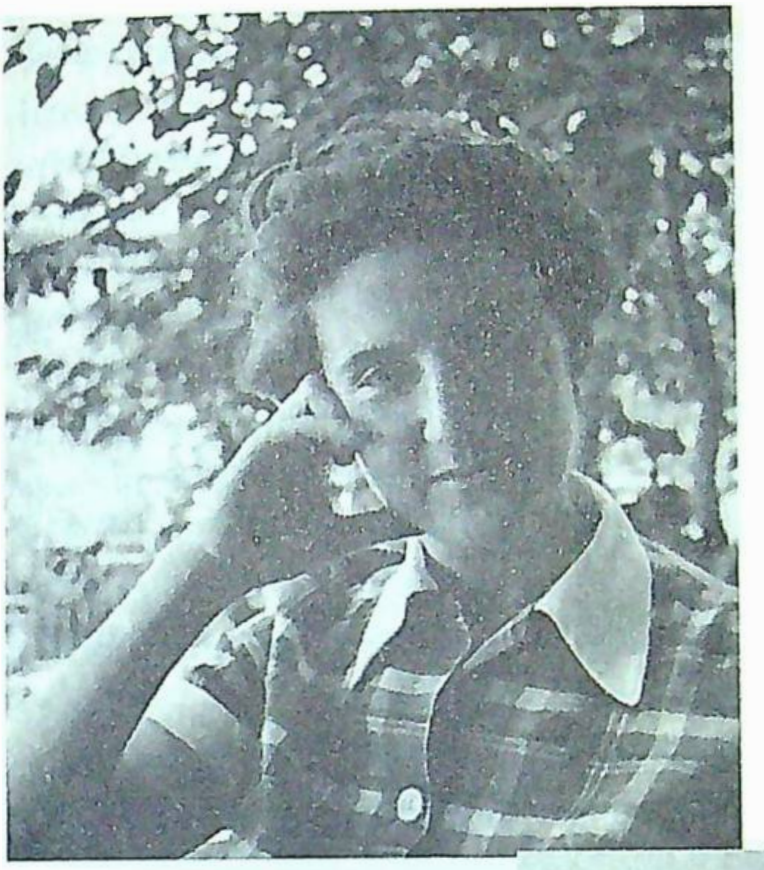
Allahım! Ne olacaktı şimdi? Ben ne yapacaktım?

OYSA, BİZİM SINIFTA, EN SON BENİM DÜŞÜNEBİLECEĞİM OLGUYDU EVLİLİK!

John'un İzmir'de kalma süresi bir buçuk sene idi; sonra Amerika'ya dönmek zorunluluğu vardı. Amerika uzak! Ben aileme, onlar da bana aşırı düşkün... Ailem bunu nasıl karşılayacaktı?

Bir başka husus **John**'un o zamanlar biraz kekeme oluşuydu; babam buna ne diyecekti? İleride çocuklarımızda böyle bir sorun olur düşüncesi ile belki "Olmaz!" diyecekti. Düşünceler birbiri ardına sıralanıyor ama galiba ben **John**'u seviyorum. Yani insan sevince nice düşüncelerinin yanı sıra düşünemediği veya düşünmek istemediği şeyler de geçiyor kafasından; tilkiler durmadan dolaşıyor... Öbür yanda ise **John**'un ailesi var; yedi çocuklu Katolik bir aile, **John** en büyük çocukları...

Ben ne yapıyorum? Şaşkınım...

İsmet (Kabaağaçlı) Noonan, 1955
(**Cevat**'a hamile iken)

John ile İstanbul'da
1955

O günlerde **John** NATO'da askerliğini yapıyor. **John** Amerika dışına ilk defa burslu okuduğu lisenin Avrupa'ya tertiplediği bir gezi ile gelmiş. Yugoslavya da **Tito** ile tanıştırıldıklarını, birçok tarihi yer gördüklerini, müzeleri gezdiklerini, Roma'daki Collesium'u heyecanla anlatıyor. Edebiyat ve şiirin yanı sıra tarih ve mitolojiye meraklı. Türkiye'deki görevinin iki buçuk yılını tamamlamış, geriye bir buçuk yıl kalmış. O bir yılın bir ay kadar çabuk geçeceğinin farkında değilim o zaman.

Annem, babam, **Aliye, Suat** da olayın ciddiyetinin farkında. **John**'a evlilik kararına varırsak beni babamdan istemesi gerektiğini söylüyorum.

"Tamam" diyor.

Aslında bunu belki vazgeçer düşüncesi ile söylüyorum; vazgeçmesini istiyor muyum, o da şüpheli!

John'un beni babamdan isteyeceği gün gelip çattı. En rahat konuşabilecekleri yer Konak Meydanı'ndaki Ankara Palas. Randevulaştıkları yer orası, başka uygun yerler yok o yıllarda. İzmir'in en sıcak günlerinden biri, aslan babam sabah lacivert pırıl pırıl takım elbisesini giydi, kravatını taktı gitti. **John** da takım elbisesi kravatı ile gelmiş buluşmaya.

Babam **John**'ı beklerken sıcaktan bunalmış olmalı ki kravatı çıkarıp cebine koymuş. Buluşmalarından kısa bir süre sonra **John** sıcak ve heyecandan sırılsıklam ter içinde kalmış. **John**'a acımış olmalı babam, birbirlerine yakınlaştıktan sonra;

"John you can take off your tie if you are too hot. Look mine is in my pocket" (Kravatını çıkartabilirsin, bak benimki cebimde) diyor ve cebindeki kravatı çıkarıp onu rahatlatıyor.

Babam eve döndü. Benim yüreğim pır pır.

"**İsmetula**, iyi bir çocuğa benziyor **John**, iyi niyetli, temiz bir yüzü var; akıllı olduğu belli. Entelektüel tarafı da var, ben **Bernard Shaw**'dan bahsederken o da heyecanlandı, okumuş birçok eserini..." diye anlatırken;

"**John**'u sen seviyor musun?" diye sorduğunda, nasıl "Evet" çıktı ağzımdan, heyecandan bilmiyorum.

VE EVLENMEYE KARAR VERDİK

John aceleci ya, sıcak bir Ağustos günü ikimiz, sonradan dost olacağımız, İzmir'deki çoğu Amerikalının alışveriş yaptığı **Moris Malki**'nin kuyumcu dükkânında buluyoruz kendimizi. İki nişan yüzüğü alıp yüzüklerimizi parmağımıza geçiriyoruz.

John tek taşlı, şimdi çok moda olan küçük pırlanta taşı olan bir yüzük daha almakta ısrar ediyor. Fakat parası yetmeyince dolar olarak ödemek istiyor. O yıllar 1954 yılları, memlekette dolar almak ve üstünde bulundurmak yasak. Ben yüzüğü çıkarıp bırakmak istiyorum ama **Moris**;

"Alın yüzüğü, sonra parayı bozdurunca ödersiniz deyince, **John** şaşkınlık içinde, "Türkiye'de olan bu güven dünyanın hiçbir yerinde yok" der gibi bakmıştı bize...

Şimdi hatırladım, o gün Efes'te bir aileyi gezdirmek için Vagonli Cook acentasıyla randevum vardı. Vagonli Cook acentasının sorumlu müdürü **Rebii Bey**(di; beni öz kızı gibi sever, böyle birkaç kişilik gezilere araba ile gönderirdi. Geziye gittim ama John ile randevumdan dolayı biraz geciktim; **Rebii Bey**'den hafif azar işittim. O yıllarda İzmir'den Efes'e gitmek iki, iki buçuk saat alıyordu. Toz toprak yollar bitmek bilmezdi. Eve döndüğünüz zaman kahverengi bir toz bulutuna batmış gibi olurdunuz.

Rebii Bey dediğim gibi babam gibiydi, azarlamasının üzerinde durmadım. Bir art niyeti olmadığını biliyordum. Hem rehberlik benim mesleğimdi. Hem insan tanıyor, yurdumu yabancılara anlatıyor hem de para kazanıyordum.

Fakat bu olay sonucunda **John**'un ne kadar dakik, ne kadar tez canlı ve sabırsız olduğunun farkına vardım.

Parmaklarımıza yüzükleri taktıktan sonra nispeten ferahladık. (Ah, o yüzüğüm de 1989 yılında Güzelyalı'daki Şule Apartmanı'nda, eve giren hırsız tarafından bazı çok değerli mücevherlerimle birlikte çalındı, çok üzüldüm. Asıl babama **Asım Kültür** tarafından, Bergama tiyatrosunda verilen "Bergama Sanatı" madalyasının yanı sıra babamın çok sevdiği saati ve **Hümeyra Çiftçi**'nin hediyesi akik tespihin, bir de çocuklarıma dede ve nenelerinin hediyesi özel altın bileziklerin çalınması yıkmıştı beni.)

John ile nişanlandıktan sonra o da evimize daha rahat gelir oldu. Annem **John**'u tanıdıkça sevdi. Bir de Türkiye'de yalnız olduğu için ona kıyamıyordu. **John** da öğrendiği birkaç Türkçe cümle ile annemin gönlünü alıyordu.

Benim nişanlandığım, hem de bir Amerikalı yabancı ile nişanlandığım haberi bütün İzmir'de duyuldu. Şehir hop oturdu hop kalktı. İzmir küçük yer, **Halikarnas Balıkçısı**'nın kızı, üstelik iyi bir aile kızı, bir Amerikalı ile evleniyor! Herhalde İzmir'de bir yabancı ile evlenen ilk Türk kızıydım. İleri geri konuşanlar gırla gidiyor, oysa ben aldırmıyordum. Gene de arkadaşlarımın çoğu hayret içindeydi, aynı benim kendi şaşkınlığımın sürdüğü gibi.

Dört ay nişanlı kaldık. Nişanlı olduğumuz için arada ikimiz birlikte çıkabiliyorduk artık. **John**'un bir motosikleti vardı, onunla beni eve bırakırdı bazen. Fakat ben onunla görünmekten değil, motosiklete binmekten çok korkardım. O nedenle geceleri çıktığımızda motosikletle değil, tramvayla eve dönmek isterdim. **John**'un beni eve bırakması saatler alırdı. Zannedersem tramvaylar da gece yarısından sonra sefere çıkmazdı. O saatlerde sadece rayları ve telleri kontrol eden "ekip aracı" vardı. Bazen onlar **John**'u görür, araca alır, Konak'a kadar götürürlermiş. O zaman nerede şimdiki vızır vızır geçen arabalar, taksiler...

Babam **John** ile görüşmesinde ona çok özel sorular yöneltmişti. Bunlardan en mühimi "**İsmet**'i ve kendini nasıl geçindireceği" konusu idi. Babam kendi çektiği sıkıntılardan sonra benim zorluklar içinde yaşamamı istemiyordu besbelli.

Ben bu evliliğe başlarken babamın tepkisinden çok annemden korkmuştum. Annem **John**'a sahiplendi ve onu sevdi. Fikir açısından babam **John** ile çok iyi anlaştı çünkü **John**'un kaderi de kayınpederinin kaderi gibi sürgündü.

John 17 yaşındayken Amerika'da ileri zekâlı çocuklara özel bir lisede okumuştu. Okul, öğrencilerini 15-16 yaşlarındayken Avrupa'ya gezmeğe götürmüştü. Örneğin bana Yugoslavya'da **Tito**'yu gördüğünü anlatmıştı. Avrupa onu çok etkilediğinden askerlik için Almanya'yı seçmişti. Asker olan **John** *Stars and Stripes* isimli askeri bir gazetede asker olmayan kişiliğini ortaya koymuş ve dikkat çekmişti. Sonuç olarak da Almanya'dan İzmir'e sürgüne gönderilmişti.

İş bu kadar ciddileştikten sonra yığın yığın düşünceler birikmeye başladı bende ve ailemde. **John** sonradan daha iyi öğreneceğimiz her zamanki aceleciliği ile bir an önce evlenmek istiyordu. Ben de Amerika'ya gitmeden önce onu daha iyi tanıdıkça ve birbirimizin huylarını öğrendikçe gördüklerim içime sinmiş olmalı ki, evlenmek için Ekim ayının 23'üne karar verdik. Verdik de nereden başlayacaktık işe?

John Türkçe bilmediği için her şeye ben koşmak zorundayım. Bürokrasi gırla bizde! Nerede ne lazım olduğunu öğrenmek için bile aynı yere iki-üç defa gittiğim oluyor. Gereken belgelerin ikisi söylenirse, diğer ikisi söylenmediği için tekrar tekrar aynı kuruma gidiyorum, bu işlerde tecrübeli değilim. Nihayet sonunda her yere elime hep kâğıt kalem alıp gitmeyi öğreniyorum. Bir dahaki sefere her şeyin tamam olmasını umarak benden istenilenleri teker teker not alıyorum ama nerde...

Daha başlangıçta **John Noonan** adı ve soyadı her belgede bir başka yazıldığı için sorun çıkıyor. Nihayet, "Kâğıdı verin de ben yazayım" diyorum. Bu sorun evlendiğimizden elli beş yıl sonra da halledilmiş değil.

Bir yanda evraklar için koşuşurken diğer yanda oturacağımız ev meselesi var. İşte o anda sonradan hayat boyu ablam olacak **Ayşe Mayda, Seniha** ve sevgili anneleri **Hayriye Hanım** teyze imdadıma yetişiyor. Türkiye'de kalacağımız süre kısa olacağı için annemlerin evine yakın oturabileceğimiz bir ev ararken, **Ayşe Abla**, 126. sokak üzerindeki büyük köşkün selamlık bölümünde oturan kiracının yakında çıkacağını; orada oturabileceğimizi söylüyor. Fakat kiracı evi 23 Ekimden sonra boşaltacak. Biz hemen gidip eve bakıyoruz, **John** da ben de bayılıyoruz.

Ayşe Abla pratik zekâsıyla hemen bir çözüm buluyor. Selamlık boşalıncaya kadar kendi oturdukları yüz senelik köşkün birinci katını, yani boş olan zemin katını öneriyor geçici olarak. Bu muhteşem köşkün ikinci ve üçüncü katlarında **Hayriye Hanım** teyze, **Ayşe Abla** ve kardeşi **Seniha** oturuyor. Ben ne şanslıyım ki, alt katta oturmakla ben de aileye katıldım.

Zemin katı daha çok depo olarak kullanılan, her tarafı mermer, ağaçlar daha büyümediği için üç tarafı bahçeye bakan, klimalıymışçasına serin bir yer. Bahçe kapısından girince büyük bir oda var, burasını oturma odası yapmaya karar veriyoruz, bu oda büyük bir avlu hissi veren bir iç bölüme açılıyor, iç bölümün diğer yanında bir yatak odası ve banyo yer alıyor.

Biz görür görmez burasını da seviyoruz. Bir yandan **Ayşe Abla**, diğer yandan ben, bir de yanımıza yardımcı alıp her tarafı pırıl pırıl temizliyoruz.

Bu arada **John** da Amerika'ya dönecek olan bir arkadaşından ikinci el bir oturma ve yemek odası eşyası alıyor. Burada az kalacağımız için ben Amerika'da daha seçici davranarak kalıcı eşya almayı önermiştim, **John** da aynı düşüncedeydi.

Ayşe Abla güzel bir madeni karyola verdiğinde, evimiz düzülmüş oldu. Ha unuttum bir de raf raf geniş bir kitaplığımız vardı. Benim için çok değerli olan kitaplarım oraya yerleşti. **Van Gogh, Claude Monet, Gaugin** gibi sevdiğim ressamların bulunduğu kitap sayfalarını açıyor, her sayfa değiştirdiğimde başka bir tabloya sahip oluyordum. Bazı küçük objeler de evimize sıcaklık ve başka hava veriyordu.

Evimiz tamamdı ama evle de iş bitmiyordu; şimdi sıra düğünümüzdeydi. Büyük bir düğün istemiyorduk. Ben gelinlik için para harcamaktan yana da değildim çünkü ilerde bizi nelerin beklediğini bilmiyorduk. Beyaz Fransız organzesinden olan uzun mezuniyet elbisemin eteğini kestirdim. Terzim onu diz altı, midi bir elbise haline getirdi, hoş da oldu. Nikâh için **Şirin**'in, modelini Amerika'dan getirdiği şık bir siyah tayyör yaptırdım. **Aliye Halam** çok beğenmişti bu modeli, hatta kendisine de aynı tayyörü diktirmişti.

Aliye ve **Hakkiye Halalarım** hazırlıklara katkıda bulunmak için beni İstanbul'a çağırdılar; meğerse yıllardır tanıdıkları, dikişlerini diken **Madam Kavuli**'yi ayarlamışlar. Pembe ve krem satenden işlemeli iç çamaşırları diktirdiler takım takım. **Hakkiye Halam** ve terzi madam, arı gibi çalışmışlardı. **Hakkiye Halam** sanki **Füreya Abla**'yı evlendiriyormuş gibi heyecanlıydı.

Madam Kavuli sık sık bana sarılıyor,

"Çok güzel bir gelin olacak sen" diyordu.

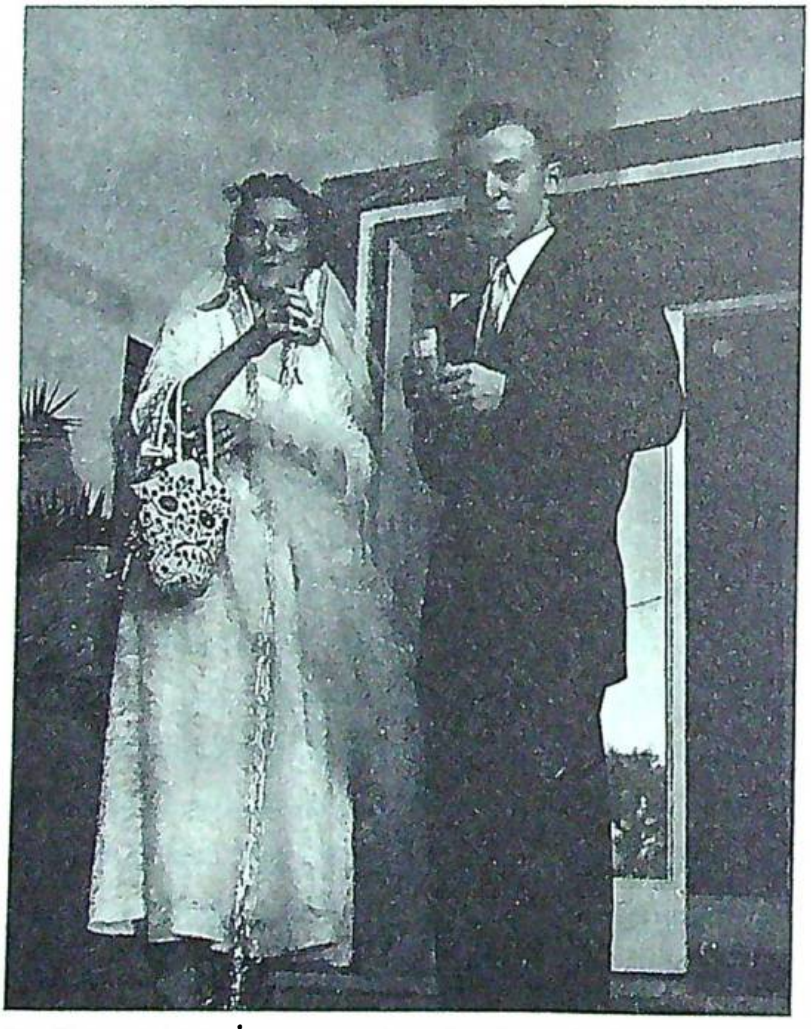
Halamları yıllardır tanıyan, seven genç bir Rum olan **Kavuli**, halamlara ve bana övgüler yağdırıyordu. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra İzmir'e döndüm. Davetiyeler basıldı, dağıtıldı. Ailemde olağanüstü bir heyecan...

Halalarım da arkamdan İzmir'e geldiler, **Füreya Abla**'nın bir anlaşması olduğu için o gelemedi. **Hakkiye Halam** İstanbul'dan getirdiği renkli küçük taşları, içine nikâh şeke-

ri koyduğumuz tülden poşetlere kendi elleriyle dikti. Benim nikâhta takmam için de eski çevrelerden kendi tasarımı, özel bir gece çantası dikmişti.

Nikâh öncesinde annem, babam, **Aliye**, **Hüsniye** ve **Emine Tetem**, **Suat** ve kuzenim **Cem**, herkes heyecan içinde bekliyoruz.

23 Ekim 1954 günü geldi nihayet. Nikâh şimdiki Efes Otel'inin Kordon'a bakan bölümündeki bahçenin içerisindeki Nikâh Dairesi'nde, o zamanın belediye başkanı **Dr. Selahattin Akçiçek** tarafından kıyılıyor. Benim nikâh şahidim **Süleyman Ferit Eczacıbaşı**, **John**'unki de *Demokrat İzmir* gazetesinin sahibi **Adnan Düvenci Bey**'ler oluyor. Her birini saygı ile anıyorum bu gün.

23 Ekim 1954, **İsmet Kabaağaçlı** ve **John Noonan** evleniyor.

Nikâh sonrasında benim yüzümden annem, üç evlenmemiş kızı olan bir Giritli komşu tarafından taşlanıyor.

Ne yazık ki bizim için büyük önem taşıyan o özel günden elimizde sadece birkaç resim var. **John**'un çok kaliteli Zeiz marka bir fotoğraf makinesi vardı. O gün onu anneme teslim etmiştik, aileden biri resim çekeceğini söyleyerek makineyi almış ve makine, içindeki filmlerle birlikte, güya bir başkası tarafından alınmış, ortadan yok olmuştu. Allahtan filmi değiştirirken eski filmde sınıf arkadaşlarımla çekilmiş birkaç resim kalmış elimizde. Makineye değil de, fotoğrafların yok oluşuna hepimiz yandık.

Nikâh da bitmişti ama gene bir problem vardı önümüzde: Amerikalılar yönünden resmi nikâhın tanınması, resmileşmesi yanı sıra **John** ve benim kilisede de kısa bir törenle papaz tarafından evlendirilmemiz gerekliydi. Bu sadece bir formaliteydi. Bizce bir sakıncası yoktu ama nedense bu törenin **Hakkiye Halam** tarafından bilinmemesi isteniyordu. Eminim **Hakkiye Halam** her şeyin farkındaydı ama bilmiyormuş gibi davranıyordu.

Kilise 107 yıllık Anglikan kilisesi idi. Alsancak tren istasyonu yakınlarındaki bu binadaki törende babamın kolunda yürürken içim titriyordu. Kilisede **Mr. Blake** ve **Mrs. Blake** dışında çok az arkadaşım vardı.

Bu fasıldan sonra akşamüzeri o zamanki Tüccar Kulübü'nde (eski Bergama Restoran'ın olduğu, sonradan Amerikalıların Kordon Oteli olan binasında) yapılan küçük bir kokteylden sonra arkadaşlarıma, dostlara, bizi yalnız bırakmayan sevdiklerimize teşekkür ve veda ettik; yorgun, bitkin, mutlu ve heyecanlı evimize gittik.

Kardeşim **Suat** yeni yetme delikanlılık dönemini yaşıyor o zaman, **Ayşe Abla**'nın bahçesinden içeri girer girmez, alışkın olmadığı içkinin de etkisiyle kendini boylu boyunca ye-

re atarak, "Ben bu kadar yıllık kardeşimden ayrılamam" diye hüngür hüngür ağlıyor, onunla birlikte ben de ağlıyorum... İşte hepimiz için yeni bir hayat başlıyordu.

YENİ EVLİLİK GÜNLERİM

Evimize çabuk alıştık. Evin her penceresinden bahçenin başka bir yönünü görüyorduk; pencereleri açınca içeriye mis gibi yasemin kokuları giriyordu.

Bahçenin içindeki daha küçük bir evde çocukları olmayan iki iyi insan, **Ethem Bey** ve **Nusret Hanım** yaşardı.

Bahçedeki hayvanları hemen sahiplenmiş, onlarla dost olmuştuk. **Maydalar**'da o zaman güzel, beyaz Lassie isimli bir köpeğimiz, Cazibe hanım isimli bir keçimiz, Mahmut bey isimli bir tavus kuşumuz, tavuklarımız, horozlarımız vardı. Her gün **Seniha** ile birlikte onlara yiyecek verirdik.

Maydalar'ın evinde hayvanlar adeta insanlaşmıştır, bunu o zaman gözlemledim, elli yıl sonra da aynı şeyi düşünüyorum.

Seniha taptaze yumurtaları folluktan alır, hepimize ikram ederdi, bu yıllarca böyle sürdü. Hatta 1972'de babam hasta iken, hiçbir şey yiyemediği günlerde, gıda olsun diye tek tük kalmış tavukların yumurtasını getirirdi. Babamı kaybettikten sonra hiçbir tavuğun yumurtlamadığını söylemişti **Seniha** üzülerek.

Anneleri **Hayriye Hanım** teyze de nefis yemekler yapardı, bu hüneri **Seniha** annesinden almış olmalı. **Seniha**'daki yemek zevki ve sunuş tarzını ben çok az hanımda görmüşümdür.

Hayriye Hanım teyze müziği seven, güzel ut çalan, biraz sert görünse de kızlarını seven bir insandı. Bir müzik sevdalısıydı. Sıkıldığı zaman oturur kendi kendini müzikle eğlendirirdi. **Şemsettin** isminde gazinoda şarkı söyleyen bir gence müzik dersi verdiği günleri hatırlıyorum. **John**'u çok sevmişti,

John da onu. Ben evde olmadığım zamanlar onu karşısına alır basit, tekrarı kolay şarkıları öğretmeye çalışırdı.

"Tin tin tini mini hanım, seni seviyor canım", "Aman Adanalı, canım Adanalı" ve "Domatesin çekirdeği kırmızı kırmızı" diye başlayan tekerlemeleri beraberce söylerlerdi. **John** onları bugün de hatırlıyor. Bazı hafta sonlarında otobüsle yapılan günlük gezilerde de **John**'a öğrettiği şarkıları bağıra bağıra tekrarlar, otobüstekilere dinletirlerdi.

Evlendikten sonra bazı yüksek rütbeli subay eşlerine evde Türkçe dersi veriyor, aynı zamanda rehberliğe de devam ediyordum.

John evlendiğimizde, "Sen çalışmak zorunda değilsin, ben evi geçindirebilirim" demişti. Ben evde boş oturacak insan değildim. Arada bir rehber olarak çok iyi tanıdığım **Rebii Bey** ve **Abdullah Bey**'in turist gruplarıyla Bergama, Efes, Milet, Didim gibi yerlere gidiyordum.

Bir gün Amerikalı bir grupla –çoğu askermiş meğerse– tura gittim. Adımı sordular, ben de "**İsmet**" dedim. Gezi esnasında Efes'teki tiyatroların akustik özelliklerinden bahsederken, denemek için üst sıralarda oturan biri;

"Smitty darling, can you hear me?" (Sevgili İsmet, beni duyuyor musun?) diye bağırınca, ben de biraz şaşkın;

"Yes, I can!" (Evet, duyuyorum) diye cevap verdim.

Akşam eve dönünce bu olayı şaka yollu **John**'a anlattım. Kızmış olmalı ki, gezilere gitmemden rahatsız oldu. Ben de böyle olunca evde Amerikalı subay eşlerine verdiğim Türkçe derslerini artırdım. Derslere ACI'daki öğrencileri de dahil ettim.

Zemin kattaki evimizden ne zaman ayrılıp da ikinci evimize geçtiğimizi hatırlamıyorum. Evlilik hayatımda Amerika, Türkiye, Adana, Bodrum, İzmir dahil, bunların içinde çok rahat ettiğim evler oldu fakat çok azını bu ev kadar çok sevdim.

Bu belki de ilk çocuğumuz **Cevat**'ın (**Cevadiko**'nun) bu evde doğmuş olmasındandır.

İkinci evimiz, Mayda Köşkü'nün selamlık bölümü idi. Tavanlar yüksek; nedense burası bana Büyükada'yı hatırlatıyor. 126. Sokak üzerinde, demir parmaklıklı, yedi-sekiz mermer basamakla çıkılan, bir demir kapıdan girilirdi eve. Giriş bölümünün sağ ve sol tarafında iki büyük oda vardı. Bunların biri yatak odamız, diğeri de salon oldu. Yatak odasının sokağa, camiye bakan penceresinin önündeki dut ağacının yaprakları rüzgârla hışırdar, yağmur yağdığında ise pırıl pırıl olurdu. Yağmuru görmek için perdeyi hep açık tutardım.

Evin yan tarafında iki metre genişliğinde daracık bir sokak vardı. O sokağa bakan yatak odası ve mutfak pencerelerinin panjurunu hep kapatırdım. Yoldan birisinin içeri bakmasından veya girmesinden korkardım, bu pencereler alçaktı. Mutfak ve hamam bu bölümde idi. Hamamda küçük mermer bir kurnamız vardı, kurnadan hamam tasıyla suyu alır, öyle yıkanırdık. Evin diğer bölümünde bir küçük oda ve tuvalet bulunurdu. Evin bu iki yanı **Mayda**'ların bahçesine bakardı; çamlardan gelen mis gibi havayı solumak bir nimetti.

Giriş kapısının sağ tarafındaki odayı salon olarak kullanıyorduk. Elimizde olan eşyalarımız da buraya tam geldi, ilaveten bir de kütüphane aldık; **John** ve ben kitaplarımız olmadan yapamazdık.

Hani bazen, "Tarih tekerrürden ibarettir" deriz, insana basma kalıp sözler gibi gelir, halbuki öyle değil. Bahsetmekte olduğum bu evde, 45 küsur sene sonra şimdi, büyük kızım **Kuki** oturuyor. **Kuki** de bu evi en az bizim kadar sevdi ve benimsedi, **Mayda** kardeşler de onu bağırlarına bastı.

1956 yılına kadar bu evde yaşadık, ta ki soğuk bir Mart günü Amerika'ya gitmek üzere ayrılmamıza dek. Bir buçuk sene ne çabuk uçup gitmişti...

Bu arada **Mayda** ailesine küçük bir misafir gelmişti, küçük kızımız **Nalan**! **Nalan** annesini beş yaşındayken kaybetmiş, esmer, kırkma kesilmiş simsiyah saçlı, şirin mi şirin bir kızdı; annesi ise **Mayda**'ların dayısının eşiydi. Annesini de hatırlıyorum, ne acıdır ki çocuğundan çok genç yaşta ayrıldı. Çocuk çaresiz kalınca **Mayda**'lar çocuğu sahiplenmişlerdi. Biz de küçük **Nalan**'a kucak açtık.

Nalan'ın kendi gibi küçük bir de arkadaşı oldu, **Benal**. **Benal** yan komşumuz **İsa Bey** ve **Emço Hanım**'ın en küçük kızlarıydı (şimdiki meşhur Sevilen Şarapları'nın yaratıcısı olan **İsa Bey**'dir bahsettiğim). Çocukları sevindirmek için evde hep sopalı şeker (lolipop) ve çiklet bulundururdum. Bir bakardım, **Nalan** ve **Benal** el ele tutuşmuşlar, ellerinde bahçeden topladıkları kendileri gibi minik çiçek buketleri, "**İsmet Abla** size çiçek getirdik" diyorlar. Ben de onları kucaklar, şekerlerini verirdim; onlara bayılırdım böyle geldikleri zamanlar.

Bizde de bir misafir vardı, **John**'un altı erkek kardeşinden biri, **Bobby**. Amerika'da önemli bir kemik rahatsızlığından ötürü ameliyat olduktan sonra Türkiye'ye gelmesinin kendisi için değişiklik olacağını düşünerek onu davet etmiştik; **John** ona bilet göndermişti.

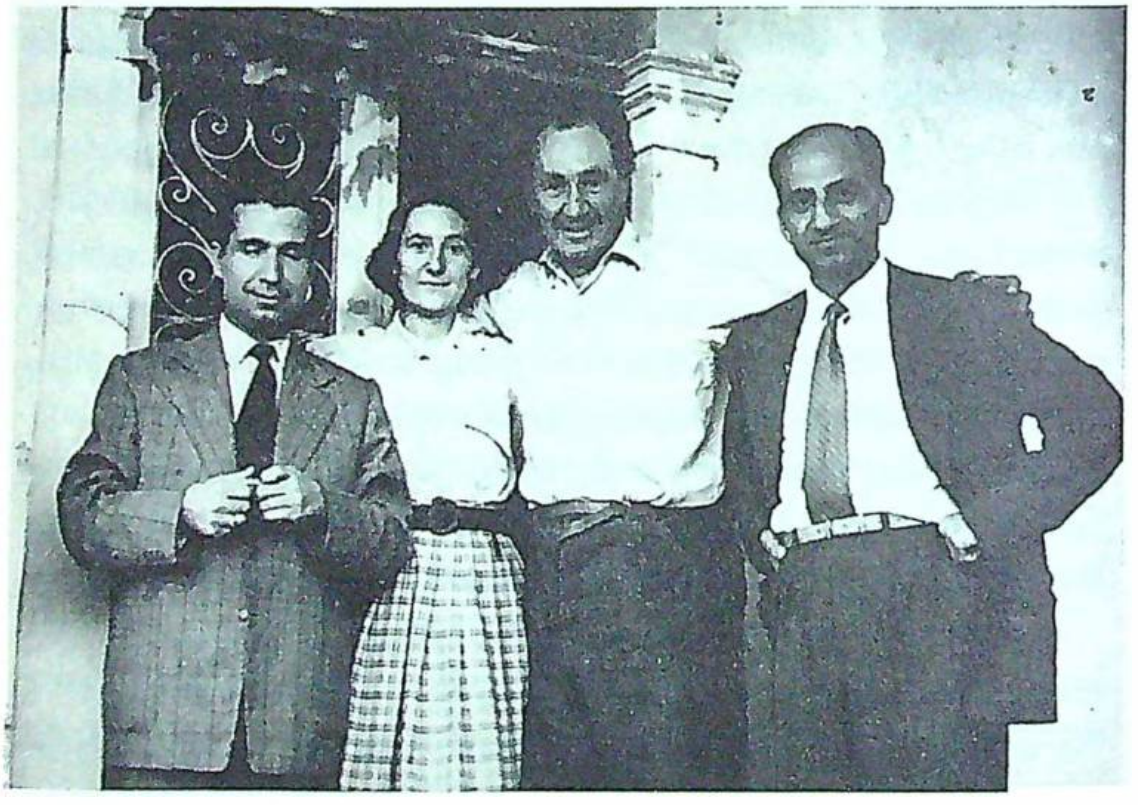
Bobby geldi, o zaman 18 yaşlarındaydı, başta yabancılık hissettiyse de sonradan bize alıştı. Akıllı, sevecen bir gençti ama biraz içine kapanıktı. Ben de bu arada ilk çocuğuma hamileydim, **Bobby** sayesinde evde yalnız kalmıyor, beraber alışverişe veya annemlere gidiyorduk. Evde olduğumuz zamanlarda ise o bana Fransızca, ben ona Türkçe öğretiyordum. Aradan 50 yıl geçmesine rağmen hâlâ telefonda bana, "Nasılsın, inşallah iyisin, Allahaısmarladık" diyor.

Bobby, kardeşim **Suat** ile de iyi anlaştı. **Suat** iyi bir yelkenciydi, **Bobby**'i de beraberinde yelken yapmaya götürüyordu. **Bobby** iki ay kaldıktan sonra Amerika'ya güzel anılarla döndü; biz Amerika'da iken hep bu anıları tazelerdik.

John bütün gün işinde olduğundan benim de sık sık ailemi görme imkânım vardı. **Aliye**, annem ve tetem bize geliyordu, biz de onlara gidiyorduk. Babamsa daha az gelirdi. ***Aganta Burina Burinata*** isimli romanı basıldıktan sonra çok ses getirmiş, babam da başka kitaplara yönelmişti. Durmadan, dinlenmeden yazıyordu. Ben onları ziyarete gittiğim zamanlar bazı bölümleri okuyordum, o da yazdıkları hakkında ne düşündüğümü soruyordu.

Babamın evi hiç boş kalmıyordu. Sık sık ziyarete gelen, sevgili **Sevinç** ve **Samim Kocagöz** çifti, **Naci Sadullah**, **Sabahattin Batur**, **Kemal Bilbaşar**, **Sevgi Sanlı**, **Turgay Gönenç**, **Mehmet H. Doğan**, **Şadan Gökovalı** hep evdeydiler.

İstanbul'dan dostları **Müntekim Ökmen**, **Fikret Adil**, **Ara Güler**, zamanın yegâne sanat dergisi *Yedi Tepe*'yi çıkaran **Hüsamettin Bozok** tesadüfen benim de orada olduğum bir gün babama gelmişlerdi, **Ara Güler** de hep birlikte resmimizi çekmişti.

Hüsamettin Bozok, ben, babam (**Halikarnas Balıkçısı**) ve **Samim Kocagöz**, 1955.

Böyle günlerde kahveler içilir, günlük olaylar tartışılır, basılacak yazılar basılmadığı için kızılır ve de gülünürdü... Bu toplantılara katılmak memleket ve sanat üzerine özel dersler gibiydi.

Babam Türk kahvesini çok sevdiğinden normal kahve fincanında içmezdi. Kendine ait özel çay fincanı vardı, kahvesini ona koyardık. Hem konuşur, hem de kahvesini yudumlardı; buz gibi olurdu o kahve sonunda.

CEVADİKO GELİYOR

Aylar ayları kovaladı, hamileliğim ilerledi. Her ay doktor kontrolünden geçiyor, kan ve idrar tahlilleri yapılıyor, kiloma dikkat ediliyordu; her şey yolundaydı. Gene de doğum tarihi yaklaştıkça içimde biraz korku, biraz heyecan belirmeye başladı. **John** beni rahatlatmak için her türlü konforu, kolaylığı sağlamaya çalışıyordu. Öyle ki her yere problemsiz gidebilmemiz için Amerika'ya dönen bir arkadaşının Fiat marka arabasını satın aldı. O sıralarda sanıyorum Kıbrıs probleminden ötürü sokağa çıkma yasağı vardı, sadece özel izni olanlar bundan muaf oluyordu. **John** da gece doğum olduğu takdirde hastaneye rahat gidebilmemiz için izin almıştı. Bu küçücük Fiat araba çok işimize yarıyordu.

Biraz korku ama büyük heyecanla beklenen bebeğimiz, ılık bir Kasım gecesinde, Amerikan Hastanesi'nde dünyaya geldi. O zamanki Amerikan Hastanesi Mustafa Bey Caddesi'nde Fuar'a bakan bir binadaydı. İşte bu binada ailenin ilk torunu, ilk göz ağrısı, **Cevat Francis Noonan** dünyaya "MERHABA!" dedi.

O gün babam bu sevincini, çok sevdiği, bizde tesadüfen misafir olan **Müntekim Ökmen** ile paylaştı.

Cevat'a iki dedesinin adı verildiyse de **Cevadiko**'ydu aile içinde adı ve bir anda herkesin sevgilisi oldu. Kahverengi cıvıl

cıvıl gözlü **Cevadiko**'muz, bizim için dünyanın en güzel bebeği idi.

Cevat doğduğunda iki kilo sekiz yüz gram ağırlığında, 50 cm boyundaydı. Kıvrım kıvrım saçları vardı, hatta bir kıvrım alnına düşerdi, gören şaşırırdı.

Artık küçük bir prens vardı evimizde. Evde her şey **Cevat**'a göre hazırlanmıştı. El bebek gül bebek misali büyüyordu. **Aliye** ile **Suat** onu bir gün görmese dayanamaz, hemen gelirlerdi; annem, babam, tetem de farklı değillerdi.

Ben uykusuz geceler geçiriyordum, kerata gece ile gündüzü karıştırıyordu. Sütüm iyi gelmediği için doktorun verdiği bir formülü hazırlıyorduk; biberonla içiyordu. Bir gece **John** resmimi çekmiş, biberon **Cevat**'ın ağzında, benim başım biberona dayalı uyuya kalmışım.

Daha doğduğu günden itibaren **Cevat**'ı her görüşünde babam rastgele, her bulduğu kâğıda resmini yapmaya başlamıştı. Bir aylık olup da biraz ele avuca gelince, **Cevat**'ı arabaya koyup annemlere götürüyordum veya biraz benim dinlenmem için **Aliye** gelip bebeği alıyor, evlerine götürüyordu.

İşte dünyaya "Merhaba" diyen bir varlık, bir insan yavrusu yepyeni bir anlam getiriyordu her şeye. Babam **Cevat**'ın resimlerini ilk önceleri, daha çok o uyurken çiziyordu; hareket etmediği için istediği pozu yakalıyordu.

Cevat çok hareketli, uyanık bir bebekti. Bir-bir buçuk aylık olduğu zaman kendi kendine sesler çıkarmaya, ellerini yukarıya doğru kaldırmaya, parmaklarını hareket ettirip elleriyle adeta konuşmaya başladı; biz hepimiz karşısına geçer, merakla izlerdik. Babam çok defa bu hareketleri yakalamıştı çizgilerinde. Babamın bu çizimleri bizim Amerika'ya gittiğimiz 24 Mart tarihine kadar sürdü. Daha sonraki yıllarda, hepsini topladım, ciltlettirdim ve oğlumuza verdim.

Artık küçük bir prensimiz var (1955)

Cevat, Aliye teyzesinin kucağında

Halikarnas Balıkçısı, her bulduğu kâğıda torunu **Cevat**'ın resimlerini çiziyordu (Resmin üzerindeki tarih 18 Mart 1956)

Ve yıl 2001... Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık kapsamında "**Bir Usta Bir Dünya, Halikarnas Balıkçısı**" arşiv sergisi için **Ömer Faruk Şerifoğlu** bey defalarca İzmir'e gelerek büyük titizlikle çalışmış ve İstanbul'daki bu sergi gerçekleşmişti. Sergi ile ilgili ***Son Bin Fen- Halikarnas Balıkçısı'nın Sarmal Yaşamı*** isimli **Hulki Aktunç**'un yazdığı kitapta, hepsi 29 tane olan **Cevat**'ın resimlerinin tümü basılmıştı; resimler sergide çok beğenilmişti.

Çok ilginç olan başka bir yön de Yapı Kredi Kültür Merkezi, Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'nde, Üçü Birlikte, **Fahrelnisa, Aliye, Füreya** toplu sergisinin ve Sermet Çifter Kütüphanesi isimli üst salonda **Cevat Şakir**'in sergisinin aynı zamanda olmasıydı. Düşünün, aynı aileden üç kardeş ve bir yeğen, bu bir mucize değil de nedir? Bakın **Cevadiko** beni nerelere götürdü.

Günler çabucak akıp gitti. Bizim İzmir'den ayrılmamızdan bir hafta önce **Hakkiye Halam** tek ve çok sevdiği torunu **Sara Koral**'ı alıp İzmir'e geldi. **Sara** o zaman altı-yedi yaşlarında idi. Gelişleri babama ve hepimize moral oldu. Biz yedi kişi, bir de bebek **Cevadiko**, babamın küçücük evine sığmıştık. Evimizde yer olmadığı için halam ve **Sara**, halamın çok sevdiği, o zaman deniz üzerinde olan Orduevine yerleşti. Bütün gün beraber oluyorduk, gece yatmak için otele gidiyorlardı.

Hepimiz için bu son günler çok güçtü. Bavullarımız her yerde, sevdiklerimiz, komşularımız ellerinde küçük hediyeleriyle bizi uğurlamak için akın akın evimizde. Annem ve **Hüsniye Tetem** mutfaktan çıkamaz olmuştu. Bizim en sevdiğimiz yemekleri yapıyorlar, zaman zaman birbirlerini avutuyorlar ve hislerini belli etmemeğe çalışıyorlardı.

Babam üzüntüsünden bir şey yazamaz olmuştu. Ayrılmamızdan iki gün önce ateşi çıkmış, **John**'a bunu bana söylememesi için sıkı sıkı tembih etmişti. **Aliye**'nin dudakları uçuk

içindeydi. Bizim gidişimizin yanı sıra **John**'un bizde misafir olan kardeşi **Bobby**'yi de Amerika'ya uğurlamıştık. Herkes ona alıştığı için bu ayrılık da zor olmuştu. Yani anlayacağınız, hepimizi ayrılacak olmanın huzursuzluğu ve acısı sarmış, bizi dibe çekiyordu; ne kadar göstermemeye çalışsak da.

Ayrılmadan bir gün önce berbat bir gece geçirdim. Sabaha kadar sağa sola dönüp durdum. Saatlerce gördüğüm kâbuslardan ağlıyor; inliyor ve kendi kendime mırıldanıyormuşum. Gece böyle olunca sabah bitkin uyandım. **Aliye** yanıma geldi, iki kardeş konuştuk. Amerika'da olan hiçbir şeyi, iyi veya kötü ondan saklamayacaktım, yazacaktım. Bu aramızda sır olarak kalacak, kimseye üzülecekleri olayları anlatmayacaktı. Ben de ondan rica ettim, İzmir'de olanları da o bana doğru olarak yazacak, haber verecekti. İki kardeş birbirimize sarıldık, gözyaşları su gibi aktı.

İLK YOLCULUK

Bu yolculuğum, hayatımda bir ilk olduğundan olsa gerek, bütün detayları ile aklımda. **John** ve ben bu on yedi gün sürecek ilk Amerika yolculuğunu askeri gemi ile yapmaya karar vermiştik. **John** daha önce iki defa yaptığı bu yolculuğu benim de yapmamı, uçsuz bucaksız Atlantik Okyanusu'nun görkemine tanık olmamı istiyordu. Ben de kulaklarımdaki rahatsızlıktan dolayı uçakta daha kötü olabileceğim düşüncesi ile gemiyle gitmeyi tercih etmiş olmalıyım. Fakat on yedi uzun gün sürecek bir yolculuğun, dört buçuk aylık bir bebekle, bu kadar çile dolu olacağının bilincinde değilmişim...

Ve o gün, o acı gün, 22 Mart 1956 günü geldi çattı, hem de yürekleri parçalayarak. Bineceğimiz geminin adı "Private Lee Roy Thomas", yani "Er Lee Roy Thomas", İzmir limanında gümrük karşısında demirlemişti. Akrabalarımızın gidece-

ğimiz gemiyi görmeleri için **John** görevlilerden özel izin almıştı. Annem ve tetem merdivenleri çıkamadıkları için onlara veda edip bir taksiye bindirip eve gönderdik; ilk sızı o anda yüreğime saplandı.

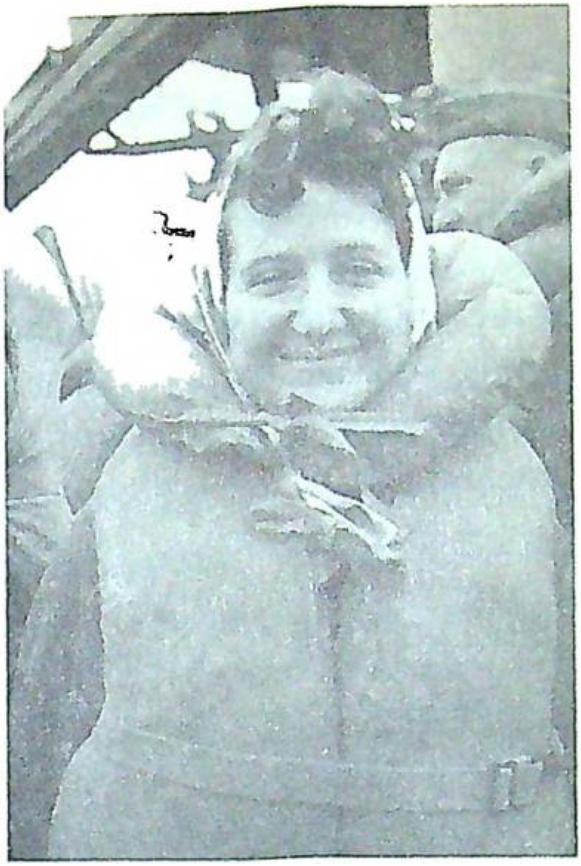
Sevgili **Rebii Bey** ve **Seniha** da son anda bizi geçirmeye gelenlerdendi. **Seniha**'nın getirdiği beyaz çiçekler günlerce kamaramda mis gibi İzmir koktu.

Babam derin düşünceler içindeydi, yüzü başkalaşmıştı. Ailem kalacağımız yeri gördükten sonra teker teker gemiden ayrılmaya başladı. İşte o zaman yüreğimde fırtınalar koptu. Hepsi rıhtımda bekliyordu. Gemi demir aldı, yavaş yavaş rıhtımdan açıldı. Gözyaşlarımızı saklarcasına el salladık birbirimize. En sevdiğim hocam, arkadaşım **Miss Yarrow** da el sallayanlar arasındaydı. Bana gemi İzmir'den ayrılırken okuldan kocaman bir çarşaf sallayacağını söylemişti. Birbirimizi sadece birer nokta olarak görünceye dek el salladık ve akşam karanlığı çöktü. Yüreklerdeki karanlık, gecenin karanlığından çok daha baskındı...

İzmir'in ışıkları kaybolana dek **John**, **Cevat** ve ben güvertede kaldık, martıları seyrettik. İzmir evleri, okulum, İnciraltı hepsi hayal oldu. Sonra Hatay'daki sessiz, üzgün evimizi düşündüm. Evimizden herkesin gemiyi gözden kaybolunca ya kadar izleyeceklerini biliyordum. Evim, yurdum, canlarım, dostlarım yoktu artık; bundan sonra benim için yabancı idi her şey. Yelken açmıştım uzaklara, yeniliklere; şimdiden deli gibi özleyerek geçmişimi.

Üç kişilik ailem, birbirimize sarılarak kamaramıza indik. Kucağımda Cevat, attım kendimi yatağın üzerine, boğuldum gözyaşlarına. Sicim gibi akıyor yaşlar yüreğimi parçalarcasına. Alışacağız, dayanacağız, bu yola girmişiz bir defa...

Kampana çaldı, gemide ilk akşam yemeğimizi yiyeceğiz. Her şey bir askeri disiplin içinde. Gemide bebeklerin bakıldı-

İlk Amerika yolculuğumuzda, gemide tatbikatta.

ğı, beslendiği küçük bir bölüm bile var. Orada çalışan hemşire ve yardımcıları da asker. Bütün bebekler, anne ve babaları yemek yerken burada bakılıyor; bu büyük bir hizmetti pek tabii.

Yemek bölümündeki masalar numaralı idi. Bütün yolculuk boyunca aynı masada oturmak zorunluluğu vardı. Gemimizdeki bu ilk akşam yemeğinde, ilk olarak Amerikan kerevizini tattım. Birkaç küçük patates, bir parça balık ve bir bardak içine konmuş tahıl çorbası içtim. Pek iç açıcı bir mönü değildi ama kimde iştah vardı ki? Yemek bitince Cevat'ı da bebek bölümünden alıp oturma salonuna gittik. Bu da nesi? Genç bir askerî papaz akşam duasını yaptıktan sonra gemideki kuralları teker teker duyurdu. Muayyen bir saatten sonra, kaçtı unuttum şimdi, on iki yaş altındaki çocukların bulunduğumuz salona giremeyeceğini söyledi. Her adımda bir kuralla karşılaşıyorduk. Evet, **John** askerdi ama ilk defa kurallarla karşılaşan ben bu kadar kurallı bir on yedi güne nasıl dayanacaktım? Özgürlüğüme dokunuyordu bu disiplin.

Askeri disiplin diz boyu, anlatılacak gibi değil. Mesela anne ve çocuklar bir kabinde, baba ise başka bir kabinde kalıyor. Bunu bilen **John** gemiye biner binmez yatacağı kamaraya eşyalarını götürüp yaydı ve o bölüme bakan askerle anlaştı. **John** **Cevat**'a yardımcı olabilmek için benim kamaramda boş olan iki ayrı yataktan birinde yatacaktı gerektiğinde; bundan hiç kimsenin haberi olmayacaktı. Ben Türk askerinin çok sert ve düzenli bir disiplini olduğunu düşünürdüm de Amerikalıların bu kadar katı olacağını hiç aklımdan geçirmemiştim. İki boş yatak varken başka kamarada yatmak neyin nesiydi?

Bunun dışında bir diğer husus da gemideki her askerin yapması gereken işlerdi. Bu işler: garsonluk, bulaşık yıkama, temizlik, güverte nöbeti, çocuk bakımı, hasta bakımı vesaire gibi. Her şeye asker bakıyordu. John normal askerlik süreçlerinde hep kâtip ve daktilo bölümlerinde tecrübeli olduğu için onu kütüphanede görevlendirdiler. Tabii bu iş buz gibi güvertede aşağı yukarı yürüyerek gemideki disiplini korumak veya masaları hazırlamak gibi görevlerden çok daha medeni bir işti ve **John** da on yedi gün boyunca seve seve yaptı.

İlk akşam yemeğimizden sonra **Cevat**'la ben yatmaya gittik. **John** sigarasını içmek ve geceyi seyretmek için güverteye çıktı. Ben huzursuz ve yorgundum. Gece ilerledikçe Akdeniz sertleşmeye ve geminin her tarafı sallanmaya başladı. Yatağa uzanınca sarsıntıyı daha az hissediyordum ama düşünceler aldı başını gitti. Hatay'daki sıcak evimizde herkes için zor bir gece olacağını hissediyordum. "Ayrılık ölümden beter" diyor ya şarkı, vallahi öyleymiş. Uyuyamadım, aldım kalemi elime, ilk mektubumu yazmaya başladım. Napoli ilk iskelemiz olacaktı, hemen oradan postalayabilirdim. Nerde mektup yazabilmek! Ağladım, öyle ağladım ki yaşlar kâğıtları ıslattı; olmadı, yazamadım. Beşikte yatan **Cevat** da huzursuzdu, belki de benim gerginliğim onu etkiliyordu.

O gece Akdeniz büsbütün delirdi. Dalgalar iki-üç metreye kadar yükseliyor sonra "güm" diye bir sesle iniyordu. Geminin küçük pencereleri sıkı sıkı kapatıldı. **Cevat**'ın beşiği benim yatağıma bağlandı. Benim sıkıntı ve korkumdan **John** da o gece kaçak olarak bizimle kaldı. O bana nispeten rahattı, uyudu.

Benim ise içim dışıma çıktı öğürmekten. Çektiğim bu sıkıntının içinde gene de aklım İzmir'de. Onları düşünüyorum; annem mutfakta önlüğünü takmış yemek hazırlıyordur; veya şu anda yemek yeniyordur, inşallah ev sıcaktır, Aliye'nin dudağındaki şişlik geçmiştir, babam kendini toparlamıştır, eminim **Cevat**'ın fotoğrafları önündedir, vs vs...

Gemideki katı askeri disiplin, büyükleri olduğu kadar küçükleri de etkiliyordu. Kurallara uyma faslı minik **Cevat** için epey zordu; çünkü **Cevat**'ın gemidekilere uymayan kendine özgü yemek saatleri vardı. Kreş bölümünde olan hemşireler **Cevat**'ı çok sevdiler, özellikle **Helen, Cevat**'ı ismiyle çağırıyor, **Cevat**'la konuştuğunu, onun her şeyi anladığını, güldüğünü, çok akıllı ve yakışıklı bir bebek olduğunu söylüyor, "Hiç şımarıklığı yok" diyordu. Ağladığı zaman **Helen**'in konuşmasına verdiği olumlu reaksiyonu anlatıyordu.

Napoli'ye varmayı heyecan içinde ve dört gözle bekliyorduk; oradan ilk mektubumuzu postalayacaktık. **John** zaman buldukça babama İngilizce yazmaya başladı. Ayrılacak olmanın stresi ile yaşanan bazı terslikler yüzünden özür diliyordu. Ah bir de ben yazabilseydim...

Nihayet İtalyan sularındayız, Stromboli Yanardağı'nı geçtik. Yanardağın eteklerinde beyaz, küçük evler görünüyor. Babamın gençliğini ve buradaki yaşamını düşünüyorum. Bir de ablam var benim bu memlekette; acaba nerede?

Kral Faruk'un meşhur Capri Adasının uzağından geçtik. Bulutların arkasından tepelerde Vezüv Yanardağı'nı gördük.

Oh! 24 Mart 1956 yılı sabahı Napoli'ye vardık, karaya ayak bastık. Babam hikâyelerinde insanları bazen kara ve deniz insanı olarak ayırır. Ben daha günler sürecek bu deniz macerasından sonra kara insanı olduğum bilincine vardım; denizi aşırı sevmeme rağmen.

Bir de babam şöyle der: "Napoli'yi gör de öl derler. Yok a canım! Esas Gökova'yı gör de yaşa!"

Napoli tipik bir liman şehri, beni pek ilgilendirmedi. İzmir ile mukayese edildiğini duymuştum, bence hiç alâkası yok. İzmir çok daha görkemli bir şehir. Gene de toprağa ayak basmak, yeni bir ülkeyi görmek rahatlatıcı bir duyguydu. Napoli'ye demirledikten sonra iki gün sürecek bir gezi için **John** cesaret edip bizi yazdırdı. Otobüsle altı saat yolculuk ettikten sonra Roma'ya gidecek, iki gece otelde kalıp, gündüzleri Roma'yı gezecektik.

Gemiden ayrılmadan önce **Cevat**'ın yemek formülünü verip, extra öğünler hazırlatmıştık. Bu şekilde **Cevat**'ın yemekleri ayarlandı ve aksamadı. Roma'daki otelin adı aklıma gelmiyor ama oda numarasının "26" olduğunu hatırlıyorum. Vapur kamarasından sonra bu odadaki kocaman tertemiz yatak bize saraydaymışız hissini verdi. Beş aylık oğlumuz hayatında ilk defa deliksiz on saat uyudu. Bu olaya inanamamış, defalarca nefes alıp verişini kontrol etmiştim. Çocuk İzmir'de yaşanan tüm karışıklığı seziyor olmalıydı, inşallah bundan sonra rahatlayacaktı.

Roma beni büyüledi, La Capitale Roma! Şehrin büyüklüğü, parkların bakımı ve düzeni, çeşmeler, çeşmeler... Ağaçların arasına serpiştirilmiş harika heykeller, heykellerin ve ağaçların yağmurdaki siluetleri... Böyle bir hissi bir ramazan gecesi İzmir'den İstanbul'a gidişimde, camilerin arkasından güneşin batışını ve yavaş yavaş şehir ışıklarının yanışını seyrederken Eminönü'nde yaşamıştım.

İtalyanlar sıcak insanlar, fizik olarak da biz Türklere benziyorlar. Elleriyle konuşuyorlar adeta, her anlattıklarını el hareketleri ile destekliyorlar; ne de olsa Akdenizliler. Yemek yemek için durduğumuz restoranın sahibi İtalyan aile **Cevat**'a hayran oluyor, kucaklarına almak istiyor, biz "Evet" deyince, **Cevat**'ın yüzünü kendi yanağına yapıştıran İtalyan anne, "Bello bambino!" diye onu öpüyor. O gün **Cevat** elden ele dolaştı; ben de o sayede rahat bir yemek yemiş oldum.

Roma' da bulunuşumuzun tarihi, 25 ve 26 Mart 1956, Pazartesi gününe rastlar; bunca yıl sonra bile bu kadar kesin hatırlamamın nedeni, o yıllarda ilk seyahatimi yapmış olmamdır. Tuttuğum notlardan faydalandım elbette ama seyahatimizin bu iki günü hayatımızda hiç ama hiç unutamadığımız iki gündür.

26 Mart sabahı erkenden bizi gezdiren İtalyan rehberle yola çıktık. Rehberimiz mikrofondan eski saraylardan ve o saray bahçelerinin bugün parklara dönüştürüldüğünden bahsediyor, meşhur İtalyan ressamlarının büstlerini gösteriyordu. Bir tepe üzerinde Vatican'ı gördüm. Solunda St. Peter katedrali var. Vatikan'ın İtalyan hükümetinden ayrı olduğunu o gün öğrendim. Kocaman bir asansörle Vatikan'da yukarı çıktıktan sonra uzun bir koridordan geçerek Sistine-Chapel'a vardık. Mikelanj'ın ruhu burada yaşıyor gibiydi, üstümüzdeki düz tavan ise üç buutlu hissi veriyordu. Yukarıya bakmaktan ve güzellikten nutkum tutuldu, başım döndü. Burası her milletten turistle doluydu. Alman turistler çoğunlukta idi. **Cevat** da orada bulunan en küçük varlıktı. Almanlar babasının kucağında olan **Cevat**'la gelip konuşuyorlar, sonra da "güzel bebek" diye arkadaşlarına gösteriyorlardı. Bir ara sessizlik içindeki koridordan geçerken **Cevat** ağlamaya başladı. **John** ve ben insanları rahatsız etmemeye çalıştıkça sıkılıyorduk. Fakat gene orada olan bazı turistler **Cevat**'ı göstererek;

"Üzülmeyin, bebeğiniz tavandaki meleklere benziyor" diyerek bizi avuttular.

Cevat alnına dökülen kıvırcık saçlarıyla hakikaten o meleklere benziyordu.

Burada beni en çok etkileyen bölüm "yaradılış" bölümü oldu.

Bu uzun yorucu etkinlikten sonra üçümüz de bitkindik. Oteldeki yemeğin ardından diğerleri dinlenmeyi tercih etti. **John** ise benim gördüklerimin heyecanının bilincinde olduğundan, geziye devam etmemizi önerdi; öyle de yaptık.

Öğleden sonra ilk durağımız Trevi çeşmesi oldu. Daha önce İzmir'de **Audrey Hepburn**'un oynadığı *Roma Tatili* filmini seyrettiğimde bu çeşmeye hayran olmuştum. Suyun içindeki Poseidon heykeli güneşte pırıl pırıldı. Çok ilgimi çekti çeşmenin aslı; içindeki bozuk paralar da parıldıyordu. Ben de, "İnşallah **Cevat** büyüdükten sonra bir daha geliriz ve İzmir'e bir an evvel döneriz" dileklerimle elimdeki bozuk paraları attım. Sonra rehber, "Çeşme'ye arkanızı dönüp atmalısınız parayı" deyince onu da yaptım.

Buradan sonra **Mussolini**'nin konuşmalarını yaptığı yeri gezdik. Ardından Collesium'u gördük. Ben daha görkemli bir harabe göreceğimi umuyordum. Düş kırıklığına uğradım. Fazla sarmadı beni; belki de burada yapılan vahşi sporları hatırlattığı için. Rehberimizin söylediğine göre kandil ışığında koridorlardan geçip ulaştığımız katakomblar sekiz mil kadar bir alanı kaplıyormuş. Kolay olmadı onları görmek.

Bütün bunlardan sonra müthiş yorulmuştum. Bir ara otobüse binip oturmayı düşündüm. Otobüs çok uzaktaydı, onu da yapamadım. Geziye devam ettim; bir yandan da hiçbir şeyi kaçırmak istemiyordum. Çıktığımız bu turda o kadar çok şey görmüş, öğrenmiştim ki bugün bile o gizemi dün gibi hatırlıyor, yapabildiğim için seviniyorum. Müthiş bir etki bırakmıştı İtalya bende.

Livorno limanında bekleyen gemimize geri döndük. Gemimiz tekrar yola koyuldu. Gemiye dönmemizle **Cevat** hastalandı. Günlerce kusma ve ateşle boğuştuk. Geminin doktorunun verdiği ilaçlar pek fayda etmiyordu. Ben ise bebeğe bakmaktan bitap düşmüştüm.

Cebelitarık boğazını geçtik, Atlas Okyanusu'na vardık.

Bir durağımız daha vardı. Morocco/Casablanka. Casablanka ilginç mi ilginç bir yer. Bir yanda, uzun kat kat kıyafetler giymiş erkekler ve gene kat kat beyaz elbiseler üzerine giyilmiş beyaz çarşaflar içindeki kadınlar, sadece gözleri görünüyor. Üzerlerinde peçeleri de var. O cehennem gibi sıcakta bu kat kat giysiler içinde dolaşmaya nasıl tahammül ediyorlardı, şaşıyordum. Diğer yanda sahilde sıralanmış kahvelerde gayet modern giyimli insanlar, daracık pantolonlu, kolsuz bluzlar içinde Fransız dilberler rahat rahat dolaşıyor.

Çarşılar rengârenk. En çok deri kıyafetler dikkatimi çekiyor. Parlak ve çırtlak renkler kullanılmış eşyalarda. Ben de kendime kırmızı desenli yuvarlak bir çanta almıştım, çok değişik olduğundan pek ilgi çekti. Çeşit çeşit renkli desenli kumaşlar dükkânlardan sokaklara taşıyordu. Casablanka bu yolculukta Amerika'ya varıncaya kadar göreceğimiz son kara parçası olacaktı.

ATLAS OKYANUSU'NDAYIZ

İşte Atlas Okyanusu! Uçsuz bucaksız okyanus. Bir boşluk ki sonsuzluk gibi; hiç bitmeyecekmişçesine... Beş gün beş gece sürecek bu yolculukta bir tek biz –yalnız bir gemi, etrafta ne bir kara parçası ne bir ışık– su, su ve gene su.

Arada bir gemide çeşitli tatbikatlar yapılıyordu. Mesela yangın sirenlerinin alarmları çalıyor, hepimize dağıtılan can yeleklerini önce çocuklara, bebeklere giydiriyor, sonra kendi-

mizinkini giyerek güverteye çıkıyorduk. Bunlar herhangi bir tersliğe karşı yapılması gereken korunma önlemleriydi. **Cevat** çalan sirenlerden çok korkuyor, geriliyordu, bir türlü yeleği giydiremiyordum. Tatbikattan saatler sonra kendine geliyordu. Okyanus kâh kızgın, çok az da sakin. Dalgalar dağ gibi! Deniz, deniz, deniz!..

Asırlar gibi gelen bu uzun yolculuk esnasında bendeki bitkinlik daha bir belirginleşti. Günden güne arttı. Bir de beni delirtircesine düşündüren kişisel bir problemim vardı; **Cevat**'tan sonra ikinci bir bebek mi geliyordu yoksa? Daha beş aylık olan **Cevat**'ın üstüne bir daha doğum yıkardı beni. Korkunçtu, düşüncesi bile korkunç! Zaten bu kadar küçük bir bebekle böyle bir yolculuğu yapmanın ağırlık ve zorluğunu düşünemediğimiz için kendimize kızgın ve üzgündük. Fakat bu yolculuğa **John** daha önceden belirttiğim nedenlerle karar vermişti.

Bitmeyecek gibi gelen beş tam günün ardından Nisan başlarında Amerika'ya vardık. İlk ilgimi çeken, elinde meşale tutan Özgürlük Anıtı, sonra da New York'un meşhur gökdelenleri ve göğü saran rengârenk ışıkları oldu. Bizi koca okyanusu aşarak buraya sağ salim getiren Private Lee Roy Thomas adlı gemimize veda, personele teşekkür ettikten sonra ayrıldık. Bu ikinci vatanımda bakalım bizi daha neler bekliyordu?

İzmir'den ayrılmadan, PX içinde, Ford Motor Company bir satış bürosu açmıştı. Oradan Amerika'da kullanmak üzere bir araba almıştık. Arabayı teslim alacağımız yer New Jersey idi. Bizi karşılamak için gelen **John**'dan sonraki en büyük kardeşi **Franny** bizi New Jersey'e götürecekti. Onu görür görmez, daha limanda sevdim. Lübnan asıllı **Norma** ile evliydi. Eşini, arabada yer olmadığı için, bizi karşılamaya getirmemişti. **Franny** ile New Jersey'e gittiğimizde araba hazır bizi bekliyordu.

Bu ilk arabamız, kırmızı-beyaz kocaman bir Chevrolet idi. **John** hemen bu arabanın da arkasına kocaman bir "MERHABA" yazdı, aynı bizim Fiat'ta olduğu gibi. Hatta **Mehmet H. Doğan, *Şimdi Uzaklardasın*** adlı kitabında, sayfa 150'de bu arabadan bahseder, aynen aktarıyorum:

*"Ben **Balıkçı**'yı tanıdığımda İzmir'de bir yandan tercüman rehberlik, bir yandan da tercüman rehberlik kurslarında hocalık yapıyordu. Hatay Caddesi'nde dört katlı bir evin ikinci katında eşi **Hatice Hanım**'la oturuyordu. Büyük kızı **İsmet Hanım** onun üstündeki kattaydı. **İsmet Hanım** Amerikan Koleji'ni bitirmiş, yıllarca önce **John Noonan** adlı bir Amerikalıyla evlenmiş. Dedelerini deli gibi seven biri erkek (**Cevat**), ikisi kız (biri **Deniz**, öteki **Aliye**) çok şirin üç çocukları vardı. **John**'un, kayınpederi **Cevat Bey**'e büyük bir saygı ve sevgi ile bağlı olduğunu biliyordum. Ford mu, Chevrolet mi ne, landuha gibi Amerikan arabasının arkasına, plakanın tam üstüne, uzaktan okunacak kadar iri bir 'Merhaba' yazısı yazdırmıştı. **Balıkçı**'yı son Mavi Yolculuğuna Bodrum'a arabada birlikte götürdük, anlatacağım."*

İzmir'deki küçük Fiatımızdan sonra sanki bir Lando'ya binmiştik. On yedi günlük uzun vapur yolculuğu ertesinde bu arabaya yerleşmek bizi rahatlattı. Bavullar **Franny**'nin ve bizim arabaya yerleştirildi. **Franny** önde, biz arkada Boston'a doğru yola çıktık. Hem yeni bir arabada olmanın heyecanı; hem de tedirgin ve yorgun bir halde yeni ailemi göreceğim duygusu ile Boston'a vardık. Kayınvalidemin evi müsait olmadığı için ailenin daha önce yaşadığı Somerville'deki evde görümcem **Helen**, eşi **Ray** ve 2 küçük kızları **Ella** ve **Rae** ile beraber kalacaktık.

Vardığımızda ev doluydu. Kayınvalidem, kayınpederim, **John**'un diğer kardeşleri, hepsi bizi karşılamaya gelmişlerdi.

Oğullarını deli gibi özlemişlerdi, beni ve **Cevat**'ı da sevgi ile kucakladılar. Aile mektup ve resimlerden beni zaten tanıyordu. **John** benimle evlenmeye karar verdikten sonra ailesine uzun bir mektup yazmış, bir kopyasını da bana vermişti. İrlandalı Katolik olan ailesine dinle ilgili herhangi bir konuyu benimle konuşmamalarını rica etmişti. **John**'un bu düşünceli jestini hiç unutmadım.

Ailesinin Katolik olmasına karşın **John** ateist olmayı seçmişti. Buna da sebep gene kiliseydi. Çocukluğunda her pazar günü gittiği "Pazar Okulu"nda aklı erecek yaşa gelip de sorgulamaya başlayınca rahibin yanıtlarından tatmin olmayışıydı.

Ailesiyle ilk karşılaşmamız çok sıcak olmuştu; Amerika'da olduğum her yıl bu böyle devam etti. Dad, kayınpederim, duygularını belli ediyor; Mom, kayınvaldem daha mesafeli bir yapıda; böyle kabullendim onları.

Yakın ailemiz dışında bize gelen akrabalar, beni görünce biraz şaşırıyorlardı; gördükleri genç, sarışın, modern bir Türk kadınıydı. Meğerse aralarında beni başı örtülü, çekingen, İngilizceyi bu kadar iyi konuşamayan biri olarak tasavvur ederlermiş. Bunu üzülerek itiraf ettiler. Boston'da çıkan bir gazeteden gelip benimle roportaj yaptılar, belki de Boston'a ait bu küçük kasabaya gelen ilk müslüman Türk bendim.

Ailece bana Boston ve ve civarını göstermek için çırpındılar, sevdiğim yemekleri yaparak bizi evlerine davet ettiler. Yemeklere pek alışkın olmadığım için, sadece sosise bayılmıştım; bunu bilen herkes sosis pişirmeye başladı. Ondan da çabuk bıktım. **John**'un iki halası Boston'a yakın oturuyorlardı, eşleri ve çocukları **John**'u çok sevdikleri için bana da çok yakınlık gösterdiler.

Evlerinde misafir kaldığımız **Helen** ile **Ray** bizi rahat ettirmek için çok gayret sarfettiler. **Helen** yeğeni **Cevat**'ın oturabileceği sallantılı küçük bir bebek sandalyesi almıştı. **Cevat**'ı

oraya oturtuyor, ayaklarının altına iki kocaman "Sears Roback" kataloğu koyuyordu. **Cevat** kataloğun üzerine basarak ayağa kalkmaya çalışıyordu. Küçük **Ella** ve **Rae** de onunla birlikte olmaya, oynamaya bayılıyordu.

Cevat'a çeşitli oyuncaklar almışlardı. Bunların içinde kırmızı dilli bir köpek de vardı. Bu köpekten bahsetmemin nedeni, benim yüreğimi hoplatmış olması; **Cevat** oynarken köpeğin dilini ısırmış ve yutmuştu. Hemen doktora gittik. O zaman doktordan, çocuklar için yapılan oyuncaklarda zehirli boya kullanılmadığını öğrendim. Zaten iki gün sonra yutulan dil çıktı.

Amerika'ya ilk uyum günleri geçtikten sonra **John** askerlikten ayrıldı. Planımızda California'ya gitmek vardı. **John** hem UCLA Üniversitesi'ne gidecek, hem de çalışacaktı. Ben de aynı üniversitede, yapabilirsem eğer, Sanat Tarihi (History of Art) dersleri alacaktım. **John** müracaatını yapmış ve kabul edilmişti; üniversite yakınında da çok iyi bir iş bulmuştu. Gelgelelim insanın hayal ettikleri her zaman gerçekleşmiyor.

Amerika'ya varışımızın ilk on gününde bir travma yaşadık. Bir gün Boston'un en işlek caddelerinden birindeki müzeye gitmek üzere **John**, **Cevat** ve ben yavaş yavaş yürürken birden bir kanama oldu bende. Bu da neydi? Geldiğim bu uzak memlekette ölüyor muydum yoksa? **Cevat** ne olacaktı? Binbir soru geçiyordu kafamdan. En yakın hastaneye nasıl gittiğimizi hatırlamıyorum, hastanede hemen testlere başlandı. Korktuğum başıma gelmişti, iki buçuk aylık hamileydim, sevinemedim. Yapılan testler bebeğin yaşadığını gösteriyordu, yoksa hemen kürtaj yapılacaktı. Kontroller ve testler bir hafta sürdü, bu sürede **Cevat**'a babaannesi bakıyordu. Bir hafta sonra hastaneden çıktığımda yorgun ve bitkindim. Doktor hamileliğimin çok riskli olduğunu, yorulmamam gerektiğini, 9 ay boyunca her gün bir hap alacağımı söyledi. Bu hapın 1957 yı-

lında tanesi 5 dolardı; sonradan her günkü beş doların ay sonunda epey bir miktar ettiğinin farkına vardık. Doktora California planımızı anlattığımız zaman, benim katiyetle araba ile bu yolculuğa çıkamayacağımı, belki uçakla yolculuk yapabileceğimi söyledi. İyi de **Cevat**'ı benim almam gerekiyordu.

John araba ile önceden hareket etti. Boston'dan California'ya gitmek de başlı başına bir serüvendi. Mübarek Amerika bir kıta değil bir dünyaydı sanki. Bunu yıllar sonra üç büyümüş çocuğumuzla California'ya ikinci gidişimizde tekrar fark edecektik. İkincisi, çok daha eğlenceli fakat gene de yorucu bir yolculuk olacaktı.

John benden on beş gün önce California'ya vardı. Orada bir Yugoslav hanımın, üç küçük bölümden oluşan, "cottage" denen iki odalı, mutfak ve banyosu olan küçük evini kiraladı. Ev hem John'un işine, hem de üniversiteye yakın, havadar bir yerdeydi.

Benim gitmem ise başlı başına katlanılması çok zor, cesaret isteyen bir yolculuk olacaktı. İçimde müthiş bir tedirginlik, beni Boston havaalanından uğurladılar. Daha bu yabancı ülkeye geleli bir buçuk ay olmuş, beş aylık bebeğimle geçirdiğim rahatsızlıktan sonra tek başıma Amerika'nın batı yakasına gideceğim; karmakarışık duygular içinde uçağa bindim.

Şikago'da uçak değiştireceğim. **Cevat** kucağımda, omuzumda **Cevat**'ın bezleri, formulaların konduğu biberonlar, havaalanında bir kapıdan başka bir kapıya yürüyorum. Yürü babam yürü... Sanki başka bir şehirden başka bir şehire yürüyorum. Mübarek kapıya bir türlü ulaşamıyorun. Bir ara yürüyemeyecek duruma gelmiş olmalıyım ki gayet temiz giyimli bir bey yanıma geldi;

"Can I help you? I can carry the baby." (Size yardımcı olabilir miyim? Bebeği taşıyabilirim) dedi. Bir an şimşekler çaktı, Amerika'da çocuk kaçırıldığını duymuştum ama çaresizdim de.

"I will appreciate it if you carry my bag" (Çantamı alırsanız minnettar olurum) deyiverdim. Birlikte yürürken adam bana çocukla yolculuğun ne kadar zor olduğunu, kendisinin de üç çocuğu olduğu için bunu çok iyi anladığını söyledi. Hakikaten bu kadar düşünceli bir hareketle, hem de Amerika'da karşılaşmak içimi rahatlattı. O zaman Boston-San Francisco arasında uçak yolculuğunun beş saat sürdüğünü bilmiyordum, zaten iki eyalet arasında beş saat zaman farkı vardı. Havaalanında bizi bekleyen **John**'u görünce ona deliler gibi sarıldım ve hüngür hüngür ağladım.

Pasifik Okyanusu üzerinde olan bu bölge doğudan çok farklıydı. Bir yanda kıyı, bir yanda yemyeşil ağaçlıklı dağlar, ormanlar. Bu ormanlar arkasında saklanmış meşhur artistlerin villaları. **John** hafta sonları bizi gezdiriyor, bu güzellikleri görmemizi istiyordu. Türkiye'de seyrettiğimiz filmlerin yapıldığı Hollywood stüdyolarını gördük, Sunset Boulevard'da dolaştık.

Benim için Los Angeles'e gitmek çok hoş değildi; havadaki pus insanın içini karartıyordu. Hayatımda İzmir'de yemediğim çimdiği burada bir siyahtan yedim. Yanımda **John**, kucağımda **Cevat**, adam nasıl yanaştı da bunu yaptı, hiç farkına varmadım. O anda **John**'a söylemedim; adam uzaklaştıktan sonra anlattım. İkimiz de olayı hafife aldık ve güldük.

Bu arada **John** hem işine, hem okula gidiyor, ikisini de çok güzel idare ediyordu. **Cevat** daha bir hareketlenmiş, şirinleşmişti. Ben evde biraz zorlanıyordum. Çamaşır makinemiz olmadığından kocaman çarşafları küvette yıkıyordum. Aslında herkesin kullandığı ortak bir makine vardı ama bende titizlik var ya, diğerlerinin çamaşırının girdiği yere benimkileri koyamazdım. **Cevat** uyuduğunda kitabımı alıyor, dinleniyordum. En önemlisi de yeni hayatıma alışmaya çabalamamdı. Bu ülkeye geleli dört ay olmuştu; bu dört ay içinde hızla akan olayları gözden geçiriyor, bundan sonraki günlerimi hayalim-

de canlandırmaya gayret ediyordum. Hamileliğim de yedinci ayına girmişti.

Amerika'ya ilk gelişimde yaşadığım şoku da belirtmeden edemeyeceğim. Bu bir kültür şoku olmalıydı. Aile dışında ne bir komşu ne de alışveriş yaptığımız yerlerde bir tek insan diğerine, "Merhaba" bile demiyor. Hatta kapıda rastladığınız komşular yüzünüze bile bakmıyordu; üzülüyordum. Türkiye'deki sıcaklığı arıyordum.

Türk insanı ne olursa olsun misafirperverlikte öncüdür, yardımseverdir hep. Eli açıktır, elindeki az da olsa paylaşmak ister. Arada istisnalar vardır tabii. Burada teknoloji çok ileri olabilir fakat bu gelişim bazı insana özgü değerleri geriletmiş gibi. Birçok şey yapay geliyor. Mesela süt mü lazım, köşedeki makineye gidip paranı atıyor, sütünü alıyorsun. Yok, bana göre değil!

"Merhaba Ahmet, bugün erkencisin, iyi günler, iyi işler" demek istiyorum. Ben insanla temas etmeyi seviyorum. **John** ile konuşuyoruz bunları. O yavaş yavaş alışacağımı söylüyor.

New York'a vardığımız ilk gün de bu konuda **John**'u şoka uğrattım. Bana heyecanla gökdelenleri gösterdiğinde;

"Beni etkilemedi bunlar, o kadar yüksekler ki gökyüzü görünmüyor" deyiverdim. Sonra da üzüldüm. Burası onun vatanı olduğuna göre biraz da onun gözüyle görmeliydim bazı şeyleri.

Californiya'da olumlu olumsuz şeyleri birlikte yaşıyoruz. **Cevat** sağlıklı büyüyor. **John** işine alıştı, ben ailemi elimden geldiğince serinkanlılıkla idare ediyorum, aynı zamanda karnımdaki bebeği her şeyden sakınıyorum. Onun sağlıklı doğumu için iyi beslenmeye, dinlenmeye vakit ayırıyorum. Bütün bunlar iyi de, aylar geçtikçe bütçemizi denkleştirmekte zorlanmaya başladık. Türkiye'deki küçük birikimimiz de bitmek üzere. Bebeğin doğum zamanı yaklaşıyor, burada hiç kimse-

miz yok; **Cevat**'ı kime bırakıp hastaneye gideceğiz? Düşünüyoruz, düşünüyoruz.

John Boston'a dönüp askerliğe yeniden başlama fikrini ortaya atıyor. Bunu yaparsa bir de "bonus" alacak. Hem de kendi ailesine daha yakın olacağız.

Peki üniversite ne olacak? "Üniversite kurslarına devam eder, öylelikle tahsilimi tamamlarım" diyor.

Ben daha çok ona uyuyorum. Karar onun olmalı ama bu fikre de aklım yatıyor. O anda **Steinbeck**'in ***Fareler ve İnsanlar***'daki sözü geliyor aklımıza, "The best laid plans of mice and men often go astray", yani "Fareler ve insanların en iyi planları bazen darmadağın olur, çok defa suya düşer." İşte bizim de aynen öyle oldu.

Günlerce yolculuk ettikten sonra Boston'a döndük. **John** Boston'a kırk beş dakika mesafede Hanscom Field isimli karargâhta askeri işler bölüm başkanı olarak çalışmaya başladı. Üsse yakın olması için biraz şehir dışında, kasaba yolundan içerde iki katlı bir evin üst katını kiraladık; ev rahattı. Alt katımızda ev sahibimiz olan çiftçi, eşi ve iki kızıyla birlikte yaşıyordu; mütevazı, iyi insanlardı. Etrafımızda başka hiçbir ev yoktu.

Mevsim kış olduğundan her taraf karla kaplıydı. Ben karı ilk bir-iki gün severim, sonrası fazla gelir. Burada böyle oluyordu. Etrafta bir sessizlik, yalnızlık hâkimdi. **John**'un akşam eve dönmesini dört gözle beklerdim. Evle yol arasında epey mesafe vardı.

Her gün **Cevat**'ı alır, küçük arabaya koyup kapıya kadar yürür, posta kutusunu kontrol eder, Türkiye'den mektup varsa eğer sevinç içinde eve dönerdim. Doğum vakti yaklaştığı için bir yaşına varmakta olan **Cevadiko**'yu artık kucağıma alamıyordum.

Cevat sık sık anjin olur, ateşi 40 dereceye çıkardı. Gece kar yağdıysa, **Cevat**'ı askeri hastaneye götürmek büyük prob-

lem olurdu. Araba karın altında kaldığı ve yol da kapandığı için ev sahibini uyandırırdık. O traktörle yolu açarken, **John** arabayı kardan arındırmak, silgeçleri temizlemek için saatlerce uğraşırdı. Bir ara üç ay toprak yüzü görmedik. O sonsuz beyazlık insanın sinirlerini alt üst edebiliyor inanın. Böyle zamanlarda kendimi mektup yazmaya verirdim. Her hafta İzmir'den babamlardan, **Aliye**'den, **Suat**'tan mektup gelirdi. Babam yazdığı her mektubun bir bölümünü İngilizce olarak **John**'a, diğer bölümünü bana yazardı.

Mektuplar dışında çok müzik dinliyordum. Ama her türlü müzik; kâh **Carmen**, kâh **Verdi**, kâh **Erol Büyükburç**, kâh **Safiye Ayla**... Hem dinliyor hem de bağıra bağıra özgürce onlara eşlik ediyordum.

JOANNE DOĞUYOR

Doğum tarihim yaklaştıkça cumartesi, pazara denk gelsin de **John** evde olsun diye dua ediyordum. Duam tuttu! 10 Kasım Cumartesi günü Massachusetts eyaletinde Waltham'de Murphy Army Hospital adlı askeri hastanede saat 18.30'da ilk kız göz ağrımız, mavi gözlü, güzel yüzlü kızımız bize katıldı. Böylelikle **JoAnne Aliye** Amerika'da dünyaya gelen tek çocuğumuz oldu. **Cevat**'tan sonra bir kızımızın olması büyük şanstı bizim için. Doğumdan bir-iki saat sonra **JoAnne** bebeği getiren hemşire onun saçlarını kafasının tepesinde tam ortada bukle yapmış, "İşte hastanemizin en güzel bebeği" diyerek göğsüme yatırdı. O zaman sımsıcak duygularla ürperdim. Fakat bebeğin el ve ayakları giydirdikleri tulumun içinde kaldığı için göremiyordum. Düşüncelerim birden dokuz ay önce yattığım hastane odasına gitti. Altı ay boyunca ilaç almıştım ve gizli bir korku taşıyordum içimde. Acaba çocuğumun gelişiminde bir aksilik olur muydu? Hemen zıbının içindeki el ve

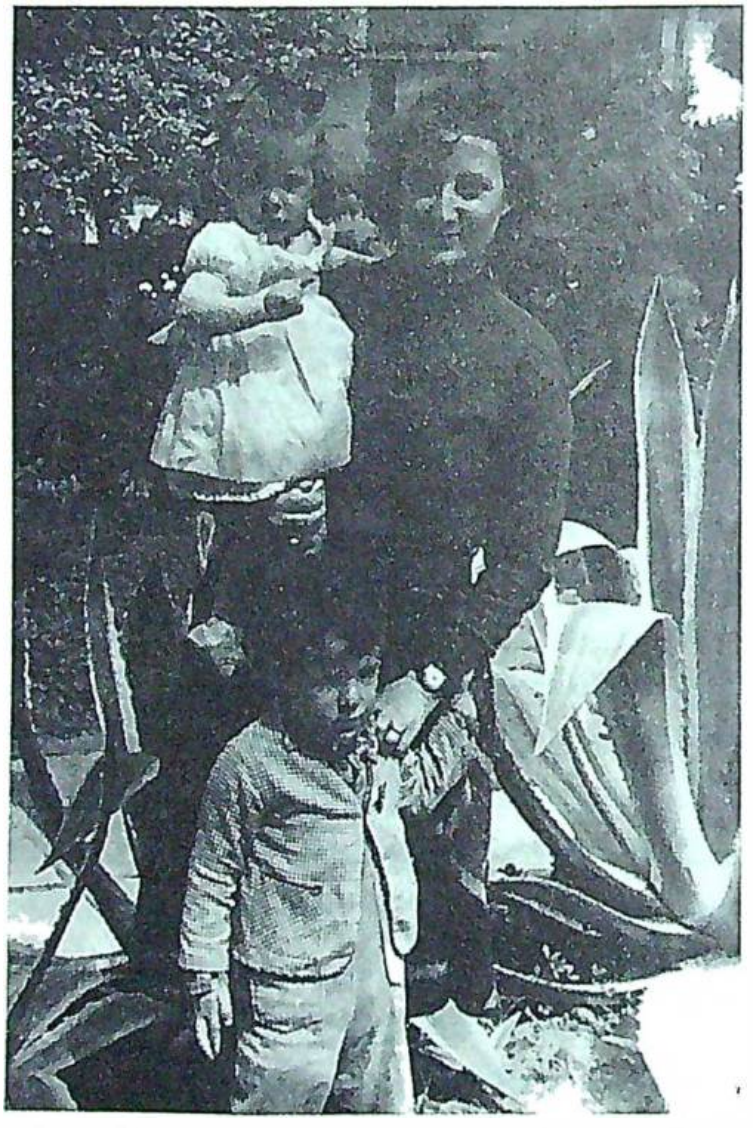
ayak parmaklarını ani bir cesaretle dışarı çıkardım ve parmaklarını teker teker saydım. Ancak o zaman rahat ettim ve Allaha şükrettim.

Kızımız sevinç kaynağımız oldu. **John** hastanede kaldığımız beş gün içinde her sabah **Cevadiko**'yu annesine bırakıp bizi görmeye geliyordu. Sonra da **Cevat**'ı alıp tekrar eve dönüyordu. Hastaneden çıktığımız günü unutamıyorum. Yeni bebek kucağımda benim arabaya doğru geldiğimi görünce **Cevat** babasının kucağından bana doğru öyle bir fırladı ki içim sızladı. Beş gün içerisinde belli ki çok özlemişti annesini.

Evdeki düzen de değişmişti tabii, dört kişi olmuştuk. Evimizin bir kasabada olduğundan bahsetmiştim. Her şeyden uzakta yaşamaktaydık. **Cevat** on bir ay yirmi günlükken **JoAnne**'nimiz yirmi günlüktü. Boston'a yakın başka bir yere taşınma fikri bu uzaklık ve yalnızlıktan doğdu. Biraz kalabalık, iç içe daireler olan bir semte taşındık. Kayınvalideme daha yakındı burası. Çocuklar için kocaman bir oyun sahası vardı. Onlar biraz ele avuca gelince ikizler için yapılmış bir araba satın aldık. Arabayı otomobilimizin arkasına koyup, Harvard civarında gezmeye götürebiliyorduk. Böylece ben de biraz insan görüyor, hava alıyordum. **John** her zaman çocuklarla ilgileniyor, yardımcı oluyordu.

Buraya taşındıktan kısa bir süre sonra **Füreya Abla** Maya ve İnka medeniyetlerini incelemek üzere **Rockefeller** bursu ile Amarika'ya geldi. Dönüşte bizi görmek için Boston'a da uğradı. Bizde iki gün kaldı. İki yıldan sonra ailemin bir ferdini görüyordum, dünyalar benim oldu. Ardından kuzenim **Nejad Melih Devrim** New York'ta bir sergi açtı, gittik sergiyi gezdik. **Nejat** Polonyalı **Maria** ile evlenmiş, **Veronika** isimli **Cevat**'la yaşıt bir bebekleri olmuştu. Daha sonra **Maria** ve **Veronika**'yla beraber Boston'a bize geldi. Hep birlikte aile saadeti yaşadık. **John** ve bana çok iyi gelmişti bu ziyaretler.

Günden güne Türkiye özlemim de artıyordu. Çocuklar gün be gün değişiyor, büyüyor; **JoAnne** dokuz aylık olmuş, yürümek istiyor. Bir yürüteç aldık, açık alana çıkartıp onu yürütecine koyuyorduk. **Cevat** ise artık koşabiliyor. **JoAnne** deli gibi sürüyor yürüteci; onunla beraber devrileceği korkusundan, bazen ilgisini çekmek, bana doğru yöneltmek için elime bir kurabiye alıp gösteriyorum. "Cookie, cookie" diye onu çağırıyorum. Kızımızın adı zamanla bu yüzden **Kuki**'ye dönüştü. Hepimiz tarafından da benimsendi çünkü kızımız kurabiye kadar tatlıydı ve öyle de kaldı. **JoAnne** bu adından bugün de rahatsız değil.

Cevat'tan 11 ay sonra kızımız **JoAnne Aliye (Kuki)** doğdu.

Kucağımızda iki bebekle yapacağımız birçok şeyde kısıtlanıyorduk. Buna rağmen hafta sonları denizi görebilmek için **John** bizi Revere Beach isimli kıyı şeridine götürüyordu. Çocuklar kıyı boyunca sıralanmış eğlence yerlerinin rengârenk ışıklarını, balonları, palyaçoları seyrediyor, çalan müzikleri duyunca heyecanla zıplıyorlardı. Ben de deniz kıyısında olmaktan mutlu oluyordum. Kocaman, kabarık Atlas okyanusunun dalgaları sahili yalıyor, geri çekiliyordu. Fakat bu da ne? Deniz mi? Nehir mi? Kıyının rengi kahverengi, dalgalar da öyle, göz alabildiğince aynı. Nerede benim mavi Egem, zümrüt gibi Akdenizim!..

Havalar iyi olduğu zaman Harvard Üniversitesi'nin yanından akan Charles Nehri kıyısına gidiyor, nehirde on-on iki kişilik öğrenci gruplarının ritmik hareketlerle çektikleri küreklerle birbirleriyle yarıştıkları kanoları seyrediyor, piknik yapıyorduk. Parklara gidiyorduk. Çocuklar arabalarında kıpır kıpır, **Cevat** arabadan çıkmaya çalışıyor, onu serbest bırakıyoruz. **John** neşeyle peşinde koşuyor. Ben arabada oturan **JoAnne** ile konuşuyor, oynuyorum. O henüz bebek, yürüyemiyor.

Parkta olduğumuz bir gün, **Cevat** nasıl yaptı bilmiyorum, parmaklıkların arasından başını geçirdi. Vücudu parmaklığın bir tarafında, başı diğer tarafta kalmış vaziyetteydi. Parmaklıkların arası daracık. Bende bir panik! **John** altı kardeşinden dolayı benden daha tecrübeli. Elimizde kumaş olarak ne varsa onları parmaklıkla başı arasına koyup, yavaş yavaş çıkarmaya çalışıyoruz, olmuyor. İtfaiyeyi çağırıp demirleri kestirmek geçiyor aklımızdan. Fakat şimdiki gibi cep telefonları yok ki. **John** uğraşa uğraşa **Cevat**'ın başını değişik pozisyonlara getirerek, yavaş yavaş ve çizik bile olmadan demirlerin arasından çıkarmayı başardı. Ama biz de bittik.

Aslında düşündüğüm zaman iki bebekle paylaştığımız çok şey vardı. Boston civarı Christmas zamanında bir rüya âlemi

gibi oluyordu. Akşam yemekten sonra çocukları uyutmadan sokak ve cadde aralarında arabayla gezerdik. Çocuklar evlerin üzerindeki metreler boyu süsleri, bacadan giren Noel babaları, bahçelerde süslenmiş ahşap arabaları görünce heyecanlanıyor, arabada çaldığımız Noel şarkılarına el çırpıyorlardı.

Bir gün cesaret edip Boston "Museum of Fine Arts" müzesine gittik. **John** kafeteryada çocuklarla meşgul olurken, ben müzede merak ettiğim, sevdiğim ressamların –**Van Gogh, Gaugen, Lautrec**'in– asıllarının olduğu bölümleri gezdim. Eserlerin asıllarını görmek çok etkiledi beni. Fakat en çok şaşırdığım bölüm Amerikalı Kızılderililerin sanatı ile bizim sanatımızın nasıl örtüştüğü idi. Yerlerdeki kilim renk ve desenlerinden; başlıklara takılan süsler ve mavi maşallahlara kadar... İnanamamıştım. Kendimi Türkiye'de sandım.

Bir de Mısır'dan getirilen iki bin, üç bin yıl önce yaşamış insanların mumyaları; canlı gibiydi sanki. İnsan bakmaya doyamıyor, yok olan bu insanlar sanatla yeniden doğmuşlar. **John** sayesinde bu kısa ziyaretleri yapabiliyordum. Böyle çıkışlar benim için çok önemliydi.

Amerika'da New England denen bölge Batı'nın büyük bir bölümünü kapsar. Buradaki ormanlık alanlar, ağaçlar Eylül, Ekim, Kasım aylarında binbir renge bürünür. Bir bakarsınız sapsarı, kıpkırmızı, mor, turuncu, yeşil renklerin her tonu birbirinin içine girmiş, bir renk cümbüşü oluşmuş. Bu öyle bir renk dünyasıdır ki güzel bir tablo gibi içinizi ısıtır. Bu doğa harikasını görmek için Amerika'nın her yerinden buraya turlar düzenlenir. Bu renkler âlemini görmek insanı bazen sarhoş eder. İşte ben de bu renklere vurulmuştum. Kışları çok soğuk geçen bu bölgenin tüm çilesini bu renkler unuttururdu.

Zamanla **John**'un ailesi ile daha da yakınlaşmıştık. Benim en sevdiğim kardeşi **Franny**'nin karısı Lübnan asıllı **Norma**'yı da sevdim. Kardeşlerine olan bağlılığını gördükçe âdetlerimizin

birbirine benzediği kanısına varıyordum. Onların da bir kızı bir oğlu vardı. Bahçelerinde bütün ailenin biraraya geldiği piknikler yapardık. **John**'un annesi, babası, **Franny**, yemekten sonra "pinocle" denen bir kart oyunu oynar, büyük zevk alırlardı.

Bir de **John**'un çok sevdiği halası **Dotty Mullin** ve eşi **Edi** vardı. Beş çocuklarıyla çok yakın ve sevecendiler. Bizimle Christmas, Thanksgiving gibi özel günleri paylaşmak isterlerdi.

John'u seven, **John**'un da çok sevdiği amcası **Bud** ile onun çılgın karısı **Marion** vardı. Bu çiftin hiç çocukları olmamış, **Barbara** isimli on iki yaşlarında bir kızı evlat edinmişlerdi. Bizi ve çocukları da çok benimsediler. Ziyaretlerine her gidişimizde sevgilerini bize hissettirdiler; biz de onlarla çok rahat ederdik. O yıllarda Amerika'da **Elvis Presley** fırtınası esiyordu. **Marion Barbara**'yı yalnız bırakmamak için onu alıp **Elvis**'in filmine götürmüştü. Orada gençlerle bir coşmuş, dans etmiş, bağırmış ki herkes onu seyretmiş. Bu olaydan sonra bir hafta hiç konuşamamış, çünkü sesi kısılmış. Her gidişimizde öyle hoş anlatırdı ki bu olayı, biz gülmekten katılırdık.

Bizim gibi İzmir'den gelip Boston'da yaşayan arkadaşlarımız **Yvonne** ve **Joe** ile sık sık biraraya geliyorduk. Onlar bize, biz onlara gidiyor, kafaca anlaşıyorduk. **Yvonne** İzmirli iyi bir Levanten ailenin kızıydı.

Bizi evlerine davet ettikleri bir gün **John** ve **Joe**, " Biz çocuklara bakarız, siz isterseniz çıkın biraz dolaşın" dediler. Bu fırsat kaçar mı? **Yvonne** o semti daha iyi bildiğinden yakında bulunan "Jordan Marsh" isimli alışveriş merkezine gitmeye karar verdik. Kocaman bir yer. Bütün reyonları dolaştık. Eteklere, bluzlara, pantolonlara baktık, denedik, birkaç şey aldık. Çocuk bölümüne gittik; çocuklarımıza da küçük birer oyuncak.

Birden kendimizi şapka departmanında bulduk. Bir baktık, yaşlı hanımlar –o zaman biz çok gençtik– envai çeşit şapkaların birini takıyor, birini çıkarıyor. Zannedersem Thanksgi-

ving gününe yakındı, görseniz şapkaların abartılarını; üzerinde tavuklar, yumurtalar, çiçekler, böcekler, binbir çeşit süslü şapkalar, hanımlar hepsini deniyorlar ve sevdiklerini alıyolar.

"Yvonne, var mısın biz de deneyelim" diyorum ve geçiyoruz aynanın karşısına. Onu takıyoruz, bunu takıyoruz, bizi alıyor bir gülme. Katılıyoruz gülmekten kendi halimize. Sanki güldükçe deşarj oluyoruz.

Bunlar olurken saatten habersiziz. Zaten alışveriş merkezlerinin hepsi karanlık. Bir baktık ki saat gecenin sekizi! Hemen fırladık "Jordan Marsh"tan, bir taksiye atladık. Eve vardık ki iki kızgın suratlı adam, dört de yaramaz çocuk. Babaları onlarla ne yapacaklarını şaşırmış. Kaybolduğumuzu sanmışlar, polise haber vermişler. **Yvonne** ve ben tutulup kaldık, bir şey söyleyemiyoruz; halimiz görülecek şey doğrusu.

Bu tür dışarı çıkışların yanı sıra, ev işlerinden, çocukların bakımından, yemek hazırlıklarından arta kalan ve kendime ayırdığım anlarda İzmir'e mektup yazarak ailemle, çocukların her türlü gelişimini paylaşıyordum. İzmir'den de birbiri ardına **Aliye, Suat** ve babamdan mektuplar alıyorduk. **John** daktiloyu piyano gibi kullanıyor, o benden daha sık yazabiliyordu. Böylelikle birbirimizle temasımız hiç kesilmiyordu.

Ailemiz büyüdükçe ilerde çıkabilecek pürüzleri giderebilmek için bazı teşebbüslere girişmenin zamanı olduğunu anladık. Çocuklar benim pasaportumda kayıtlı idi. Bir ülkeden başka bir ülkeye girerken vize problemi çıkabilirdi önümüze. Bürokrasiden korkan biz, "Acaba ben Amerikan vatandaşlığına geçsem işler kolaylaşır mı" düşüncesi ile yabancılar bürosuna müracaat etmeye karar verdik. Aslında bir ülkenin vatandaşı olabilmek için o ülkede beş yıl yaşanılması şartı olduğunu biliyorduk ama gene de başvurduk, olursa olurdu...

Gittiğimiz serviste çok iyi karşılandık. Bana evde çalışmam için bir dosya verdiler. Önce yazılı sonra sözlü bir sına-

va gireceğimi söylediler. Evde dosyayı incelediğimde bildiğim birçok şeyin yanı sıra bilmediğim bölümler de vardı. Bunlar Amerikan Anayasası ile ilgili, ilk cumhurbaşkanlarının isimleri, görev süreleri vb. gibi... Onları çalıştım, sınava girdim ve geçtim. Aradan epey zaman geçtikten sonra sözlü sınav için çağrıldım. Sınava tek başıma girdim. **John** çocuklarla beni bekliyordu. Görevli benim İngilizceyi bu kadar iyi bilmeme ve Türk olmama şaşırmıştı. İlk gördüğü Türk benmişim. Soruları sordukça ben birbiri ardından cevaplıyordum. Hiç unutmuyorum, bana döndü;

"You are one of the smartest aliens I have ever met" yani, "Şimdiye kadar gördüğüm en zeki yabancılardan birisiniz" diyerek bana iltifat etti ve beni yüreklendirdi.

Uzun bir bekleme süresi sonunda Amerikan vatandaşı olduğumu ve sertifikamı almak için yapılacak törene katılmam gerektiğini bildiren mektubu aldım. Birçok insan amfitiyatroda toplanmıştık. Her birimize küçük Amerikan bayrakları verilmişti. Amerikan milli marşı ile başladı tören, sonra hep birlikte Anayasa'dan bazı bölümler okundu. Ben ancak o gün benimle sözlü sınavı yapan görevlinin ne demek istediğini anladım. Etrafımda 70-80 yaşlarında Çinli, Vietnamlı, Japon insanlar, ellerine verilen Amerikan bayraklarını öperek hüngür hüngür ağlıyorlar. Meğer doğru dürüst dil bilmedikleri için defalarca sınava girmiş, geçememişler. Şimdi bu göz yaşları ile zaferlerini kutluyorlardı.

Duygusal bir törendi doğrusu. Tören her birimizin teker teker ant içmesiyle sonuçlandı. Ve ben o günden sonra iki ülke vatandaşı oldum. Bu sadece bir formalite icabı olan bir değişiklikti. Memleketime karşı yüreğimdeki duygular hiç değişmedi.

Yeni Dünya'da günler, aylar, seneler çabuk geçiyordu. Amerika'ya geleli iki buçuk sene olmuştu. Geçen zaman süresince içimizdeki hasret de körükleniyordu. Buna rağmen

Amerika'ya yavaş yavaş alışıyordum. Bu ülke, insanlarını mutlu etmek için her şeyi deniyordu.

Dünya İzmir'de de dönüyordu; hayat akıp gidiyordu. Ayrılışımızın ardından her şey normale dönmüş, annem ve **Aliye** hep bizi düşünen babamı sakinleştirerek yeniden yazmaya yönlendirmişti. ***Batı Anadolu Tanrıları***, ***Deniz Gurbetçileri*** isimli kitaplarını yazıyordu.

Suat Namık Kemal Lisesi'nde öğrenci, **Aliye** bankada çalışmaya devam ediyor. **Aliye** boylu poslu, alımlı, güzel, zarif bir kız; NATO'da askerliğini yapan **Haluk Önce**, **Aliye**'ye tutulmuş, evlenmek istiyor. Fakat **Haluk**'un ilk evliliğinden 10 ve 12 yaşlarında iki çocuğu var; çocuklar anneleriyle yaşıyor. **Aliye** ve babam mektuplarında bu haberi veriyorlar. **Haluk**'u tanımadan yorum yapmamız zor, gene de düşüncelerimizi yazıyoruz. Birbirimize böyle söz vermiştik ayrılmadan. Çocuklar annelerinde olsalar bile ileride problem yaşanabileceği fikrindeyiz. **Aliye** hiç evlenmemiş, çocuklarla yaşamayı bilmiyor. Evlilik zaten başlı başına bir sorun, iki yabancı insan aynı evi paylaşıyor. Aralıklarla da olsa iki çocuğun varlığı zorluklar yaratır mı?

Bazen akıl duruyor, aynı benim evliliğimde olduğu gibi; **Aliye** ile **Haluk** evlendiler. Biz maalesef düğünde bulunamadık, Amerika'da idik. Olayı, gelen fotoğraflarla hayalimizde yaşadık. Yeni enişte mi z **Haluk** yakışıklı bir subay olmalıydı. Biz onu tanıdığımızda askerlikten ayrılmış, NATO'da tercümanlık görevini sürdürüyordu.

Hayatta var olan sevinçleri ve acıları ikisi de evliliklerinin bir buçuk yıl sonrasında yaşadılar. Bu büyük bir travma idi. İlk bebekleri dokuzuncu ayında anne karnında öldü. **Aliye** zor kurtulmuştu. Biz gene Amerika'da idik, acılarını mektuplarla paylaşmaya çalıştık. Bu acı **Aliye** ve **Haluk**'u birbirine daha çok yaklaştırdı.

Soldan sağa **Meral Akkaya**, babam, **Aliye**, annem, **Haluk**, **Hakkiye Halam** ve **Osman Akkaya**

Zaman böyle akıp giderken Boston da yavaş yavaş benim ikinci vatanım oluyordu. **John**'un başta dediği gibi alışıyordum Amerika'ya fakat içimdeki özlem hiç azalmıyor, inadına artıyordu. Yalnız ben değil **John** da yaşıyordu aynı duyguyu. Artık biz küçük bir aileydik; **John** bu defa ailesiyle Türkiye'ye gidebilmek için araştırmalar yapıyordu.

Ara ara düşünemediğimiz güzellikler yaşıyorduk. Mesela bir yaz akşamı bir açıkhava konserine gitmiştik. Bu konser Tanglewood denilen ormanlık açık bir alanda düzenlenmişti. Ben iki bebekle gitmeye başta korktum, **John** cesaretlendirdi. Çocukların arabalarının yanı sıra yastık, battaniye ve mamalarını alarak gittik. Orkestrayı Boston Senfoni Orkestra'sının şefi, büyük müzik insanı **Serge Kusevisky** yönetiyordu. Önce **Bernstein**'in *Candide* isimli eserini dinledik, ardından **Beethoven**'in *Dokuzuncu Senfoni*'sini. **Beethoven** bu eserini bestelerken enstrüman sesleri kâfi gelmemiş, insan sesleri de

kullanmıştı. Aman Yarabbi! Ne çalıştı! Müzikteki insan seslerine dinleyicilerin de sesleri katılınca ilahi bir hava sardı geceyi. Öyle hasret kalmışım ki böyle konserlere, **John**'a teşekkür ederken göz yaşlarım sel gibi aktı.

DÖRT NOONAN TÜRKİYE'YE DÖNÜYOR

John'un yaptığı araştırmalar olumlu sonuçlandı. Hiç beklemediğimiz bir anda elinde bir sürü belgeyle eve geldi. Uçuyor adeta! Türkiye'ye, hem de İzmir'e tayini çıkmış. Bu inanılmaz bir gelişme. Hele bize en çok ihtiyaçları olan bir zamanda İzmir'e dönüşümüz herkesin, özellikle **Aliye** ve **Haluk**'un gönlünü ferahlattı.

Uzun, çok uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a vardık. Nasıl özlemişim yurdumun ağacını, denizini, pisliğini, pırıl pırıl meyvelerini ve kokusunu... En çok da neden bilmiyorum minareleri.

İyi de aksilikler hep var. Yeşilköy havaalanında pasaport kontrolunda **John** kolaylıkla geçti. Kontrol eden memur, "Siz Türksünüz, evet ama Amerikan vatandaşısınız aynı zamanda. İki vatandaşlık olmaz! İşlem yapılacak" deyip benim pasaportumu aldı. Al işte bir bela. Sevincimiz bir anda yok oldu, gene de moralimizi bozmamak için bizi İzmir'e götürecek iki motorlu uçağımıza bindik.

O yıllarda, 1958-1959, Cuma Ovası'nda küçücük bir havaalanı vardı. Uçaktan indiğimizde yüreklerimiz duracaktı sanki; annem, babam, **Aliye, Haluk, Suat, Hüsniye Tetem, Hasan Amca** herkes orada sarmaş dolaş. **Cevat** ile **Kuki** bir kucaktan diğerine uçuyor. Allaha bin şükür kavuştuk birbirimize.

Annem, babam, **Suat** tek katlı şirin evlerinde yaşıyorlar. **Aliye** ile **Haluk**, Hâkim Evleri isimli yeni bir yerleşim merkezinde, annemlere yürüyüş mesafesinde bir ev kiralamışlar.

Hâkim Evleri Mithat Paşa'dan, Köprü'den çıkan yokuşun başından Hatay Caddesi'ne uzanan boş büyük bir arazi idi. Yeni bir konut alanı olan bu yere üç katlı, üç balkonlu, aydınlık, havadar evler yapılmış. Evler kademeli olduğu için göz alabildiğine deniz ve körfez manzarası var. Bir yandan Karşıyaka Bostanlı'ya, diğer yanda İnciraltı ve ötesine kadar görünüyordu. **John** da ben de buraya bayıldık. Denize bakan en ön sıradaki evlerden birinin üst katını kiraladık. Buranın iyi bir tarafı da evin yan bölümünün karşısına düşen arsanın boş ve yemyeşil olmasıydı. Güzel havalarda, yardımcım **Şehriban** çocukları oraya çıkarıyor, oynatıyor; hava alıyorlardı. Bazen de Köprü parkına götürüyordu, orada başka çocuklarla oynamayı öğreniyorlardı.

İzmir'e bu dönüşümüzde **Aliye**'nin evinde geçirdiğimiz bir yılbaşı gecesini hiç unutamadık; hâlâ hatırladıkça güleriz. Tekrar biraraya gelmiştik, **Cevat** iki yaşında, **JoAnne-Kuki** bir yaşındaydı. **John Kuki**'ye akşam için yeni elbisesini giymesini söylemiş. O küçücük çocuk nasıl soyunmuş da yeni beyaz elbisesi içinde salona bir prenses gibi gelmiş, hepimiz hayretler içinde kalmıştık.

Cevat'a da papyonlu beyaz bir gömlek ve takım elbise giydirmiştik. **Cevat** arada aynanın karşısına geçer konuşurdu. O gece de "showman"liği tuttu, **Cevat** karşısında olan bizlere teker teker bakıyor, el kol hareketleri, yüz mimikleriyle yarı İngilizce, yarı Türkçe küçük bir hatip gibi konuşuyor da konuşuyor. Öyle ciddi, heyecan ve neşe içinde ki hepimiz gülmekten kırılıyoruz. Böyle olunca **Cevat** daha da coşuyor. Bir ara hızını alamadı, sandalyenin üzerine çıktı; düşeceğinden korktuk, masanın üzerine aldık onu. Bu kez de masada devam etti gösterisi. Tam iki saat boyunca bizi gülmekten yere yatırdı. Kendisi de kan ter içinde kaldı ve nihayet yorgun düştü, masadan indi. Bizler de onu sevgiye boğduk.

Cevat bugün de öyledir. Güzel konuşur, insanları kendine çeker. Bu hüneri babasından, dedesinden, büyük amcası **Suat**'tan almış olmalı.

Amerika'dan dönüşümüzden kısa bir süre sonra, Hatay Caddesi üzerindeki evimiz, cadde genişletileceği için istimlak edildi. Hem evin önündeki kaldırım, hem de alt kattaki odanın yarısı ve üst katta babamın yaptırdığı ilavenin büyük bir kısmı yola gidecekti.

O zamanın belediye reisi **Selahattin Akçiçek**, babamın ihtiyacı olduğunu bildiğinden, encümen kararı çıkartıp, diğerlerine ödenenden daha yüksek bir istimlak bedeli olan bir çek yazdırmıştı. Babam böyle bir şeyi kabul etmenin diğer kişilere haksızlık olacağını bildirip kimseyi kırmadan çeki geri vermişti.

İstimlak sonrası kalacak olan bölüm, dört kişi için çok küçüktü; bu da annemlerin başka bir yerlere taşınması demekti. Yeni bir değişim başlıyordu ama Bodrum'dan geldiğimizden beri bu semte alışmışlardı. Gene bu civarda yeni bir ev bulma hazırlıkları başladı. Aramalar sonucunda Nokta durağında tek katlı, üç odalı şirin bir ev bulundu. Belediyenin istimlak bedeli olarak ödediği para bu evi almaları için yetmiyordu. **John** imdada yetişti; ev alındı. Evin arkasında dut, erik, akasya ağaçları olan küçücük bir de bahçesi vardı. Annem bu bahçeyi çok sevdi. Hele bahçeye mutfaktan çıkıldığını görünce daha da sevdi.

Hüsniye Tetem ile eşi **Hasan Amca** sadece iki kişi oldukları için onlara istimlak edilen evin kalan bölümü dar da olsa yetti. Orada oturmayı tercih ettiler.

Yeni evimizin bir avantajı Konak'a giden gelen 15 nolu otobüsün son durağına 20 metre uzaklıkta olmasıydı. Evin dört tarafı da boş olduğu için aydınlık bir evdi. Önümüzdeki boş arazide bayramlarda eğlence yerleri kurulurdu. Rengârenk süsler, balonlar, keten helvacılar, macuncular gelir; etraf

cıvıl cıvıl olurdu. Portatif salıncak ve ip cambazları bile gelirdi. Zannedersem **Semiha Yankı**'nın babasıydı hayatımda gördüğüm bu ilk ip cambazı.

Çocuklar bu bayramları çok severdi. **Cevat** oyuncak tüfek atışlarına bayılırdı.

BU ARADA BİR GELİN ADAYIMIZ OLDU

Hatay'dan Köprü'ye inen yokuşun başında eski bir Rum evinde genç bir kız ve annesi otururdu. Oğlan kardeşim **Suat** bu kıza tutuldu, arkadaşlık etmeye başladılar. Birkaç yıl sonra da **Işıl Suat**'ın eşi, ailemizin gelini, bizden çok genç yengemiz olacaktı. **Işıl** iyi bir insandı.

HÂKİM EVLERİ'NDEKİ İLK EVİMİZ

Hâkim Evleri'ndeki ilk evimizi sevdik. **Cevat** ve **Kuki** çok küçük olduğu için, evin üç balkonunun duvarlarının alçak oluşu bizi korkuttu. Balkonları bozmadan bir buçuk metre yüksekliğinde kümes teliyle kaplanan bir barikat yaptırdık. Böylece balkonlar daha emniyetli oldu. İzmir'de hayat yazın balkonlarda yaşanır, İzmir'in sıcağından korunmak için. En geniş balkon, yemek odasından çıkılandı. Oraya bir masa koyduk. Kahvaltı ve öğle yemeklerimizi orada yiyorduk. Önümüz göz alabildiğine açıktı. Hem denizden gelen imbatı alıyor, hem de nefis manzarayı, Karşıyaka'ya kadar seyrediyorduk.

Çocuklar burayı oyun alanı yapıyorlardı. Komşumuzun kızı **Ece, Melisa, Lacine** ve **Kuki** saatlerce balkonda evcilik oynarlardı. **Cevat** da plastik askerlerini çarpıştırır, kendince oyunlar yaratırdı. Alt katımızda iki oğulları olan Alman bir aile yaşardı. **Cevat**'ın yaşında olan büyük oğlan ve kardeşi **Cevat**'la bahçeye oynamaya inerdi. Yukardan hep kontrol ederdik. Bir gün nasıl yaptılarsa bilmiyorum, duvardaki bir arı

yuvasına çomak sokmuşlar. Arıların saldırısına uğradılar. Sesleri duyunca aşağıya koştuk. Eşek arıları **Cevat**'ın tişörtünün içine girmiş; o tişörtü nasıl çıkardığımı hatırlamıyorum bile. Göğsü, sırtı arı sokması içinde idi. Hemen hastaneye koştuk, doktor müdahale etti. Bir hafta **Cevat** sıkıntı çekti. Zamanında yetişmeseydim tehlikeli olabilirmiş. Allah korudu. Oğlan çocuğu işte! Hiç olmazsa arı sokmasına alerjisi olmadığını bu olayla öğrenmiş olduk.

Günlük aksiliklerin yanı sıra ailede yenilikler, güzellikler de oluyordu. **Aliye** ile **Haluk** Mithatpaşa Caddesi'nde havadar, ferah bir eve taşınmışlardı. O evde **Önce** ailesinin ilk çocuğu, benim çok sevdiğim ilk yeğenim **Murat** doğdu. **Murat** kocaman mavi gözlü, tombiş bir bebekti. Gelişiyle anne-babasını ve tüm aileyi sevince boğdu. Anne ve babamın torunları üçleşmişti, aile büyüyordu.

Ben arada bir küçük gruplara rehberlik yapıyordum. İki çocukla kolay olmuyordu tabii. Çocuklar evde kaldıkları için merak ediyordum. **John** da Maryland Üniversitesi kapsamında Amerikalıları biraz hareketlendirmek ve Türkiye hakkında bilgilendirmek için haftada iki gece "Turkish Culture" isimli bir kurs vermeye başlamıştı. Bu kurslara katılanlar Maryland Üniversitesi'nden kredi alıyordu.

Amerikalılar –nedendir bir türlü çözemedim– hep kendi muhitlerinde kalmayı yeğliyorlardı. Hâkim Evleri civarında yaşayan epey aile vardı. Hiç dışarı çıkmaz, Türkleri küçümser ve korkarlardı. Beni tanıdıktan sonra benimsemiş olmalılar ki evlerindeki kahve sohbetlerine çağırmaya başlamışlardı. Çok iyi İngilizcemden belki de beni kendilerine yakın buluyorlardı. Bazıları **John**'un verdiği kursa da katılıyordu. **John**'un derslerinde vurguladığı;

"Çok özel bir yerdesiniz, korkmayın, çıkın, bu topraklarda yaşamış eski medeniyetlerin bıraktığı kıymetli eserleri görün,

etrafınızı tanıyın, öğrenin" türü tavsiyelerine rağmen kendi içlerinde kalmayı tercih ediyorlardı. Benim katıldığım toplantılarda da yanlarında çalışan insanların hırsızlığından, alışveriş ettikleri yerlerin kendilerini kazıkladığından, sokakların pisliğinden, daha böyle birçok şeyden bahsederlerken, bir gün tepem attı:

"Siz Türkiye'de hiç iyi bir şey görmediniz ise bu sadece görmek istemeyişinizdendir, hiç olmazsa 'İzmir'de gök mavi' deyin" diye çıkıştım. Sonraki toplantılara da katılmadım. Oysa üçüncü Amerika yolculuğumuzda, Mississippi eyaletinden geçerken yol üzerinde gördüğümüz gecekonduların kırık camlarına tıkıştırılmış bez ve çul parçalarını o zamanlar henüz görmemiştim.

Dünyanın her yerinde fakirlik ve pislik var, bununla bir ülkeyi suçlamak haksızlık bence. Türkiye'ye gelen bu Amerikalı asker eşlerinin hangisi yanında yardımcı çalıştırabilirdi kendi memleketinde? Çoğu ilk geldiği zamanlarda giyinmesini bile bilmez, beyaz soket çoraplarla Türkiye'ye gelir, kürk mantolarla dönerlerdi.

John'un verdiği kursun yanı sıra bana da "Turkish Language and Spoken Turkish" kursunu vermem konusunda teklif geldi. Bu kurs da üniversite kapsamında olacaktı. **John** ile derslerimiz aynı geceye rastlarsa bizim için çok uygundu. Hemen ilk evlendiğimiz zaman bizde çalışan **Şehriban**'ı tekrar bulduk. Kurs geceleri bizde kalıyordu. Bazı geceler annem, tetem ve **Suat** da geliyordu. Hem çocuklara göz kulak oluyor, hem de onları görüyorlardı.

Yeğenim **Murat**'ın doğumundan bir yıl sonra bize de yeni bir bebek geldi. Bu bebek de bir sürprizdi. 17 Şubat 1960 Çarşamba günü saat 15.30 civarı minik kızımız **Diana Deniz** uzun yıllar Amerikan Hastanesi olarak bilinen eski adıyla Lütfü Krom Hastanesi'nde doğdu. **John** bir Amerikan generalini Efes'te Di-

ana mabedinde gezdirirken kızımızın adının **Diana** olacağına karar vermiş, **Diana**'ya ben de **Deniz**'i ekledim. Bir erkek bir kız çocuğumuzdan sonra bir kızımızın daha olması bize dünyaları verdi. Ha! Aile planlaması yaptık mı? "Evet" desem yalan olur. Yapmadık çünkü. Onları her gören, "Ne güzel çocuklarınız var" diyordu da artık bir yerde dur demek gerekiyordu.

Boston'da bir gün çocuklarla bir fotoğrafçı dükkânının önünden geçiyorduk; bir hanım koşarak dükkândan çıktı, yanımıza geldi, "You have beautiful children, can I take their picture?" (Çok güzel çocuklarınız var, resimlerini çekebilir miyim?) diye sordu. Biz de sakınca görmedik. Resmi göndermek için adresimizi alırken karı koca Alman olduklarını; hiç çocukları olmadığını anlattı. Bunu yazarken kırk yıl gerilere gittim.

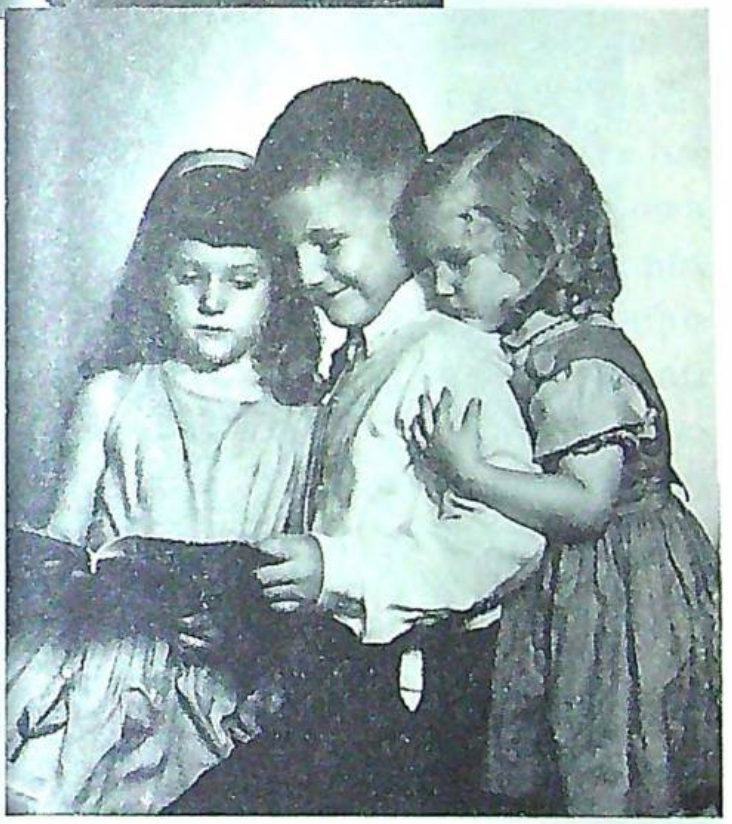
Diana'mız kahverengi gözlü, çok az saçlı doğan ilk bebeğimizdi. Hastanede kaldığım beş gün zarfında kardeşlerini çok merak eden **Cevat** ve **Kuki**'yi, **John** güzel güzel giydirip karşı kaldırıma getiriyor. Ben de üçüncü kattaki odamızın penceresinden bebeği onlara gösteriyordum. **Deniz**'i eve getirdiğimiz gün sevinçleri doruktaydı. Özellikle **JoAnne** kız kardeşini çok sahiplendi. Böylelikle **Hatico** ve babam, **Halikarnas Balıkçısı**'nın, "**Dedesinin Dodo'su**" diye çağırdığı **Deniz**'in doğuşuyla dördüncü torunlarına kavuşmuşlardı. **Deniz** iyi huylu, en sakin bebeğimizdi; çok özeldi.

Yıl 2007, sıcak bir yaz akşamı Bodrum'da SÜNGER Pizza'da **John, Kuki, Ayşe**, ben yemek yerken yanı başımızda oturan ve yıllardır Bodrum'da yaşayan, **Deniz**'i tanıyan **Ali Kaptan Dodo**'yu bize sordu ve methetmeye başladı. Kişiliği ile ilgili de, "**Deniz** türünün son örneğiydi" diyerek onu layık olduğu yere koydu. Hakikaten bu, **Deniz**'e uygun bir tariftir. (Bunları yazdığım için **Deniz** bana kızacaktır eminim.)

Deniz bir süre bizim odamızda kaldıktan sonra ablasının odasını paylaştı. Yıllar geçip de **Deniz** büyüdükçe bacakları

uzadı, ona narin küçük bir ceylan anlamına gelen, "doe-doe" dedik ve böylelikle aynı ablası gibi küçük kızımızın adı da değişti; zaman içinde de **Dodo** oldu.

Noonan ailesi 1961'de doğan **Diana Deniz** (Dedesinin "**Dodo**"su) ile beş kişilik bir aile oldu. Altta, **Cevat**, **Aliye** ve **Deniz** birarada (1962, Boston).

Bu arada **Cevat** yedi yaşına gelmişti. Amerika'ya gidiş gelişlerimiz şart olduğundan onu Amerikan okuluna yazdırmaya karar verdik. **John**'un askerlik kurallarında bir ülkede en fazla dört yıl kalma şartı vardı. Bu sadece Türkiye için değil, dünyanın neresinde olursa olsun, her karargâh için aynıydı.

Cevat'ın okula alışması pek kolay olmadı. Her gün ağlıyor, sınıfa girmemek için elinden geleni yapıyordu. Bana çok bağlıydı. Oldukça yaşlı ve tecrübeli olan öğretmeni, **Miss Carsons** benim birkaç gün **Cevat**'la sınıfa girmemi önerdi. İkinci gün tam derse dalmışken öğretmenin işaretiyle yavaşça kalktım, kapıya doğru iki adım atmadan **Cevat** yanıma koştu, elimi tuttu. Meğerse beni gözetliyormuş. **Miss Carsons** zile az bir süre kaldığını söyleyince tekrar yerime döndüm. **Cevat**'ın okula alışması bir hafta kadar sürdü ve hiç sevmedi okulu.

İki kültürün çocuğu olmak kolay değil. Biz bunu çocuklara anlayacakları şekilde, şanslı olduklarını, bunun bir özellik olduğunu fakat gene de bazı terslikler, sorunlar olabileceğini sık sık anlatıyorduk. **Cevat**'ın yaşından dolayı bazı hassasiyetleri vardı. Mesela İzmir'de Amerikan ilkokuluna başladığı zaman **Cevat** diye değil de, ikinci adı olan **Francis** olarak çağırılmasını istedi. Biz de kabullendik. **Francis** Amerikalı dedesinin adıydı. **Cevat** bazen Türkçe konuştuğumuzun duyulmasını istemezdi, utanırdı sanki. Biz de onun yanında bu konulara dikkat ettik. Oysa **Kuki** ve **Dodo** her şeyi doğal kabul etti. **Cevat**, yaşı on beşlere gelene dek biraz sarsıldı. Sonra kendini daha iyi tanıdı, anladı ve yarı Türk olmakla gurur duydu; bugün de öyledir.

Miss Carsons Cevat'a okulu sevdirmek için her şeyi yaptı. Bize onun çok akıllı olduğunu ve alışacağını söylüyordu. **Miss Carsons** öğretmen arkadaşları ile kafeteryada yemek yemek yerine, sınıfta **Cevat**'la beraber yiyor, onunla konuşuyor, masallar anlatıyordu. Bu seanslarda **Miss Carsons** öyle etki-

li oldu ki **Cevat** "okul" demeye, "**Miss Carsons**" demeye, her gün seve seve gitmeye başladı okuluna. Nasıl unutulur böyle öğretmenler?

Eve gelen yeni bebeğimizle beş kişi olmuştuk. Ailemiz tamamlanmıştı ve İzmir'de olmamız büyük şanstı. Annem, babam, tetem, **Aliye**, **Suat** hep destek veriyorlardı; **Deniz** de sevgi ile büyüyordu, aynı ağabeyi ve ablası gibi.

İsmet-John Noonan üç çocukları **Cevat**, **Aliye** ve **Deniz** ile, İzmir, 1961 (Fotoğraf: **Mustafa Kapkın**).

Deniz'den bir yıl sonra da **Aliye** ve **Haluk**'un ikinci çocukları **Siren** doğdu. **Siren** annesi gibi büyük gözlü, esmer, kıvırcık saçlı bir bebekti. Benim ise ikinci yeğenimdi. **Kabaağaçlı** ailesinin en verimli yıllarıydı sanki bu yıllar. İstanbul'da yaşayan **Sina** ile **Mine**'nin oğlu **Deniz** de doğunca, Annemle babamın torun sayısı altı olmuştu. **Deniz Kabaağaçlı**'yı ancak üç dört yaşlarında iken İzmir'e geldiklerinde görebilmiştik.

IŞIL İLE SUAT EVLENDİ

Suat ile **Işıl**'ın ilişkisi zamanla ciddileşti. **Suat** çok uzun boylu, yakışıklı bir genç... **Işıl** ise çıtı pıtı, sevimli, daha lisede okuyan bir genç kız. Nişanlandılar. Annesiyle **Işıl**'ı tanıdıkça daha çok benimsedik. Çocuklar büyüdükçe **Işıl**'ı çok sevdiler. Hele **Kuki** onu idolü yaptı. **Işıl** saçına başına özen gösterir, yaptırır ve genç bir kız gibi giyinirdi. Bu da **Kuki**'nin hoşuna giderdi. Çünkü **Kuki** de kat kat petikotları, elinde küçük çantası ile tam bir süslü kokonaydı. **Suat** ve **Işıl**'ın nikâhında **Kuki** beyaz uzun elbisesi ile **Işıl**'ın nedimesi oldu, sanırım beş-altı yaşlarındaydı.

Işıl çok kısa zamanda ailemize alıştı, babamı da yıllar önce kaybettiği babasının yerine koydu.

"MERHABA" APARTMANI

Ailede bütün bu değişiklikler olurken zaman da akıp gidiyordu. Her şey değişiyordu. Annemlerin tek katlı evlerinin önündeki arsa satılmış, oraya 30 daireli Rengin Apartmanı dikilmişti. Aynı şekilde arkamızdaki ve sol tarafımızdaki arsalara da altı katlı iki apartman yapılmıştı. Bu apartmanların biri bitiyor, diğeri başlıyordu; bizim ev gün günden daha karanlık oluyordu. Evin tüm ferahlığı, açıklığı gitmişti. Müteahhitler de bizim evin arsasının peşindeydi. Bir daireye mukabil evi almak istiyorlardı. Evimiz ne de olsa eskiydi, belki yeni bir apartman

dairesinde annem babam daha rahat ederler düşüncesi ile yeni inşaata karar verildi; hemen yandaki bir apartman dairesi kiralandı, annem babam oraya taşındılar. Bu evde kalıcı olmayacakları için babamın fazla kitaplarını kutulara koyup kaldırdık. Annem, babam, **Suat, Işıl** aynı muhitte oldukları için pek fazla sıkıntı olmadı. **Suat** her şeyleri ile ilgileniyordu.

Evin projesini mimar **Ses Hazar** çizdi. Biz de bazı değişiklikler, ilaveler yaptık. Babam bizim ilerde Türkiye'ye yerleşme ihtimalimizi düşünerek yeni apartmanda bizim de bir daire satın almamızı önerdi. En isabetli kararımız bu oldu. Müteahhit dördüncü katı bize sattı. Taksit taksit ödedik. Sonraki yıllarda ne kadar şanslı olduğumuzu tekrar tekrar anladık. Babamın adını koyduğu "MERHABA" apartmanının üçüncü katında annemle babam, dördüncü katında biz **Noonanlar** yaşadık. Çocuklarımız nene ve dedeleri ile iç içe büyüdüler, onları daha iyi tanıdılar. Annem ve babam da torunlarıyla bu kadar yakın olmanın değerini bildiler. Çocuklar onlara, onlar da çocuklara deli gibi bağlandılar.

Ölümsüz Başkanımız **Ahmet Priştina "Cevat Şakir burada yaşadı"** plaketini asarken. Soldan **Güner, Mustafa Bey, Nedim Atılla, Haluk, Suat, Ahmet Priştina, Işıl,** küçük **Ege** ve **Ayşe Abla,** İzmir Hatay'da, 232. Sokak'taki MERHABA Apartmanı önünde

Aradan kırk yıl geçmiş olsa da biz şu anda aynı apartmanda yaşamaktayız. Kırk yıl içinde çok şey değişti. Annem babam ve çok sevdiğim yakınlarımız yitirilmiş olsa da onların sevgileri, sıcacık bakışları, anıları benliğimizde capcanlı. **John**, ben ve can yardımcımız **Ayşe** hâlâ anılarla dolu bu apartmanda olmaktan mutluyuz. **John** sağlık nedenleriyle merdivenleri inip çıkamıyor, ben ise dizlerimden dolayı çok zorlanıyorum. Doktorum **Şükrü Araç** merdiven inip çıkmamı katiyetle yasakladı. Yine de evimizden kopamıyoruz. Bakalım zaman ne gösterecek!

SACRAMENTO YILLARI 1967

Türkiye'de geçirdiğimiz dört yıllık görev süreleri göz açıp kapamadan hızla geçiyordu. Bu dönüşümüzde **Dodo** 6, **JoAnne** 10, **Cevat** 11 yaşında idi. Çocuklarımızın üçü de büyümüş ve gördüklerini hatırlayacak yaştaydılar. Daha önce hiçbir askeri tesiste kalmayı düşünmeyen **John** ve ben daha çok çocukların emniyeti bakımından üssün içindeki lojmanlarda yaşamaya karar verdik. **John** bu defa Boston dışında, iklimi İzmir'e benzeyen California eyaleti içinde Sacramento'ya yakın Beale Air-Force Base karargâhına tayinini istedi. Öyle de oldu. Lojmanlar ve okul, hastane, kafeterya, sinema, kütüphane, bowling salonu, basketbol, beyzbol kortları, velhasıl bütün tesisler karargâhın sınırları içindeydi.

Türkiye'den döndükten sonra Boston'da akrabalarımızla hasret giderdik, sonra da yola koyulduk. Araba ile on günde geze geze California'ya vardık. Her gün yedi-sekiz saat yol alıyor, yolda görülebilecek her şeyi çocukların görmesi, tanıyabilmesi için duruyor, geziyorduk.

Missouri eyaletinden geçerken gecekondu tipi evlerin önünde park etmiş lüks Amerikan arabalarını görmek beni şa-

şırtıyordu. **John** zencilerin lüks arabalara çok meraklı olduklarını, hemen hemen her yıl arabalarını değiştirdiklerini söylerdi.

Mississippi nehri kıyısından geçerken **Mark Twain**'i hatırladım. Bahsettiği küçük buharlı gemiler meraklı turistlerle doluydu. Yan yana geçerken tuhaf sesli düdükleri ile birbirlerini selamlıyordu. Yolumuz üzerinde görülecek ne varsa kaçırmamaya çalışırdık. "Petrified Forest" yani fosilleşmiş, taşlaşmış ağaçlardan orman, hayli ilgimizi çekmişti. New Meksiko eyaletinden geçerken "Carlsbad Caverns" isimli bir yeraltı mağarasında durduk, asansörle metrelerce aşağıya indik. Binbir çeşit kaya şekilleri ve ufak ufak dehlizler... Ben kulaklarımdaki rahatsızlıktan dolayı çok içerilere giremedim. **John** ve çocuklar mağarayı dolaştıktan sonra döndüklerinde şaşkınlık içindeydiler.

Yolda fazla yorulunca mola veriyor, yemeğimizi yedikten sonra dinleniyor, tekrar yola çıkıyorduk. Bir öğle yemeğinin ardından dondurma satan bir büfede durmuştuk. İki zenci ellerindeki boş koka kola şişelerinin depozitosu ile dondurma almak istiyordu. Veznedeki kız zencileri görünce pat diye veznenin camını kapattı. Ben şaşkın halde beklerken **John** güneyde bu tür olayların sık sık yaşandığını anlattı. Aklım kolejdeki öğrencilik yıllarıma gitti. Bize anlatılan Amerikan demokrasisi bu muydu? Bu da önemli bir ders olmuştu bize; gözümüzle görmek çok etkileyiciydi.

Teksas eyaletini tam koca bir günde geçtik, git babam git, bir ucundan girdik, öbür ucundan çıktık. **John** bize **Kennedy**'nin vurulduğu meydanı ve ateş edilen binanın penceresini gösterdi. Çarşıya girip alışveriş yaptık. Hatta **Cevat** kendi başına gidip saçma atan bir silah aldı. Nasıl olabilirdi bu, inanamadık!

John bütün gün araba kullanmaktan yoruluyordu. Akşam erken saatlerde Holiday Inn isimli otel zincirinde konaklıyor-

duk. Odaya yerleştikten sonra çocuklar havuza koşuyor, yüzme faslı bittikten sonra yemek salonuna gidiyorduk. **John** çocuklar havuzdayken biraz kestiriyor, dinleniyordu. Akşam yemeklerimiz daha esaslı oluyordu. Gün boyu acıkan çocuklar geceleri daha iştahlı yiyordu. Haftalık harçlıklarını, çocukların oyalanması için ayrılan bölümde harcıyorlardı. En sevdikleri şey, içine para atılınca, karşılık olarak bir şeyler veren makinelerdi. **Dodo** ve **Kuki** "jumping beans" (zıplayan fasulyeler) adı altında oyuncak böceklere bayılıyorlardı. **Cevat** ise harçlığını yatağının başında bulunan bir kutuya atarak yatağı zıp zıp titretiyordu. Yatak güya masaj yapıyordu. Sonunda hepimiz bitkin düşüp uyuyakalıyorduk. Ertesi sabah da tekrar yola koyuluyorduk.

Yolumuzun üstünde New Meksiko, Alamagordo üssünde görevli olan ve **John**'un kardeşi kadar sevdiği İzmir'den arkadaşlarımız **Norman** ve **Mary Odzer** vardı. Onlarla ve çocukları **Suzi** ve **Ari** ile geçirdiğimiz gece unutulmazdı. Hasretle birbirimizi kucakladık, birbirimize anlatacağımız ne çok şey vardı. O gece nefis bir barbekü yaptık. Et sevmeyen ben o gece hayatımın en lezzetli dana pirzolasını yedim. Biz Sacramento'ya yerleştikten sonra **Odzerler** bize ziyarete geldiler, beraber olduğumuz iki-üç gün, üç saat gibi geçti.

New Meksiko'ya bayılmıştım. Başta bitki örtüsüne ve özellikle kaktüslere. Burada kaktüsler bizim bildiğimiz süs saksı çiçekleri değildi. Kocaman ağaçlardı. Bir tanesinin altında **John**'un çektiği bir resmim var, çocuklarla birlikte; hâlâ bakar şaşarım.

Yol üzerinde "Indian Reservations" isimli yerleşim merkezlerinde, daha önce Boston'da müzede gördüğüm Kızılderililerin eserleriyle Türk eserlerinin benzerliğini bir kez daha keşfettim, bu kanım daha kuvvetlendi. İnka medeniyetlerinden kopya eserler satılıyordu bu merkezlerde. Çocuklara ufak

tefek ilginç hediyelikler alıyorduk. Kızlar daha çok Kızılderili bebek, çanta gibi şeylerle; **Cevat** ise oklar, tuğlar gibi oyuncaklarla ilgileniyordu.

Uzun süren ama çok verimli geçen on günlük yolculuktan sonra Beale hava üssüne vardık. Yaşayacağımız ev hemen ana yolun üzerinde ve okula yakındı. Üç odalı ve tek katlıydı. Evin arkasında ve önünde çocukların koşup oynayabileceği yemyeşil çim sahalar vardı. Arka bahçeye bir de salıncak seti koyduk. **Cevat** ve **Kuki**'ye okula daha rahat gidebilmeleri için birer bisiklet aldık. **Dodo** birinci sınıftaydı, ona da üç tekerlekli bisiklet alındı; iki ay içinde ek tekerleği çıkardık. Küçük kızımız kaldırımın üzerinde muayyen bir yere kadar gidiyor ve geri dönüyordu.

Burası küçük bir şehirdi sanki. Her sabah çöpçü geliyor, görevli askerler yollardaki ağaçların bakımını yapıyor, üssü tertemiz tutuyordu.

Yavaş yavaş çocuklar da ben de arkadaşlıklar kuruyorduk. Bir gün Rum asıllı **Kathryn** ve eşi **Melvin Johnson** ile tanıştık. **Kathryn** ve benim öyle çok ortak yanımız vardı ki... O Yunanistan'ın Mora yarımadasından, ben komşu ülke Türkiye'den ve de Girit asıllı anne ve babadan. **Kathryn**'e benimle İngilizce değil, Rumca konuşmasını rica ettim. Bu sayede çocukluğumda şakır şakır konuştuğum Rumcayı hatırlamaya başladım. **Mikis Theodorakis** ve **Anna Mouskiri** onun sayesinde tanıdığım sanatçılardır. O da Türk yazarları, ressamları, müziğimizi benden öğreniyordu. Bazen Zorba'yı çalar coşardık.

Johnsonlar'ın kızları **Elizabeth**, oğulları **John** çok şirin çocuklardı, **Elizabeth** ve **Dodo** yaşıttılar; çok iyi anlaştılar. İkisi de okuldaki folklör kulübüne yazıldı.

Kathryn tipik bir Akdenizli, çok heyecanlı, hareketli, sevgi dolu, kitap okuyan bir gönül insanıydı. Kocası biraz içine

dönüktü. Yukarıda belirttiğim sıfatlardan dolayı benzeşirdik. Onun heyecanı çok defa bana da geçerdi. Mesela hiç ummadığım zamanlarda telefon eder,

"İsmet, napeme sto Sears?" diye sorardı. "İsmet, Sears isimli mağazaya gidelim mi?" demekti Rumca. Tam yemek saati olabilirdi bu teklif. Çocukların, **John**'un masada olduğu zamana denk gelse bile kocam beni yollardı;

"Siz gidin, ben hallederim" derdi.

Kathryn ile çok eğlendiğimizi bilirdi. Arabaya atlar giderdik. Alışveriş merkezleri "Yuba City" isimli şehrin merkezindeydi. Bizim mağazaya varışımız çoğunlukla kapanış saati olurdu. Kapatma hazırlığına girişmiş personeli görünce Kathryn;

"Açın lütfen, sadece bir şey bakacağız" derdi ama açmazlardı kapıyı. Biz de görevlilere kızar, kafeteryaya gider, çok lezzetli bulduğumuz, pastrami sandviçlerimizi yer; kendi halimize gülerdik. Havamız değişmiş, yüksek moralli olarak evimize dönerdik.

Buraya geldikten kısa bir süre sonra yavaş yavaş büyüyen kızlarımıza kendilerine ait ilk yatak odası takımlarını almaya karar verdik. Epey baktıktan sonra **Kuki** ve **Dodo**'nun onayı ile beyaz, tam yaşlarına uygun bir takım aldık. Karyola ve yatakları, iki yanlarına üzerine lambalarını koyup kitap koyabilecekleri iki çekmeceli şifonyer ve bir de altı çekmeceli, üzerinde kütüphane olan bir mobilya aldık. Tabii kızlar aynasız yapamazdı, bir de boy aynası alındı. Çocuklar oyuncaklarını, kitaplarını, Barbi bebeklerini yerleştirince de yaşanılası şık bir odaları oldu.

Cevat'ın çok uzun boylu olacağı belliydi. Ona da iki kişilik ahşap bir karyola, çekmeceli bir dolap ve başucuna çekmeceli küçük bir şifonyer alındı. Çocukların odaları tam istediğimiz gibi düzenlenmiş oldu. Böylece yıllardır kullandığımız askeriyeye ait eski eşyalardan kurtulmuştuk. Alınanlar yavaş ya-

vaş ödenecekti ve kalıcıydı. Buna rağmen **John**'un kısıtlı maaşı bölünüyordu. İnsan hayatta cesur bir adım atmazsa birçok şeyden mahrum kalabiliyor.

John çok yorulmadan hafta sonları ve hafta içi bazı akşamlar yapabileceği "part time" ikinci işler araştırmaya başladı. Karargâhın içindeki sinemanın müdürlüğünde karar kıldı. Çocuklarla bunu konuştuğumuz gece, **Dodo** ağlamaya başladı. **John** işin sadece birkaç saatlik olacağını ve bazı akşamlar çocukları da götürebileceğini, buradan gelecek ekstra parayla onlara meyve ve giysi almanın daha kolay olacağını söylediğinde;

"Baba, elbiselerimiz var, meyve de yemeyiz; gitme!" diyerek **John**'un yüreğine oturttu.

Tam o esnada **Julie Andrews**'un *The Sound of Music* isimli filmi gösterimdeydi. **Deniz** babasını yalnız bırakmamak için iki gece arka arkaya sinemaya gidince, altı yaşındaki çocuk filmdeki hemen hemen bütün şarkıları ezberledi; evde söylemeye başladı.

California'nın şeftalileri meşhurmuş. Yaz gelip şeftali zamanı başlayınca işten korkmayan **John** bir şeftali bahçesinde forman olarakçalışma teklifine "hayır" demedi. O sıralar sinema işi bitmişti. **John**'un görevi işçileri kontrol etmek, şeftalilerin boylarına göre ayrılıp ayrılmadığını denetlemekti; insanlarla temasta olduğu için işini seviyordu. İşin kötü tarafı üstü başı şeftali tozu içinde eve dönmesiydi. Getirdiği şeftalileri **Kathryn** ile paylaşıyorduk. Bizim şeytan kızımız **Kuki** kalan şeftalileri küçük kırmızı arabasına doldurup, "A dollar a dozen" (bir dolara bir düzine) diyerek şeftalileri satar, harçlığını çıkarırdı. **Cevat** ise böyle bir işe yanaşmazdı, çünkü sıkılır ve utanırdı.

Şeftali bahçesi sayesinde bizi büyük bir ağabey gibi sevecek, çocukları torunları gibi sahiplenecek, Türk veteriner **Mehmet Noyan**'ı tanıdık. **John** bir gün iş dönüşü Yuba

City'den geçerken "Noyan's Pet Shop" isimli tabelayı görünce bunun bir Türk ismi olduğunu anlamış, hemen arabadan inip kapıyı çalmış. Sekretere veterineri sormuş, şeftali tozlarına bulanmış haldeki **John** ile Türk veteriner **Mehmet Noyan** böylece tanışmış; uzun uzun konuşmuşlar.

Mehmet Noyan yıllar önce Afyon'dan gelip Amerika'da okumuş, veteriner olmuş. Amerikalı bir hanımla evlenmiş, iki oğulları olmuş ve eşinden ayrılmış. Tanıdığımızda 45-50 yaşlarındaydı. **John**'un böyle heyecanla kapısını çalmasından o da çok etkilenmiş; beni ve çocukları görmek istemiş. Bir gece bizi evine davet etti, gittik.

Evi tipik bekâr eviydi! Eşinden ayrıldıktan sonra Amerikan kanunlarına göre varlığının büyük bir bölümünü eşine bırakmış. İki oğlu ile de sanırım ilişkisi pek iyi değildi. Dertleşti bizimle, sanki ailesindenmişiz gibi. **Mehmet Noyan**'ın evinde bana en çok dokunan, yazı masasındaki kocaman Türkiye haritası ve bayrak oldu. Ülkesinden yıllar önce ayrılmasına rağmen hasret içinde yaşıyordu.

O gece çocuklar için bonfileler almış, her şeyi kendisi pişirmişti. Bu ziyaretler esnasında aramızda öyle sıcak bir ilişki oluştu ki, sık sık birlikte olduk ve her ânı değerlendirdik, **Mehmet Bey** bizi, İspanyol asıllı, soyadları **Prodanoviç** olan bir doktor arkadaşı, eşi **Maria**, kızı **Carmen** ve oğlu ile tanıştırdı. İnsanın beyni bazen öyle oyunlar oynuyor ki maalesef doktorun ve oğlunun adını hatırlayamadım. Sacramento'da yaşadığımız iki buçuk yılın sonunda bu sevdiğimiz insanlardan ayrılırken hepimiz gözyaşlarına boğulmuştuk. Ne tuhaftır ki Amerika'da en iyi dostluklarımız hep Rum, İspanyol, İtalyan asıllılarla olmuştu.

Bir konuşmamızda **Mehmet Bey**'e "Türkiye'de çalışmayı hiç düşündünüz mü?" diye sormuştum. Düşünmüş ve bir görevle Karacabey Harası'na gelmiş. Çalışma şartlarını incele-

miş, hasta olan bazı atlara uygulanacak tavsiyelerde bulunmuş fakat söylediklerinin hiçbiri tatbik edilmemiş. Fikirlerine de karşı çıkılmış. Ne yazık ki yurtdışında olduğu yirmi yıl içersinde Türkiye'deki zihniyetin hiç değişmemiş olduğunu bir kez daha görmüş ve geri dönmüş Amerika'ya.

Ayrılışımızdan sonra sık sık mektuplaştık; çocukların gelişmesini, okullarını hep takip ediyordu. Hatta bir mektubunda **Kuki** Amerikan Koleji'nden mezun olurken geleceğini söylemişti. Geldi de! Bir hafta bizde kaldı. Bol bol gezdirdik. Efes, Bergama, Bodrum, özlediği memleketinin bu bölgelerini gördü. Çok mutlu döndü Amerika'ya.

Maalesef hayatın zorlukları insanı oradan oraya savuruyor. Bazı şeyler ihmale uğruyor. Bunu çok üzülerek yazıyorum. Bir süre sonra temasımız kesildi. Birbirimize ulaşamadık bir daha.

YIL 1967, HAIGHT-ASHBURY

1967 Barış hareketi, Hippylerin, çiçek çocuklarının en civcivli olduğu günler; çocuklarla San Francisco'da Haight-Ashbury'deyiz. İnanılmaz bir görüntü. Bir yanda saçı sakalı birbirine karışmış delikanlılar, öbür yanda boyunlarında binbir renk kolyeler, saçlarından sarkan boncuklar, rengârenk elbiseler, barış işaretleri yaparak ellerindeki her türlü çiçekleri onları izleyenlere dağıtıyorlar, konuşuyorlar, gülüyorlar; neşeleri ile kucaklıyorlar insanları.

Beş-on kız-erkek halka olmuş, yere çömelmiş oturuyor ve elleriyle tempo tutarak, "And all we are saying/ is give peace a chance" (Tüm istediğimiz barışa fırsat tanımanız) diyerek bu dileklerini tekrar tekrar tempo tutarak hep bir ağızdan yineliyorlardı; onlara katılmamak imkânsızdı. Bir genç mermer sıranın üzerine uzanmış, kulağını mermere dayamış, başucundaki bangonun titreşiminden coşuyordu.

Hepimiz büyülendik. Bu gönül insanlarının içinde kötülük olamazdı. Müthiş etkileyici bir havaydı içinde olduğumuz. İnsana ümit veriyordu. Özgürlük istiyorlardı! Çocuklar şaşkınlık içindeydi, bu renkli diyardan ayrılmak istemiyorlardı. Zorla uzaklaştık ve deniz kenarına indik. **Kuki** ve **Dodo** ayakkabılarını çıkarıp ayaklarını denize sokmak istediler; kumlarla oynadılar. Pasifik okyanusunun dalgaları onları eğlendirdi.

Sonra San Francisco'ya gittik. San Francisco küçük, tertemiz, bembeyaz, yedi tepeli bir İstanbul izlemi bıraktı bende. Tramvaylar gidip geliyor, bir hareket, bir canlılık, güler yüzlü mutlu insanlar diyarı... Yemek için "Fishermans Wharf" (Balıkçı Rıhtımı) adlı yere gittik. Burası da başka bir âlemdi. Kocaman gaz bidonu tipi kazanlarda ıstakozlar kaynıyor; bir başka köşede İspanyol taco'ları kızartılıyor, Çin lokantaları iç içe, dip dibe. Karnımız yemek yemeden doydu. Nerede yediğimizi hatırlamıyorum. Ama o günü hiç unutmuyorum. Akşam yorgun, bitkin fakat içimizde doygunluk, sevinç, tatmin hissi ile Sacramento'daki evimize döndük. (Tarih 25 Mart 2003).

Şimdi en büyük torunumuz **Can Gümüş** üç yıldır San Francisco'da yaşıyor ve çalışıyor. O da bu şehre hayran. İlk kız torunumuz **Cansu** da üniversite tahsilini iki yıldır burada sürdürüyor. Uzaklık ve hasrete rağmen böyle güzel bir şehirde oldukları için mutluyuz.

Gene elli dört yıllık evliliğimizin Amerika'da yaşadığımız sekiz yılına dönersek, aklımda bölük pörçük kalan birçok anının yanı sıra kafamda en canlı olan California'da geçirdiğimiz bu iki buçuk yıldır.

Çocuklar büyüyordu; Türkiye ile Amerika arasındaki gidip gelmelerden etkileniyorlardı. Aileden kopmalar, kavuşmalar bazen fazla geliyordu. Bir de her iki dünyada alıştıkları, sevdikleri okul arkadaşlarından ayrıldıkça tedirgin oluyorlardı. Artık kalıcı arkadaşlıkları olsun istiyorlardı. Beş kişilik **No-**

onan ailesi oturduk, düşündük, konuştuk ve her şeye rağmen Türkiye'ye yerleşmek üzere dönmeye karar verdik. Hepimiz özlüyorduk Türkiye'yi. Böyle zor bir kararı almakla bundan sonraki yaşantımızı çok dikkatle programlamalıydık.

Bu yıllar Amerika'nın da içinde olduğu Vietnam savaşının doruk noktalarında olduğu yıllardı. Hemen hemen her üç Amerikalı askerden biri Vietnam'a gönderiliyordu. Hatta bazı şanssız askerler bir defa değil, iki defa bile çağrılıyordu. **John** da bu savaştan nasibini alabilirdi. Bu şekilde duyumlar geliyordu. Bu ihtimal bizi hem sarstı hem de korkuttu ve Türkiye'ye dönme isteğimizi tetikledi.

John Vietnam'a gidip, silah kullanacak, insan öldürecek yaradılışta değildi. Onun Vietnam'a gitmesi hepimiz için felaket olurdu.

John Türkiye için müracaatını yaptı, bu onun üçüncü turu olacaktı. Biz dahil kimse bu işin gerçekleşebileceğine inanmıyordu; çünkü Amerikalılar daha çok askerlerinin kendi ülkelerine dönmesinden yanaydı.

Aylarca korku içinde gelecek cevabı bekledik. **John** Efes'te gezdirdiği ve "Bir ihtiyacın olursa lütfen beni ara" diyen bir generale yazdı. (Bugün adını hatırlayamadı.) Bu general aynı zamanda bizim vefakâr dostlarımız **Alfred** ve **Jean Friendly**'lerin de yakını idi. **Alfred** devreye girdi ve biz ailece yeni bir hayat kurmak üzere İzmir'e döndük! Rahat bir nefes aldık.

MERHABA MEMLEKETİM!

Yıl 1968, Türkiye'ye döndük. Bu dönüş başka dönüş! Artık buradayız, ailemizle beraberiz. İçlerimiz aydınlık, ışık dolu. Hatay'da "MERHABA" apartmanının dördüncü katındaki evimize yerleştik. Birkaç ay sonra Amerika'dan aldığımız eşyalarımız geldi. Sımsıcak bir yuvamız oldu. Annem babam üçüncü katta, **Suat** ile **Işıl** da annemlere taşınmışlar. Daha ne is-

teriz? Genç **Kabaağaçlı** ailesine de yakında bir yolcu geliyor, onun da heyecanını yaşıyoruz.

Cevat ve **JoAnne** ilkokulu bitirmişler, ortaokula başlayacaklar. İki ayrı kültürün çocukları olan çocuklarımız için uygun olan okulun Amerikan Kız Koleji olduğunu düşünüyoruz. Bu daha sonra **Diana** için de geçerli. Okul o yıllarda sadece kız okulu olduğu için **Cevat**'ı High School'a yazdırmayı kararlaştırdık. İyi de önümüze problemler çıkıyor. Yaptığımız araştırmalar sonucunda iki büyük çocuğumuzun Türkiye'de bir okula kaydı için ilkokul diploması gerekiyor. Çocuklar Türkçe'yi fevkalade konuşuyor fakat okuma yazmayı bilmiyorlar. Ne yapacağız şimdi?

Aliye'nin oğlu **Murat**, kızı **Siren** Basın Sitesi'ndeki Agâh Efendi İlkokulu'nda öğrenciydiler, **Aliye** devreye girdi. **Diana** ufak bir sınavdan sonra ikinci sınıfa başladı. Bu şekilde **Diana**'nın işi hallolmuştu. İleride beşinci sınıfı bitirince normal yoldan diplomasını alacaktı.

Agâh Efendi İlkokulu'nun üç değerli öğretmeni, sevgili **Ahmet Ulusoy**, **İbrahim Bey** ve **Saadet Hanım**; **Cevat** ve **Kuki**'ye Türkçe, matematik, hayat bilgisi, okuma ve din dersleri verip, dışarıdan girecekleri ilkokul bitirme sınavlarına hazırlamayı kabul ettiler. Hatırladığım kadarıyla bir buçuk ay kadar ders aldı çocuklar. Dışarıdan sınava giren yaşlı başlı kişilerle birlikte sınava girdiler; başarıyla geçtiler. Hatta sınavda bocalayan kişilere de yardımcı olmuşlar. Çocuklar diplomalarını aldıktan sonra rahatladık.

Yukarıda bahsettiğim öğretmenlerden **İbrahim Bey** biraz sert mizaçlı biri olarak bilinirdi ama **Cevat**'ı çok severdi. Bir gün din dersinde, nasıl aptes alınacağını anlatırken, **Cevat**, "Ben öyle anlamam, lütfen banyoda gösterin" demiş ve ciddi **İbrahim Öğretmen**'i banyoya götürmüş. **İbrahim Bey** bize **Cevat**'ın bu isteğini, masumiyetini anlatırdı, gülüşürdük.

Cevat'ı İzmir'de High School'a yazdırdık. **JoAnne** de Amerikan Koleji orta bir sınıfına yazıldı. Başlangıçta o zaman müdürlük yapan **Mrs. Blake**'den gelen bir mektup beni fazlasıyla üzmüştü. Neden böyle bir mektup yazmaya gerek duyduğunu anlayamamıştım.

Mektupta, "**JoAnne** arkadaşlarına uyum sağlayabilecek mi? Milli günlerde aynı duygularları hissedebilecek mi?" gibi anlamsız sorular soruyordu.

Ben çocuğun Türkçe olarak yapacağı derslerde fazla zorlanmaması için din dersinden muaf tutulmasını istemiştim; buna da değinmişti.

Bir de **JoAnne, "Aliye"** olarak çağırılabilir miydi, iki isim kullanabilir miydi diye merak etmiştim. Bunu da reddedince, bir daha konuyu açmadık. Fakat mektuba doğrusu ya çok kızmıştım ve cevap yazdım:

"Ben artık Amerikan Kız Koleji öğrencisi değilim, anneyim ve çocuğumu iyi tanırım. Onun neyi yapıp yapamayacağını çok iyi bilirim. Öyle olmasaydı kızımın bu okula girmesini istemezdim; ileride görüp onu tanıyınca anlayacaksınız" dedim ve konuyu unuttum.

JoAnne sağduyulu öğretmenleri sayesinde ve onların yardımlarıyla hiçbir şey aksatmadan, çok sevilen başarılı bir öğrenci olarak 1974 yılında mezun oldu. Okulda hayat boyunca sürecek arkadaşlıklar edindi. Bizim istediğimiz de buydu zaten. **JoAnne**'in sınıf arkadaşı **Nursel**'in, coğrafya öğretmeni, sevgili annesi **Ümit İçre** bir gün bana;

"Kızınız gerek Türk gerek Amerikalı hocalar tarafından çok sevildiği, çok tutulduğu halde hiç şımarmadı, ne mutlu size" demişti. Bu bana yeterdi. Hem **JoAnne**, hem de daha sonra **Diana** ile ilgili nice övgüler aldım, çocuklarımla gurur duydum.

Hatırladığım bir başka olay, tarih öğretmeni **Fikret Hanım**'ın hem benim hem de **JoAnne**'nin öğretmeni olduğudur. **JoAnne** orta ikinci sınıfında iken, sınıfça bir yaramazlık

yapmışlar; tahtaya **Miss Scovel** için kötü bir şey yazılmış, sınıfça cezalandırılmışlar. **Fikret Hanım** bu olaya çok kızdığı için, öğretmen veli toplantısının yapıldığı gün velileri topluca sınıfa almış, terbiye dersi veriyordu. Velilerden birine rastgele döndü;

"Siz kızınıza nasıl terbiye verdiniz?" diye sordu.

Hanım şaşkın, "Ben Dame de Sion'da okudum, Fransız terbiyesi uygulamaya çalışıyorum" demek gafletinde bulundu.

Fikret Hanım'dan hemen tepki geldi, "Olmaz! Olmaz öyle şey! Bizim kendi terbiyemiz var!" diye tersledi hanımı. Sonra dönüp, epey arkada duran bana;

"Sizin çocuğunuz bu okulda hiç şımarmadı, nasıl oluyor bu?" diye sorunca vallahi korkudan ne söylediğimi bilmiyorum ama şuna benzer bir şeyler çıktı ağzımdan:

"Ben çocuklarıma iyi insanlar olmalarını, kimseyi küçümsememelerini, insanları sevip saymalarını öğütlerim."

Fikret Hanım o gün koca insanlar olan bizleri saatlerce tuttu ve söylediklerinin çoğunda haklıydı. Hepimize iyi bir terbiye dersi verdi.

JoAnne kolej yıllarında öğrenci birliği sınıf temsilcisiydi. O yıllarda sadece kız koleji olan okulumuzun "co-ed" (kız-erkek karışık) bir okul olabilmesi için girişimler başlamıştı. Sadece erkek okulu olan Tarsus Amerikan Koleji'nde de aynı konu tartışılıyordu. **JoAnne** sınıfını temsilen toplantıya katılacak grupla Tarsus'a gittiğinde daha on yedi yaşında değildi. Orada hayatını değiştirecek bir olay yaşadı. Tarsus öğrenci birliğindeki öğrencilerden, sonra eşi ve **Can**'ımızın babası olacak **Turgay Gümüş**'le tanıştı.

Kuki'den dört yıl sonra **Diana** da orta 1'den koleje başladı. **Mrs. Blake** Amerika'ya dönmüştü; yerine gelen yeni müdür **Mr. Shepard** ve eşi **Mary Alice** insancıl kişilerdi. Zamanla onlarla iyi arkadaş olduk; hep beraber Bodrum'a gittik, eski Manastır'da laleler topladık, dağlarda dolaştık. **Fred** iyi bir

fotoğrafçıydı. Bodrum'da çektiği lale resmini çerçeveletip bize hediye etmişti. **Kuki**'de durur halâ. İki oğullarından **Whitman** şimdi Üsküdar Amerikan Koleji'nde müdür; **Lauren** ise **Cevat**'la basket oynardı.

Diana ilkokulun üçüncü sınıfından beri folklor yapıyordu. Kolejde de devam etti. Hatta lisede bütün arkadaşları derslaneye gittikleri için folklörü bıraktıkları halde o devam etti. Boğaziçi Üniversitesi yıllarında bunu sürdürdü. Her yörenin oyunlarını bilirdi.

Boğaziçi Üniversitesi'nden mezun olup da kendi okulu Amerikan Koleji'nde öğretmenlik yaptığı altı yıl folklör kulübünü yönetti ve bir grup öğrenciyi gösteri yapmaları için Fransa'ya götürdü.

ADANA YILLARIMIZ

Yıl 1968, Amerika'dan Türkiye'ye yerleşmek üzere döndüğümüz yıl. Hayatımızda yeni bir dönem başlamak üzere. İzmir'de geçirdiğimiz birkaç ay içinde **Cevat** ve **JoAnne**'in ilkokul diplomalarını almalarını sağladıktan sonra **JoAnne** Amerikan Kız Koleji'nin orta 1 sınıfına başladı. **Cevat** orduya ait High School'a yazıldı. **Deniz** de Basın Sitesi'ndeki Agâh Efendi İlkokulu'nda öğrenimine başladı.

Her şey yolunda giderken **John** Adana'daki İncirlik üssünde Gümrük İrtibat Bürosu Başkanlığına getirildi. Bu hiç beklenmedik bir tayindi. Daha önce **John** İzmir'de üç ayrı tur geçirdiği için hiçbir itirazda bulunma hakkımız yoktu. İster istemez kabul edecekti bu görevi fakat planlarımız altüst olmuştu; hemen çözümler aramaya başladık.

JoAnne annem ve babamla kalacak, koleje devam edecekti. Babam ve anneme bu bir sorumluluk yüklese de hiç itirazları olmadı. En büyük güvencemiz **Aliye**, **Suat** ve Işıl'ın ye-

ğenleri için ellerinden gelen her şeyi yapacaklarından emin olmamızdı, onların varlığıydı.

Bu arada **Suat** ve **Işıl**'ın ilk bebekleri, babamın **Kibele**, bizim **Sibeliko** dediğimiz kızları **Sibel** dünyaya gelmişti. O yıllarda **Suat**, kayınvalidesi **Rukiye Hanım Teyze**'nin şirin mi şirin Rum evinde birlikte oturuyordu.

Sibel'in doğumundan kısa bir süre sonra Merhaba Apartmanı bitti ve genç **Kabaağaçlı Ailesi** Merhaba Apartmanı'na taşındı. **Sibel** ailenin altıncı ve en küçük torunu olunca hepimizin sevgisi ona yöneldi. Çocuklarla kardeş gibi büyüdüler.

1972 yılında –babamın hastalığının başladığı sıralar– **Suat** ve **Işıl**'ın ailesine bir bebek daha katıldı. Bu, bizim ailenin ikinci **Derya**'sıydı. Yaşam devam ediyordu. Dedeleri hayata veda ederken, **Derya** yaşama "Merhaba" diyordu.

Derya yıllarla büyüdü ve **Tuba** ile evlenip ailenin en küçük **Kabaağaçlı**'sı **Cevat Ata**'nın babası oldu. **Cevat**'lar devam ediyor ailemizde.

Işıl ve **Suat Kabaağaçlı**'nın ilk çocukları **Sibel**, babaannesi **Hatice Kabaağaçlı** ile, 1969.

Düşündük, taşındık ve bizim **Cevat**'ı High School'dan alıp Tarsus Amerikan Koleji'ne vermeye karar verdik. İyi bir karar mıydı, bunu daha sonra anlayacaktık. **Deniz** de bizimle Adana'da olacak, ilkokula orada devam edecekti. Üç yılda üç değişik okul hiç de kolay değildi tabii. Ama kız çocukları çoğunlukla değişikliklere daha kolay adapte oluyorlar, o yönden şanslıydık.

Her şey ayarlandıktan sonra Adana'ya gittik. Sevgili **Ayşe Ablamız** İstanbul Üniversitesi Dişçilik Fakültesinden Adanalı arkadaşı **Talip Taşçı**'yı aramamızı, bize yabancısı olduğumuz bu kentte yardımcı olacağını söyledi. İyi ki de söylemiş!

Talip Taşçı ve eşi **Nimet Hanım**, kızları **Cahide** ve **Ayşe** bizi öyle bir kucakladılar ki, en yakınlarımızla buluşmuş gibi olduk. Adana'da kurulan dostluklar hayat boyu sürdü.

O zaman Adana kocaman bir köy görünümündeydi. Ana yollardan geçen develer, inekler mi istersiniz, yollarda ayı oynatan, güm güm dümbelekler çalıp dilenen Arap tipli insanlar mı istersiniz, hepsi vardı. Birbirine parelel Atatürk Bulvarı ve Fevzi Paşa Bulvarı üzerindeki modern binaların, apartmanların arasında sıkışmış gecekondu tipi evlerin duvarlarında tezek kurutulur; tezek kokusu insanın burnunun kemiğini kırardı. Yaz geceleri insanlar sıcaktan damlarda yatardı. Etrafta pek kadın görünmezdi. Takım elbiseli, memur görünümlü erkekler, kocaman siyah şalvarlar (apış aralarî çok geniş olan bu şalvarların içinde çingene tipli insanlar çoğunlukta olduğu için şık olanlar kaybolurdu). Hatırladığım kadarıyla "Büyük Saat" civarı şehrin en büyük alışveriş merkeziydi. Bir de otel hatırlıyorum.

İncirlik şehirden yarım saat uzaklıktaydı. Orada yaşamayı istemiyorduk. **Talip Bey** Adana'yı tanımamıza yardımcı oldu. Adana'nın içinde ailece oturabilecek yerleri gösterdi. Ziya Paşa Bulvarı'nda, **Abdullah Paksoy**'un iki katlı villasının birinci

katını kiraladık. Evin üç tarafı bahçe, bahçenin içinde rengârenk güller vardı; ben bu bahçeye bayılmıştım.

Evin bir tarafı sokağa bakıyordu. Çocukların oyun oynayabileceği bölüm de burasıydı. **JoAnne** ve **Deniz** top oynar veya bisiklete binerken demin bahsettiğim koca donlu adamlar gelip bahçe parmaklıklarına dayanır, çocukları çok rahatsız ederlerdi. Çocuklar içeri kaçarlardı. Aslında bu evi tutmamızın nedeni çocukların bahçede oynaması içindi. Maalesef **Kuki** İzmir'den geldiği tatillerde bunu yapamadı. Bunun üzerine çocukların rahatlıkla koşup oynamaları için bisikletlerini alıp İncirlik'e götürürdük. Orada minyatür golf oynarlar, salıncaklarda sallanırlar, bowling yaparlar, sinemaya giderler; istedikleri gibi eğlenirlerdi. Yemeğimizi de yedikten sonra evimize dönerdik.

Adana'ya geldikten sonra **Deniz** "Hayriye-Kemal Küsun" isimli, bize yakın olan bir okula kaydoldu. Üçüncü sınıf öğretmeni **Didar Öğretmen Deniz**'i kızı gibi sevdi. **Deniz** de okuluna çabuk alıştı, hatta bu değerli idealist öğretmen biz Adana'dan ayrılırken yeşil atlas bir kumaşla geldi;

"Kızıma evlenirken bununla yorgan yaptırırsınız" diyerek hediyesini verdi, öğrencisini uğurladı. Ben yorganı yaptırdım da!

Cevat da yatılı olarak Tarsus Amerikan Koleji'ne yazıldı. Tarsus-Adana arası araba ile kırk dakika falandı. O yıllarda Tarsus müdürü **Wallie Robeson**, öğretmen eşi **Ruth** ve tek kızları **Mary Heather**, lojman olarak kullanılan, okulun bitişiğindeki evde yaşıyordu. **Cevat**'ın okula biraz alışması için onu bir-iki gün kendi evlerinde yatırdılar.

John ve benim görüşüme göre iki ayrı kültürün mahsulü olan çocuklarımızın gidebileceği en uygun okullardı, İzmir ve Tarsus Kolejleri. Bu okullarda hem lisanlarını hem de kültürlerini geliştireceklerdi. Bu iki okuldan başka bir okul düşünemedik. Fakat **Cevat**'ta daha başlangıçta okula karşı müthiş bir

tepki gelişti. Hafta sonları eve geliyor, pazar akşamı katiyen okula dönmek istemiyordu. Babası kinâyeli;

"Peki **Cevat**, okumayıp ayakkabı boyacısı mı olacaksın?" deyince;

"Evet, hemen bir sandık alın" diyordu.

Bu yaşlar çocukların en zor yaşlarıdır ya; **Cevat**'ta bu zorlanma çok belirgindi. Ağlaya ağlaya pazar akşamları içimiz parçalanarak götürüp okula bırakıyorduk. Hatta hafta arası çarşamba günleri ziyaret saatlerinde, evde en sevdiği yiyecekleri yapıp götürüyordum; elini bile sürmüyordu. Bu defa **John** ve ben eve ağlayarak, tam bir çaresizlik içinde dönüyorduk.

Tabii bu davranışının altında birçok neden vardı. Orta birinci sınıfına kadar bütün dersleri İngilizce görmüştü, Türkçe'yi çok iyi konuşuyor fakat yazamıyordu. Türkçe öğretmenine özel ders vermesi için rica ettik, o da kabul etti. Fakat **Cevat** bu arada bazı şeytanlıklar öğrenmiş, hocasına;

"Sen bana ders verme ben gene paramı öderim" diyor, dersi kaynatıyormuş.

Tarih ve coğrafya derslerini anlamıyordu; özellikle coğrafya dersinde sınavda boş kâğıt verirmiş, öğretmenden de sınıfa notları okurken onun notunu okumamasını rica edermiş. Öğretmen ise inatlaşırcasına, "**Cevat Noonan** sıfır veya bir" deyince gururu bir paralık olduğu için böyle günlerde evde ağzını bıçak açmazdı.

Bir defasında o kadar kötü olmuştu ki, on iki yaşında çocuk bir taksiye atlayıp ta Tarsus'tan eve geldi. Ben de evde olmadığım için bizim cadde üzerindeki **John**'un arkadaşı nakliyeci **Fevzi Çapar**'a gidip taksi parası olan elli lirayı;

"Babam sonra size öder" diyerek almış.

Zamanla olay daha da ciddileşti. **Cevat** okulda sık sık hastalanır oldu. Babası müdür **Wallie**'yi belki bunları bilhassa yapıyor diye uyarmıştı.

Günlerden bir gün okuldan telefon geldi;

"**Cevat**'ın karnı ağrıyor, apandisit olabilir" dediler.

Revirdeki doktorun yanı sıra **Robesonlar** kendi aile doktorlarını da getirmişler. **John** ve ben deli gibi okula koştuk. Apandisitte muayene sırasında sağ tarafa basıldığı zaman sol tarafta hissedilirmiş ağrı.

Doktora, "Acaba gene rol mü yapıyor?" diye sorduğumuzda;

"Bu yaştaki çocuk sağa dokunulduğunda sol tarafının ağrıyacağını bilmez" deyince biz korku içinde **Cevat**'ı alıp doğru İncirlik'e kliniğe gittik. O zamanlar İncirlik'teki Amerikan Hastanesi ufak bir klinikti.

Amerikalılar sağlık konusunda çok titizdir, her şeyi ciddiye alırlar. Her zaman havaalanında acil hastalar için bir ambulans uçak hazır bulunur, hastayı Avrupa'da en yakın hastaneye ulaştırır. Doktor o gece **Cevat**'ı gözetim altına alacağını söyledi. Biz eve gittik. **John Cevat**'la kaldı. Allaha şükür, ertesi gün sapasağlam kalktı, eve döndü. Neredeyse **Cevat** pisi pisine Almanya'ya Wiesbaden'a gidecek, ameliyat olacaktı.

Bu olay bize **Cevat**'ın tahsil hayatında yanlış yolda olduğumuzu gösterdi. Olayı hiç büyütmeden, **Cevat**'ı Tarsus Koleji'nden aldık, İncirlik'teki High School'a yazdırdık. Çocuk da biz de rahatladık.

Cevat bu okulda her sene iftihara geçti. Bunun yanı sıra, hafta sonları İncirlik içerisindeki alışveriş merkezinde "bag boy" (paket taşıyıcı) olarak çalıştı. Bu özellikle öğrencilere tanınan bir haktı. Emeklerinin karşılığı da müşterilerin verdikleri bahşişti. **Cevat** böylelikle de iş disiplini ile tanışmış oldu.

Biz de yavaş yavaş Adana'daki yaşama adapte oluyorduk. Sık sık **Taşçı** ailesiyle beraberdik; onlarla hayatı paylaşıyorduk. **John** ile **Talip Bey** çok iyi anlaştılar. İkisi de tavlada ustaydılar; çekişerek ama dostça oynarlardı. **Cahide** sık sık beni

çarşıya götürür, neyi nerede bulacağımı gösterirdi. Çarşı merkezinde Adana'nın tek oteli Erciyes Palas, meşhur Adana kebapçıları, biraz ileride manavlar ve balıkçılar vardı. **John** ve ben cumartesi günleri gider arabayı doldururduk. Esnaf bizi sever, gelmemizi beklerdi.

Taşçı ailesinin, Adana'nın yakınında, içinde küçük bir havuz bulunan bir mandalin bahçeleri vardı. Çocuklar oraya gitmeyi severlerdi. Varır varmaz, hava sıcaksa **Cevat**, **Cahide**, **Ayşe**, **Kuki** ve **Deniz** havuza atlar, çığlıklar atarlardı. Ben havuzu hiç sevmezdim, sevmedim.

Taşçı ailesinin İstanbul Teknik Üniversitesi'nde okuyan oğulları **Mehmet** de Adana'da olduğu zaman bize katılırdı. Yıllar sonra **Mehmet**'in en iyi arkadaşı Çanakkaleli dünya iyisi **Hilmi Bodur**'la **Cahide** evlendi; İstanbul'a taşındı. Bir oğulları oldu, **Murat** dünyaya geldi.

Murat'ı küçük yaşlarda iken anneannesi, kızının biraz rahat etmesi için Adana'ya getirirdi. **Murat** hepimizin torunu gibiydi ama çok sevimli, yaramaz bir çocuktu. Bugün de **Murat**'ın küçük bir **Hilmi**'si var.

Bizim için Adana demek **Taşçı Ailesi** demektir. İki aile nice sevinci nice acıyı paylaştık. İki aile birlikte Gülek yaylasındaki evlerinde geçirdiğimiz birkaç gün dün gibi anılarımda. Sanıyorum politikacı **Kasım Gülek**'le de akrabalıkları vardı; **Kasım Gülek** de Adanalıydı.

Yaylaya çıkarken gördüğümüz dağ evleri sadece resimlerden bildiğimiz Alplerdeki dağ evleri kadar görkemliydi. Adanalılar yazlarını bu yaylalarda geçirirlermiş, sonra evler terk edilmiş; varlıklı aileler İstanbul'a göçmüşler.

Burası çömlekleri ile de meşhurmuş. Yukarı çıkarken bir çömlekçide durmuştuk. Usta bize torna tezgâhının başında çamura şekil vermeyi denetmişti. Değişik formlarda çömlekler ve testiler almıştık.

Gülek yaylasında kaldığımız **Taşçılar**'ın 200-300 metre yükseklikteki ahşap evleri ve terası muhteşemdi. Bizim orada olduğumuz bir gün yağmur yağdı. Ben terasta oturmuş yurtdışında yaşayan arkadaşıma mektup yazıyordum, yağmurdan büyülenmiştim adeta. Yağan yağmur değildi de sanki güneşte damlalar sıvı gümüş olmuş toprağa iniyordu. Seyre daldım bu güzelliği... Mektubumda arkadaşıma nasıl anlattığımı hatırlamıyorum fakat arkadaşımdan gelen mektupta, benim mektubumu başucundaki çekmeceye koyduğunu, canı sıkıldıkça okuyup, yüreğine su serpen yağmurun sesini, yurdunun toprağının kokusunu duyduğunu yazmıştı bana.

Adana'da yaşadığımız yıllarda sık sık etrafı keşif gezilerine çıkmaya başladık. Bir gün **Yaşar Kemal**'in doğduğu köy olan Gökçedam köyüne, Osmaniye'ye gittik. Köylülerle oturup kahve içtik. Bazıları **Yaşar Kemal**'in kitap yazdığını biliyordu. Başka bir gün, **Yılmaz Güney**'in Karataş'ta hâkimle arasında geçen çatışmanın olduğu kahvede çay içtik. Kahveci her ikisinin oturduğu masaları gösterdi. Arkeolog **Halet Çambel**'in keşfettiği Karatepe-Aslantaş'daki Hitit kabartmalarını, yazılarını gördük. Pamuk tarlalarında çalışan işçilerin sefaletine tanık olduk. Ne yazık ki o topraklar, o kırmızıya yakın, killi gibi görünen, bereketli yağlı topraklar bugün yokmuş; duyduğuma göre imara açılmış. Yazık ki ne yazık!

Adana'dan sıkıldığımız zamanlar Mersin'e, İskenderun'a giderdik. Yol üzerinde olan Tarsus'a çilek zamanı uğrar, tarladaki çilekleri kendi ellerimizle toplardık. Tarsus'un çileği meşhurdur; mis gibi kokar, bal akar sanki içinden. Alanya'da ise **Namaraslı Ailesi**'nin bahçesine gidiyor, küçük ama çok lezzetli olan muzlardan alıyorduk. Mersin ve İskenderun'da yediğimiz kaya balıklarının ve karideslerin tadı hâlâ damağımda.

Hatay Müzesi'ndeki mozayikler birer tabloydu. Onların böyle sağlam ve sağlıklı kaldığına şükrederdik.

Adana'da olduğumuz sürece Antalya-Side'de yaşayan amcam ve yengeme de yakındık. Amcamın oğlu olan kuzenim **Cem**'in oğlu **Derya** da bizimle olduğu için temasımız hiç kesilmiyordu. Bazen hafta sonu kaçamakları yapıyor, iki gün için bile olsa Side'ye gidiyorduk. İşlettikleri Pamfilya Otel aslında hiç boş kalmıyordu. Bir gidişimizde **Altemur Kılıç**, eşi **Güzide** ve oğulları da oradaydı. Bu vesileyle **John** ile **Altemur** tanıştı. İkisinin de tarih, edebiyat ve turizm gibi önemli konulara vâkıf olmaları onları yakınlaştırdı. Ben de böylelikle **Güzide Hanım**'ı ve ilk defa İstanbul'da Elırak Apartmanı'nda tanıdığım **Altemur**'u bir daha görmüş oldum. **Kılıç** enıştenin oğullarından bir diğeri olan **Keskin**'i de tanımıştım, yıllar sonra Taksim'deki bir otelde bir kez daha karşılaştık.

Bazen Side'ye bu gidişlerimizde **Cem** de orada oluyordu. **Cem** ileriki yıllarda Ankara'da resmi bir işte çalışmaya başladı. İkinci eşi **Suna** ile evliyken genç denecek yaşta kaybettik onu. Daha da acısı, **Cem**'in tek çocuğu yakışıklı **Derya**'mızı da 2007 yılında delikanlılık çağında yitirdik.

Yukarıda bahsettiğim bu yıllarda **Kuki** çok sık bizimle olamıyordu. Amerikan Koleji'ne orta 1 sınıfına başladığından bahsetmiştim. **Kuki** okuluna, arkadaşlarına ve ona çok yardımcı olan arkadaşlarına çabuk alıştı, okulunu sevdi. Fakat bizi de çok özlüyordu. Tatillerde bazen **Deniz**'i de alıp İzmir'e gidiyordum, arada da **Kuki** Adana'ya geliyordu.

Kuki'nin küçük yaşlarda bale derslerine başladığını bahsettiğimi hatırlamıyorum. Bale derslerine Amerika'da da devam etti. İzmir'de öğretmeni **Şenay Pekün Kuki**'yi yetenekli bulduğu için bale dersine devam etmesini istiyordu. **Kuki** altı yaşındayken **Şenay Hanım**'ın bale grubu kolejin tiyatro salonunda bir gösteri yapmıştı. **Kuki** bir dansta "Uyuyan Güzel"i canlandırıyordu. Bütün aile o gece salondaydık. Perde açılıp da **Kuki**'yi tek başına sahnenin kenarında bale elbisesi ile yatıyor görünce gururla irkildik...

Ah anılar! İşte böyle alır başını gider, durduramazsınız!

Bizim Adana'ya gitmemiz ve **Kuki**'nin koleje başlaması ile maalesef bale faslı da bitti. Ne yazık ki, insan hayatta istese de istemese de bir tek şeye odaklanmak zorunda.

Bizim bu dönemimizde çocukların birinin bir yerde, öbürünün başka yerde olması türlü zorluklar getiriyordu. Bu nedenle **John** ileriki yılları daha iyi programlayabilmek için kafasında çeşitli planlar yapıyor, bana anlatıyordu. İlkokul, lise yıllarından sonra üç çocuğun üniversite yılları gelecekti. Bunu şimdiden düşünmenin zamanı olduğuna inanıyorduk.

John Amerikan Hava Kuvvetleri'nde geçirdiği yirmi iki yılın artık yeterli olduğuna kanaat getirdi ve emekli olmaya karar verdi. Daha çok gençti ve İzmir'de sivil olarak çalışacağı bir iş arayışına geçti. Emekli maaşına ek olarak yapacağı bu iş bizi belki biraz rahatlatacaktı.

John'un emekliliği kolay olmadı pek tabii. Başlangıçta bunca yıl üniforma giymiş biri olarak sivil giyinmeyi yadırgadı. Her sabah muayyen bir saatte kalkıp NATO karargâhına gitmenin askeri disiplinini bile aramaya başladı.

1971-1972 YILLARINDA İZMİR'DEYİZ

John 22 yıllık askerlik yaşamında dürüstlüğü ve insanlığı ile çok iyi bir isim yapmış ve herkes tarafından sevilmişti. Bir ay kadar istirahat döneminden sonra o yıllardaki Amerikalıların işlerini yapan "Holmes and Narver" isimli sivil şirkete müracaat etti. İmir'deki iskân bürosu, housing-office başkanı olarak işe alındı. Ve bize tekrar İzmir'e dönme yolu açıldı.

İzmir'e taşındık, Hatay'daki dairemizde yaşamaya başladık. Ailenin yeniden biraraya gelmesi büyük mutluluktu. **John**'un yeni işine alışması uzun sürmedi. Ciddi kişiliği ile Türk-Amerikan tarafı tutmaksızın zaman içinde Türk ev sa-

hipleriyle Amerikalı kiracıların güvenini sağladı. Hep doğruyu gördü ve kişilere anlattı. Sevilen bir işveren oldu.

İzmir'de dedesi ve anneannesi ile yaşayan **Kuki** gelişimizden çok mutlu oldu. **Cevat** Tarsus'tan kurtuldu. İzmir'deki High School'a başladı. **Deniz** de 2. sınıfı okuduğu Agâh Efendi İlkokulu'nda 4. sınıfa yazıldı. Amcamın torunu **Derya** da bizimleydi ve **Deniz**'le aynı okulda 5. sınıftaydı.

Yaşam hep iniş çıkışlarla dolu ya! "Ah çok şükür, her şey yolunda" derken birden hayat altüst olabiliyor. 1970-1980 yılları arasında ailemizde tam bir yaprak dökümü başladı.

Füreya Abla'dan gelen telefon dünyamızı karattı. Benim yarı annem kadar sevdiğim **Hakkiye Halam**'ı yitirmiştik. Ertesi gün uçağa atladığım gibi İstanbul'da aldım soluğu. **Füreya Abla** kapıyı açtı, ikimiz hüngür hüngür ağladık. **John** annesini kaybetti, bir-iki ay sonra İzmir'de **Emine Tetem**'i toprağa verdik. Babamın da sağlık durumu pek parlak değildi. Midesindeki divertikülden çok çekiyordu. İzmir ve İstanbul'da sayısız röntgen çekilmişti. İstanbul'da çok güvendiği doktoru **Süleyman Dirvana** ameliyat gerekliliği üzerinde duruyordu. Babam ise ikilemdeydi, karar veremiyordu. **Suat Amcam** da anfizem ve nefes darlığından zorlanıyordu. İzmir'de Tepecik'te çok iyi bir göğüs hastanesi olduğunu öğrenmiş; yengemle birlikte İzmir'e geldiler. Bizde kalıyorlardı. Amcam hastaneye kontrollara gidiyordu. Her zamanki gibi neşeli halini devam ettirse de çabuk yoruluyordu. Babam kardeşinin burada olmasından mutluydu; uzun uzun konuşuyorlardı.

1971'de hayatımızın en güzel Noellerinden birini **Derya**, amcam, yengem, annem, babam, **Suat, Işıl, Ayşe Abla, Sibel, Seniha, Nalân**, biz ve çocuklarlarımızla beraber olduğumuz bu gecede geçirdik. **Kuki** ve **Dodo**'ya yeni elbiseler almıştım. Amcam bayılırdı çocukları prensesler gibi görmeye. **Cevat** ve **Derya** da yeni gömlek ve pantolonları içinde çok şıktılar.

Noel mönüsü zengin mi zengindi. **John**'la hazırladığımız kocaman hindi, yengemin mutfağa girip yaptığı nefis elmalı pastalar, çeşit çeşit mezeler, **Işıl**'ın kabak tatlısı, **Seniha**'nın un kurabiyesi, daha hatırlamadığım neler... Masada bir kuş sütü eksikti. Tüm aile sevgi, neşe ve coşku doluyduk. Hele çocuklardaki heyecan... Hediyelerini açtıkça bağırışlar gırla. İki dedenin (**Suat Amcam** ve babamın) yüzlerinde gurur... O gece hiç bitmesin istedik.

Amcamın daha iyi kontrol edilebilmesi için bir süre hastanede kalması gerekti. **Mizu Yengem** oteli yalnız bırakamayacağı için Side'ye döndü. İki ağabeyine, daha çok da **Suat**'a düşkün olan **Aliye Halam** İstanbul'dan geldi. Her gün babam, **Aliye Halam** ve ben nöbetleşe amcamın yanına hastaneye gidiyor, onu yalnız bırakmıyorduk. Fakat durumu düzeleceği yerde bozuluyor, sık sık öksürme nöbetleri geçiriyor, nefes almakta zorlandığı için oksijene bağlanıyordu. 10 Şubat günü sabahleyin **Aliye Halam** hastaneye gitti. Amcamın iştahı olmadığı için ben evde elma kompostosu yapıp sonradan gittim. **Aliye Halam** döndü, o da pek iyi değildi.

Her geleni gördükçe amcamın yüzü aydınlanıyordu. Zorla da olsa kaşık kaşık biraz komposto yedirebildim. Hiç unutmam, nasıl bir minnettarlıkla bana, "**İsmetula**, sen ne kadar iyisin" dediğini. Amcamın artık iyi olmadığının farkındaydım, yanından hiç ayrılmak istemedim o gün; o da ayrılmamı istemedi. Fakat akşam oldu, Hatay'la Tepecik arası uzun mu uzun, evde yemek saati, çocuklar bekliyor, eve yetişmek zorundaydım; kalktım. Evde herkes üzüntümü anladı. Bu amcamı son görüşümdü. Yemeğe oturduk, **Dodo** birden masadan kalktı, odasına girdi, ağlamaya başladı.

Saat tam sekizdi, unutmuyorum. Bir telefon –acı haber– amcam tuvalette düşmüş; biz hastaneye vardığımızda morga kaldırılmıştı bile. Morga girdik, gördük, uzun sakalı ile bir eren gibi yatıyordu. Ertesi gün **Cem** geldi, babasını aldı, Side'ye götürdü. **Aliye Halam** İstanbul'a döndü.

Babam yıkılmıştı, "Sıra bendeydi" dedi. Bir daha toparlayamadı kendini. "Her gidenle bir parçanız gider" diye okumuştum bir yerde. İşte aynı öyle olmuştuk.

Amcamı uğurladığımız gün babamın haftalık radyo konuşması vardı. Her konuşmasına yarım saat önce giden babam o gün biraz geç kalmıştı. İçi kan ağladığı halde konuşmasını yaptı.

Yıllar sonra ben Amerikan Koleji'nde Yetişenler Derneği'nde çalışırken yaptığımız bir öğle yemeğinde TRT'den konuşmacı olarak gelen **Haluk Özüdoğru**, biraz geciktiği zaman, babamla ilgili bu anısını anlatmıştı. Oradan anımsadım ben de şimdi.

Küçük kızımız **Deniz** dördüncü ve beşinci sınıfları tamamladıktan sonra ilkokul diplomasını aldı. (Daha önce **Cevat** ve **Kuki**'nin Amerika'dan döndüklerinde yaşadığı diploma ile ilgili problemlerden bahsetmiştim.) Şimdi de kolej sırası ona gelmişti. Ablası gibi orta 1'den başladı. Ablasından farkı, artısı olmasıydı. İlkokulu bitirdikten sonra ortaokul derslerine hazırlıklı olmasıydı. **JoAnne**'in kolejden mezun olduğu 1974 yılında **Deniz** ortayı bitirdi.

Deniz sessiz, sakin yapısıyla derslerde olduğu kadar sosyal faaliyetlerde de aktif ve başarılı oldu. İlkokulun 3. sınıfında başladığı folklörü hiç bırakmadı. Hatta lise 3'te iken bile dersane yüzünden folklörden ayrılan yakın arkadaşlarına rağmen **Deniz** inatla devam etti. Dersaneye hiç gitmedi, daha da ileriye giderek, pek sevmediği matematik derslerine de girmedi. Bunun yanı sıra aynı ablası gibi "Old Folks Home" (Yaşlılar Huzur Evi) kulübüne başkan oldu. İki haftada bir Buca'ya gitti. Yaşlılara yardımcı olmaya çalıştı. **Özcan Hanım**'ın sorumlu olduğu bu kulüple ilgili bir gün kendisine dert yanarken, **Deniz**'in yaşlılara ziyaretinden sonra odasına kapanıp saatlerce çıkmadığını söylemiştim.

O da bana, "Merak etmeyin, kızınız çok olgun, merhametli ve kuvvetli, o yüzden etkileniyor, ben de bu yaşımda aynı duyguları yaşıyorum" demiş, beni avutmuştu...

Deniz, huzur evine bir ziyaret öncesi, babasından kırmızı bir çift erkek çorabı almasını istemiş, **John** çorabı almıştı. Ne yazık ki gittiğinde hastayı yatağında bulamamıştı. **Deniz**'in o günkü acısı yüreğimi dağladı.

Deniz'le üniversite konusunun konuşulması zamanı gelmişti. **Cevat** ve **JoAnne** Amerika'da tahsili denemeyi istemiş, gitmişler ve bir yıl kaldıktan sonra gene kendileri Türkiye'ye dönmeye karar vermişlerdi. **Deniz**'e de bu şans tanınmalıydı. Konu açıldığında **Deniz**;

"Ben sizden ayrılmak, o kadar uzağa gitmek istemiyorum; Türkiye de okumayı deneyeceğim" dedi.

Öyle de yaptı. Dersaneye gitmeden, matematik almadan, folklörden ayrılmadan sınava girdi. İlk sınavda istediği bölümü, Hacettepe Üniversitesi'ni kazandı. O zamanki müdür **Mr. Hill**;

"Dersaneye gitmek şart değil, disiplinli ve çalışkan öğrenci, **Deniz** gibi üniversiteye girebilir" diye onu örnek göstermişti.

Üniversiteye başladığı yıllar, gençlik için zor yıllardı. Siyasi olayların dorukta olduğu günlerdi. Yatakhanede kalmaları sakıncalı olabilir endişesi ile kolejden sınıf arkadaşı **Nazlı** ile birlikte ev tutmalarına karar verdik. **Nazlı**'nın annesi **Gülsevin** ve ben Ankara'ya giderek kiraladıkları köhne bir evi oturulacak hale getirebilmek için onlara yardımcı olmaya çalıştık.

Deniz, birinci yılını tamamladıktan sonra Boğaziçi Üniversitesi'ne transfer olmak için müracaat etti. Not ortalaması yüksek olduğu için kabul edildi. Ablasının o yıllarda evlenmiş ve İstanbul Ataköy'de yaşıyor olması bu konuda önemli bir faktördü. **Deniz** yatakhaneye yerleşti; hafta sonlarını da sevgili eniştesi **Turgay** ve ablasıyla geçiriyordu.

Her iki kızımızın çok sevdikleri **Füreya Abla, Aliye** ve **Hakkiye Halalarım** hayattaydı. Çocuklarla hep temas halindeydiler. Özellikle gençleri dinleyen, onlarla konuşmayı seven **Füreya Abla**'ya gitmeye bayılıyorlardı. **Deniz**'in arkadaşları bugün bile **Deniz** sayesinde **Füreya Abla**'yı tanıdıkları için yürekleri sevgi ile doludur.

Deniz Boğaziçi Üniversitesi'nde gene folklörde. **John** ile İstanbul'a gittiğimizde hem iki kızımızı hem de **Turgay**'ı görüyorduk; artık İstanbul'da yeni bir evimiz vardı.

Deniz Boğaziçi Üniversitesi'nde son senesindeyken Profesör **Turhan Bey**'in asistanı gibiydi. Veda töreninde beni kutlayan hocası, "**Deniz** çok yetenekli bir öğrenci, okulda kalması, gerek okul için, gerekse kendisi için bir kazanç olur" demişti. Galiba ben bu dönemde biraz bencillik ettim. İki büyük çocuğumuzdan yıllarca ayrı kalmışlığın verdiği hassasiyetle, **Deniz**'e;

"Kendi okulunda öğretmenlik yapmayı neden düşünmüyorsun? Ben ayrılıklardan bıktım..." dedim. **Deniz** beni kırmamak için bu düşüncemi gerçekleştirdi. Çok sonraki yıllarda bunu bana itiraf edecekti. Gönlü İstanbul'da üniversitede kalmaktan yana olduğu halde beni mutlu etmek için İzmir'e gelmiş. Bugün bile bu olayı üzülerek aklımdan geçiriyorum.

Deniz'in ilk öğretmenlik görevi kolejde idi. Gencecik bir öğretmen olarak okulunda altı yıl başarılı bir öğretmenlik dönemi geçirdi. İyi bir öğretmen olacağını daha o yıllarda ispatladı.

İKİNCİ ADANA SERÜVENİMİZ

Yıl 1974, acı ve sevinçlerin iç içe olduğu aylar. Babamın yakasına yapışan hastalık sonucunda onu kaybedişimiz bende derin izler bırakmıştı. Daha bu ateş küllenmeden, babamın ölümünden bir ay sonra, yaşadığımız travma aileyi yıktı.

Cevat'ın 18. yaş gününde taksi ile eve gelirken İki Çeşmelik'te geçirdiği kaza sonucu yüzü gözü, alnı parçalanmıştı. Amerikan Hastanesi'nden bu haberi vermek için aradıklarında sadece, "Oğlum sağ mı?" diyebildim.

John ve ben hastaneye vardığımızda **Cevat** ameliyata alınmak üzere hazırlanıyordu. Yüzünün berbat halini görünce allak bullak olduk. **Cevat** sağdı, bunun için Allah'a dua ediyorduk.

Ameliyatını **Arman Çağdaş** yaptı. Daha sonra ikinci bir ameliyat daha gerekti. Bir hafta hastanede kaldı, eve geldi. Durumunu öyle bir irade ile kabullendi ki hepimizi şaşırttı. Hayatında bu kazaya hiç değinmedi, unutmak istedi. Unuttu. Ben de burada nokta koyuyorum.

John'un askerliği sırasında iskân bürosundaki başarısından dolayı Adana'da boşalan bu işin başına şimdi sivil olan **John** getirildi. Böylelikle ikinci defa Adana'ya yol göründü. Gene Ziya Paşa Bulvarı'nda bir apartman dairesi kiraladık. Bu arada dostumuz **Talip Bey**'in eşi **Nimet Hanım** İstanbul'da yaşayan küçük kızı **Ayşe**'nin yanına, Kızıltoprak'a taşınmıştı. **Cahide** de eşiyle Çanakkale'nin Çan ilçesine yerleşmişti. Adana'da tek başına kalan **Talip Bey**'in ikinci ailesi olmuştuk. Akşam klinik çıkışında bize uğrar, biraz sohbetten sonra evine giderdi. Bu da kendisi için değişiklik olurdu.

İzmir'den ayrılmadan önce **Cevat**'ı Adana'daki High School'a naklettirdik. **Deniz**'i de bir yıl için okula yakın olan, mezunumuz **Sabiha Altınkalem**'in yurduna yerleştirdik. Bundan sonra benim bir ayağım Adana'daydı.

Deniz'in folklör arkadaşı **Pınar**'ın anne ve babası küçük kızları **Irmak**'la Adana'da yaşıyordu. Annesi **Yücel Nural**'ı okuldan tanırdım. İçten, sevgi dolu, zarif, kibar, çok güzel sesi olan bir okuldaştı. Eşi **Şekip Nural Bey, Sabancılar**'ın fabrikasının genel müdürüydü sanırım. Bu aile de bize paralel olan Atatürk Bulvarı'nda, **Sabancılar**'a ait bir apartmanda yaşıyordu.

Pınar kolejde **Deniz**'den bir üst sınıftaydı. Çocuklar tatillerde birlikte Adana'ya gelirdi. Bazen uçakla bazen de **Şekip Bey** onlara araba gönderirdi. İzmir-Adana arası uzun ve zor bir yol, hele karla kaplı Toroslar'da kalma ihtimali biz iki anneyi ürkütürdü. Yola çıktıkları günler **Yücel**'le devamlı telefonlaşırdık. Bu çok sevdiğim okul arkadaşımla beni, Adana'da geçirdiğim bu son yıllarda, kızlarımız birbirimize daha çok yaklaştırdı.

Sabancılar o yıllarda şimdiki gibi büyük bir holding değildi. Adana'nın eşrafından, tanınan, çok varlıklı bir aile idi. İncirlik yolu üzerinde önünden geçtiğimiz çok bakımlı bir tesisleri vardı.

Nural ailesinin **Sabancılar** için verdiği bir davete **John** ve ben de çağrıldık. O gece aileden kimlerle birlikte olduğumuzu hatırlamıyorum. Kokteyl tarzı bir toplantı olmalıydı. Bir ara taburemsi bir sandalyede oturan yaşlı hanımın yanına oturdum. Kucağımda yiyecekleri koyduğum tepsim vardı. Hanımla konuşmaya başladık, bana döndü;

"Kızım sen ne kadar şanslısın, bak ayakların yere değiyor, rahatlıkla yiyebiliyorsun" dedi. Şaşırmıştım. Meğer bu başı örtülü, mütevazı Anadolu kadını **Sakıp Sabancı**'nın annesi **Sadıka Sabancı**'ymış. Hakikaten çok kısa boyluydu ve de ayakları yere ulaşamıyordu oturduğu yerden. Ayağının altına bir yükselti koyulunca rahatladı.

BİR ACI HABER DAHA!

Füreya Abla'nın telefonu yıktı geçirdi gene. **Aliye Halam** da uçmuştu! En sevdiğim ikinci halam! Özünde güzel, fizikçe güzel, çocuksu, sanatçı halam yoktu artık. Off! Birer birer uçuyordu canlarımız! Daha önce de söylediğim gibi 71'de **Hakkiye Halam**, 72'de **Suat Amcam**, 73'te **babam**, 74'te **Aliye Halam**!

"Yeter, yeter artık!" diye bağırmak istiyordum. Adana'da olduğum için uğurlayamadım halamı.

Hakkiye Halam, Aliye Halam, kızlarım **Kuki** ve **Dodo,** 1970.

YIL 1974, KENDİMİ İZMİR'DE BULDUM

JoAnne'in kolejden mezun olacağı yıl ben İzmir'de olmalıydım. Adana'dan ayrıldım, İzmir'de iki kızımızla olacaktım. **John** ise işi bitene kadar **Cevat**'la Adana'da kalacaktı.

Adana'daki evi boşalttık, **John** ve **Cevat** İncirlik üssündeki bir karavana yerleşti. **John**'un ofisinin aynı yerde olması avantajdı. Okul, çamaşırhane, hastane, her türlü spor tesisi, lokanta, hepsi karargâhın içindeydi. Bir de yardımcı bulduk. Böylece onların da benim de içim rahattı. Ayrı kalma süremiz de çok uzun olmadı. **John**'a İzmir'deki Kordon Oteli yöneticiliği işi verildi. Yeniden hepimiz biraraya geldik. Gene de biz göçmen bir aile idik. Bu gelip-gitmeler yaşamımızda hep vardı.

1974 yılı **JoAnne**'in yanı sıra, **Cevat**'ın da High School'dan mezuniyet yılıydı. **Cevat**'ın mezuniyeti Bergama Asklepion tiyatrosunda antik bir ortamda yapıldı. Duygusal bir olaydı. **Suat, Işıl**, biz, **Ayşe Abla**, **Seniha**, hepimiz oradaydık. Sıcak bir Haziran günü kırmızı cüppeleri ve kepleriyle bir grup genç geleceğe umutla bakıyordu. Öğrencilerin çoğunluğu Amerikalı idi. Sanırım sadece **Cevat** Türk ve Amerikalı anne ve babadandı. Tek bariz duygu gözlerdeki ışık ve gururdu.

Cevat'tan birkaç gün sonra **JoAnne**'in mezuniyet töreni kolejin amfisinde yapıldı. Müzikle beraber öğrencilerin çifter çifter merdivenlerden aşağıya inmeye başladıkları an gözlerimden yaşlar akıyordu. Altı sene nasıl uçup gitmişti. Şimdi çocuğum benim yirmi yıl önce indiğim bu merdivenlerden iniyordu. Ne büyük onurdu bu!

İki büyük çocuğumuzun mezuniyet faslı bittikten sonra hepimiz için yeni bir dönem başlıyordu.

Cevat ve **JoAnne** bir yıl öncesinde bize Amerika'dan çocuk denecek yaşta ayrıldıkları için üniversite konusunda kararsız olduklarını söylemişlerdi. Ya burada kalacak ya da

Amerika'ya gideceklerdi. Amerika'da karar kılındı. Belki o yaşlarda Amerika'da üniversiteye gidip orada yaşamak istemeleri en doğal haklarıydı. **Cevat** daha küçük bir üniversite olan Springfield, **JoAnne** ise Boston Üniversitesi'ne müracaat etti ve ikisi de kabul edildiler.

On yedi-on sekiz yaşlarında olan çocuklarımızı yalnız gönderemedik. Onların okullarını görecek, yatakhanelerine bakacak, bir fikir edinecektik. Yaz tatili olduğu için **Deniz**'i de alarak Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait bir uçakla Amerika'ya gittik. Çocukları yerleştirdik.

John'un o zamanlar çok yaşlı olan anne ve babasını gördükten sonra **Mr.** ve **Mrs. Blake**'i evlerinde ziyaret ettik. **Mrs. Blake**'in babası **Mr. Goodsell** de onlarla kalıyordu. Evleri bakırları, halıları, çinileri, resimleri ile tıpkı bir Türk evi gibiydi. Hep birlikte çay içtikten sonra yemek odasına geçerken **Mrs. Blake** babasına;

"**Mr. Goodsell**, please escort **Mrs. Noonan** to the table" (**Mr. Goodsell**, **Bayan Noonan**'a sofraya kadar eşlik edin lütfen) deyince babası koluma girip beni masaya götürdü; gülüştük. **Mrs. Blake** hiç değişir miydi?

Bir gün **Miss Yarrow**'un emeklilik günlerini geçirdiği Walker House'a gittik. Bize odasını gösterdi. Bir etajerin üzerinde tuttuğu albüm beni çok etkiledi, duygulandım. Bu albüm Türkiye'de Talas, Tarsus, Üsküdar ve İzmir Amerikan Koleji'nde geçirdiği uzun yılların fotoğraflarıyla doluydu.

"Her gün albüm sayfalarını çevirerek sizlerden birisiyle birlikte oluyorum" demişti gözleri yaşararak. **Miss Yarrow**'un bende ayrı bir yeri vardı, favori hocalarımdandı. Hoca ve dost olmanın ötesinde halam ve teyzemmiş gibi severdim. İzmir'den ayrılışında kendisine hediye ettiğim bir çantanın içinde üç çocuğumuzun resmini taşır, yanından ayırmazdı.

Miss Yarrow bir gece **Noonan Ailesi**'ni Walker House'da yemeğe davet etti. Burada yaşayan emekli öğretmenler dünyanın her yerinde bulunmuş değerli eğitmenlerdi. Bir tanesi İzmir'de bir süre müdürlük yapan **Fred Shepard**'ın 90 küsur yaşındaki halası idi. Bu hanım Japonya'da yıllarca öğretmenlik yapmıştı, emeklilik günlerini burada geçiriyordu. Daha niceleri, niceleri!..

Anlatılanlara göre Walker House'ın her işini burada yaşayan sakinleri yapıyordu. Öyle bir iş bölümü vardı ki inanılmazdı. Müthiş bir yardımlaşma görülüyordu.

Orada olduğumuz gece yemekten sonra **John**'un Türkiye hakkında bir konuşma yapması istendi. Türkiye o günlerde Kıbrıs'a asker çıkartmıştı. Bütün huzurevi sakinleri bir salona toplandı, hepsi kulak kesildi, can kulağı ile dinlediler. Konuşmanın sonunda öyle sorular sordular ki hepimiz şaşkınlık içinde kaldık. Bu yaşlardaki insanların böylesine uyanık olup dünyayı takip edebilmesi ve bilgili olması olağan dışıydı. Unutulmaz bir gece yaşamıştık!

Boston'da yirmi gün kadar kaldık. **Cevat**'ın okulu büyük bir bahçe içinde modern binalarla dolu bir okuldu. **JoAnne**'inki ise bir şehirdi sanki. Bir bölümü Boston'da, diğer bölümü Charles nehrinin öbür yanındaydı. Küçük **JoAnne** burada kaybolacak diye düşünmüştüm. Çocuklardan ayrılma vakti yaklaştıkça hüzünleniyorduk. Türkiye'ye uçacağımız gün ailenin yanı sıra uğurlamaya gelen **Mr. Blake** ve **Miss Yarrow**'u görünce gözlerimden yaşlar boşaldı.

JoAnne sık sık **Miss Yarrow**'u görmeye gitti, **Miss Yarrow** da onu torunu bildi...

Bu benim Amerika'ya son gidişim oldu.

MAVİ YOLCULUK

Babam Bodrum civarında yakın yerlere balığa gittiği zamanlar içim titrerdi. Ben de gitmek isterdim. Fakat babam bizim hem küçük olmamızdan hem de hasta olacağımızdan korktuğu için bizi yanına almazdı. **Sina Ağabeyim**'in bizde olduğu bir gün galiba benim yalvarmalarıma dayanamadı, ikimizi kayığa aldı. O zamanlar sekiz yaşlarında falan olmalıyım. Tek yelkenli küçük bir kayığa bindik. İki tayfa ve babamla birlikte beş kişiydik. Bu küçük kayıkla Karaada'nın arkasındaki Poyraz limanında balık avlayacaklardı. Rüzgâr olmadığı için kürek çekerek yavaş yavaş gidiyorduk. Başımda şapka olmasına rağmen güneş sıcaktı, galiba biraz da deniz tutmuştu. Annem babama bunu düşünerek leblebi vermişti. Birkaç tane yedim. Babam ve **Sina** bu halime üzüldüler. Karaada'yı dönünce deniz dümdüz oldu; kıyıya çıktık. **Sina** ile masmavi yemyeşil denize girdik. Hiçbir şeyim kalmadı. Babamlar o gün epey kırmızı balık –isminin barbunya olduğunu sonradan öğrendim– bir de lahos tutmuşlar. Akşama doğru Bodrum'a indik fakat ben pişmiş küçük karidese dönmüştüm. Annem beni öyle görünce her tarafıma yoğurt sürdü, rahatladım.

Bu benim MAVİ YOLCULUK'a attığım ilk adımdı belki de... Yıllar içinde hep hayalimde bir gün Mavi Yolcuğa çıkarsam babamın da o yolculukta olması düşüncesi vardı. Şanslıydım, öyle de oldu!

Azra Erhat'ın 1979 yılında kültür dizisi kapsamında yazdığı, ***Mavi Yolculuk / Karya'dan Pamfilya'ya*** isimli kitabıyla Türk okuru bu yolculuğun felsefesini, anlamını öğrendi ve benimsedi. Babamın kitaplarından bu yöreye aşina olan herkes burasını daha çok merak etmeye başladı. **Azra Abla**'nın kitabı zamanın en çok okunan kitaplarından biri oldu ve Mavi Yolculuklar çığ gibi çoğaldı. Kitabın 1984'teki ikinci baskısından sonra 2005'te de, ölümünden sonra üçüncü baskısı yapıldı.

Azra Erhat kitapta, *"Bodrum **Halikarnas Balıkçısı** ile yaşayışa uyanmıştır. Gökova bükleri, adalarıyla, dağları burunlarıyla, orfozu, skarosu, ulahosu, turnası, binbir çeşit balığıyla **Halikarnas Balıkçısı** var olduğu için vardır. Bu varlıksa dünyada tek gerçek varlıktır. **Balıkçı** engin düşüncesiyle bu varlıkların hepsini kavramış ve kültüre açmıştır. O Türkiye'de az adamın yaptığı bu büyük işi gerçekleştirdiği içindir ki biz yirmi kişilik bir grup Kuşadası'ndan Gökova'ya açıldık..."* der. (**Azra Erhat**, ***Mavi Yolculuk***, Can Yayınları, 2005, sayfa 18)

İşte bu 1962'deki yolculuğun yirmi yolcusundan biri de bendim. Başta babam, ailemden **Sina**, kardeşim **Suat** ve nişanlısı **Işıl**, **Füreya Abla**, bir de benim yedi yaşındaki oğlum, dedesinin **Cevadiko**'su vardı. **Cevat** bu yolculuktaki tek çocuktu ve hepimizin göz bebeğiydi. Yolcuların yedisi kadın, on üçü erkekti. Erkeklerden hatırladıklarım **Sabahattin Eyüboğlu, Sabahattin Batur, Ziya Şav, Güngör Dilmen, Cevat Çapan, Sina, Suat Kabaağaçlı, Cevat, Vedat** ve **Özcan**'dı. Biz kadınlar yedi kişiydik; **Azra Erhat, Füreya Koral, Leyla, Perihan, Işıl, İsmet.**

Aylar öncesinden yolculuğa katılacaklara bir sirküler gönderilmiş, isteyenlerin teknede, güvertede yatma arzularını gidermek üzere uyku tulumları, sünger yataklar getirmeleri önerilmişti. Ayrıca tabii fotoğraf makineleri ve şahsi eşyalar. Hepimiz hazırlıklı gelmiştik.

İzmir'den Kuşadası'na götürecek büyükçe bir minibüs kiralandı. Minibüste yolcuların yanı sıra bavullar, şişme yataklar, yolculuk için gereken kumanyanın (yiyecek-içecek) bir kısmı, balık avı için tükekler, babamın hazırlattığı paraketa ve misinaların dizildiği sepetler eklenince arabada kendimize zor yer bulduk. Fakat hiç kimse durumdan şikâyetçi değildi. Bilakis atılacağımız "maceraya" benliğimizle gönül vermiştik, hepimiz mutluyduk.

10 Ağustos Perşembe günü öğleyin Kuşadası'na doğru yola çıktık. Kuşadası'nda **Samim Kocagöz** bu yolculuk için **Haşmet Akdoğan**'ın kırk tonluk "MACERA" isimli teknesini kiralamıştı. MACERA'yı limanda bağlı bizi bekliyor görünce hepimiz şaşırdık; uzunca bir gövdesi vardı. Biraz boyasız olduğu için eski görünümü veriyordu fakat beklediğimizden büyüktü. Hemen teknemize atladık, onu keşfetmeye başladık. Güvertenin sol yanında iki küçük bölüm vardı. Bunların biri mutfak, diğeri yüznumara idi. **Eyuboğlu** iki balık resmi çizdi. Birinin üzerine "gelir" yazıp mutfağın kapısına, diğerinin üzerine "gider" yazıp yüznumaranın kapısına yapıştırdı, bizi güldürdü. Mutfak bölümü iki kişinin zor sığacağı bir yerdi. Tuvalet keza, bir kişi zorlanarak giriyordu ve de boyu uzunsa işi zordu. Yolculardan uzun boylular, "Keşke bu tuvaletin tavanını delebilsek de kafamız yukarıdan çıksa" diye espri yapıyorlardı.

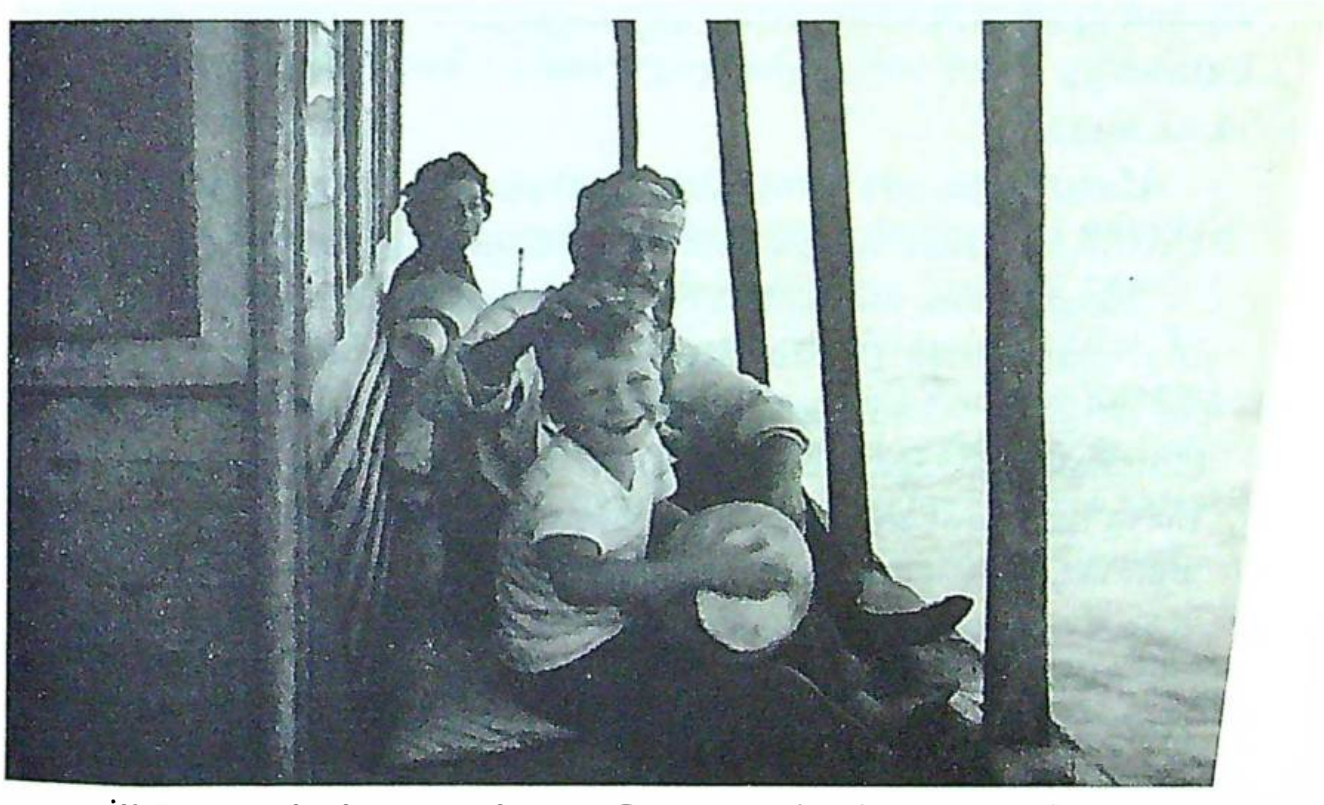
Mutfağın hemen dışında, içinde su bulunan musluklu bir teneke vardı. Eller, yüzler ve bulaşık burada yıkanacaktı.

Kumanyanın bozulmayacak olan büyük bölümü ambara indirildi. Orada dört ranzada Gökova'nın çiyinden korkan erkeler kalacaktı. Ambarda kalan bu dört genç, kendilerine "Ambargos" adını koydular. Daha cesur olan ve yıldızların altında uyumak isteyenler uyku tulumlarıyla güvertede yatacaktı.

Güvertede ayrıca büyük bir kamara vardı. Burası hanımların yatak odası oldu; aynı zamanda salon olarak da kullanılacaktı. Hanımlar bölümünün biraz mahremiyeti olmalıydı. Kamaranın bir yanından öbür yanına büyük bir çarşaf asarak bunu hallettik. Kaptan köşkünün üzerindeki güverte çok lüks bir dinlenme ve güneşlenme alanı oldu. Üzerinde teknenin direklerine bağlanmış tente vardı. Yani isteyen gölgede yatıyor, kitabını okuyor dinleniyordu. Ayrıca güverteye serpiştirilmiş koltuklar vardı. Teknedeki başka bir bölümün üzerini kapatan on santim kalınlığındaki tahta kapağı yemek masası olarak

kullanacaktık. Kaptanımız Trabzonlu **İsmail Kaptan**'dı, tesadüfen makinistin adı da **İsmail**'di. MACERA'nın kayığı olmadığı için bir de kayık kiralanmıştı. O kayığa avlanma malzemeleri, sepet ve ağlar yerleştirilmişti. Bu kayığın sahibi **Ali Rıza Reis** ve oğlu **Mustafa** bizimle gelecek, diğer gemi mürettebatına yardımcı olacaklardı. Başka da tayfamız yoktu.

Mustafa on beş yaşlarında, kara kuru ama çevik mi çevik bir çocuktu. Direklerde bir ip mi koptu, **Mustafa** ânında maymun gibi direğe tırmanıyor, ipi bağlıyordu. Meğerse **Mustafa** bulaşık yıkamakta falan yardımcı olacağına söz vermiş. O nedenle başka tayfa alınmamış. Ama **Mustafa**'yı bulaşık işlerinde bulursan bul. Yok oluyordu ortadan, ta ki o sevmediği iş bitene kadar. O da bir çocuk sonuçta, bir bakıyorduk, kendi boyundan büyük dümbeleğini-darbukasını almış, küçük **Cevat**'la (üç **Cevat** vardı gezide; **Cevat Şakir, Cevat Çapan** ve **Cevat Noonan**) bir köşede dümbeleği patlatırcasına, "Mustafaaa ya Mustafaaa" diye avazları çıkıncaya kadar şarkı söylüyorlar.

İlk Mavi Yolculuğumuzda, MACERA isimli teknede **Paluko, Mustafa Esin** ve en küçük **Cevat**, Ağustos 1962.

"**Mustafa** bak yapılacak bir sürü iş var" dediğimizde, "Şimdi ablacığım, hemen ablacığım" diyor, gene kayboluyordu. Bulursan bul artık onu. Biz de ümidimizi kesip kendimiz işe girişiyorduk. En severek yaptığı iş, denizden kova kova su çekip güverteyi yıkamaktı, buna da şükrediyorduk. Gemide en zor iş bulaşık yıkamaktı. Evde bu işi severek yapsam da burada bana sıra geldiği zaman ödüm kopuyordu. Sen yıkıyorsun, çalkalamak için biri su dökerken birden bir rüzgâr çıkıyor, bulaşık mı yıkıyorsun, kendin deterjanlı sularla banyo mu yapıyorsun belli değil. Hele biraz titizsen ve denize girmekten başka banyo olanağın yoksa yandın.

Ah **Mustafa** ya **Mustafa**! Beni kaç yıl gerilere götürdün. Koca adam olmuşsundur. Neredesin kimbilir!

Tabii bir de hepimizin gururu fahri kaptanlarımız vardı. Bunlar sevgili **Sabahattin Eyüboğlu, Halikarnas Balıkçımız** ve onun Bodrumlu denizci dostu **Paluko** lakaplı **Mustafa Esin**'di. **Paluko** bir metre boyunda, alt bölümü cam olan silindirimsi aynasıyla denizin dibini tarar, pina ve ahtapot avlardı. **Paluko**'yu mavi yolcuların çoğu tanır, sever; onsuz yolculuk eksik kalırdı.

Hazırlıklarımız tamamlandı, akşam saatlerinde teknemiz MACERA, Bodrum'a gitmek üzere denize açıldı. AGANTA!

İlk gecemiz hakikaten bir macera oldu. Kuşadası'nın dışına çıkmamızla Darboğaz denen bölümde "solugan" denen ölü dalgalar tekneyi adamakıllı sarsmaya başladı. Güvertedeki her şey bir sağa bir sola gidip geliyordu. Yolcular da savrulmaya başlayınca yatıp uyumaya karar verdik. Fakat uyumak ne mümkün. Dalgalar tekneyi ceviz kabuğu gibi sallayıp duruyor. Çoğumuzun içi dışına çıktı. Benim yanımda yatan **Cevat** da fena sarsılmıştı. Sisam Adası yakınından geçerken teknenin çıkardığı gıcırtılı sesler insanı ürkütüyordu. Birdenbire güvertede koşuşmalar, sesler duyuldu. Teknemize bağlı kayık su al-

mış, içinde ne varsa denize dökülmüştü. Bizim küçük **Mustafa** orada büyüklüğünü, çevikliğini gösterdi. Kayığa atladığı gibi kovayla kayıkta biriken suları boşaltıyor, bir yandan da denizde yüzen ağları toparlamaya çalışıyordu. Bu arada sandalın demiri Macera'nın altına girmiş "güm güm" gemiye çarpıyordu. Olan bitenle ilgilenen tüm mürettebat dümeni bırakıp, gemiyi başı boş bırakmıştı.

Birdenbire **Balıkçı** minare gibi dikildi, "Yahu dümen bırakılır mı? Dümene baksanız ya! Çoluk çocuk var, olur iş mi bu, aaa!" diye çıkıştı. Sesi gök gürültüsüne benziyor, kolları yel değirmeni gibi dönüyordu. Derken dümene biri gelmiş olacak ki bağırması bir perde alçaldı. Direğe tutunmuş, sallana sallana söyleniyordu. "Bir şey değil, alabora oluruz. Dümen bırakmaya gelmez. Na açıldık işte! Neredeyiz Allah bilir, deniz şaka götürmez" diyordu **Balıkçı**.

Korkunç geceden sonra ortalık yavaş yavaş ağarmaya başladığı zaman fırtına nispeten durmuştu, yolcular birbirlerine herkesin durumunun nasıl olduğunu soruyorlardı.

"**Vedat** nerede?"

"Kamarada."

"**İsmet** nasıl?"

"İyi, istifra etmiş biraz, şimdi kamarada çocukla uyuyor."

Bu arada kamaranın üzerindeki güvertede şişme yatağında yatan yolculardan **Ziya Şav** başında beyaz ponponlu kırmızı beresiyle, zar zor sallanarak aşağıya indi. **Sina** ve **Suat** da **Ziya Şav** ile yan yana yatmışlardı. Çocuklar, **Ziya Şav**'ın üzerinde yattığı şişme yatakla birlikte denize uçmak üzere olduğu anda onu kurtarmışlardı. Bunu espriyle bize anlatıyordu kendisi.

"Mahvoldum be ağabey, kahrolsun bu şişme şilteler, yelken mübarek yelken! Oğulların olmasa, beni yakalamasa uçacaktım" diyordu babama.

İlk gecemizdeki bu badireden sonra yavaş yavaş toparlandık. Yolculuğun sevinci, heyecanı geri geldi. Tanyeri ağarırken bembeyaz-masmavi Bodrum'a vardık. Rıhtımda bizi, babama olan sevgisinden ötürü, yaptırdığı motoruna **Halikarnas Balıkçısı** adını veren çocukluğumuzun yan komşusu **İbrahim Kaptan** (**Deli İbrahim**) karşıladı. Ardından Bodrum kaptanlarının yaz kış giydiği fanilemsi yün kazağı içinde **Paluko** gözüktü. Akşama doğru **Füreya Abla** da İzmir'den gelince Gökova'ya çıkacak ekip tamamlandı.

"Haydi Bismillah... Rastgele!.." diyerek denize açıldık. İlk durağımız Karaada idi. Karaada benim için diğerlerinden farklıydı; çocukluğumdan bahsettiğim bölümde Karaada'yı uzun uzun anlatmıştım. Burada benim çocukluğumun izleri vardı. Annem, babam, **Aliye, Suat**'la geçirdiğimiz günler, geceler ve uzun bir anı zinciri. Karaada'da kükürtlü suları ile meşhur ta dipten kıyıya gelen uzun bir mağara vardı. İçeriden devamlı akan ılık sular, alçak bir duvar üzerinden denize ulaşır. Mavi yolcular bu mağarada çocuklar gibiydik. Kükürtlü sular gözlere şifa olduğu için suyun içinde gözlerimizi açıp kapattık. Bazı arkadaşlar ellerindeki el fenerleri ile daha karanlık iç bölümlere yüzdü; bazılarıysa ellerindeki tek şampuan olan tül şampuanı ile saçlarını yıkadılar. Şarkılar söylendi. Herkes dinlenmiş, temizlenmişti. Bir rehavet içinde teknemize döndük.

İşte Gökova! Babamın 'COVA' dediği Gökova'dayız artık! Denizin ve kıyıların renkleri; koyu lacivert, yeşil, zümrüt yeşili, mor ve **Homer**'in dediği gibi şarap rengi. Deniz gözlere inanılmaz bir renk cümbüşü sunuyor. Herkes güzelliklerden büyülenmiş. Orak burnunu döndükten sonra **Suat** ve **Sina** balık tutmak üzere motoru yavaşlattı ve sırtıları attılar, küçük bir sinagrit yakalandı. Fakat sırtıların biri dipte bir yere takıldı. **Sina** sırtıyı kurtarmak için dizinin etrafına sarmış, hareket eder etmez misina bacağını dizi boyunca kesmişti. Tekneye

kan içinde döndü. Balık çıkmadığına değil, **Sina**'nın yaralanmasına üzüldük.

Çökertme, duraklarımızdan biri idi. Babamın bir hikâyesine konu olan **Çakır Ayşe** bu köyde yaşardı. Buraya yolcular daha çok **Çakır Ayşe**'yi görmek, tanımak, onunla muhabbet etmek için gelirlerdi. Bazen de taze süt, yumurta, kekik, nane almak için. Biz maalesef **Çakır Ayşe**'yi göremedik; Bodrum'da mahkemesi varmış, oraya gitmişti.

Çökertme'den sonra Çakal büküne uğradık. Sandalla hepimiz parti parti kıyıya çıktık. Bu koyda piknik yapmayı düşünüyorduk. **Suat** ve **Işıl** kuytu bir yer bulup ateş yaktı. Balıklarımızı pişirip afiyetle yiyecektik. Fakat müthiş bir soğuk çıktı, tekneden gelen ceketler, şallar, hatta battaniyeler esen rüzgârın içimize işlemesine mani olamadı. Durum böyle olunca tekneye dönmeye karar verdik. Sandala o kadar kalabalık binmişiz ki sandal kıyıda devrildi, ben de dahil birkaçımız denize düştük. **Cevat** ağlamaya başladı. Biz de sırılsıklam tekneye döndük.

Ertesi sabah neşemiz yerine gelmişti. Birkaç mil ötemizde bize doğru gelen üç yunus balığının dalıp çıkışlarını seyre koyulduk. Birden **Güngör Dilmen** (*Midas'ın Kulakları*'nın yazarı) denize atladı; yunuslara doğru yüzmeye başladı. Babam yunusların munis hayvanlar olduklarını söyledikten sonra **Heredot**'un yunuslarla ilgili bir masalını anlatmaya başladı.

Midilli Adası'nda yaşayan **Orion** isimli ozan kitara çalarak, dokunaklı ve duygulu sesiyle şarkılar söyleyerek herkesi büyülermiş. **Orion** ufkunu açmak için Midilli'den Korinthos'a gitmiş ve oranın yöneticisi **Periandros**'la arkadaş olmuş. Orada kendisini dinleyen herkesi hayran bırakmış ve sanatıyla çok para kazanmış. Daha sonra İtalya ve Sicilya'ya kadar uzanmış, böylelikle kazancına kazanç katmış. Fakat bu arada arkadaşı **Periandros**'u çok özlemiş ve Korinthos'a dönmek üzere

bir kaptanla anlaşmış. Kaptan ve etrafındakiler, **Orion**'un çok varlıklı olduğunu bildikleri için şeytanca bir plan yapıp, onu öldürüp paralarına el koymayı kafalarına koymuşlar.

Zavallı **Orion** başına gelecekleri bildiği için yegâne kurtulma çaresinin gemiden kendini atmak olduğuna inanmış. Son bir defa güverteye çıkarak kitarasını çalıp, şarkılarını söyledikten sonra denize atlamış. Müziğini dinleyen bir yunus **Orion**'u sırtına alarak onu Korinthos'a götürmüş.

Babam masalı anlatırken yunuslar görünmez olmuştu, **Güngör Dilmen** de Macera'ya doğru yüzüyordu. Babamı dinleyenler arasında o zaman yedi yaşında olan **Cevat, Güngör Dilmen**'i işaret ederek, "Dede neden onu almadılar?" diye sorunca herkes **Cevat**'ın hikâyeyi bu kadar dikkatle dinlemesine hayret etmişti.

Yolculuğumuz zorlukları olsa da heyecanla dolu devam ediyordu. Tenceremiz olmadığı için bir gaz tenekesinin içinde pişmiş mis gibi balık çorbası o kadar lezzetli idi ki kepçe kepçe yedik. Bir kısmımız çorbasını yoğurt kâsesinden, kimimiz içinde bulaşık yıkadığımız plastik çanağın içinden içtik. Ne olursa olsun çorbanın tadı damağımızda kaldı.

Gece yıldızların altında uzanarak şarkılar, türküler, ninniler, ilahiler söyledik. Gece heyecana gelip denize atlayan arkadaşların el kol, ayak hareketleriyle oluşan yakamozları seyrettik. Kabuklu karpuz dilimlerini ısırarak üstümüze sularını akıta akıta yedik. Koylardaki kahvaltılarımızda reçel ve meyvelerimizi arılarla paylaştık. Gökova'nın havası bizi acıktırınca kutu kutu pötibör bisküvilerini çayla götürdük.

Ha! Teknede her şey günlük güneşlik miydi? Değildi tabii. Her birimiz iyi niyetli, iyi huylu, kafası çalışan insanlardık ama 20 kişinin on gün, 25-30 metrelik bir teknede burun buruna olması kolay değildi. Arada bir yaşanan bazı çaresizliklerden kızgınlıklar, kırgınlıklar oluyordu. Mavi yolcular kendileriyle alay

edercesine esprilerle her şeyin üstesinden geliyordu. İçten yaklaşımlarla huzur ve sevgiyle yolculuğumuz devam ediyordu.

Gökova-Cova'nın en görkemli görüntüsü yüzlerce metre yükseklikteki Kıran Dağları'dır. Kıran Dağları Gereme'den sonra başlar, Gökova Körfezi'nin en uç noktasına kadar uzanır. Babamın Cova'da en sevdiği yer burasıdır. Bu dağlar bildiğimiz dağlardan değildir. Metrelerce uzanan ve metrelerce yükselen yalın bir uçurumdur. Kıran Dağları'nın tepelerini görmek için başınızı kaldırdığınız zaman gözleriniz kamaşır. Kıran dağları boyunca bazen koca kayaların doruklarındaki çatlaklardan fırlamış çam ağaçları ve çalılıkları görür, bu canlıların orada nasıl yaşadığına şaşarsınız.

Babam mavi yolcuların Kıran Dağları'nın denizin içindeki bölümlerinin masmavi zümrüt sulardaki görüntülerini seyretmeleri için teknenin kıyı kıyı gitmesini istiyordu. Bu haşmetli vahşi güzelliği içlerine sindirmeliydi tüm yolcular. Elindeki haritadan denizin derinliğini kontrol ediyor, **Paluko**'ya tekneyi yanaştırması için işaretler veriyordu. **Paluko** da kaptanı yönlendirmeye çalışıyordu. Fakat kaptan kıyıya yanaşmaktan korkuyordu. Bu durumda **Paluko** şaşırmış, ne yapacağını bilmiyordu. Bir ara babamın tepesi attı, kızdı, "Siz ne biçim denizcisiniz? Korkulacak yerde korkmaz, korkulmayacak yerde ödlek kesilirsiniz. Haydi vaz geçtim. Dönün doğru şehir adasına" deyip kestirdi.

Kıran Dağları'nın ardından Cova Körfezi'nin karşı kıyısında eski adı Cedrae, yeni adı Şehroğlu Adası olan adaya gittik. Yol olmadığı için çalı çırpı, dikenler arasından geçtik; ayaklarımıza kara sular indi. Cenubun ateş gibi sıcağında Gökova Körfezi'ne karşı tiyatronun zeytin ağaçlarının gölgelediği bölümünde oturduk; oturduğumuz yer muhteşemdi. Burada da tiradlar , şarkılar söyledik. Oradan soluğu Şehir Adası'ndaki plajda aldık. Güneşin altında kumsal pırıl pırıl parlıyordu;

bu sanki bildiğimiz kum değil de çok özel bir kum. Her bir kum tanesi yuvarlak ve beyazımsı; taze diri balık yumurtalarına benziyor sanki. Rivayete göre kum **Cleopatra**'nın burada yüzmesi için Mısır'dan özel olarak getirtilmiş. Babam, **Sina** ve ben attık kendimizi sıcak kumlara. Oradaki bir köylü bu kumun romatizmaya iyi geldiğini söyleyince kendimi kuma gömdüm, babam da ayaklarını. Arkamızdan gelen **Füreya Abla**, **Azra Erhat** da aynı şeyi yaptılar. Bütün ekip attı kendini kumlara ve denize. Bir cümbüş bir cümbüş! Bu plaja ve denize doyamadık. Ertesi sabah MACERA'yı plajın önüne demirledik. Bir daha bir daha yüzdük ve başka güzelliklere doğru hareket ettik.

Yavaş yavaş Gökova'nın büklerine giriyorduk. En büyük bük Dermen Bükü idi. Burada denize inmiş küçücük adacıklar, üzerlerinde çam ağaçları, ladin, mersin, defne; doğa çok cömertti bu büklerde.

Teknedeki tatlı su rezervi bitmek üzere olduğu için biraz tedirgindik. Ballısu denen yörede küçücük göletimsi bir su birikintisi imdadımıza yetişti. **Ziya Şav** arkadaşımız;

"Hangi Ballısu, içinde kurbağalar yüzüyor" dese de biz çaresiz tenekelerimizi doldurduk ve o su ile bulaşıklarımızı yıkadık. İçtik de; hiçbir şey olmadı.

Geceyi Tuzla'da geçirdik. Ertesi gün Datça yarımadasındaydık. Mersincik limanına demirledik. Mersincik koyunu dönünce bir adı Arşipel olan Adalar Denizi'ndeydik. Mersincik'ten Tekir Burnu'na döndük ve iki limanı olan Knidos'a vardık. Knidos meşhur heykeltıraş **Praksiteles**'in yaptığı ve Knidos'a hiç ulaşamamış olan Knidos Afroditi'nin heykelinin dikilmiş olması gereken yerdi. Birkaçımız harabeyi gezmeye karar verdi fakat maalesef burası tam anlamıyla bir harabeydi. Hiç kazı yapılmamış, birkaç boş tarla, üzeri örtülü bir kuyu, bir-iki pamuk tarlası, birkaç parça çanak çömlek.

Her taraf dağ, taş, toprak; üzüntü içinde, ayaklarımız dikenlerden çizik çizik geri döndük. Knidos'dan aklımda kalan yüksek bir yerden gördüğüm muhteşem manzaralı iki limandı.

Bodrum'un sıcaktan cayır cayır yandığı bir günde biz Bodrum'a vardık. Eşim **John** ve **Kuki**'miz bizi karşılamak için Bodrum'a gelmişlerdi. Püfür püfür Gökova rüzgârına alışkın biz bu sıcaktan kurtulmak için Akbük'e gitmeye karar verdik. **John** ve **Kuki** de bizimle geleceklerdi. Yola çıkmamızdan kısa bir süre sonra bir rüzgâr çıktı. Denizde dalgalar, sarsıntı, alışkın olan bizlere dokunmadı fakat **John** ile **Kuki**'yi deniz fena tutmuştu. Akbük dümdüz bir koydu. Babam,

"Yaradılış burada ishale uğramış" deyince herkes katıla katıla güldü.

On günlük yolculuğumuz sona ermişti. Hepimiz sarhoş gibiydik ama capcanlı ve dingin! İçimizde sevinç ve üzüntü çatışıyor. Böyle bir yolculuk aynı dostlarla yaşamda sadece bir defa yapılabilecek unutulmaz bir macera idi.

Azra Erhat, ***Mavi Yolculuk/ Karya'dan Pamfilya'ya*** adlı kitabı ile bu yolculuğu ebedileştirdi. Türk edebiyatında da yerini aldı ***Mavi Yolculuk***.

Günümüzde Mavi Yolculuklar gırla; durdurabilirsen durdur...

Oysa bir başkaydı bizim MAVİ YOLCULUĞUMUZ.

Azra Erhat'ın dediği gibi:

"Mavi Yolculuk bitmemişti.

Mavi Yolculuk bitmeyecekti.

On yedi Mavi Yolcu, On yedi Mavi dost olmuştu."

Giden Mavi Yolculara Selam!

Kalanlara MERHABA!

VER ELİNİ MAVİ YOLCULUK! YIL 1988

Mavi Yolculuk konusunda kendimi çok şanslı addedenlerdenim. Nedeni ise 1946 yılında babamın yedi arkadaşıyla çıktığı ilk Mavi Yolculukta Kuşadası'ndan Bodrum'a kadar aynı teknede olmak bile bizim için bir ayrıcalıktı. Ardından yukarda uzun bir bölüm ayırarak anlattığım, **Azra Erhat**'ın ***Mavi Yolculuk*** adlı kitabıyla bir fenomen olan yolculuğa katıldım.

Şimdi de yine bir Mavi Yolculuk hikâyesi...

Kuzenim **Şirin Devrim Trainer, Bob** ile evlendikten sonra Amerika'da yaşamaya başladı. Fakat ülkesini çok özlediği için her yıl İstanbul'a gelir, aileyle beraber olur; uzun tatiller yapardı. Bu gelişlerinden birinde Bodrum'dan rahat, biraz da lüks bir tekne kiralayıp Mavi Yolculuğa çıkmaya karar verdiler. Bu yolculuğu sevdikleri ile de paylaşmak istedikleri için **Füreya Abla** ile beni de davet ettiler. Yani üç kuzen ilk defa birarada yolculuk yapacaktık. Bizlerin yanı sıra **Şirin**'in Robert Kolej'den arkadaşları, zamanının en iyi çocuk doktorlarından **Olcay** ve eşi **Ali Neyzi** de bizimle olacaktı. Bu yolculuğu o günlerde tuttuğum notlardan aktarıyorum.

9 Temmuz 1988, Cumartesi

İstanbul yolcuları bizim Bodrum'daki evimize geldiler. Bodrum cehennem gibi sıcak. **Şirin** ve **Olcay** buna alışkın değiller. Soyundular, kendilerini bir yerlere attılar. **Bob** ve **Ali Neyzi** limana gidip YENİ RAKI isimli tekneyi Akçebük koyundaki Günel Kamping'deki iskeleye yanaştırdılar. Hepimiz teknede yerimizi aldıktan sonra yolculuğumuz başladı. Rotamız Gökova değil, Marmaris'e doğru yol alıyoruz. İlk uğrak yerimiz Knidos, orada yemek yiyeceğiz. Kaptan ve ikinci kaptanımız yanı sıra **Gültekin** isimli bir tayfamız var, tekneye bağlı botu o kullanıyor. Yıllar önce geçirdiğim kulak ameliyatından sonra bana yüzmek yasak. Bodrum'da denizin dibindeki bir evde büyüyen ben, suyu görünce dayanabilir miyim?

Yıllardır kıyıdan giriyor, başımı batırmadan suyun içinde kalıyorum. Tekneden bunu yapamadığım için **Gültekin**'e tembihlendi, beni sahile götürüyor oradan giriyorum, sonra da geri getiriyor. **Gültekin**'in bu servisi şaka konusu oldu.

"Your boyfriend is waiting for you" (Erkek arkadaşın bekliyor) diye bana takılıyorlardı.

Füreya Abla'yı da alıp sahile gittik. İlk deniz banyomuzu yaptık, rahatladık. Geceyi Palamut bükünde geçirdik. Küçücük limanda yan yana tekneler, yatlar dizilmiş. Sahilde şirin bir kahvede çay içtik, gazetelerimizi aldık. Açıkhava sergisini gezdik.

10 Temmuz Pazar

Balıkaşıran'dayız. Denizin renklerini nasıl tanımlasam, zümrüt yeşili, koyu mavi, akuamarin, turkuaz arasında değişiyor. Karşı yakada Orman Bakanlığı'nın kamp yeri var. Balıkaşıran'da çam ağaçlarının yarısı denizin içinde. İç içe koylar fiyord gibi göz alabildiğine uzanıyor. Akşamın son ışıklarında getirdiğim fotoğraflara bakarken birden bir rüzgâr çıktı. Fotoğrafları aldı denize uçurdu. **Bob** her zamanki centilmenliği ile hemen denize atladı. Başka kopyası olmayan fotoğrafları teker teker topladı. Akşam aç balıkları besledik. Cennetten bir köşeydi burası.

11 Temmuz Pazartesi

Bozburun'dayız, minicik bir kasaba. Kuşadası Kaş arası bir liman. Rıhtıma bağlandık fakat kötü demirledik. Zincir çıpa birbirine karıştı. Zor kurtardık. Kaptanla liman müdürü neredeyse kapışacaktı.

12 Temmuz Salı

Sabah 9.00 civarında Bozburun'dan ayrıldık. En korktuğum yol burasıydı. Çok dalgalı bir bölüm olduğunu söylemiş-

lerdi. Burnu epey açıktan aldığımız için tekne sallandı. **Bob** ve **Ali Neyzi** ön güvertede serpintiden adamakıllı ıslandı. Rüzgârdan masalar devrildi. **Olcay**, **Füreya Abla**, **Şirin**, ben kapalı bölüme sığındık. Hava da birdenbire değişti, buz gibi olduk. Ceketlerimiz bile ısıtamadı. Bu yakıcı Temmuz günlerinde üşümek güzelmiş. Bu keşmekeşte üç Yunan feribotuna rastladık. Karşımızda Rodos Adası vardı. O gece Bozukkale'ye sığındık. Bozukkale tepede dikdörtgen bir kale. Serçe limanında geceleyeceğiz. Bodrum müzesinde sergilenen cam batıklarının yeri burası.

Öğleden sonra 16.30 civarında Serçe limanına geldik. Teknemiz YENİ RAKI'yı denizin üzerindeki kocaman çamın gövdesine bağladık. Gece yıldızlar kümeler halinde birbirine yakın ve pırıl pırıldı.

14 Temmuz Perşembe

İnceburun kayalık bir kıyı şeridi. Kayaların gölgesi denize vuruyor. **Olcay** denize girerken merdivenden kaydı. Allahtan ayağına bir şey olmadı. Teknemizdeki kahvaltıdan sonra hareket ettik. Kumlubükü'ndeyiz; burada da dağlar iç içe, çam denizin içine uzanmış. Karşımızda Amos var. Gece kabin sıcaktı, uyuyamadım. Bugün bende ve **Şirin**'de bir yorgunluk var. **Füreya Abla** bizi yerimizden kaldıramadı. Sabah denize girmek iyi geldi. Ağustos böcekleri sabahtan kıyamet koparıyor. Önümüzdeki burunun arkası Turunç. Demirlediğimiz yerden Marmaris görünüyor. Marmaris, **Füreya Abla** ile benim son durağımız. İkimiz orada ineceğiz. Başka bir kuzenimiz, **Erdem** ve eşi **Gökşen**, **Şirin**'in başka bir arkadaşı, gezinin Gökova bölümüne katılacak.

Teknede geçirdiğimiz altı gün içinde tek bir aile olmuştuk adeta. Ben **Bob**'u daha iyi tanıdım. Düşünceli, kibar halini çok sevdim. Bugün de aynı duyguları yaşıyorum. **Ali Neyzi** al-

1988'deki Mavi Yolculuk'ta üç kuzen birarada;
Şirin Devrim, Füreya Koral ve ben.

çak gönüllü, sakin, gözleriyle gülen insan, eşi **Olcay** ciddi görünümlü, disiplinli, işini iyi bilen, tanıdıkça sevilen bir insandı. **Şirin** her zamanki yaşayan, canlı, heyecanlı **Şirinaki.** Bize Hamlet'ten, Hırçın Kız'dan ne tiradlar sundu. Bu özel gösteriler belleklere yerleşti. Zor vedalaştık, ayrıldık birbirimizden. Ben Bodrum'a, **Füreya Abla** İstanbul'a döndük.

Şirin ve **Bob** yeni misafirleriyle Gökova Körfezi'ne açıldılar. Bir hafta sonra da gezi Bodrum'da noktalandı. O sabah hep beraber Bodrum'daki evimize geldiler. Terasta denize karşı güzel bir kahvaltı yaptık. Yıllardır görmediğim **Erdem** ve **Gökçen**'i de bir kez daha gördüm.

ŞİRİN VE BOB İLE
BİR MAVİ YOLCULUK BIR DAHA...

1988 yılından uzun zaman sonra **Şirin** ve **Bob** Bodrum'da ayarladıkları ikinci tekne gezisine beni bir kez daha dahil ettiler. Bu defa rota Gökova idi. Gezide **Ahmet Emin** ve **Rezan Yalman**'ın oğlu **Tunç** ve de **Şirin**'in, adını hatırlayamadığım; İngiliz tiyatrocu arkadaşı vardı. Bu defaki teknemiz, YENİ RAKI'dan daha yeni ve lüks olan **Can Kaptan**'ın "ÜLKÜM" isimli yatıydı. **Can Kaptan** başında bandanası, Bodrum'un iyi tanıdığı örnek bir kaptandı. Rahat etmemiz için elinden gelen her şeyi yaptı.

Tunç tüm ailenin bir ferdi gibiydi. Kendisi de candan, sıcak, sevecen, çağdaş bir kişiliğe sahip bir gençti. **Şirin**'le hep atıştıkları halde birbirlerini çok severlerdi. Kardeş gibi kaynaştık.

İngiliz hanım denize şapkasız girmezdi. **Şirin** ve ben denizde yüzdükten sonra duş kabinini peş peşe birlikte kullandığımız zaman yerler göl haline gelirdi. Bizim arkamızdan o girerse, "You girls flooded the loo" (Orasını göle çevirdiniz) der bize kızardı.

Biz Gökova'nın bozulmamış, bakir zamanlarını birlikte gördük, şanslıydık. Beraber olmanın sıcaklığı yüreklerde, koy koy gezip denize girmeler, koydaki doğal suda çamaşır yıkamalar, günlük ağaçlarının kokuları içinde kekik, nane, yabani semizotu toplamalar, yemeğe doyamadığımız balık, et yemekleri, gezici balıkçı kayıklarından aldığımız karidesler, balıklar, scrabble, briç oyunları, tartışmalar, çekişmeler, söylediğimiz şarkılar, okuduğumuz şiirler, **Şirin**'den özel şovlar, dinlenmelerimiz, demlenmelerimiz unutulur mu?

Unutulmaz. Ne günlerdi o günler!

Merhaba Mavi Yolculuklar!

Merhaba ÜLKÜM, Merhaba **Can Kaptan**!

Merhaba **Olcay, Ali Neyzi**!

Merhaba **Tunç Yalman**!

Merhaba **Füreya Abla**!

Merhaba **Bob** ve **Şirin**!

Beni iki defa dahil ettiniz yaşamınıza, ikinize de minnettarım!

Seviyorum sizi!

BABAMIN AİLESİ

BABAANNEM

Babaannem Giritlidir, dedem onu Girit'te görmüş beğenmiş, çok genç yaşta evlenmişler. Babam da Girit doğumludur. Ailenin sanatçı ruhu babaannemden geliyor olmalı, babaannem resim yapıyormuş. Onun yaptığı bir beyaz örtüyü hatırlıyorum; yorgan örtüsü olarak kullanılan bu beyaz örtünün üzerinde siyah hurma dalları vardı.

Daha önce belirttiğim gibi ben Büyükada'da doğuyorum. Babam ailesiyle tanıştırmak için annemi Büyükada'daki köşke getiriyor ve hatta sürgün cezasının bittiğini de burada öğreniyor.

Füreya'nın dediği gibi, **Füreya Şakir Paşa**'nın Büyükada'da doğan ilk torunu oluyor, bense son torunu. Ben doğduktan sonra Bodrum'a dönünceye kadar bütün aile benimle ilgileniyor.

Oysa ben doğduğumda babam duygusal açıdan bana bağlanmak istemiyor. Yitirmenin korkusu var içinde... Önceki iki evliliğinden olan çocuklarını yitirmenin acısını bir de benden çekmek istemiyor, uzak duruyor.

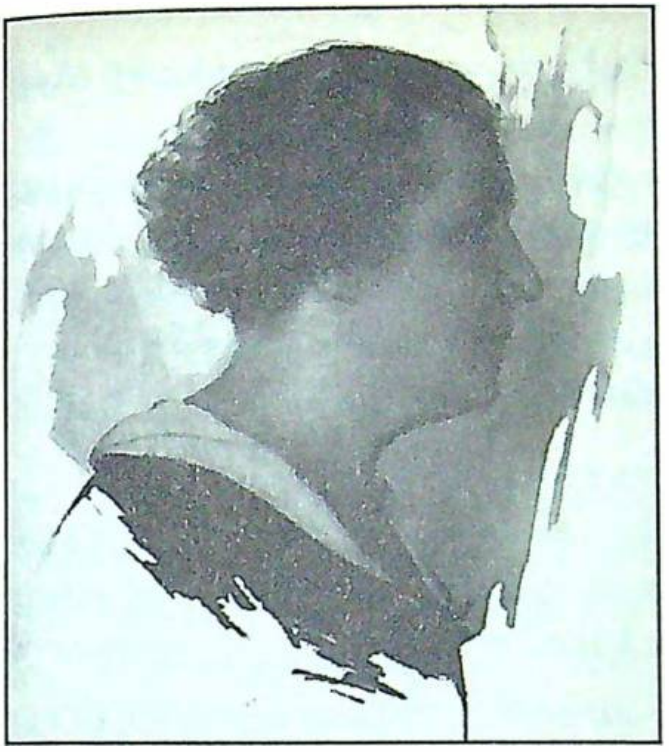
Babaannem, onun da adının **İsmet** olduğundan olmalı, beni;

"İsmetula, zambetula, metikokini, pleksula!"* diye bağrına basıyor.

Yüzümü gül suyuyla yıkıyor. Pek tabii bunları yıllar sonra babam bana anlatıyor.

Ben 20 günlükken vapurla İstanbul'dan Bodrum'a gelmişiz; kimbilir o devirde kaç günde gelinirmiş? Gene anlatılanlara gö-

*) Medikokini: kırmızı; Pleksula: örgülü saçlı kız; Zambetula: Kitap Fuarında bir konuşmamda Giritli bir bey Zambetula'nın anlamını bilip bilmediğimi sordu, ben de bilmediğimi söyledim. "Güzel kadın, güzel insan" demek olduğunu araştırdıktan sonra öğrendiğini belirtti.

Babaannem (**Halikarnas Balıkçısı**'nın annesi) **Sare İsmet Hanım**

re beni içinde taşıdıkları süslü bir bebek sepeti varmış. Ben kâh masa üstünde, kâh kamarada ilk yolculuğumu yapmışım.

İstanbul'a ikinci gidişim tam yedi yıl sonra oluyor. Annesine çok düşkün olan babama, annesinin hasta olduğunu bildiren bir telgraf gelir gelmez babam beni de yanına alıyor, vapurla İstanbul'a gidiyoruz. Babam eline doğduğum babaannemin beni görmesini, benim de onu tanımamı istiyor. (Ailemi ilk defa tanıdığım yolculuk bu.)

Çocukluğumdan beri sık sık nezle olurum. Bu nezlelerin sonucunda da kulağımda bir rahatsızlık belirdi; bademciklerim kısa aralıklarla şişer, hastalanırdım. Yıllar sonra ameliyat oldum ama kulağım etkilendi.

İstanbul'a vardığımızda ben yine hastayım. Bizi iskelede babamın **Mithat** dayısı karşıladı. Babaannem hastanede olduğu için babam doğru hastaneye gitti; ben ise dayımla Büyükada'ya köşke gittim. **Aliye Halam**;

"Ağabey, annem bu haliyle bir de nezle kapmasın. **İsmet** birkaç gün adada kalsın, nezlesi geçince alır getiririz" diye ıs-

rar eder, beni de diğer çocuklarla birlikte eve bırakırlar. (Ayşe Kulin, *Füreya*, sayfa 285)

Sare İsmet Hanım'a kendi adını taşıyan küçük torununu bir kez daha görmek nasip olmamıştı; yattığı hastane odasında, sevgili oğlunun kolları arasında son nefesini verdi.

ŞAKİR PAŞA KÖŞKÜ

Büyükada'da iskeleden sonra yol ikiye ayrılır. Bir yol sağa gider, esas yol ise sola yukarı doğru devam eder. Bizim yol sola gidendi. Giriş kapısının karşısında Ortodoks Kilisesi vardır. Şimdi bir tek bu kiliseden buluyoruz evi. (Kilisenin önünde de benim resmim vardır.)

Ah köşk! Üç katlı büyük bir bina! Bahçe kapısından girer girmez sağlı sollu yasemin çitlerle sarılı bir yoldan yürüyorsunuz. Yol değil de büyük bir yasemin tüneli de denebilir buna; tepedeki kameriyeye sardırılmış yaseminler birbirine kavuşuyor. Çam ağaçlarının büyüklüğü evin boyunu aşıyor. İlk kattan içeri girince yemek odası; kocaman bir masa ve asıl benim ilgimi çeken yan duvardaki yerden tavana kadar uzanan devasa ayna çerçevesinin genişliği. Çocuk hayalimde sanki yarım metre! Bütün aile yemeğe oturduğunda bu aynada kendisini görebiliyor.

Köşkte büyükannem, **Mithat Dayım**, eşi ve kızı; **Hakkiye Halam**, eşi **Emin Enişte**, kızı **Füreya**, oğlu **Şakir**; **Ayşe Halam**, eşi **Ahmet Enişte**, kızı **Nermidil**, oğlu **Erdem**; **Fahrünissa Halam**, eşi **Emir Zeid**, kızı **Şirin**, oğlu **Nejat**; **Suat Amcam**, eşi **Mizu (Remzet) Yenge**, oğulları **Cem** ve **Tarık (Toto)** ve de **Aliye Halam (Berger)** yaşardı. Daha önceden Girit'ten beraber geldikleri babaannemin annesi ve teyzesi de varmış ama onlar vefat etmişler. Onlara, "Yaya ve tete" derlermiş, hatta **Aliye Halam**'ın onları resmettiği gravürü var.

Köşkte küçük çocuklar ayrı yemek yerlerdi. Hepsinin kendilerine bakan matmazelleri vardı. Beni de **Cem** ile **Tarık**'a bakan matmazele emanet etmişlerdi; ne domuz kadındı!

Nedense ben büyüklerle birlikte, masaya alındım. Kimbilir, beni denemek için mi, nasıl yemek yediğimi görmek için mi, bilemiyorum; belki de onların yemek kültürünü görmem için olabilir. Büyükleri mutlu etmiş olmalıyım ki hep onlarla yemeğe devam ettim.

Yemek çan çalınarak duyurulurdu. Çan tam zamanında çalınmalıydı. Çanı çalmak için çocuklar aralarında yarışırlardı. Benim boyum yetişemediği için ben çanı hiç çalamadım.

Sofraya garsonlar hizmet ederdi. Masa örtüleri keten veya dantelden olmalıydı. Bembeyaz, pırıl pırıl kolalı örtüler serilirdi. Herkesin gümüş peçete bileziği ve keten peçetesi vardı. Bir de bayıldığım, her bir tabağın sol tarafında "bowl" dedikleri, içinde su bulunan gümüş kâseler; bunlar meyve yerken parmak yıkamak içindi. Kâselerin içine de yaseminler konurdu. Ben bunları hiç yadırgamadım. Aksine çok hoşuma gitti; doğal yaşantımın bir parçasıymış gibi kabullendim.

Birinci katta yemek odası dışında **Ayşe Halam** ve ailesinin yaşam bölümü vardı. Karşı duvarda, üzeri cam kaplı bir "Rock Garden" yapılmıştı, yukarıdan gelen ışık ve bitkiler buradan hayal ürünüymüş gibi görünürdü.

"Rock Garden"dan bahçenin mutfak bölümüne geçen bir koridor vardı (mutfak evin en ucundaydı). Koridorun sağ tarafında çamaşırhane, banyo bölümleri, tuvaletler bulunurdu. Her kata tuvalet yapılmıştı. Mutfak kocamandı. Her şey bana çok büyük görünmüştü. Çocukların mutfağa girmesi yasaktı.

İkinci kata çıkan merdivenin altı kilerdi, her şey oraya kilitlenirdi. İkinci kata çıkınca çok büyük bir salon, sanki cami içindeki alan gibi, koltuklar ve koltukların üzerinde babaannemin kendi elleriyle yaptığı örtüler. Büyük bir vitrin hatırlıyorum, babaannemin odasına girerken solda; içinde Fransız

İtalyan bibloları, Çeşm-i bülbüller, gümüş ve kristal karışımı reçellikler, jardinyerler; çok çok nadide eşyalar... Karşı tarafta dedemin çalışma odası ve o katın tuvaleti.

Salonda çeşit çeşit masalar, sedef kakmalar, "s" harfi şeklinde kanepeler, 75 cm yüksekliğinde, üzeri işlemeli gümüş vazolar, Japonya'dan, Avrupa'dan gelmiş paravanlar... Ailenin oturup da sohbet ettiği toplanma yeriydi bu salon; buradan deniz bütün güzelliğiyle görünürdü.

Üçüncü katta asıl yatak odaları ve **Hakkiye Halam**'ın yaşam bölümü bulunurdu. Çatı katı ise her çatı katı gibi kullanılmayan ama atılmaya kıyılamayanlarla doluydu; eski gramofonlar, eski resim defterleri ve buna benzer yayıntı saklanırdı burada.

Çatı katında babamın dediğine göre, babam annesinden gizli nü resimler yaparmış, belki de çatıya çıkmak bu yüzden çocuklara yasaktı. **Fahrünisa Halam**'a babam buradan resim defterleri vermiş, onu resim yapması için cesaretlendirmiş. Boya ve kâğıtları eline tutuşturmuş, "Yapabilirsin!" demiş. **Fahrünisa Halam** resmi, ilk ağabeyi ile sevdiğini söylerdi.

Gene hastanede olan babaanneme dönersek, babaannem ameliyat edilmiş, maalesef bir göğsü alınmış. Ben nezlem geçmediği için hastaneye götürülmüyorum. Babam her gün annesini görmek için hastaneye gittiğinden İstanbul'da kalıyor.

Bize Büyükada'ya babaannemin iyi olduğuna dair haberler geliyor. Evde onu karşılamak üzere büyük hazırlıklar yapılıyor. Döneceği gün heyecanla bekleniyor. Ne yazık ki, babaannemin evine dönmesi gereken gün çok acı bir gün oluyor. Babaannemi kaybediyoruz, Büyükada'da herkes perişan...

Bir gün bando sesi ve eller üstünde taşınan tabutuyla babaannem evine dönüyor. Ağladım mı, ağlamadım mı bilemiyorum fakat etrafımdaki herkes ağlıyor. En alt katta büyük bir masanın üzerine konuyor tabut...

Tüm hatırladığım buraya kadar. Biz bütün çocuklar toplanıp başka bir eve gönderilmiştik.

Yıllar yıllar sonra, ben İzmir Amerikan Kız Koleji'nde (ACI) öğrenciyken çok değerli edebiyat hocamız **Turgut Çarkoğlu**, "Başınızdan Geçen Bir Olay" başlıklı kompozisyonu yazdırdığında ben bu olayı anlatmıştım. Çok zor not veren hocamız bana "9" vermiş ve kompozisyonumun üzerine, "İsmet memnun oldum!" diye beğenisini belirtmişti. Kompozisyonu saklamış olduğum için aşağıda sizlerle paylaşmak istiyorum:

"O Gün Sevinçle Başlayıp Acıyla Bitti.

Sekiz sene önceydi, babamla Bodrum'dan İstanbul'a gidiyordum. Bu gidiş annem ve kardeşlerimden ilk ayrılışım olduğu için derin bir acı duyuyor, bir yandan da ismen tanıdığım babaannemi göreceğim için seviniyordum. Vapurda geçirdiğim dört gün bana uzun, sıkıcı dört sene gibi geldi. Nihayet herkesin görmek için çırpındığı İstanbul'a ayak bastık. Bu büyük, muhteşem şehir yüksek binaları ve kalabalığı ile dikkatimi çekti. Fakat toprağa ayak basınca içimde sanki bir tehlikeyle karşılaşacakmışım gibi tuhaf hisler belirdi. Birdenbire durgunlaştığımı sezen babam, beni meşgul etmeye çalıştı, fakat hiçbir şey beni tatmin etmedi.

Dar, uzun bir köprüden geçtiğimiz bir anda orta boylu, genç bir adam –sonradan amcam olduğunu öğrendim– babama sarıldı, beni kucağına alarak sevmeye başladı. Yüzünde söylemek istenilen bir şeyin söylenemeyişinden doğan bir ifade vardı. Daha sonra, babaannemin bir hafta evvel ameliyat edildiğini, o anda hastanede yattığını öğrendik. Babamın bu fena haberi işiterek beni amcama teslim edişi ve ayrılışı ile kendimi büsbütün yalnız hissettim.

Açık yerlerin ve Akdeniz'in çocuğu olduğum için bir saat kadar süren vapur yolculuğundan sonra vardığımız küçük,

şirin ada çok hoşuma gitti. Kısa bir yürüyüş nihayetinde vasıl olduğumuz büyük bahçeli, kocaman evde tanıdığım insanlar arasında kederimi biraz unuttum.

En üst katta küçük bir odada yatıyordum. Pencereden bakınca asırlık çam ağaçlarının yeşil dantelleri arasından çok sevdiğim mavi denizi seyrediyordum. Her gün babaannemi ziyarete gidenlerden onun biraz daha iyileştiğini, yakında da çıkacağını haber alıyor, seviniyordum. Biraz nezle olduğum için beni hastaneye gitmekten men ediyorlardı. Evde herkes hazırlık ve temizlikle meşgul oluyordu.

Bir hafta çarçabuk geçti. Bir cuma günü idi. O gece huzur içinde yatarak, sabahleyin erkenden kalktım. Babaannemin eve geleceği gündü. Sevinçten basamakları ikişer, üçer inerken düşüşümü ve bu düşüşün acısını daha üstün olan sevincimin bastırdığını hâlâ hatırlarım. Yemek salonuna indiğim zaman ortalıkta kimseyi göremedim. Hemen mutfağa koşarak orada yalnız bulduğum aşçıdan, halalarımın babaannemi karşılamaya gittiklerini haber aldım. Adamın konuşurken takındığı tavır hoşuma gitmedi.

Bahçeye çıkıp küçük bisikletimle, bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladığım sırada bir gürültü işiterek kapıdan baktım. Bir sürü zabit, polis, asker ve uzun bir halk kütlesi bizim eve yaklaşıyordu. Kafile yaklaşınca babamın solgun yüzü ve eller üzerinde taşınan bir tabut bana hakikati öğretti. Orada bayılmışım, hatırlamıyorum. Fakat kendime geldiğim zaman bir gece evvel babaanneme bir fenalık geldiğini ve bu son fenalığın onu götürdüğünü öğrendim.

İşte bu kadar uzun yerden sırf onu görmek için geldiğim sevgili kadının kendini değil TABUTUNU gördüm. Hayatın en acı sillelerinden ilkini işte o gün yedim. Ve bu sillenin acı hatırası çocuk hafızamda öyle kuvvetle yer aldı ki onu şu anda olmuş gibi hatırlıyorum ve daima hatırlayacağım."

Babaannemin acı kaybı ile birlikte, ilk defa babamın ailesiyle tanışmış oldum. Aslında o bir tanımaktan çok ailenin değişik fertlerini görmemdi. Halalarımla ilgili net bir görüşüm yok o yıllara dair. Daha sonraları, onları tanımaya ve tanıdıkça da sevmeye başladım. Amcam **Suat**, eşi **Mizu (Remzet) Yenge** ve kuzenlerim **Cem** ve **Tarık (Toto)** da buna dahildir.

Halalarımı sanki hep tanıyor gibiyim. (Babam Bodrum'da anlatıyordu, ondan olmalı.) Yabancılık çekmiyorum, aslında şaşkınım gördüklerimden.

Dört halamı da sevdim fakat zamanla kendime en yakın bulduğum iki halam en büyük halam **Hakkiye** ile en küçük halam **Aliye** oldu.

TEKRAR İSTANBUL'DAYIZ

Ne zaman babamla Bodrum'a döndük? Asıl nasıl İstanbul'a gittik ve geri geldik hatırlamıyorum. Yıllar geçiyor aradan, savaş yılları sonrasında babam Bodrum'da zorlanmış olmalı, İstanbul'a gitmeye karar veriliyor. Şişli'de bir apartmana taşınıyoruz. Babam *Tan* gazetesinde çalışıyor.

İkinci defa halalarımı görme ve tanıma fırsatı doğdu bana. **Fahrünisa Halam** ile **Emir Zeid**, Şakir Paşa Apartmanı'nda, keza **Hakkiye Halam** ve **Emin Enişte**; arada Şakir Paşa Apartmanı'na gidiyoruz. Çok alçakgönüllü **Emir Zeid**, sıkılmayalım diye bizimle saklambaç oynuyor. **Fahrünisa Halam** şekerler, oyuncaklar alıyor. Hiçbir halam bize kızmıyor, benimsiyorlar bizi.

Sonra Ralli Apartmanı'nı hatırlıyorum. Halam orada sergi açtı. Yavaş yavaş daha iyi tanıyorum onu. Tam bir prenses şimdi. Her zaman bakımlı, çok güzel ve şık. Çocukla çocuk olabilen, etrafındaki her şeyle ilgili, öğrenmek isteyen bir insan. Çok verici ve paylaşımcı; gıpta ve gurur duyuyorum onunla. O zaman sergilenen resimler, Büyükada ve Büyükdere'deki evden odalar, natürmortlar, köşkten değişik görüntüler... Renkler cıvıl, cıvıl! Kendi odası, kanapeler, örtüler, hiç görmediğim babaannemin ve onun annesinin desenleri ile dolu.

Ve Büyükdere, Emirler Köşkü en tepede. Yukarıya at arabasıyla çıkılıyor. Demir kapıdan girince iki yanında kestane ağaçları olan yoldan erişiliyor köşke. Etrafta kocaman orman. **Emir Zeid** "Lederhose"ları giyer, omzunda baltası, ağaç budamaya giderken, küçük **Raad** ve ben de takılırdık peşine. Top oynar, çiçek toplardık.

Raad'a bakan bir Alman, "**Swester Anni**" vardı. **Raad** sabahları annesini görmek isterdi. **Swester Anni** önce **Fahrünisa Halam**'ın odasına girer, izin alır, öyle götürürdü **Raad**'ı annesinin yanına. Ben çok şaşardım bunlara.

Fahrünisa Zeid, Ralli Apartmanı dairesinde

ARNAVUTKÖY KOLEJİ VE HALALARIMLA YAKINLAŞMAM

Bir yıl sonra biz İstanbul'da yapamayıp Bodrum'a döndük, her şey iyi güzel de, ben ne olacağım? 1945 yılında Bodrum'da ortaokul yok! Babam benim lisan öğrenmemi çok istiyor. Şakir Paşa Apartmanı'ndaki hissesini satarak beni tekrar İstanbul'a, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ne yatılı götürmeye kararlı. Benim İstanbul'da okula gitmem için gereken para olmadığından, babam Şakir Paşa Apartmanı'ndaki hissesini satma kararı almış. Hatırlıyorum aile buna karşı çıkmış, apartmana bir yabancı sokmamak için halalarım babamın payını satın almaya karar vermişlerdi. Alıcıların bir tanesi **Aliye Halam**'dı, diğerini bilmiyorum. **Aliye Halam**'da da para olmadığından gümüş bir yemek takımını satarak, babama parayı taksit taksit ödeyecekti.

Bir yıllık yalnız yaşamımda, bu okul dönemimde, hafta sonları, beni çocuğu gibi benimseyen **Hakkiye Halam**'a çıkıyorum. Arada **Fahrünisa Halam**'a da gidiyorum. İşte o bir yılda ben büyümüştüm. Halalarımı, **Aliye** dahil çok yakından tanıdım ve çok sevdim.

Babam bizim bir lisan öğrenmemizin ne kadar önemli olduğunu bildiği ve ufkumuzun Bodrum sınırlarını aşmasını istediği için böyle bir karar almıştı. Babamla ben her ay Bodrum'a uğrayan bir vapurda yer bulamadığımız için güvertede kalmaya razı olarak İstanbul'a geldik. Zor bir yolculuktu. Güverte yolcuları yanlarında getirdikleri şilte gibi malzemeleri yan yana koyarak, gece o şekilde uyumak zorundaydı; uyuyabilirse tabii.

Yıl 1944, İstanbul'dayız. Ben Arnavutköy Kız Koleji'ne yatılı öğrenci olarak gideceğim. Okula başladım, okula aşağıdaki kapıdan giriyor, ta tepeye yatakhane ve sınıf olan bölüme geliyorsunuz.

Miss Parsons isimli müdürümüz, her yıl hazırlık sınıfından başlayarak, muhtelif sınıflardan öğrencilerle beraber oturduğu yemek masasına beni aldı. Çok zayıfım, herhalde babam bu konuyu ona açmış olmalı. Bodrum'dan gelmişim; her şeyi yiyemiyorum. İlk öğrendiğim İngilizce cümle, "Bread and sauce, please!" ("Ekmek ve sos lütfen!")

Bir arkadaşımla yapmayı en sevdiğimiz iş, **Miss Parsons**'u görünce ona kapıyı açmak. Neydi acaba sebep? Çocukluk işte!

Başta her şey iyiydi ama babam Bodrum'a dönmek zorundaydı. İşte o zaman ben paramparça oldum. Aileye müthiş özlem! Geceleri çarşafı başıma çekiyorum, durmadan ağlıyorum. İşte o zaman **Hakkiye Halam** ve **Emin Enişte**m imdadıma yetişti. Artık hafta sonlarımı onlarda geçirecektim. Beni çocuğu gibi benimseyen halam, Şakir Paşa Apartmanı'na geldiğim zaman kalabilmem için kendi özel odasına bir karyola koydur-

du ve odasını benimle paylaştı. Bunu nasıl unuturum. Benim için çok özeldi **Hakkiye Halam**, İstanbul'da geçirdiğim bir yılda bana anne oldu. Okuldan izinli çıktığım hafta sonlarında, en sevdiğim yemekleri ve kestane pastasını yapardı. Herkesin çekindiği mağrur görünüşlü **Hakkiye Halam** tam bir İstanbul hanımefendisiydi. Bana çok yakındı, ben de kendisine; onun varlığıyla gurur duyar, deli gibi severdim. Böylece dört kişilik **Koral Ailesi**'ne bir de ben katılmıştım. Şakir Paşa Apartmanı, 5 numaralı dairede **Emin Enişte**m ve halam dışında oğulları koyu Galatasaraylı kuzenim **Şakir** ve eşi yaşardı.

Mağrur asker duruşu ile biraz sert ve ürkütücü görünen, buna rağmen konuştukça ve tanıdıkça babacan ve sevecen olduğu anlaşılan enişte**m Emin Paşa**, elinde cetvel, dikkat ve sabırla defterlerimi kaplamayı öğretmişti bana. Yıllar sonra aynı usulle çocuklarıma ve torunlarıma defter kaplamayı öğretirken **Emin Enişte**m'i derin bir sevgi ile yad etmişimdir. Öyle disiplinli idi ki, büfenin bir çekmecesinde kalem, defter, makas, pertavsız gibi malzemelerini kilitli tutardı. Anahtarlar da hep yanında idi. Onları çok az kişiye teslim ederdi, onlardan biri de bendim.

Şakir Paşa Apartmanı'yla Taksim arasında bir pazar kurulurdu, bazen pazara beni de götürürdü. Taptaze sebze ve meyve satılan tezgâhlar arasında dolaşmaya bayılırdım. İstanbul'un o yüzünü görme, değişik bir hayatı tanıma fırsatlarıydı bunlar. Aldıklarımızı küfeci çocuklara verip eve dönerdik. Enişte**m** mutfağa girer, çalışan çocuklara direktifler verirdi.

Her şey gayet düzgün giderken, arada bir şanssızlık yaşanacaktı. Babamla kamara bulamadığımız için güvertede yolculuk yaptığımızdan bahsetmiştim. Herkesin yan yana serilen yataklarda yattığı güvertede bitlenmiştim! Sonradan İstanbul'da fark edildi. İlk yapılan iş güzel, upuzun sarı saçlarımın kesilmesi oldu. Kahrolmuştum, saçlarımı çok sever-

dim! Hemen ilaçlı sularla başım yıkandı, kısa bir süre sonra temizlendim fakat odasında yattığım **Hakkiye Halam**'a da geçti bu pis mahluk. İşte asıl o zaman bin kere kahroldum. Sonunda her şey haloldu ama bende epey iz bıraktı. Keşke **Hakkiye Halam**'a geçmeseydi de benim saçlarım sıfır numara kesilseydi. Bu badire de bu şekilde bitti ve unutuldu.

O yıllarda **Hakkiye Halam** Belediye Meclis üyesi, belediyede toplantılara katılıyor. Bazen bu toplantılara beni de götürürdü. Böyle faal bir yaşantısı olan halam hobilerine de vakit ayırırdı. Her gün piyanonun başına geçer, en az yarım saat çalışırdı, onu heyecanla izlerdim. "Ankara'nın taşına bak, gözlerimin yaşına bak" şarkısını çalardı, beraber söylerdik. En çok **Bach**'ı sever ve çalardı. Benim de piyano dersi almamı çok istemişti. Dört-beş ay bana piyano dersi aldırdı. **Matmazel Gazarosyan** hocamdı, iyi de gidiyordu derslerim. Tatil için Bodrum'a gittiğimde defterime "İsmet kızıma müziğe karşı gösterdiği aşkı için" yazmıştı. Bodrum'a döndüm, piyano yok; dersler de böylece bitti.

Zaten ben İstanbul'u **Hakkiye Halam**'la tanıdım ve sevdim; bugün de seviyorum. Fakat İstanbul'da Robert Kolej'de öğretmenlik yapan kızım **Diana Deniz**, torunlarım **Can** ve **Cansu**'yu görmeye gittiğim zamanlar kaybettiğimiz İstanbullu sevdiklerimizin acısı yüreğime çörekleniyor.

Hakkiye Halam nerelere götürmedi beni... **Fahrettin Kerim Altay, Emin Enişte**m'in arkadaşıydı; halamla birlikte, Boğaz'da eşini ziyarete gitmiştik. Bir de halamın en iyi arkadaşlarından **Leyla Dino** vardı. Onun da Boğaz'daki evine birkaç kez gidişimizi hatırlıyorum. Abartısız, içten bir insandı. İzmir'de **Hakkiye, Ayşe Halalarım** ve **Leyla Dino** bize gelmişlerdi. O zaman ona "**Leyla Teyze**" demeye başlamıştım, bir de oğlu vardı, **Rasih Nuri İleri**. Halam bir gün Göksu'ya **Füreya Abla**'nın toprak aldığı **Hasan Usta**'ya götürmüştü beni; bir

yerden küçücük bir kayığa binip gitmiştik. Silivri'ye yoğurt yemeye gidişimiz; Sultanahmet, Kapalıçarşı ve Ayasofya'ya kaç kez gittiğimizi hatırlamıyorum. Halam aslında İstanbul'a âşıktı ve bana tüm bu güzellikleri tanıtmak istiyordu. Topkapı'yı da, Harem'i de, Bağdat Köşkü'nü de ilk defa **Hakkiye Halam**'la gördüm ve büyülendim.

Yıllar yıllar sonra bir okul tatilinde, aynı beni götürdüğü gibi büyük kızım **Kuki** ve küçük kızım **Dodo** ile İstanbul'u ziyaretimizde, hepimizi Kapalı Çarşı'ya götürmüştü. Çarşıda herkes onu tanırdı, esnaf dükkânından çıkar, "Hanımefendi hoş geldiniz!" nidaları ile bize ikramda bulunmak için çırpınırdı. O zamanlar folklore tutku ile bağlı olan kızım **Dodo**'ya bordo renkli bir temel devran, yani sırma işli bir kaftan almıştım; hâlâ yepyeni duruyor.

Büyükdere'de bir yılbaşı gecesini hatırlıyorum. Kocaman bir çam ağacı, süsler, rengârenk ışıklar, paketler... Ev, yemek masası, tiril tiril örtüler; her zamanki gibi özenerek hazırlanmış. Uçuşan kurdeleler, benim daha önce hiç görmediğim bir rüya âlemindeyim.

Akşama doğru bir heyecan, aile birarada. Salona girdi güzeller güzeli asil halam! Siyahlar giyinmiş, başında tacı ile tam bir prenses; taht misali sandalyesinde oturuyor. Kısa bir konuşmadan sonra hediyeleri kendi eliyle dağıtmaya başlıyor. **Nejat, Şirin, Raad**, ben, çalışan personel dahil, hepimiz teker teker hediyelerimizi alıyoruz. İyi yıllar dileğiyle prensesimizi öpüyoruz; ona prenseslik çok yakışıyor! Benim hediyem kırmızı-beyaz boncuktan yapılmış bir çanta idi. Bir genç kıza verilecek en güzel hediyeydi ve sahip olduğum ilk çantaydı.

Bir yıl sonra babamın maddi gücü olmadığı için Arnavutköy faslı bitti. Fakat o bir yıl benim yaşamımda büyük bir açılımdı. Gördüklerim, yaşadıklarım, öğrendiklerim, halalarım, amcam, **Füreya Ablam** üç-dört yıllık eğitime bedeldi.

Gene uzun bir ara, yıl 1979, büyük kızım **JoAnne Aliye (Kuki)**, İzmir Amerikan Koleji ve Manchester Üniversitesi'ni bitirmiş; Tarsus Amerikan mezunu **Turgay Gümüş**'le İzmir'de nişanlanıyor. **Fahrünisa Halam** ve **Füreya Ablam** nişana geliyor. Sevinçten uçuyoruz, **Cebril** ikisini İstanbul'dan getiriyor.

Nişan ertesi Bodrum'a gideceğiz. Çocukların arkadaşlarıyla birlikte belki yirmi kişi yola çıkıyoruz. Kuşadası'nda yemek molası, uzun bir masa... **Fahrünisa Halam** her zamanki cömertliği ile herkesi misafiri ilan ediyor. Gençler, sevinç, gülmeler gırla... Yemek bitti, tıka basa yemişiz; iki balıkçı iki koca ıstakozla geldi. Gençlerde bir heyecan; halam ıstakozları da aldı. Istakozlar hemen pişirildi; bir fasıl daha yemek yendi. İnanmayacaksınız ama ıstakozların hepsi de yendi.

Halamda çocuksu bir heyecan vardı, onu özel yapan naif bir heyecan. Müthiş duygusal, bir o kadar da olgun.

İzmir'den ayrılmadan benim karşı köşemde sünnet düğünü davulları çalıyor. Elinde resim defteri balkonda çizmeğe başladı. "Gel İsmetula, gidelim çocuğa hediye alalım" ilk sözü.

Kuşadası'ndaki çift yemekten sonra Bodrum'a varıyoruz. Bodrum'daki kaşanemiz küçük bir Bodrum evi. İki oda aşağıda, bir hol-bir oda yukarıda; tam bir gecekondu. Bahçedeki badem ağacı çiçek açtığı bir zamanda gördüm evi ve kiraladım.

Mina Urgan'ın evi yanımda, şimdi **Cemil İpekçi**'nin evi olan bina. Saraylara alışkın halam otelde değil, beraber olmak için bizde kalmak istiyor. İki buçuk metrekarelik tek odada halam, dıştaki holde de **Füreya Abla**, büyük kızım **Kuki**, küçük kızım **Dodo**, ben ve çocukların iki kız arkadaşı yan yanayız. Biri aşağıdaki minicik tuvalete gitmek istese birbirinin üstünden atlaması gerek. Daracık berbat bir merdivenden aşağı iniliyor. Tuvalet aşağıda. Bu bizim için problem değildi ama halam için büyük sorun olabilirdi.

Bodrumlu **Erol**, bizim çocuklar, **Cevat** ve **Turgay** ile birlikte, "Biz hallederiz, dertlenmeyin" diyerek evden fırladı.

Bir-iki saat sonra neşe içinde döndüler. Muzip **Turgay** kırmızı bir lazımlığı şapka gibi başına geçirmiş, "Prensesin lazımlığı ancak kafada taşınır" diye gülerek geliyor.

Geceyi olaysız geçirdik Allahtan. Ama halamın yattığı odanın altında yedi delikanlının yattığı oda var. Ev eski, tahta döşemeler de aralık. Sabah her uyanan, "Siz prensesin idrarı ile kutsandınız mı?" diye birbirine soruyor ve kıkır kıkır kıkırdıyordu. Halam anlamadı neye gülündüğünü ama anlasaydı o da gülerdi eminim.

Tam bir cümbüş! Büyükler küçükler herkes neşeli. Altı kilo patates kızartılıyor günde, diğer yemeklerin yanına ilave olarak. Halam, **Füreya Ablam** nasıl da coşkulu...

Halam babama gitmek istiyor; Gönül Tepesi'ne çıkıyoruz. Adeta kocaman kayaya sarılıyor; "Ağabeyciğim" diyerek hüngür hüngür ağlıyor.

Bir tekne kiraladık Bağla'ya gidiyoruz. Defteri elinde, **Kuki**'nin resimlerini çiziyor, **Kuki**'yi çok seviyor. Bağla'da denize gireceğiz. Halam, "Şimdi ben Ada'daki oyunlarımı yapacağım" diyor. Yetmişin üstünde o yıllar. Onun da benim de kulaklarımız rahatsız; **Turgay**'a rica ediyorum "Yanımızdan ayrılma" diye. Denizde takla üstüne takla atıyor halam. Yanında hep resim defteri, çini mürekkebi taşır, eskizler yapardı. Ah ne gündü o gün ve o günler!

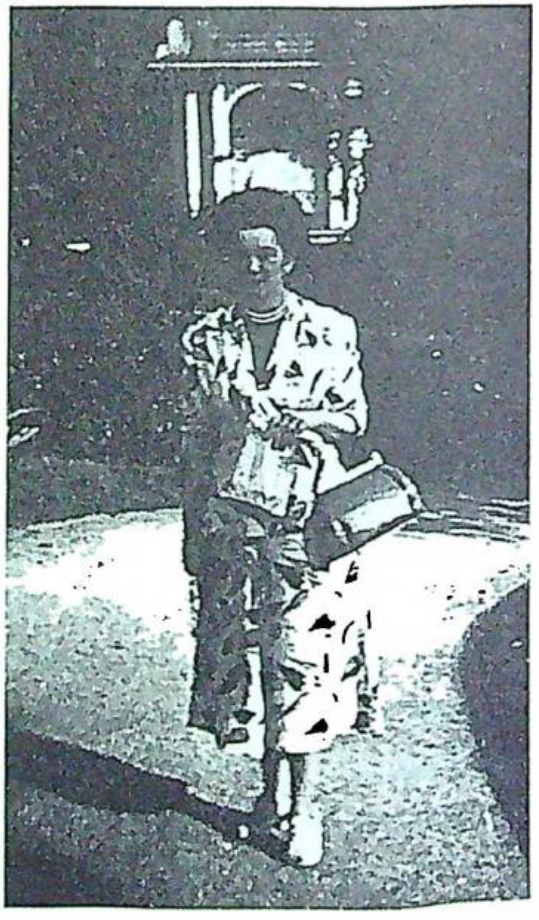
İstanbul'a döner dönmez çektiği telgrafında şöyle diyor, *"Canı gönülden seni öper, teşekkür ederiz. Fevkalade güzel geçirdiğimiz saatler için bütün genç akrabalarımızı muhabbetle kucaklarız. Tanrıdan daimi yardım ve huzur dileriz.* ***Fahrünisa ve Füreya"***

Fransa, Berlin sonra da Amman'a yerleşti; halamı ondan sonraki görüşlerim bölük pörçük ne yazık ki.

FÜREYA ABLA

Gene aynı yıllar **Füreya Abla**'nın hastalıklarla boğuştuğu zamanlar. Halam **Füreya Abla**'nın üzerine titriyor. Çok üzülüyor kızı için, sık sık onu görmeye gidiyoruz. Harbiye'nin karşısında El Irak Apartmanı'nda oturuyor. **Füreya Abla**'nın **Kılıç Ali Bey**'le evli olduğu yıllar (1944). **Füreya Abla** ciğerlerinden rahatsız, yatak istirahatı var.

Yatılı olduğum için okulda bütün giysilerim ve eşyalarımın üzerine okul numaramın dikilmesi lazım, bazı hafif eşyaları (çorap, mendil, yastık yüzü gibi) halam yanına alır, orada numaraları dikerdi. Böylece hem **Füreya Abla**'yı görür hem de muhabbet ederdik. Bazen de yemeğe kalır, **Kılıç Ali Enişte**'yle birlikte olurduk. **Kılıç Enişte** cüssesine rağmen çocukla çocuk olabilen sevecen bir kişiydi. Bakımlı bir erkekti de. Evde pedikür, manikür yaptıran gördüğüm ilk ve tek erkekti. Oğulları **Altemur** ve **Keskin Kılıç**'la ve kuzenleri **Suzan Hanım**'la o evde tanıştım. O yıllarda **Füreya Abla**'nın seramiklerini pişirmek için getirttiği fırın meşhur olmuştu; kullandığı zaman semtin bütün elektrik sigortalarını attırırdı.

Füreya Koral

Ben **Füreya Abla**'yı İstanbul'da kaldığım bu bir yıl içinde çok daha iyi tanıdım; yakınlaştım.

Ta on üç yaşımdan, onu kaybedinceye kadar o bana hep bir ablaydı; İstanbul'da okuduğum zamanlar kırk yaşlarında olmalı. İsviçre'de çok ciddi bir akciğer ameliyatı sonrası İstanbul'a döndü. **Kılıç Ali Enişte**'den ayrıldıktan sonra Şakir Paşa Apartmanı'nda, hemen kapıcı odasının bitişiğindeki birinci kata taşındı. Apartmanın zemin katında, Elmadağ Caddesi'nden aşağıya doğru dükkânlar vardı. O dükkânlardan birini boşaltarak yokluk içinde, çok zor şartlarla kendi seramik atölyesini kurdu, zannedersem yıl 1953 idi. Kendi dairesinden atölye olacak dükkâna inebileceği bir merdiven yaptırdı ve seramik fırınını oraya yerleştirdi. Fırın çalıştığı zaman bu daire cehennem gibi olurdu.

Bu dairede hemen girişte küçücük bir oturma odası vardı. Yanı başını yatak odası yapmış, dairenin arkaya doğru olan bölümünü atölye olarak düzenlemişti. Atölye her zaman eş dost sanatçılarla dolu idi. **Fikret Adil, Haldun Taner, Hamdi Tanpınar, Sabahattin Eyüboğlu** bunlardan hatırladığım birkaçı. Ben de onları burada tanımıştım.

Bu arada üniversiteli gençler **Füreya Abla**'nın öğrencisi olmak için can atarlardı. Sonradan tanıyıp çok sevdiğim **Ayda Arel, Bingül Başarır, Tüzüm Kızılcan, Alev Ebuziyya, Füreya** ile dost oldular; ona yardımcı oldular, bu mesleğin inceliklerini birlikte keşfettiler ve güzellikler yarattılar. Zannedersem bu gençleri ikişer ikişer alırdı. Biri çay servisinde yardımcı olur (çay servisi özeldi), diğeri kapıdan sorumlu olurdu, kapıyı ve gelen gideni idare ederdi.

Füreya Abla işinde çok titizdi, bir şeyi beğenmediği zaman bozar, tekrar tekrar yapardı. Programlı çalışır, şikâyet etmeden toz toprak, alçı içinde bazen zor nefes alarak çalışırdı. **Füreya Abla** bu toz, duman ortamında mutluydu; onun için önemli olan yaratmaktı...

Kullandığı toprak Göksu'dan **Hasan Usta**'dan getirilirdi. **Hasan Usta**'nın oğlu **Rıfat Togay** babasından sonra da toprağı getirmeyi sürdürdü. Bu sanat ortamını görmek, onu yaşamak beni etkilerdi. Bu bir yıl içinde **Hakkiye Halam** bana nasıl anne olduysa **Füreya Abla** da tam bir abla oldu ve bu son yıllarına kadar devam etti.

Füreya Abla gençliğinde felsefe okumuş. **Aliye Halam**'ın eşi keman hocası **Charles Berger**'den keman dersleri almıştı. Geçirdiği önemli hastalıktan sonra seramik yapmaya başladı ve onu meslek edindi. "Seramik beni bırakıncaya kadar ben seramiği bırakmam" derdi; bu dediğini de gerçekleştirdi. Türkiye'nin ilk önemli seramikçisi oldu; ardından çok değerli eserler bıraktı. Olağanüstü gayretli bir insandı. İstanbul film festivallerini hiç kaçırmamaya çalışır, bildiğini gördüğünü etrafıyla paylaşır, insanları hep teşvik etmek isterdi.

Her zaman şıktı. Renkli bir kazak, büyük taşlı takılar ve kocaman turkuvaz yüzüğü ona çok yakışırdı. Evinde iyi giyinip sık davetler verirdi ama şıklığı bu davetlerle sınırlı değildi.

Oğlum **Cevat**, kızım **Kuki** ve nişanlısı **Turgay** Boğaziçi Üniversitesi'nde öğrenci iken **Füreya Abla**'ya gitmeye bayılırlardı. O da onların en sevdikleri yemekleri yapar; gençlerle her konuda konuşur, tartışırdı. Geniş bir dünya görüşüne sahipti. Kendi yaşıtlarıyla olduğu gibi, gençlerin de fikirlerine değer verir; yeni çıkan kitaplar, siyaset, ülkenin sorunları gibi konularda gençlerin ne düşündüklerini öğrenmek isterdi. Büyük çocuklarımdan sonra **Dodo** da Boğaziçi'nde okurken ona da arkadaşlarına da aynı yakınlığı, uyumu yaşatmıştı.

Şakir Paşa Apartmanı yıkılıp iş hanına çevrildikten kısa bir süre sonra gene Elmadağ yokuşunun köşe başındaki apartmanın birinci katına taşındı (zannedersem Arif Paşa idi apartmanın adı). Seramik fırınını da apartmanın arka bahçesindeki bir dükkâna yerleştirdi. Tıpkı Şakir Paşa Apartmanı'nda yaptı-

ğı gibi dairesini hem atölye hem de yerleşim birimi olarak kullandı. Benim İstanbul'a gittiğim zaman kaldığım bölüm kocaman seramik masasının olduğu, atölye olarak kullandığı yerdi. Gece etrafımdaki panoları, tabakları, kocaman iki beyaz kuşu görmekten, yanan sobadan çıkan odun seslerini dinlemekten uyuyamaz; bu özel havayı içime sindirirdim.

Benim geleceğimi bildiği zaman program yapardı. İstanbul'a gidişlerimden bir tanesinde hepimiz (**Füreya Abla, Hakkiye, Aliye, Fahrünissa Halalarım, Şirin, Nejat** ve ben) **Fahrünisa Halam**'ın davetlisi olarak *Rüzgâr Gibi Geçti* filmini görmeye gitmiştik. Ne büyük bir zevkti o! Gene bir gün *Haneler* oyununu seyretmiştik bu şekilde. Her sanat olayını takip etmek isterdi; orada gördüklerini paylaşmayı severdi.

Füreya Abla Rockefeller Bursu ile 1956 yılında Amerika'ya gelmişti. Benim de o yıl eşim **John**, dört buçuk aylık oğlum **Cevat**'la Amerika'ya ilk gidişim. Biz Boston'dayız. **Füreya Abla**, Maya ve İnka medeniyetlerini görmek, tanımak üzere Meksika'ya gitti, dönüşte de bize (Boston'a) iki gece için geldi. Aman ben aileye deli gibi hasret **İsmetula**, havalara uçmuştum onun gelişiyle. **Füreya Abla** çok duygusal olmasına rağmen bunu pek belli etmemeye çalışırdı. Ailede **Füreya Abla** teyzeleri **Fahrünisa** ve **Aliye** ile üçü kardeş gibiydiler. Dayısı olan babama karşı da büyük bir sevgisi, özel bir bağı vardı.

Füreya Abla ilk sergisini 1951 yılında **Adalet Cimcoz**'un Maya Sanat Galerisi'nde açmıştı. Sergiler sergileri kovaladı. O hep yenilikler aradı. 70'li yıllarda heykel yapmayı denedi, 1980'de Elmadağ yokuşundaki Ermeni Vakfı Evlerinin maketlerini yaptı. 1986 yılında fırınını sattı. 1992'de toprak kadın figürlerini yarattı; bunlar içleri boş, tek gözlü, başının yarısı eksik figürlerdi (İstiklal Caddesi'nde gördüğü yozlaşmaya karşı yaptığı eserlerdi).

Hayata çok bağlıydı; hayattan hiç kopmadı. *Gölge Oyunu* isimli sinema filminde **Şener Şen** ile oynamayı kabul etmişti. Doğum günü olan 2 Haziran 1997'de hastaydı; ve son doğum gününü evinde dostlarıyla kutlamıştı.

Ayşe Kulin, ***Füreya*** adlı kitabında benden de bahsediyor, bu kitabı okumayanlar için birkaç alıntı yaptım:

"Füreya'nın, itiraf etmese de, Fahrünisa'nın küçücük yaşta ölen oğlu Faruk'tan beri, içinde hep bir çocuk özlemi kalmıştı. Kendi kaybettiği bebeğin kız olduğunu öğrendiğinden beri de kızlara karşı derin bir sevgisi vardı. Bu yüzden Şirin'i evladı gibi sevmiş, Cevat Şakir'in kızları İsmet ve Aliye'ye gerçek bir abla gibi davranmıştı. Hatta İsmet'in yatılı olarak Arnavutköy Kız Koleji'ne verildiği yıl, onunla çok yakından ilgilenmek amacıyla Şakir Paşa Apartmanı'nında geçirmesi için ısrar etmişti. Gençlere, çocuklara, bebeklere karşı zaafı, ilgisi vardı. Bu ilgisi sonunda Sara ve çocuklarında odaklandı." (sayfa 311)

"Dayısı birkaç yıldan beri, Aliye ve Füreya'nın ısrarıyla gelip gitmeye başlamıştı Şakir Paşa Apartmanı'na. Annelerini kaybettiklerinden beri Hakkiye ve Ayşe ağabeylerine karşı daha yumuşak bir tavır takınmışlardı. Özellikle de ağabeylerinin Bodrum'da (değil, İstanbul'da) *doğan Bodrum'da büyüyen kızı İsmet'i görmelerinden sonra."* (sayfa 284)

"Çocuk kızıl parıltılar yansıtan sarı örgüleriyle narin bir papatyayı andırıyordu. Cevat Şakir, ağır hasta olduğunu telgrafla öğrendiği annesine, sekiz yaşına yaklaşan kızını tanıştırmak için yanında getirmişti. Çocuk yolda üşütüp, nezle olmuştu." (sayfa 284)

"'Ağabey, annem bu haliyle bir de nezle kapmasın. İsmet birkaç gün Ada'da kalsın, nezlesi geçince alır getiririz' diye ısrar etmişti Aliye. İsmet'i diğer çocuklarla beraber evde bırak-

mışlardı. Sare İsmet Hanım'a kendi adını taşıyan küçük torununu görmek nasip olmamıştı ama yattığı hastane odasında sevgili oğlunun kolları arasında son nefesini verdi." (sayfa 285)

FAHRÜNİSA HALAM

Fahrünisa Halam'ın Ralli Apartmanı'nda oturdukları zaman orada açtığı sergi; benim gençlik hayalimde kalan halamın en sevdiğim natürmortları, Büyükada'daki köşkten görüntüler... Renkler cıvıl cıvıl, kendi odası, kanepeler, örtüler, Anadolu kokan örtüler, babaannemin ve kardeşinin daha önce hiç görmediğim desenleri, Büyükdere'deki Şerifler Köşkü.

Bu köşk Büyükdere'nin en tepesinde; oraya at arabasıyla çıktığımızı hatırlıyorum. Demir kapıdan girilince iki tarafı kestane ağaçlıklı bir yoldan erişilirdi köşke. Evin arkası ise kocaman bir ormandı. **Fahrünisa Halam** çok bakımlı, çok güzeldi. Etrafındaki her şeyle ilgili, öğrenmeye açık, çocukla çocuk olabilen bir mizaçtaydı.

ARNAVUTKÖY KIZ KOLEJİ'NDEN DÖNDÜĞÜMÜZDE BODRUM'DA BİZİ BEKLEYEN SÜRPRİZ

Arnavutköy Kız Koleji'nde geçen hasret ve özlem dolu bir kıştan sonra okullar tatil oldu. Beni İstanbul'dan almaya gelen babamla sevinç içinde, vapurla Bodrum'a dönüyoruz. Annem, **Aliye, Suat,** tetelerim, dayım bayram yapıyoruz. Fakat Bodrum'da bir sürpriz bekliyor babamı ve bizi.

Biz gelmeden bir gece önce İzmir'den otobüsle bir misafir geliyor. **Cevat Şakir**'in evine gelecek olan bu misafirin ilk önce haberi yayılıyor Bodrum'a. Bu nedenle bu misafir, ba-

şında enlice bir kasket ve güneş gözlükleriyle gizlenerek, nasıl uzun bir seyahatten sonra bulmuşsa, teyzelerimin yaşadığı bahçeye geliyor ve babamın kendisini gönderdiğini söylüyor. Tanrı misafiri işte! Eve buyur ediliyor; yatırılabileceği tek bir oda var, o da önceden bahsettiğim ipekböcekleri ile dolu. Misafir ne yapsın, orada yatmayı kabulleniyor.

Gelen konuk, İzmirli **Uşakizade** soyundan **Naci Sadullah**, zehir gibi bir gazeteci. **Nâzım Hikmet, Zekeriya Sertel, Safiye Ayla, Ömer Rıza Doğrul**'un yakın arkadaşı. İstanbul'da politik sıcak günler yaşanıyor. **Nâzım Hikmet**'in ne olacağı belli değil. **Naci Sadullah** babamla hem çok iyi geçinen hem de münakaşa eden bir dost. (Askere alınacağından korktuğu için ve akıbetinin ne olacağını bilmediğinden, o günlerde sol düşünceliler ve komünistler tedirgin.) Sonradan **Naci Amca**'mız olarak bildiğimiz **Naci Sadullah** bu nedenle Bodrum'a kaçıyor; bir süre bizde saklanacak...

Tam ben okuldan Bodrum'a tatile gelmişim; daha sonra **Sina Ağabeyim** de gelecek. Aile birarada olmayı düşlerken, al sana bir macera. Hep söylerdi babam, "Ben macera aramam, macera gelir beni bulur" diye. İşte aynen böyle.

Naci Amca'yı bizim eve getirmek için gece olması beklendi. Kadın kıyafeti giydirilerek bizim eve geldi. Ev iki katlı. Üst katta fırtınalar estiği zaman uçurmaması için pencerelerde tahta kepenkler var fakat o kepenkler o güne kadar hiç kapanmamış. Kepenkler kapandı. Komşu merakta, "**Cevat Bey** neden kepenkleri kapattı" diye.

Suat daha küçük. Gene de hepimize evde bir yabancının varlığından bahsedilmemesi gerektiği tembihlendi. **Naci Amca**'ya "**Fatma Hanım**" adını taktık. Zavallı **Fatma Hanım** aşağıya inemiyor, tuvalete gidemiyor. Annem daha da zor durumda, lazımlığı aşağıya indirip bahçedeki tuvalete boşaltmak onun görevi.

Ben daha munisim, **Aliye** daha inatçı ve aksi. **Naci Amca**'ya herhangi bir şey için kızarsa, "Bir, iki, üç, bizim evde bir Fatma Hanım var derim" diye tehdit ederdi. **Naci Amca** da, "Dur dur kara kız, istediğini yapacağım" derdi. Bu şekilde kaç gün idare ettik bilmiyorum.

SAFİYE AYLA GELİYOR

Bir gün Bodrum'a çok özel bir insan çıkageldi: **Safiye Ayla**. Bodrum ayağa kalktı. **Safiye Ayla** o yıllarda, İstanbul'daki entelektüel çevrede etkin bir kişiydi. **Naci Sadullah** ile arasında bir gönül ilişkisi olduğu biliniyordu. **Safiye Ayla**, **Naci Sadullah**'ın Bodrum'a geldiğini öğrenir öğrenmez, onu kaçmakla bir yere varılmayacağına ikna etmek için o kadar yolu göze almış, Bodrum'a gelmişti.

Bodrum'da kaldığı birkaç gün içinde, tayfası, kaptanı, süngercisi, sucusu **Safiye**'ye âşık olmuştu. "Samut" dedikleri, sağır dilsiz, delice bağlandı ona. Bir gün elinde bir yüzükle babama geldi. **Safiye Ayla** ile nişanlanmak için babama işaretlerle yalvarıyordu. Babam ise şaşkın, izliyordu...

O günlerde verilecek bir balo için **Safiye Ayla** baş misafir olarak davet edildi. **Safiye Ayla**, arkadaşları da davet edildiği takdirde baloya katılabileceğini söyleyince, hemen kabul edildi.

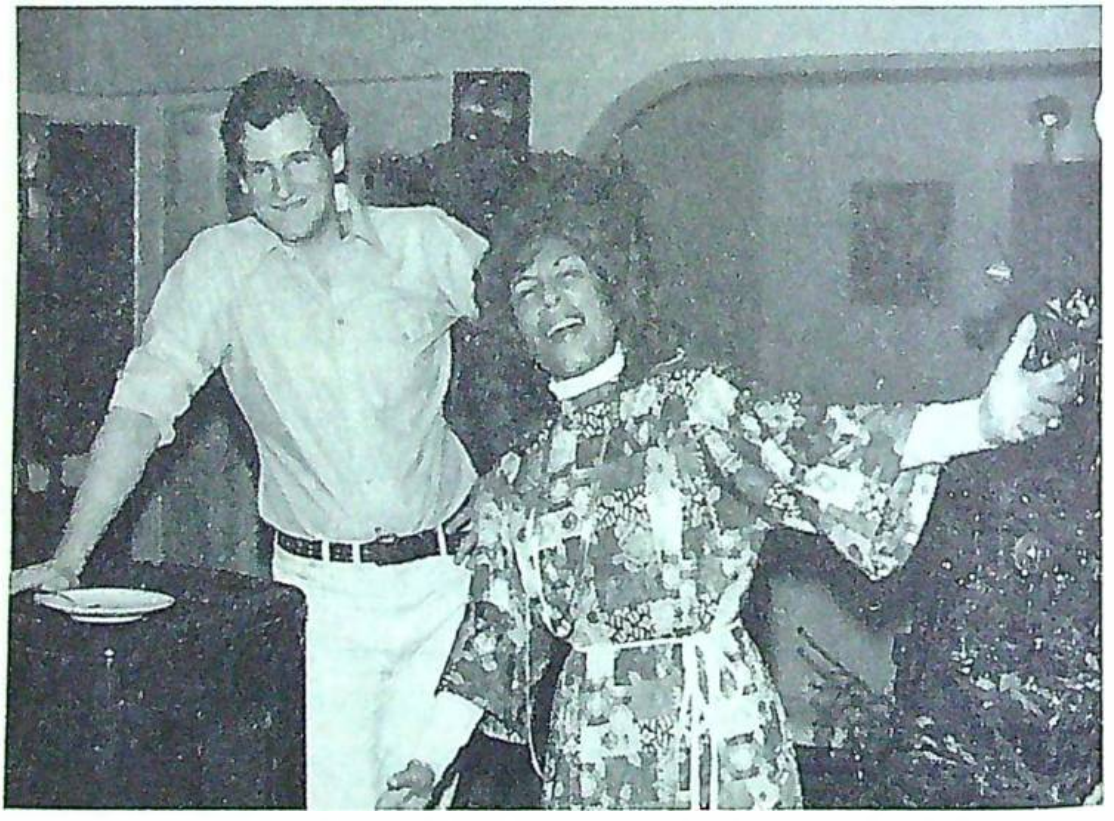
Balo gecesi **Naci Sadullah**, babam ve beni de alarak belediyenin bahçesinde verilecek baloya gittik. Bizi çok güzel bir yere oturttular, bütün başlar bize döndü. Sonra bir kaynaşma ve fısıltı başladı. Meğerse görevli birinin, "Kim davet etti bu komünistleri, neden buradalar?" sözleri yayılmış. Bunu duyan **Safiye Ayla**, "Arkadaşlarımın istenmediği yerde ben de yokum" diyerek ayağa kalktı; hepimiz çıktık, bizim eve doğru yürümeye başladık. Bir de baktık ki, baloda bulunanlar bizim

arkamızdan kalkmış, bizi takip ediyorlar. **Safiye Ayla**'yı dinlemek için can atıyorlar. O gece **Safiye Ayla** öyle bir duygulandı ve etkilendi ki...

Bizim eve geldik. Deniz üzerindeki avlumuza ve kayıklara doluştu insanlar. Evin önü, deniz, kayıklarla dolu. Bizim avluya bir masa kondu. **Safiye Abla** masanın üzerine çıktı, tüm benliğiyle, yüreğiyle, büyük bir heyecanla birbiri arkasına, sevilen şarkılarını (*Sarı Kurdelem Sarı*, *Turnalar Uçun*, *Çile Bülbülüm Çile*...) söylüyor; insanlardan çıt yok, sadece gözyaşı ve alkış. **Safiye Ayla** daha da etkilendi, coştu, "*Menekşelendi Sular Gecenin Issızlığında*" yankılandı ve devam etti...

Yıllar sonra **Safiye Ayla** anılarını anlatırken, yaşamı boyunca verdiği konserlerin içinde Bodrum konserinin en anlamlısı olduğunu söylemiştir.

Sonunda **Safiye Ayla**, **Sadullah Naci Amca**'yı ikna etti, İzmir'e gitmek üzere ikisi birlikte Bodrum'dan ayrıldılar.

Aralık 1976'da, Noel gecesinde, İzmir Hatay'daki evde **Cevat**, Safiye Ablasıyla (**Safiye Ayla**) İngilizce şarkılar söylüyor.

ALİYE HALAM

Herkesin sevgilisi **Alyoşa**...

Mavi gözlü, güzel yüzlü, iyi huylu can halam; çocuksu halam! Ailenin en küçük çocuğu olmanın ayrıcalığını, avantajını son yıllara kadar sürdüren **Aliye Berger**. (Aklıyla duygularıyla kabullendiği bu rol, ona çok yakışıyordu.)

Aliye Halam uzun bir süre İstiklal Caddesi üzerinde, tünele yakın Narmanlı Yurdu'nda yaşadı. Narmanlı Yurdu'nun cephesi İstiklal Caddesi'ne, arka cephesi ise yurdun büyük avlusuna açılırdı. Ön kapıdan girince uzun, labirentimsi, karanlık dehlizlerden geçer, ikinci kata çıkardınız.

Aliye Halam'ın yaşadığı bölüm ikinci katta, uzun fakat bu defa aydınlık bir koridorun sonunda idi. Ana kapıdan girince solda kocaman bir salon, onun yanında bir çalışma odası vardı. Salonda piyanonun üzerinde yıllarca sevdiği ve evlendikten kısa süre sonra kaybettiği keman virtiözü eşi **Karl Berger**'in kocaman siyah-beyaz bir fotoğrafı asılı, karşı duvarlarda aileden tablolar, fotoğraflar boy, boy... Salonun en ilgi çeken mobilyaları **Cevat Paşa**'nın taht misali sedef işlemeli görkemli koltuğu, Büyükada'dan üzeri mermerli, işlemeli komidin, şık koltuklar; fakat oturacak tek bir yer yok. Çünkü her eşyanın üstü çeşitli örtüler, tualler, boyalarla dolu.

Gene giriş kapısının sağında büyük bir yatak odası, banyo, onun yanında da mutfak var. Yatak odasının perdeleri tül, yatağın üstü rengârenk tüller, geceliği tül, sabahlığı tül, pembe tüller içinde **Aliye Halam** sanki uçuşan bir prenses. Narmanlı Yurdu'nun köşe apartmanında, İzmir'e dönecek olan ben, **Kuki** ve **Dodo**'ya pembe uçuşan geceliği ile İstiklal Caddesi üzerindeki balkonundan biz gözden kayboluncaya kadar el sallaması, "güle güle" deyişi hâlâ gözlerimin önünde.

Aliye Halam'dan bahsederken şimdi **Hakkiye Halam**'ın yemeklerini hatırladım. **Emin Paşa** yemek konusunda çok dakik ve hassas. Öğleyin saat 13.00'te, akşamları ise 20.00'de yemeğe oturulur. Bir bakarsınız **Aliye Halam** tam yemekten kalkılacağı zaman neşe içinde gelir ve neden geç kaldığının hikâyesini anlatır. **Emin Enişte** bozulsa da, "Aliye hep bunu yapıyorsun" der ve sofraya ekstra bir tabak koydurur.

Bahsettiğim dört halamdaki yemek zarafeti hep aklımda. Bütün ailenin birarada olduğu, sohbet ettiği yemek saatleri, yemeklerin tadı, masa örtülerinin şıklığı, o sofralar ne lezzetliydi yarabbim! Bir de sunuş şekli, garsonların sol taraftan kayık tabakları size uzatırken gösterdikleri itina. Her hareketin bir örf ve kuralı vardı ve de şık kurallardı bunlar.

Aliye Halam'ın bir kusuru vardı: çok sigara içerdi. Bu yüzden hep ürkerdim, ya bir gün yangın çıkarsa diye...

Mutfak yukarıdan, Narmanlı Yurdu'nun avlusuna bakardı. Penceresi yaz kış açık duran bir kuş yuvasına benzerdi. Pencerenin yanına bir masa konmuştu, dışına da kuş yemleri ve sulaklar. Kuşlar, güvercinler pencerenin dışında ve içinde, masanın üzerinde ne bulursa gagalar, uçar dururlardı. Onlar arkadaşları, dostlarıydı **Aliye Berger**'in; konuşurdu hepsiyle...

Mutfak şirin mi şirin, ama yemek yapmak için malzemeleri nasıl bulduğunu hep düşünmüşümdür. **Aliye Halam** güzel anıları anımsatır bana.

Oysa bir de kötü anım var, anlatmam gerek. Sigarası dolayısıyla bende uyanan yangın korkusu bir gün gerçek oldu; az zararla önüne geçildi.

İtfaiyeciler eve geldiği zaman, **Aliye Halam**'ın ilk dileği **Karl Berger**'in resminin kurtarılması idi. Kurtarıldıktan sonra, onun sevinciyle, en tatlı halini takınıp itfaiyecilere, "Durun durun, önce ayaklarıma su püskürtün, ayağımı yıkayayım, bende 15 gündür sular akmıyor da" diyebilen **Aliye Halam**

böyle özel bir insandı. Diğer eşyalara ne olursa olsun umurunda değildi.

Halalarımla ilgili anılar birbiri ardına geliyor. 1954 yılı, ben yeni evlenmişim. **John** ile İstanbul'a gidiyorum; onun ailemi tanımasını istiyorum, onların da **John**'u. **Aliye Halam**'ı atölyesinde "Hasat" adlı tablo üzerinde çalışıyor buluyoruz. Yapı Kredi Bankası'nın açtığı bir yarışmaya katılacak.

"Çocuklar, sizin eliniz uğurludur, alın şu fırçaları istediğiniz yere istediğiniz rengi koyun" diyerek fırçaları elimize tutuşturuyor. Boyadık, evet bizim de elimiz değdi ve tablo birinciliği kazandı. Epey kıyamet kopmuştu (insanlar kıskanç). O halam ki, İzmir'de Türk Amerikan Derneği'nde açacağı bir sergi için babamı telefonda arayıp, "Ağabey, şu tablonun sol tarafına vermiyyon sür, ben unutmuşum da; diğer resme de imzamı atıver" diyebilen biri...

Ne güzel gravürleri vardı. O savrukluğu içinde ne zaman çalışırdı, sergilerini nasıl açardı, hep hayret ederdim. Parmakları hep şiş, boyalı ve yorgundu. Hiç kolay değildi bakır üzerine desenleri kazmak ve basmak. Her sergi öncesi Robert Kolej'deki öğretmen dostları ona yardımcı olmak için koşuşurlardı. Ve böylelikle el emeği, göz nuru gravürlerini insanlara sunardı.

Aliye ve **Hakkiye Halam** kendime yakın hissettiğim iki halamdır. Her ikisi de sık sık İzmir'e gelir, bende kalırlardı. Ne kadar sevinirdim geldiklerinde, aynı zamanda çocuklarım onları tanıma fırsatı buldukları için de. Bugün onlardan bu kadar sevgi ile bahsediyorsak nedeni bize yaptıkları ziyaretleridir. Çocuklarımın olgun ve düzgün bireyler olarak yetişmesinde etkili olduğunu düşünürüm.

Aliye Halam yoğun romatizma ağrılarına ılıca sularının iyi geldiğine inanırdı. İstanbul'da bu olanak olmadığı için, yazları İzmir'e gelir, Balçova'daki ilkel Agamemnon sıcak su-

larına girer ve taksiyle bize dönerdi. O zaman Agamemnon'da banyodan sonra oturup dinleneceği bir yer olmadığı için gidip gelmeler biraz zor olurdu. Fakat gene de gayret eder, hiç olmazsa 15 gün boyunca gider gelirdi kaplıcalara. Daha sonraki yıllarda ileri görüşlü İzmirli doktor **Halis Temel**, Çeşme Ardıç'ta odalarında kaplıca suları akan bir otel yaptırdı. **Aliye Halam** burasını çok sevdi; banyodan sonra dinlenebileceği bir odası vardı artık.

Hiç unutmam, **Aliye Halam**'ın Çeşme'ye gitmek üzere getirdiği eşyaları kontrol edişimi. Ilıcaya banyo için gelen halamın bavulunda; sarı, kırmızı, mor, yeşil, mavi, turuncu, pembe, beyaz, binbir çeşit eşarp ve bir turkuvaz şapka çıkar, uçuşurdu. Bunların yanı sıra ne bir havlu, ne bir bornoz, ne bir terlik bulurdum. Ne de rahat bir ayakkabı. Kendisi için para harcamaya kıyamazdı. Hemen İzmir'e iner, her şeyi temin ederdik. Bana kızmaz, bilakis onunla ilgilendiğim için sevinirdi.

Gene böyle bir Çeşme'ye gidiş öncesinde halamın bavulunda gerekli malzemeler yerine şık bir kürk manto buldum. "Hala, bu yaz sıcağında neden kürk manto getirdiniz?" diye sorduğumda, "Banyodan sonra terlemek için" demişti sevgili halam.

Halam kendi saç boyasının formülünü eczaneye verir, yaptırırdı. O yıllarda şimdiki gibi hazır saç boyaları yok, Hatay Nokta'daki Bahar Eczanesi'ne formülü verdiği zaman, eczacı katranın fazla olabileceğini söylemiş. Fakat dinler mi **Aliye Berger**, boyayı aldıktan sonra Çeşme Ardıç'ta banyo öncesi saçlarını boyamaya kalkışınca katranlar her tarafına yapışmış, çıkaramıyor. Oteli ayağa kaldırmış.

John, ben ve çocuklar onu ziyarete gittiğimiz zaman tam bu olaya karşılaştık. Tırnaklarımızla katranları vücudundan kazıdık. Can **Ayşe Abla** o günleri çok iyi bilir. O da severdi halamı.

AYŞE HALAM

Ciddi görünüşü, mavi gözleri, duygulu sesi ile hatırladığım halam. **Ayşe Halam**'ın eşi **Ahmet Enişte**, **Ahmet Erner**; sert görünüşüne, aileye biraz mesafeli tavrına rağmen, güldüğü zaman çok cana yakın olan eniştem. Bir de kin dolu, hayata ters bakan kızları **Nermidil**. Onun yanı sıra, halamın tutku ile bağlı olduğu oğlu **Erdem** vardı. **Erdem**'i çok az görmeme rağmen en çok sevdiğim kuzenlerimden biriydi o. Anadolu yakasında kocaman bahçe içerisinde eskice bir köşkte yaşarlardı. **Hakkiye Halam**'la Üsküdar vapuru ile **Ayşe Halam**'ı ziyarete giderdik. Beni görünce, "İsmetula ne kadar çok anneme benziyorsun, hiç birimiz senin kadar anneme benzemedik" der, gözleri nemlenir, göstermemeye çalışırdı.

Zannedersem sonraki yıllarda **Ahmet Enişte** daha çok emlakçiliğe yöneldi. O büyük arazi içindeki ev satıldı. Bir apartman dairesine taşındılar. **Ayşe Hala** antika eşyaya meraklıydı. Bir de **Hakkiye Halam** gibi iyi piyano çalardı. **Ayşe Halam**'da da sanatçı ruhu vardı. Mürekkep balıklarının ince sert kemiklerini toplayıp çiçekler yapardı.

SUAT AMCAM

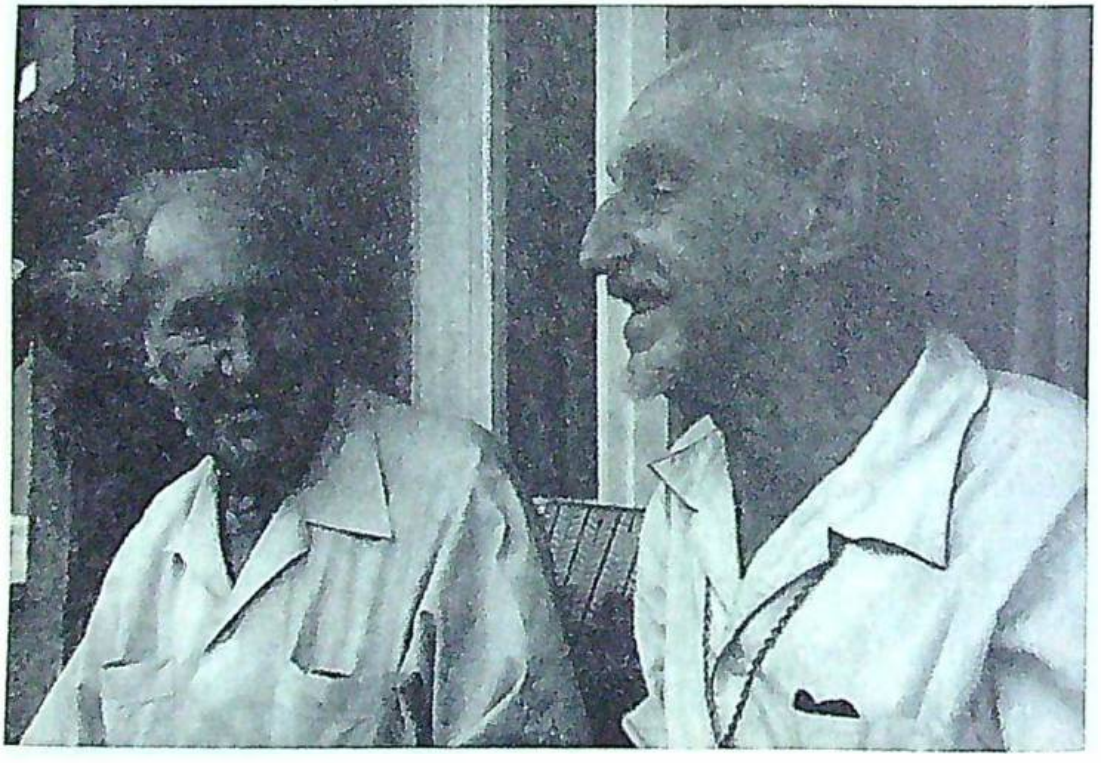
Sıra geldi **Suat Amcam**'a; amcam genç, yakışıklı ve konuştukça insanları mıknatıs gibi kendine çeken bir insandı. Amerikalı ilk eşi **Saida**'dan ayrıldıktan sonra **Mizu Yengem**'le evlenmiş, ne de iyi etmiş!

Mizu (Remzet) Yengem sarışın, içten ve sevecendi. İkisini de ilk görüşüm, Büyükada'da yedi yaşlarındayken olmuştu. **Mizu Yengem**'in bana diktiği elbise ve organza önlükler şu an bile gözümün önünde. Daha sonraki yıllarda **Hakkiye Halam**'la Sıraselviler'deki evlerine giderdik. **Mizu Yenge**, Fransız annesi **Mami** ve kız kardeşi **Siret-Silu Abla** ile bera-

ber otururdu. **Mizu Yenge**'nin babası zannedersem Tarsuslu **Seyfettin Derman** isimli bir Türktü, vefat etmişti. İki oğulları **Cem** ve **Tarık** (**Toto**) ise çocuktu o yıllarda. Kız çocuğu özlemi çeken **Mizu Yengem** bana en güzel elbiselerimi dikmiştir. Bir de o zamanlar kız çocukları için çok moda olan organza önlüklerden yapmış, onu süslemişti.

Silu Abla ciddi, biraz sert ve hayata kızgın bir insandı. Anneleri **Mami** Fransız olduğu için evde Fransızca, Türkçeden fazla kullanılırdı.

Amcamla ve yengemle çok sonraki yıllardaki sevgi ve yakınlaşmamız Antalya'da Side'ye yerleştikleri zamana denk gelir.

İki genç delikanlı, babam **Halikarnas Balıkçısı** ve **Suat Amcam**, Hatay'daki MERHABA Apartmanı'nda.

SİDE YILLARIMIZ

Yengem ve amcamı bu ziyaretlerimizde daha bir tanıma fırsatı bulmuştum. Hep evde olan amcam çok yakışıklı, müthiş karizmatik bir insandı. Bir mıknatıs gibi insanları kendine çekerdi. Ailenin iyice kabul edilmiş bir ferdi olan yengem, sarışın, çok ince hatlı, zarif bir kadındı. Amcamdan daha sakin, içten mi içtendi. Evde daha çok Fransızca konuşulurdu. İki çocukları **Cem** ve **Tarık**'ı da o yıllarda tanıdım. **Cem** babası gibi yakışıklı, **Tarık** ise daha çocuksuydu.

Cem'in ilk eşi **Suna Selen**'i de ilk defa bu evde görmüştüm. **Suna** güzel bir kadındı ve tek çocukları olan **Derya**'ya hamileydi.

Yengem ve amcamı ben ne kadar çok sevmişsem onlar da beni, daha sonraları da eşim **John** ve çocuklarımı sevmişlerdi. **Suat Amcam** son yıllarına kadar bana sıkı sıkı sarılır, "Küçük annem" derdi. İzmir'e bir kez, hastalığı esnasında geldi; ne acıdır ki ilk geliş son gelişi oldu.

SİDE'YE YERLEŞİYORLAR

Nasıl karar verdiler bilmiyorum; yengemle amcamın 1950'li yılların başında birdenbire İstanbul'dan ayrılıp, Antalya'ya Side'ye yerleşecekleri duyuldu. Side o zamanlar bakir küçük bir köy, ulaşmak için Manavgat'tan geçiliyor.

İlk evleri tepede küçük bir köy eviydi ve oradaki tahta sandalyeli, üç-dört tahta masalı lokantayı işletmeye başladılar. Giritliler çoğunluktaydı bu köyde. Yengem harika bir aşçı idi; bu hünerini daha sonra, deniz kıyısında, iki katlı bir evi kirayaıp hem otel hem lokanta olarak işlettikleri zaman da gösterecekti.

Amcam da tıpkı babamın Bodrum'da yaptığı gibi bu güzellikleri arkadaşları, sevdikleri ile paylaşmak istiyordu. Bizi

defalarca çağırdı. Köyde tek bir pansiyon vardı, sanırım adı da Turgut'tu. Dünya şekeri Giritli bir hanım çalıştırıyordu pansiyonu, iki güzel kızı da yardım ediyor; sarı boyalı tahta tabanları mis gibi sularla siliyor, evi serinletiyorlardı. Bir kez babamı da götürmüştük, bir defasında **Şirin** de orada idi.

Amcam her sabah lokantaya giderken orada yaşayan insanlara "Hello, Good morning" gibi kelimeleri tekrarlatarak İngilizce öğretmeye çalışırdı. Orada herkes amcamı "Sakallı" olarak tanımaya başlamıştı. Zamanla bu küçük yer, gelen dost ve akrabalara yetmez oldu; ayrıca amcamın çok yabancı dostu vardı. Yıllar yıllar önce amcamın MİT'te (Milli İstihbarat Teşkilatı'nda) çalıştığı sonradan kulağımıza gelmişti. Sanırım o zamanki görevi Alman kaynaklardan haber alıp Türk hükümetine bildirmekmiş. Pek tabii aktif çalıştığı zamanlarda amcamın MİT'le ilgisinden haberimiz bile olmamıştı. Belki bu nedenle amcamın çok yabancı dostu olmuştu. Fransız ve İngiliz dostları çoğunluktaydı.

AMERİKALI DOSTLAR: FRIENDLY'LER

Özel bir Amerikalı dostu da ABD'de yayımlanan *Washington Post* gazetesinin sahibi ve yöneticisi olan **Alfred Friendly** ve eşi **Jean** idi. **Alfred Friendly** sağlığı pek iyi olmadığı halde eşiyle birkaç defa Side'ye gelmiş ve oraya vurulmuştu. Amcama zaten hayrandı; onun sayesinde sağlığına kavuştuğunu sık sık anlatırdı. Karı koca öylesine bağlandılar ki amcamla yengeme, onların yaşadıkları zor şartlar **Friendly**'leri düşündürmeye başladı. Manavgat'ta, şimdiki küçük köy evi ve lokantasından daha uygun, deniz kıyısında, hem evleri olarak, hem de otel olarak (birkaç oda da olsa) kullanabilecekleri bir yer bulmanın arayışına girdiler. Amcamların maddi durumları buna müsait değildi, **Friendly**'ler onu da hallettiler. Kirayı kendilerinin ödeyeceğini, amcam müsait olunca verebileceğini söyle-

diler. Karşı kıyıda hemen denizin üzerinde biraz harap iki buçuk katlı bir ev bulundu. O yılların Side'sinde köyde olsa olsa 20 ev vardı. Şimdiki gibi harabelerin içlerine kadar girmiş uydurma kafeteryalar ne gezer. Kasaba sokaklarında tavuk, kedi ve köpek dışında canlıya rastlanmazdı.

Evin sahibinin lakabı "**Makarios**" idi. Amcamla yıldızları hiç barışmadı ama orada daha rahat ettiler. Hemen denizin üzerindeki avluya masalar kondu, iki arka oda mutfağa dönüştürüldü. Köy çocuklarından oluşan garsonlar eğitildi, tertemiz giysileriyle servise başladılar. Otelin adı da "Pamfilya" oldu. Daha sonra **Friendly**'ler bu oteli satın alıp, işletmesini de amcamla yengeme bıraktılar.

İşte bundan sonra biz **Noonanlar** yaz tatillerimizi Bodrum ve Side'de geçirmeye başladık. Üç çocuğumuz büyümüşlerdi. **Cevat** 12 yaşlarındaydı. Side'ye gideceğimiz için daha kıştan heyecanlanmaya başlardık, tıpkı amcamlar gibi.

Üç çocuklu olmanın zorlukları büyük ailede yetişen amcamın belleğinde olduğu için Side'ye gidişimde:

"**İsmetula**, sen burada tatildesin. Yemekte çocuklar ayrı masada, sen ve **John** bizimle oturacaksınız, sen çocukların hiçbir şeyiyle ilgilenmeyeceksin; onlarla **Seher, Dilber** ve **Fatma** meşgul olacaklar" derdi.

Beni böylesine düşünen amcama nasıl da minnettardım... Bizimkilerle birlikte o sıralar eşinden ayrılan **Cem**'in on yaşlardaki yakışıklı oğlu **Derya** da vardı. **Derya**'ya kıyamadıkları için, çocuğun sorumluluğunu yengem ve amcam üstlenmişlerdi. Çocuklar türlü yaramazlıklar yapar, **Derya** ve **Cevat** buz gibi kuyu sularını birbirlerinin üzerine fırlatır, kahkahalarla gülerlerdi.

Side'de tatillerimizin ilk günlerinde bazı terslikler olurdu. Çocuklar heyecanla denize girişlerinde bazen fazla kalırlar, yanarlardı. **Cevat** biraz dayanıklı idi de **Kuki** ve **Dodo** ateşle-

nirdi. Yakında doktor olmadığı için **Mizu Yengem** ve ben başlarında sabahlardık. Bildiğimiz usullerle ateşlerini indirmeye çalışırdık. **Mizu Yenge** birine, ben ötekine, sirkeli suya batırılmış havlularla ellerine ve ayaklarına kompres yapardık. Sonra bir-iki gün denize girmezlerdi.

Geceleri yapmaya bayıldıkları şeylerden biri de ellerinde küçük sepetlerle kumsal boyunca koşmak, yengeç yakalamak olurdu. Otelin köpeği önde koşar, ayaklarıyla kumları karıştırarak saklanmış olan yengeçleri çıkarırdı. Çocuklar da yakalanan bu yengeçleri sepetlere koyar, teker teker denize atarlardı.

Bazı geceler çocukların özel gösterileri olurdu. **Dodo** folklör elbisesiyle dans eder, **Kuki** ise beyaz martı bale elbisesiyle bir martıymışçasına uçardı. Bütün bu gösterileri, çocukların hünerlerini sergilemesini amcam isterdi.

Amcam yoldan geçen turist kızlara da "Hello Dolly" diyerek laf atar, onları avluya çağırırdı. Kızlar amcamla bir süre birlikte olunca ona âşık olur, öyle giderlerdi; amcamın böyle bir cazibesi vardı.

Bizim Side'de olduğumuz zamanlara rastlardı bazen **Aliye Halam**'ın da oraya gelişi. Halamın, ağabeyine özel bir tutkusu vardı. **Suat Amcam**'ın sağlıklı beslenmediğini söyler, **Mizu Yengem**'i üzerdi.

Amcam ise, "Alyoşa saçmalama, çocuk değilim" diye tepki gösterirdi.

Aliye Halam'a İzmir'de olduğu bir yaz Vakko'dan açık mavi çizgili, keten bir kumaş almıştık. O kumaştan ona, arkadaşım **Şükran** iki maksi elbise dikmişti. Bu mavi uzun elbiseler, halamın mavi gözleriyle uyum sağlar, ona çok yakışırdı. Halamı mavi elbisesi içinde, başında şapkası, elinde şemsiyesi ile deniz kıyısında kumun üzerinde gördüğümde gidip öpesim gelirdi. Amcam ise sevgili kardeşiyle dalga geçerdi, "İşte madam Fufu-Pampieku" diye.

Bir defasında da **Şirin**'le beraberdik. Başka bir yaz **Raad**, eşi İsveçli **Mejde** ve üç oğulları geldi. O zaman daha kızı **Fahrünissa** doğmamıştı. Başta oğullar biraz çekimserdi, ne de olsa prens çocukları, fakat hemen sonra kaynaştılar. Bir defasında küçük **Zeid** bir terslik yapmış, **John** da eline hafifçe vurmuş. Çocukta müthiş bir şaşkınlık; **John** yanlış yaptığını söylemiş.

Bu birlikteliklerimiz sanki İstanbul'daki aile buluşmaları gibiydi; amcam herhalde o özlemini gideriyordu. Neşeli gelenek devam ediyordu.

Yemek saatleri bir şölendi. Gündüzki rahat giysiler değiştirilir, daha şık giyinilirdi. Hepimiz bahçeden birer çiçek kopartır, kulağımızın arkasına takardık.

Hele yemeklerin lezzeti... Çok yetenekli bir aşçı olan yengem mutfağa kendisi girer, her şeyi ayarladıktan sonra çıkardı. Amcam kadehini kaldırır,

"To all those who wish us well, all the rest can go to hell" (Bize bütün iyilik dileyenlere merhaba, geri kalanlar cehenneme) derdi.

Bütün kadehler daha nice iyi dileklerle kalkardı. Her gece çalınan müzik eşsiz Side gecelerine can katardı. Ah ne günler ne gecelerdi onlar, her zaman özlenen...

Benim de bu yemeklere katkım olsun, onlar sevdikleri ama bulamadıkları bazı yiyeceklere kavuşsun diye; ta kıştan başladığım hazırlıklarımı da anmadan geçemeyeceğim. O yıllarda şimdiki gibi marketler, raflarda her istediğini bulabildiğin ürünler ne gezer, ben yengemin bulamadığı worchester sauce, canned ham (konserve domuz eti), garlic sauce (sarımsak sos) oysters (istiridye), kokteyl için cin ve benzerlerini satın alır, bunları Side'ye taşırdım. Bütün bu yiyecekleri bir kutunun içinde onlara sunduğumda, teker teker paketleri açtıkça, karı koca sevinç çığlıkları atarlardı.

Otelde amcam müşteri konusunda çok seçici davranır, konuklarını daha çok yabancılardan seçerdi. Yengem yemekten sonra restorandaki müşterilerden para almayı sevmez, ortadan kaybolurdu. Bunu her zaman gözlemlemişimdir, sanırım ağırına gidiyordu. O faslı garson **Ali** hallederdi.

Ali'den bahsederken hatırladım: Side'de çok sıcak bir gün, herkes bunalmış. **Tarık, Cevat, Derya** hepsi denizde. **Ali**'ye de yalvarıyorlar "ille gel, daha yemeğe zaman var" diye. Zavallı **Ali** bunları dinlemiş, donuyla denize girmiş. Muziplik yapacaklar ya, **Ali**'nin donunu çekmişler, top yapıp birbirlerine atıyorlar. Donunu ele geçiremeyen **Ali** delirecek neredeyse. Bu arada **Mizu Yengem** "Ali nerede" diye bağırıp duruyor. Amcam konuyu nasıl halletmişti hatırlamıyorum.

Yengem işlerden çok yorulduğu zaman ortadan kaybolurdu. O anlar onun istirahat anlarıydı; hepimiz bilirdik bunu. Bazen ben merakla odasına sızardım.

"Gel gel **İsmetula**, sana yasak yok" derdi.

Kendisine ayırdığı bu kısa zamanda stresini atmak için Fransızca scrabble oynardı. Amcam yanındaysa ikisi, yoksa kendi başına iki kişiymiş gibi hayali oyun arkadaşıyla oynardı. Benim de ileride iyi bir İngilizce scrabble oyuncusu olmam belki bu nedenledir. Yıllar sonra en büyük torunum **Can** da iyi bir oyuncu oldu. **John, Kuki** , ben ve **Can** oynarken, **Can** hepimizden başarılı olurdu. Skoru benden de yüksek olduğunda sevinir, bana nispet yapardı.

Amcam ve yengemin yatak odalarında minik bir de sincapları vardı. Scrabble oynarken tahtanın üzerine tünerdi...

Günler, yazlar geçtikçe Side'de dostluklar da pekişiyordu. **Friendly**'lerin oğulları, gelinleri ve torunları da gelmeye başladı. Kalacak yer kısıtlıydı. **Friendly**'ler batı sahilinde, Side karakolunun yanındaki bir depoyu 95 yıllık süre ile kiraladılar. Varlıklı ve de zevk sahibi insanlardı, deponun bahçesini

uygar bir oturma alanına çevirdiler. Hemen hemen kumsalın üzerinde olan deponun ön duvarını pencereye dönüştürdüler; Amerikalıların dediği gibi "Picture window" oldu. Evin yanından sahile bir merdiven yaptılar, böylece evden çıktığınızda, merdivenden inip kendinizi denizde buluyordunuz. Harika bir konumu vardı bu evin.

Friendly'ler ilk defa "Friends of Side" (Side Dostları) isimli bir girişimde bulundu. Sanırım Türkiye'deki dostluk girişimlerinin de başlangıcı oldular, maddi, manevi her türlü yardımı yaptılar. Müze'nin kuruluşunda, daha sonraları "Apollo Mabedi"nin yerine konulmasında öncü oldular. Arkeolog **Jale İnan** ile çalıştılar; **Jale Hanım** da bir ev alarak Sideli oldu. Çok çalışkan ve aydın bir kişi olarak hatırlıyorum **Jale İnan**'ı.

Friendly'lerin **Tomy** isimli bir Amerikalı gazeteci dostları da Side'ye yerleşti.

Alfred Friendly, askerlik dışında her konuda saatlerce konuşabileceği **John**'u çok sevdi. O kadar ki, bizim kısıtlı bütçemizi hissetmiş olmalı, **Cevat** ve **Kuki** Amerika'da üniversite okumaya karar verdikleri 1975 yılında; **John**'u bir kenara çekerek;

"**John** Amerika'da tahsil pahalıdır, müsaade et çocukların bir tanesinin masraflarını ben karşılayayım" diyor. **John** ise şöyle cevap veriyor,

"Bu düşünceniz için çok teşekkür ederim fakat bunlar benim çocuklarım, zorlansam da ben onları okutmuş olmanın onurunu yaşamak istiyorum" diyor.

Friendly bu cevap karşısında, "I am proud of you **John**" (Seninle onur duyuyorum) diye cevap veriyor.

Aileyi tanıdıkça **John**'un bu tavrının onlar için ne kadar önemli olduğunu anlayabiliyoruz. Şu izlenimi edindik: Etraflarındaki herkes **Friendly**'lerden maddi fayda sağlama girişimi içindeydi, bu nedenle **John**'un yanıtı onu etkilemişti.

FRIENDLY'LER EN BÜYÜK RÜYAMIZI GERÇEKLEŞTİRİYOR

Yıl 1981.

13 Ekimde babamın dokuzuncu ölüm yıldönümü için Bodrum'dayım. Artemis Pansiyon'da kalıyorum. İstanbul'dan **Azra Erhat** da burada. O, Taşlık Sokak'taki bir başka pansiyonda kalıyor. Değişik bir etkinlikler müdürü var bu yıl. Kalede babamın arkadaşı eski müze müdürü **Haluk Elbe**'nin adını taşıyan sanat galerisinde babamın kendi eliyle yaptığı desen ve portrelerinden ve de Bodrum'da bazı kişilerde bulunan çizdiği, boyadığı ve oyduğu, örneğin İspanyol dansözleri figürleri olan eserler sergilenecek. Deniz yolları acenteliği yapan **Ali Nalbantoğlu**'nun ofisinde asılı olan yağlı boya gemi resmi ve **Ali Cengiz**'in şapkalı portresi de yer alacak bu sergide. O sırada Bodrum'da bulunan yönetmen **Ülkü Erakalın** da serginin düzenlenmesinde yardımcı oldu. Sergi açıldı, çok da başarılı oldu.

Gece kalenin yeni müdürü **Oğuz Alpözen** tarafından, misafirlere sinema sanatçısı **Güzin Özipek**'in lokantasında nefis bir yemek daveti verildi. Çok heyecanlı, duygu dolu bir gün ve gece yaşadık, ardından da **Azra Erhat** ile vedalaştık. Ertesi gün İstanbul'a dönüyordu. Ben ise geceyi geçirmek üzere Artemis Pansiyon'a döndüm.

Aloş girişteki masanın üzerine kocaman bir arazi haritasını, krokisini açmış; birine bir şeyler anlatıyor. İlgimi çekti.

"Aloş bu nedir?" diye sordum.

"**İsmet Abla**, dedem **Ali Cengiz**'in İçmeler yolu üzerindeki arazisine imar izni çıktı, orası parsellendi. Biz de bu boş arazileri satışa çıkardık" deyince sordum:

"Aloş, nerede bu arazi? Biliyorsunuz benim Bodrum'dan ayrıldığımızdan beri burada yeniden küçük de olsa bir ev alma

hayali ile yaşadığımı. Sadece bizim diyebileceğimiz, rahatlıkla gelebileceğimiz bir yer için yanıp tutuştuğumu. Aloş, tekrar soruyorum, nerede bu yer? İçmeler neresi? Kalan arsa var mı?"

O yıllarda yol Halikarnas Oteli'nin olduğu yerde bitiyordu. Daha Halikarnas Disko yapılmamıştı. Oradan yukarıya toz toprak, yol bile sayılamayacak bir geçit vardı. İşte bu satılan araziler, bu patikanın üzerindeydi. Aloş anlatmaya devam etti; tepedeki Bodrum'a en yakın konumda olan parsel onun, bitişiğindeki dayısı **İsmet Cengiz**'in, **İsmet**'in yanı ikinci dayısı **Nazif Cengiz**'in, onun yanındaki kız kardeşi **İffet**'in, yani ailenin dört ferdi yan yana. Kalan tek parsel ise, 101 nolu parsel ki, o Akçebük koyuna bakıyor. Bu yerde o an için ne yol, ne elektrik ne de su var. Ulaşım ise sadece denizden olabiliyor.

Akçebük'te deniz kıyısındaki küçük evde yaşayan sevgili dostlarımız, **Münir** ve **Fatma Mansur Coşar**'ı görmek için motor kiralar, onları ziyaretten sonra tekrar motorla Bodrum'a dönerdik. Bu arazi de daha sonra satıldı. Önce TMT oteli yapıldı, az biraz gelişti, otele elektrik bağlandı. TMT de zamanla el değiştirdi ELDORADOR oldu. Büyük bir bahçe içindeki otel, sakinliği ve denizi ile tanındı, tutuldu. Bugünkü adı ise VERA.

Aloş'a ve 101 nolu parsele dönüyorum, "Aman Aloş, ben burayla ilgiliyim fakat peşin verecek beş paramız yok. Acaba deden taksitle veririr mi?" diye sorarken; aynı zamanda **John** ile konuşmam ve onun fikrini almam gerek diye düşünüyorum. Acaba ne kadar ödeyebilir?

Odama çıktığımda heyecandan uyuyabilirsen uyu. Ertesi gün ilk işim **John**'u aramak oldu. O da benim kadar heyecanlandı ve ayda 40.000 TL ödeyebileceğini söyleyince soluğu **Ali Cengiz** Amca'nın evinde aldım. Hasta idi, yatıyordu. Benimle çok ilgilendi, babamı anlattı. Hemen yatağının karşısında duran babamın yaptığı portresini gururla gösterdi.

"Kızım sana vermeyip de kime vereceğim? Aloş seni alsın hemen işlemlerinizi yapın" dedi. Ben kanatlandım, uçtum!

Aloş'la birlikte tapu dairesine gidip tapuyu aldık. Her ay 40.000 TL ödenecek senetlerin hepsini teker teker imzaladım. Kaç tane olduğunu bile hatırlamıyorum. Bodrum'da saklı galiba. Elimde arsa tapusuyla İzmir'e döndüm; döner dönmez de telgrafla avansı gönderdim. Yani şimdi Bodrum'da yerini bile bilmediğimiz 485 m² bir arsamız vardı. Babam beni gene Bodrum'a çekmişti. Anma törenleri için gitmemiş olsaydım böyle bir fırsattan haberim bile olmayacaktı.

Bir süre sonra **İffet** ve **Gültekin**'in evinin yapımına başlandı. Onlar bize öncü oldu. Mimar **Beyhan Türer**'le temasa geçip bizim için bir proje hazırlamasını rica ettik, defalarca buluşup konuştuk. Bize İzmir'e geldi. İsteklerimizi bir liste halinde verdik. Aydınlık, ferah, koridorsuz, yaşanılır bir ev istiyorduk. Dubleks, yatak odaları üstte, banyo-mutfak-salon ve bir oda alt katta. Salonda Bodrum şöminesi... Projenin üzerinde tekrar tekrar konuştuk, değişiklikler yaptık; ta ki hepimiz tatmin olana kadar. **Beyhan Bey**'in İspanya'da bir binada gördüğü kavisli, birinci kattan başlayıp çatıya kadar çıkan bir duvar uygulama isteğini biz de kabul ettik; o duvar evi tekdüzelikten kurtaracaktı. Salonun iç kısmında olan bu duvarı taş olarak bıraktık. **Beyhan Bey**'in yanı sıra evin müteahhitliğini **Sina Ağabey**'imin çok sevdiği sınıf arkadaşı **İbrahim Şakar** yapacaktı. **İbrahim Şakar** zamanının en iyi yapı ustalarından, babamın arkadaşı **Derviş Şakar**'ın, kitabımın başında bahsettiğim, hapishaneyi yapmayı reddeden onurlu **Derviş Usta**'nın oğluydu.

İlk işimiz evin sınırlarını belirlemek oldu. **İffet**'in tarafındaki sınırımız belli idi fakat alttaki araziden ayırmak için arsanın bir ucundan diğer ucuna upuzun birbuçuk iki metre derinliğinde bir taş duvar yaptırdık. **John** ile ben bu duvara ba-

kar "Aa bu duvar bizim!" diye sevinirdik. Her şey yavaş yavaş şekilleniyordu. **John** ve ben beklemekten yanaydık. Hiçbir şeyi aceleye getirmeyecektik, getiremezdik de. Önce arsanın parasını ödeyecektik, öyle de yaptık; bu bir yıldan fazla sürdü.

Çocukluğunu bildiğim, kızım kadar sevdiğim, **İffet** ve **Gültekin** bitişiğimizdeki arsada evlerinin yapımına başlamış, bizi de inşaata başlamaya ikna etmeye çalışıyorlardı. Fakat biz yeniden borçlanmaya korkuyorduk. Bir de arada uzaklık vardı; biz İzmir'de, ev Bodrumda... Bunu nasıl takip edeceğimizi bilemiyorduk.

Gültekin, "İsmet Abla, merak etmeyin, ben her şeyi buradan takip ederim" deyince aklımız yattı. Onların mimarı da **Beyhan Bey**'di; ortak yanlarımız bizi cesaretlendirdi, yeniden düşünmeye yöneltti.

John 1972 yılında askerlikten emekli olmuş, sivil olarak gene NATO'da yeni bir işe başlamıştı. Emekli maaşı fazla olmasa da onu buraya yatırabilirdik. Buna rağmen ilk etapta kullanılabilecek bir kaynağa ihtiyacımız vardı. Bunu nasıl tedarik edebilirdik?

Bu aşamada **John** bana herhangi bir yerden taksit taksit ödenmek üzere maddi yardım alıp alamayacağımı sordu. Olumlu cevap vermek isterdim, veremedim.

Üzülerek, "Maalesef ben hayatımda hiç kimseden böyle bir talepte bulunmadım, bulunamam da. Yapamam, beceremem" dedim.

John cesaretini toplayıp, **Bob Trainer** ile evli kuzenim **Şirin Devrim**'e güzel bir mektup yazdı. Her ay ödeyebileceği miktarı bildirdi. Gelen cevapta paranın verilmeyeceğine değil de, **Şirin**'in sorduğu bir soruya **John** çok ama çok üzüldü.

Şirin, "Söylediğin miktarı nasıl ödeyebileceksin?" diye soruyordu. **Şirin**'in düşünemediği **John**'un bir çocuk olmayışıydı. Ödeyemeyecek olsaydı böyle bir talepte bulunmazdı.

John mektubu yazmadan önce tüm ödeme planını yapmıştı. Bu soru ona çok dokunmuş ve onu hakikaten yaralamıştı. Beni de aynı ölçüde. Ne yazıktır ki bu olay **John**'un **Şirin**'le olan her türlü temasını zedelemişti. Ben hiçbir zaman taraf olmadım. **John**'la bu konuyu konuştuktan sonra da bir daha aklımdan geçirmedim; üzülmemek için. **Şirin**'e de katiyen bahsetmedim ama **John** kadar kırıldım. Gene de **Şirin** sevdiğim ve bugün de temasım olan kuzenimdir; eşi **Bob**'u da **Şirin** kadar severim. Birlikte olduğumuz iki mavi yolculuğu unutamam.

Yardım konusunda imdadımıza yetişenler **Alfred** ve **Jean Friendly** oldu. Mektupla gönderdikleri 12 bin dolarlık çekle evin kaba inşaatı yapıldı. Büyük bir adımdı atılan. Gelen 12 bin dolar faiziyle birlikte son kuruşuna kadar ödendikten sonra bir 12 bin dolar daha geldi. Bunun gelişine kadar bir yıl ev kaba inşaatta bekledi. Allah ev yapana ve evlenene yardım edermiş derler, öyle de oldu. **Cevat** o yıllarda **Galip Fesçi Bey**'in yanında çalışıyordu. Onun firması taksitle ödemek üzere evdeki ahşap aksamı tamamlamamızı sağladı.

Evin yapılması esnasında **John** maddi konulara tamamiyle hâkimdi fakat iş bu kadarla da bitmiyordu. Evin duvarları iki-üç metre çıkmıştı ki, sevdiğimiz, güvendiğimiz mimar **Beyhan Bey** bir gün İzmir'e geldi. Amerika'da yaşayan ağabeyini ziyaret etmek istediğini fakat vize alamadığını, **John**'un yardımcı olup olamayacağını sordu. Kendince ev ile ilgili her şey o dönünceye kadar yola girmişti.

John onun sorununu halletti, hatta geçici vize değil süresiz vize verildi; **Beyhan Bey** Amerika'ya gitti ve bir daha dönmedi, orada kaldı.

Ev için başka bir kontrol mimarı gerekliydi, o da bulundu fakat **Kuki** ile bana çok iş düştü. **John** çalıştığı için ayrılamıyordu işinden; **Kuki** ile benim bu yolda çok emeğimiz geçti. **Kuki** maalesef eşi **Turgay**'dan ayrıldığı için, iki yaşındaki **Can**

torunumuzla MERHABA Apartmanı'ndaki üç numaralı daireye taşınmıştı. Daha çalışmaya başlamadığı için **Kuki, Can** ve ben hemen hemen her iki veya üç haftada bir Bodrum'a gitmek zorunda kalıyorduk. Bir yerde şansımız bize yardım etti, o zaman bomboş olan bu bölümde bizim inşaatın yan tarafında mimar **Mehmet Aran**'ın BERGAMUT pansiyonu vardı. Pansiyon beş ayrı bölümden oluşuyordu; her bölümde küçük bir mutfak, yemek alanı, yatak odası vardı. Zamanla burası bizim geçici evimiz oldu. Hatta **Mehmet** getirdiğimiz portatif ekstra yatağı bile orada bırakmamızı sağladı. Kahve, şeker, tuz gibi ihtiyaçlarımızı da orada bir kutuda tutuyordu, biz de her gelişimizde kullanıyorduk.

Ustalar da bizim orada kaldığımızı bildikleri için bir şey gerektiğinde gelip bizi çağırıyorlardı. Çok dikkatli olmamıza rağmen bazı hatalar oluyordu. Mesela mutfakta çift lavabonun konduğu mermerin eğimi yanlış yapıldığı için bugün bile su köşede birikiyor. Her şey, her şey dikkat istiyordu. Kapı tokmaklarını seçerken, paslanmayacak cins metalden olması için İzmir'de epey arandık. Yirmi beş yıl önce her şey şimdiki gibi bol olmadığı için istediğimizi bulmak zor oluyordu.

İkinci 12 bin de ödendi, üçüncü ve sonuncu 12 bin dolar geldikten sonra uzun uğraş ve emek sonucunda ev bitti. **John**'un büyük gayreti ve **Friendly**'lerin sayesinde Bodrum'daki evimiz var oldu.

Friendly'lerin bize gösterdiği güveni, yakınlığı, sevecenliği unutmadık, yatak odalarından birinin kapısına küçük bir plaket yaptırdık. "The Friendly Room" adını verdik bu odaya. **Jean Friendly** Bodrum'da o plaketi görünce bana sarıldı, ikimiz de hüngür hüngür ağladık.

Hayatta en çok istediğimiz şey gerçek olmuştu. Kısa bir süre sonra yerleştik, yazın büyük bir bölümünü burada geçirmeye başladık. O yıllarda Bodrum'daki su problemi had safha-

larda idi. Yetmiş tonluk kocaman bir su deposu yaptırmıştık. Her gün elli bin liralık su alıyorduk; yaz gününde susuz kalmak bir felaketti. Arsanın boş kalan kısımlarına da rastgele ağaçlar, çiçekler dikiyorduk; onları da sulamak gerekliydi. Pazardan alınan sebze ve meyvelerin yıkandığı suları terasa dizdiğimiz kovalara boşaltıyor, o sularla bahçe suluyorduk. Gene de kendi evimizde olmak, Bodrum'da olmak her şeye değiyordu.

O zaman Amman'da yaşayan **Fahrünissa Halam**'a evin bir fotoğrafını göndermiştim. Evi çok beğendiğini ve **Beyhan Türer**'in tasarımı olan duvardan dolayı evi bir uçağa benzettiğini belirtmişti. Bu benzetmeyi çok sevmiştim çünkü hakikaten o uçakta bizler ailece uçuyorduk sevinçten.

Gene Side'de **Friendly**'lerin avukatı **Sie Rubin** ve eşi **Sissy** ile tanıştık. "VALENTINA" isimli bir yatları vardı. Yatlarını her yıl Bodrum'daki marinada **Ethem Kaptan**'a bırakır, yazları geldiklerinde, eşi **Alfred**'i kaybettikten sonra büyük bir yeis yaşayan **Jean**'i alır, Yunan adalarında dolaşarak onu avutmaya çalışırlardı.

Alfred Friendly son yıllarını çok zor geçirdi. Gırtlak kanseri olmuş, konuşamıyordu. Boğazına bir alet takılmıştı, ıstırap içindeydi. Londra'da Thames nehri kenarındaki evinde yalnız olduğu bir anda kendini vurdu. Arkadaşı ve avukatı **Sie Rubin** eşine bu dramı bildirdi. **Jean** bu acı olaydan sonra hiç eski hayat dolu, neşeli **Jean** olamadı. Washington'daki muhteşem evine çekildi. Hayatının geri kalan kısmını hep Türk dostu olarak geçirdi, gene Türkiye'ye, İstanbul'a olan ziyaretlerini sürdürdü. Her fırsatta onunla görüştük. İzmir'e dostlarını gönderiyor, **John** onları seve seve Efes'e götürüyordu.

Türk dostu **Jean** Antalya Belediyesi'ne de arkeolojik kazıları için bir vinç satın alıp bağışladı. Ne tuhaftır ki daha sonra evindeki bir iş için yarım saatliğine vincin kullanımını rica ettiğinde gerekli izni alamamıştı. Bu olayı gülerek anlatırdı.

John'un askerlikten emekli olduğu yıl, **Jean** müthiş bir duyarlılık göstermiş, **John** ve beni unutulmaz güzellikteki Side'deki evinde bu olayı kutlamaya çağırmıştı; buna **John**'un hakkı olduğunu söylemişti.

Kuş sesleri, dalga sesleri içinde kaybettiğimiz bütün sevdiklerimizin anılarıyla dolu bir yedi gün geçirmiştik. Side ile ilgili anılarımı 2007 yılının çok sıcak bir Temmuz günü Bodrum'daki yazlığımda yazıyorum. Bodrum'daki bu evimizin de **Friendly**'lerden aldığımız borç sayesinde yapıldığını nasıl unuturum? Daha sonra bundan bahsedeceğim.

Side'de anı çok. Gene bir gece, yemekten kalkmak üzereyiz, birdenbire dışarıda bir gürültü... Bir kamyon, kamyonun içerisinde kocaman bir deniz kaplumbağası, kaymasın diye bağlanmış. Etrafına bir yığın insan birikmiş. Kaplumbağa garip sesler çıkarıyor, sanki ağlıyor, gözlerinden sicim gibi bir sıvı akıyor. Kaplumbağaya ne yapacağını bilemeyen balıkçılar, amcama getirmişler.

Oteldeki misafirlerden biri, hemen hemen her yaz gelen bir Fransız kimyager, amcam seviyor onu. Yüzü bembeyaz, laboratuarda geçirdiği bir kimyevi maddenin harlaması sonucu feci şekilde yanmış. Kulakları bile vücudundan alınan dokularla yeniden yapılmış. Yani yeniden yaratılmış ama yüzünde korkunç izler taşıyan **Etienne**'in gözleri de çok az görüyor. Amcamla konuştu, kaplumbağayı getiren balıkçılara yüklü bir miktar para ödedi. Balıkçılar ve halk kaplumbağayı denize taşıdılar, ipleri kestiler ve denize bıraktılar.

Kaplumbağanın akıttığı yaşlara orada bulunanların göz yaşları karıştı. Ertesi gün kaplumbağa ile ilgili bir haber alınamadı. Demek ki özgürlüğüne ve denize kavuşmuştu...

Amcam konusunu kapatamıyorum bir türlü, öyle çok ki özlem... **Cem**'in oğlu küçük **Derya**'dan bahsetmiştim. Bizim Side'de olduğumuz 1968 yazı, **John** Adana, İncirlik'te görevli.

Derya ve **Deniz** ilkokul öğrencisi, **Deniz** Adana'da Hayriye Kemal Küsun İlkokulu 3. sınıfta. Amcam bizim yaşadığımız dengeli aile düzenimizden etkilenmiş olmalı ki, **John** ve bana çok önemli derdini açıyor. **Derya**'nın hep büyüklerle beraber olduğunu, hiç aile yaşantısı olmadığını, bu birlikteliği torununun tatmasını istediğini söylüyor. Bizimle bir-iki yıl beraber olabilir mi, diye soruyor. Tabii biz hiç düşünmeden "evet" diyoruz.

Derya'yı bazen ben de gözlemliyorum, mesela geceleri yatakta adeta kendini sallıyor ve kendi kendine ninni söylüyor, öyle uykuya dalıyor. Çok akıllı bir çocuk fakat biraz haşarı. Konuyu bizim çocuklarla konuşuyoruz, onlar da mutlu, **Derya**'yı seviyorlar. **Derya**'yı alıp Adana'ya dönüyoruz.

Derya Cevat'la aynı odayı paylaşıyor. Fakat çocuk şehir hayatına alışkın değil, bazı şeyleri kurcalıyor. Bir gün banyodan garip sesler geliyor, banyoya koştuğumda **Derya**'yı çamaşır makinesinin üstüne oturmuş buluyorum. Nasıl yapmışsa yapmış, makineyi çalıştırmış, durdurmak için de üstünde oturuyor. Bunun çok tehlikeli olabileceğini anlatıyoruz, her şeyi açıklamaya çalışıyoruz. Çocuk için de kolay değil Side'deki özgürlükten sonra eve kapanmak.

O yaz **Suna Selen** ve **Suna Keskin** bir tiyatro oyunu için Adana'ya geliyorlar. **Suna Selen** bana, "Derya'yı alabilir miyim?" diye telefon ettiği zaman bir tereddüt geçiriyorum; evet mi desem, yoksa hayır mı diye.

Benim de **Derya**'dan bir yaş küçük bir kızım olduğunu söylüyorum, herhalde **Derya**'yı yalnız bırakmamak için yapıyorum bunu. **Suna Selen**;

"Onu da alırız, yanımda **Suna Keskin** de var" deyince hemen Side'ye telefon edip amcamların onayını alıyorum.

İki **Suna** çocukları akşam getiriyorlar. **Derya** sevinçten uçuyor.

"Bakın **İsmet Hala** –hala derdi bana– annem bana bir gömlek aldı, sahici kumaştan, çaputtan değil" demez mi, gözlerim yaşlarla doldu. Annesinin aldığı hediye böylesine değerliydi çocuk için.

Derya dördüncü sınıfı, **Dodo** da üçüncü sınıfı bitirdikten sonra **John** tekrar İzmir'e tayin oldu. İzmir'deki Merhaba Apartmanı'nın dördüncü dairesine yerleştik. **Derya** gene **Cevat**'la aynı odada, kızlar kendi odalarında idi. Her şey iyi başladı, **Derya** ile **Dodo**'yu Agâh Efendi İlkokulu'na yazdırdık. Aynı yıl **Aliye**'nin oğlu **Murat** da beşinci sınıfta, **Derya** ile beraber; kızı **Siren** ise dördüncü sınıfta, **Dodo**'yla. Aynı ailenin dört çocuğu da aynı okulda. Ben çocukları takip edebilmek için okul aile birliğine girdim.

Derya İzmir'de daha mutluydu. Arada onları Amerikan kulübüne götürüyoruz, oradaki değişik yemekleri seviyorlar. Fakat en sevindiği zamanlar evde, "Bu akşam kahvaltı gibi bir şeyler yiyeceğiz" dediğim zamanlardı. "Oley, İsmet Hala!" diye bayılırdı sevinçten. Çünkü Amerikan tost ekmeği yumuşacık, pasta gibi bir ekmekti, bol bol dilim peynirle bir somunu yiyebilirdi.

Benim bir şikâyetim yoktu fakat öğretmeni sevgili **Hatice Ulusoy**, sınıfta çok huzursuz olduğunu, şuna buna sataştığını, ders dinlemediğini söylüyordu. Üzülüyordum tabii çünkü benim çocuğum gibiydi. Evde de bazı problemler başlamıştı, **Kuki** yavaş yavaş çocukluktan çıkıyor, **Derya** ile yıldızları barışmıyordu; **Derya**'nın daha ciddi olmasını istiyordu.

Derya ilkokulu bitirdikten sonra çocuklar ayrılmak zorunda kaldı. **Kuki** Amerikan Koleji'ne başladı. **Derya** Side'ye geri döndü, bu hiçbirimiz için kolay olmadı. Artık onu sadece yazları görebiliyorduk...

ASIM AMCAM

Babamın baba bir, anne ayrı ağabeyi idi. Eşi **Kadriye Yenge** ile Şakir Paşa Apartmanı'nda **Hakkiye Halam**'la aynı katta fakat arka dairede yaşardı. Çocukları yoktu. Evleri antika doluydu. Amcam üç-dört lisan bilmesine rağmen Melek Sineması'nda çalışırdı; ne iş yaptığını bilmiyorum. Sinemaya gittiğimiz vakit bizi biletsiz sokardı. **Kadriye Yenge** de gümrük işindeydi sanırım. Amcamın elinden hiç eksik etmediği çok şık bir kırbacı vardı. Amcamın üzücü bir rahatsızlığı vardı; kleptomandı... **Hakkiye Halam**'a geldiği zamanlar ufak tefek bir şeyleri alır götürürdü. **Kadriye Yenge** sonradan onun aldıkları geri getirirdi. Fakat bir gün traji-komik bir şey oldu. Hem çok güldük hem de çok üzüldük. Amcacığım üzerinde oturduğu sandalye ile çıkarken, **Hakkiye Halam**, "Ağabey sandalye ile nereye gidiyorsun?" diye sorunca kalktı ve sandalyeyi bırakıp kendi evine geçti.

BABAMIN İKİ DAYISI

Halalarım ve amcalarımdan başka Şakir Paşa Apartmanı'nın en üst, yani çatı katında oturan babamın iki dayısı vardı. (Terasın bir kısmı da çamaşırhane olarak kullanılırdı. Apartmanda yaşayan herkesin çamaşırı, yardımcıları tarafından burada yıkanır; terasın açık kısmında kurutulurdu.)

Tahsin Dayı hiç evlenmemiş, biraz kilolu, mantıklı hareketleri olan ciddi biriydi. Zannedersem apartmanla ilgili hesapları o yapardı.

Nedim Dayım ise bir âlemdi! Asker emeklisi, esprili bir insandı. Gözleri epey bozuktu, iyi göremezdi. Makarnanın pişmiş olup olmadığını anlamak için kaynattığı makarnaları duvara atardı. Pişmiş ise makarna duvara yapışırdı. (Ufacık mutfak duvarlarının süsleri makarna idi. Devamlı atılan ma-

karnalardan duvarda desenler oluşmuştu. Biz çocuklar yaptığı bu işe çok gülerdik.)

Bir de devamlı Ada'da yaşayan **Mithat Dayı**'mız vardı. O da asker emeklisiydi. Uzun boylu, yakışıklı olarak hatırlıyorum onu. İkinci eşi **Nusret** ve kızı kuzinimiz **Güney** ile devamlı yaz, kış adadaydılar. Onları bu yüzden daha az görürdük.

BİR DE HİÇ GÖRMEDİĞİMİZ BİR ABLAMIZ VARDI, MUTARRA

Babamın ilk eşi **Agnezi**'den olan bir kızı vardı; adı **Mutarra** idi.

Babam İtalya'da evlenmiş ve de **Mutarra** adını verdiği bir kızı olmuş. İstanbul'a döndüğünde bütün ailenin birlikte yaşadığı Büyükada'ya yerleşmişler. **Mutarra**'nın yaşını tam olarak bilmiyorum ama **Füreya Abla**'ya yakın olmalı diye düşünüyorum. Elimde o günlere ait tek bir aile fotoğrafı var ve sanıyorum o fotoğrafta 13-14 yaşlarında olmalı ama o resimde ne dedem ne de babam var.

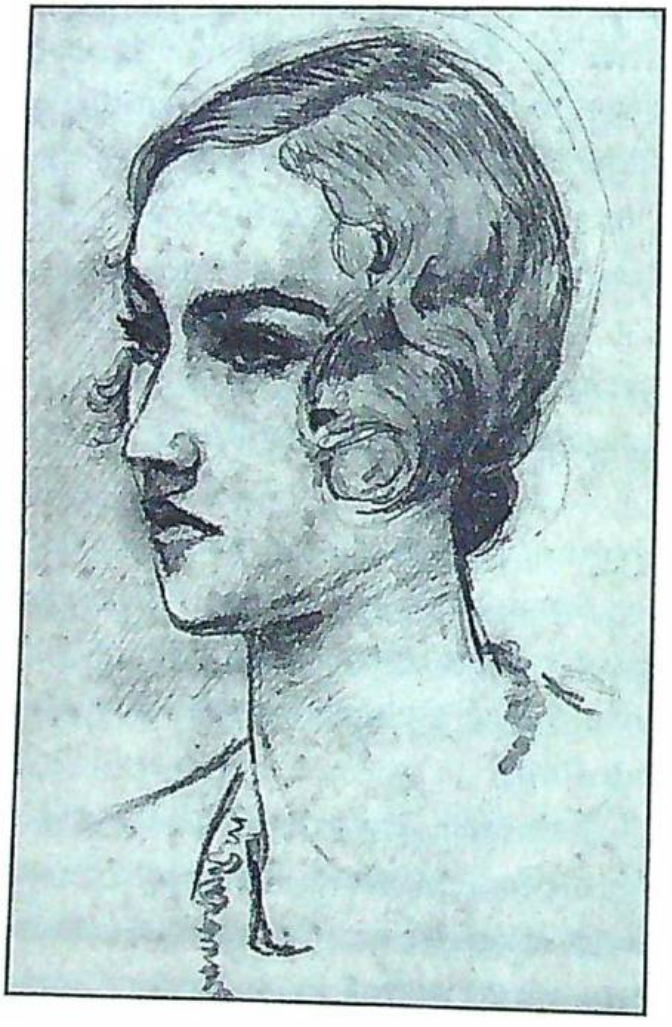
Mutarra elimizde olan bir-iki tane resmi, bir de babamın yaptığı karakalem resminden anlaşıldığı gibi çok güzel bir kız.

Babamın mahkûmiyeti esnasında babaannem torunu ve gelinine de sahip çıkmış. Sonraları babamın hapisten çıkmasından hemen önce **Agnezi** ve **Mutarra** İtalyan Elçiliğinde basın danışmanı olan biriyle İtalya'ya gönderilmişler. Sonradan **Agnezi** bu kişiyle evlendirilmiş.

Yıllar yıllar sonra, babam bize **Mutarra**'dan bahsettiğinde, ona karşı duygularını hiç belli etmezdi. Bizim için de varlığını bildiğimiz, çok merak ettiğimiz ama sormaktan çekindiğimiz **Mutarra** hep bir muamma olarak kaldı. Zaman zaman kardeşim **Aliye**, daha sonraları kendi kızlarım **Kuki** ve **Dodo**

ile hep acabaları sorguladık. "**Mutarra** yaşıyor muydu? Nasıl biri idi? Benzeşiyor muyduk? İtalya'da akrabalarımız var mıydı?" gibi birçok sorular aklımızı kurcalıyordu.

Bu konu hep bir bilinmez olarak kalacakmışçasına, konuyu açar ama nemen kapatırdık; ta ki 2004 yılına kadar. Bir gün Bodrum'da belediyenin halkla ilişkiler bölümünden **Halil İbrahim**, "Geçenlerde yabancı birileri geldi, Balıkçı'nın torunu olduğunu söylediler ama biz kim olduklarını bilemedik ve gittiler" dedi. Biz de açıkçası bu haberi pek önemsemedik çünkü yıllardır arada sırada bazı insanlar bir akrabalık kisvesi altında ortaya çıkarlardı.

Babamın kaleminden
büyük kızı
Mutarra'nın portresi

HİÇ BEKLENMEDİK SÜRPRİZ!

Yıl 2005, **Şadan Gökovalı**'dan bir telefon, "İsmet Abla, İstanbul'da İtalyanca rehberlerinden Ayşe Nur Dodo'yu arıyor, telefonunu verebilir miyim?" diye bana soruyor. Meğerse İstanbul İtalyan Lisesi'nin müdürü **Valeria Hanım**, aynı lisenin mezunu ve rehber olan **Ayşenur**'un yardımıyla **Balıkçı**'nın ailesinden birileriyle temasa geçmeye çalışıyormuş; ama neden?

Valeria Hanım'ın bahsettiği çocukluk arkadaşı, benim hiç görmediğim ablam **Mutarra**'nın kızı olmasın mı... İstanbul'da **Dodo** hemen onlarla temasa geçmiş, **Dodo**'nun o anki heyecanını ve duygularını düşünebiliyor musunuz? Hemen beni aradı. Haberi duyunca içim titredi. Hayret! Olacak gibi değildi! Bu kadar yıl sonra bulmacanın parçaları birleşiyor!

Yeğenim **Çinzia** İstanbul'da arkadaşı **Valeria**'da kalıyormuş, hem de kızı **Fiametta** ve torunu **Camilla** ile birlikte.

Hemen bir tanışma çayı ayarlandı. **Valeria Hanım**'ın evinde patlayan şampanyaların eşliğinde **Dodo** bizi temsil etti, ben de İzmir'den telefonla konuşmaya çalışıyorum. **Çinzia** İngilizce bilmiyor, ben de İtalyanca bilmiyorum. Arada **Ayşenur** tercümanlık yapıyor. Yeğenimin, benim "Merhaba"ma karşılık veren sesini duyunca yüreğim duracak sandım. İşte o yarım yamalak diyalogumuz esnasında ablam **Mutarra**'nın 1995 yılında öldüğünü öğrendim. Büyük bir sızı geçti yüreğimden, kaçırılmış fırsatlara hayıflandım. Hüzünlüyüm ama aynı zamanda içim çok sevinçli o anda...

Dodo evine döndükten sonra onu soru yağmuruna tutuyorum. **Çinzia** ve ailesi bize benziyor mu veya biz onlara? Sıcak insanlar mı? Annesi hakkında ne söyledi? **Dodo**'m benim merakımı gidermeye çalışıyor, o da aynı heyecanı fazlasıyla yaşıyor. Hatta akrabalarla konuşabilmek için hızlandırılmış İtalyanca kursuna katılıyor.

Beni ve yeğenimi buluşturmak üzere İtalyan Lisesi Mezunlar Derneği bir toplantı düzenlemeye karar veriyorlar.

Toplantı İstanbul'da Perapalas'ta yapılılıyor. Çok ama çok istememe rağmen sağlık sorunlarım yüzünden gidemiyorum ve **Kuki**'yi beni temsil etmek üzere gönderiyorum. Orada okunmak üzere bir mektup iletiyorum tabii ki. Kolay mı, ailemize katılacak yeni fertlere kocaman bir "hoş geldiniz" demek lazım.

Sağ olsun, büyük kızım **Kuki**'m imdadıma yetişti ve yazdığım mektubumu okudu. Başta kısa bir konuşma yapan **Kuki**, ardından konuklara mektubumu okudu:

"Hepiniz hoş geldiniz. Ben bugün burada olmaktan çok mutluyum ama maalesef annem gelemedi. Kalbi burada, bizlerle birlikte. Sizlere annemin mesajını iletmek istiyorum.

Hepinize İzmir'den, ben Balıkçı'nın kızı İsmet Kabaağaçlı Noonan'dan, candan MERHABA! Bugün sizlerle olabilmek için İstanbul'a mutlaka gelmek istiyordum. Son derece heyecanlı, mutlu ve coşkuluyum. Fakat sağlık nedenlerimden dolayı, çok ama çok istememe rağmen, maalesef bugün aranızda bulunamıyorum. Olsun, gönlüm ve sözlerim sizinle.

Şimdi size kısaca 'film gibi' dedikleri türden bir aile öyküsü anlatacağım. Yıllardır varlığını bildiğim, özlemle düşündüğüm ama tanışma fırsatı bulamadığım bir kişiden, ***Mutarra****'dan bahsetmek istiyorum.* ***Mutarra****, babamın İtalyan ilk eşinden olan kızıydı, yani benim de ablamdı. O dönem yaşananlar talihsiz olaylardı ve* ***Mutarra*** *ailesiyle birlikte İtalya'ya dönmek zorunda kaldı; ve bildiğim kadarıyla da babasıyla bir daha hiç görüşmedi.*

Babam ***Cevat Şakir****, sürgün cezasının bitiminden sonra Bodrum'a yerleşti ve annem* ***Hatice*** *ile evlendi. Biz, yani ben, babamın sarı kızı* ***İsmet****, kara kızı* ***Aliye****, erkek kardeşim* ***Su-***

*at ve yazları ailemize katılarak bizi şenlendiren abim **Sina** ile olağanüstü şanslı bir çocukluk yaşadık. Ama sık sık ablam **Mutarra**'nın nerede ve nasıl yaşadığını, nasıl biri olduğunu, hatta birbirimize benzeyip benzemediğimizi düşündüm durdum.*

Yıllar böylece akıp gitti ve ben bu sorularımın her zaman cevapsız kalacağını sanıyordum; ta ki üç ay öncesine kadar...

*TUREB mensuplarından **Ayşenur Hanım**'ın telefonuyla dünyam renklendi. **Mutarra**'nın bir kızı olduğunu, böylece bir yeğenimin varlığını ve onun İtalyan Lisesi Müdürü **Valeria Hanım**'ın arkadaşı olduğunu öğrendim. O andan itibaren içimi öylesine derin duygular kapladı ki; şaşkınlık, sevinç, heyecan ve tabii ki üzüntü... Birbirimizden habersiz geçen bunca yıla acıdım.*

*İsterdim ki şu anda, babam sağ olsa, ablam **Mutarra** da sağ olsa da bu ânı hep birlikte yaşasaydık. Fakat maalesef insan doğası buna izin vermiyor...*

*Ama şimdi ben, sizlerin huzurunda ailemin yeni fertlerini sevgi ile kucaklayarak onlara, 'Hoş geldiniz!' demek istiyorum. Sevgili **Çinzia**, kızı ve torunu BENVENUTİ ALLA NOSTRA FAMİGLİA...*

*Ailemizi büyüttünüz, bize hayat kattınız. İtalya'nın sıcaklığını getirdiniz. Sevgili yeğenim **Çinzia**, umarım artık bizim çocuklarımız, yani babamın deyişiyle, **Cevadiko**, **Kuki** ve **Dodo**'su, **Deniz**, **Muratiko**, **Sisi**, **Sibeliko** ve **Deriko**, siz İtalyan kuzenleriyle kaynaşır ve boşa geçen yılların acısını onlar çıkarır.*

***Balıkçı**'nın yaşgününü kutlamak için böylesine anlamlı bir kavuşmayı sağlayan herkese, başta Özel İtalyan Lisesi Müdürü **Valeria Hanım**'a, İtalyan Lisesi öğretmenleri ile öğrencilerine, İtalyan Liseliler Derneği'ne, gerçek **Balıkçı** dostu*

Şadan Gökovalı'ya ve TUREB mensuplarına candan teşekkür ederim.

Bu yeni başlangıca, bir ailenin buluşmasına sizler de böylece katıldınız, tanık oldunuz. Teşekkürler ve sevgiler. Babamdan size kocaman bir MERHABA!"

Kızım **Kuki** İstanbul'da yaşananları şöyle anlattı:

"Uzun, ince bir masa; sağ başta **Çinzia**, yanında oturan **Valeria**'nın elini sıkı sıkı tutmuş, ortada bir çevirmen, onun yanında **Kuki** ve **Dodo**. Yani **Balıkçı**'nın üç torunu birlikte. Karşımızda ise sevecen bakan yüzler hatırlıyorum. Biz çok heyecanlıydık tabii ki; ama sanki herkes aynı heyecanı paylaşıyor gibime geldi.

Çinzia mutluluğunu dile getirdi. Az konuşabildi, aynı bizler gibi. Çünkü içimizde o kadar çok şey birikmişti ki ağzımızı açsak, sanki hiç susamayacakmışız gibi... **Valeria** ilk tesadüften bahsetti. Bodrum'daki levhayı bulmalarından. Soyadı kanunundan önce İstanbul'u terk ettikleri için bir türlü dedemin kaydını bulamadıklarını anlattılar. Akıllarında kalan tek ismin, **Cevat Şakir** adının caddeye verilmiş olduğunu gördüklerinde heyecanlarını da... **Valeria** ve **Çinzia** iki sıkı fıkı arkadaş, iki güzel kadın ve birbirlerine inanılmaz derecede destek. Ben de yalnız değilim, elimde annemin mektubu, yanımda da en büyük arkadaşım, kardeşim **Dodo** var. Bizler de bir şeyler anlattık galiba... Nedense o günden en çok akımda kalanlar sözler değil, duygular.

Olağanüstü bir barkovizyon gösterisi, bulmacanın parçalarını daha da aydınlattı. Biz, **Balıkçı**'nın bilinen ailesi, elimizdeki aile fotoğraflarından bazılarını İtalyan Lisesi Mezunlar Derneği'ne vermiştik. Meğerse **Balıkçı**'nın İtalya'daki ailesi de aynı şeyi yapmış. Hassas, akıllı ve duygusal mezunlar bu resimleri harmanlamışlar ve kronolojik bir sıralamayla bize sundular.

O ince, uzun masa ve arkasında oturan beş kadın yüzlerini perdeye çevirmişler, şaşkınlık, heyecan ve inanılmaz bir mutlulukla ailenin yeniden biraraya getirilişine tanık oldular; dedemiz **Cevat Şakir Kabaağaçlı, Çinzia**'nın anneannesi **Agnezi** ve kızları **Mutarra**, ailenin diğer fertleri, Büyükada ve ardından İtalya... **Dodo** ve benim için İtalya kısmı boşlukları doldurdu, sanıyorum **Çinzia** için de Türkiye'deki resimler aynı görevi yaptı.

Ve hepimizin gözünden süzülen yaşlar... Bir ailenin fertleri ancak birbirlerine kavuşabildi. Yıllarca merak edilen soruların cevapları da böylece yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlayabildi."

Peki, bu buluşma nasıl gerçekleşti?

İşte o 2004 yılı **Mutarra**'nın kızı **Çinzia** ve arkadaşı **Valeria** Bodrum'da tatildeler. **Çinzia** yolda yürürken birden kafasını kaldırmış, yolun üstündeki "**Cevat Şakir Caddesi**" yazısını fark edince, "Bu benim dedem!" diye haykırmış. Babamın ölümünden önce, Bodrum'un tek giriş caddesine "**Cevat Şakir Caddesi**" adı verilmişti. **Cevat Şakir** o zaman espriyle, "Ha şimdi hükümetin bana yıllardır yaptığını, üzerimden geçen eşek ve develer yapacak" demişti. Ne gariptir ki bu caddenin adı 30 yıl sonra böyle bir buluşmaya vesile olacaktı.

İki arkadaş hemen belediyeye gidip görevliye sormuşlar. Fakat ne onlar görevliyi, ne de görevli onları anlamış. Gene de işin peşini bırakmamışlar, İstanbul'a döndükten sonra araştırmaya, soruşturmaya devam etmişler. Ve böylece **Çinzia** dedesini bulmuş; biz de ablamızın ailesine kavuşmuş olduk.

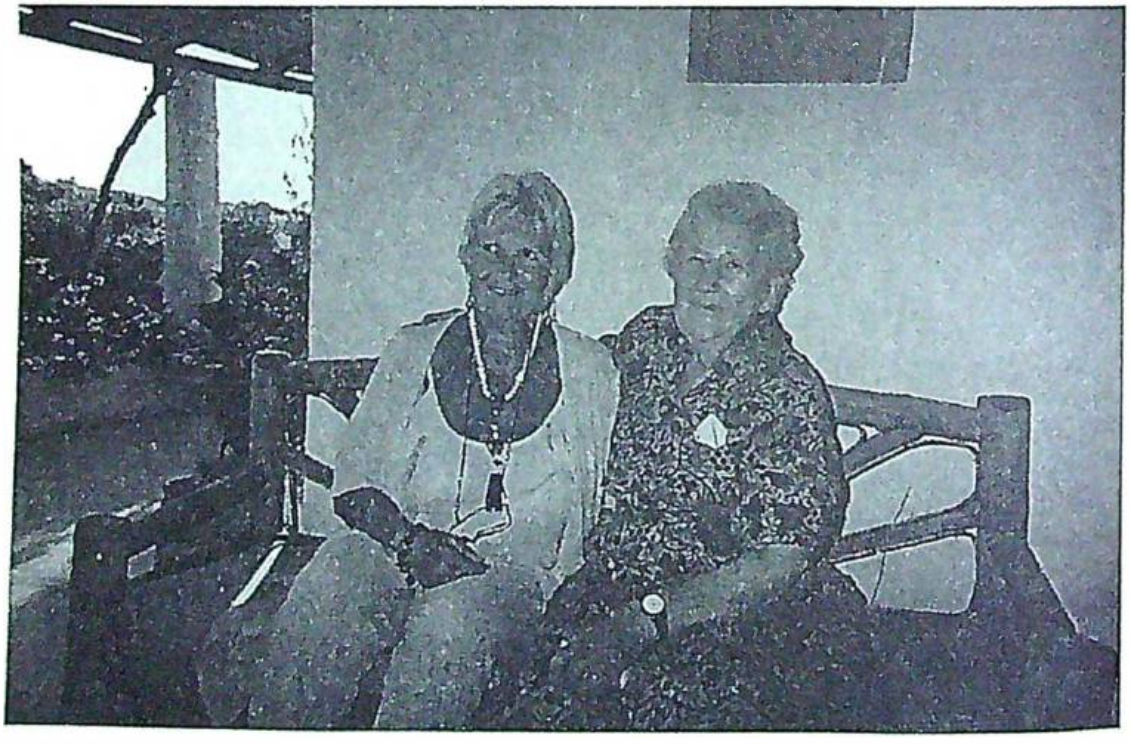
Hani, "Neler oluyor hayatta, aynı film gibi" deriz ya, aynen öyle.

İstanbul'daki buluşmadan sonra üçlü **Çinzia** ailesi bizim Bodrum'daki evimize geldi. Biz onların kaldığı otele gittik. Beraber yemek yedik, uzun uzun sohbetler ettik. Yine **Dodo**'nun

elinde sözlük, **Çinzia**'nın kızında da öyle; ama olsun, biz gene de anlaşmayı ve paylaşmayı becerebiliyorduk.

Sevinçleri, üzüntüleri konuştuk. Önceleri **Çinzia**'da bir çekingenlik vardı. Nedenini sorduğumda, aile tarafından dışlanacakları endişesinden bahsetti. Oysa bizim içtenliğimizi görünce duygulanıp, rahatladı ve açıldı.

Endişenin sebebine gelince...Üç kadın; biri karşımdaki, bana hatta kızım **Kuki**'ye çok benzeyen yeğenim **Çinzia**, diğeri onun annesi **Mutarra**, üçüncüsü ise **Çinzia**'nın anneannesi yani babamın ilk eşi **Agnezi**. Yıllar yıllar önce Büyükada'da, büyük aile içinde bir şeyler yaşanmış, o belli. Yaşanan tatsız olayların üzüntüsü ise sonraki nesillere de aynen yansıyabiliyor bazen. **Agnezi** çok güzel bir kadınmış. İtalya'da babamın ilk gittiği resim kursunda modellik yapan, kendi ailesinin en küçük ve kıymetli kızıymış. Güzel ama mağrur. Ve babam onu Büyükada'ya gelin getirmiş. Yıllar sonra **Çinzia**'dan duyduğumuz bilgiler, yıllar yılı aile içinde saklanan sırlara ışık tuttu.

Çinzia ve ben Bodrum'da, 2006.

Agnezi İtalya'ya döndükten sonra kızı **Mutarra**'dan uzaklaşmış; baba özlemi çeken bu kıza babasından bahsetmesini yasaklamış. Annesinden babası hakkında bir cevap alamayan **Mutarra** buna çok üzülürmüş, zamanının çoğunu odasında yalnız, kitap okuyarak geçirirmiş. **Çinzia** annesi **Mutarra**'nın müthiş bir özlem içinde olduğunu hatırlıyor. Babamın ona gönderdiği kendi kitaplarını, okuyamasa da sık sık alıp bakarmış. **Mutarra, Çinzia**'nın babasından sonra hiç evlenmemiş ve yalnız ölmüş. Bu hazin hikâyeyi düşündükçe ve yazarken gözlerimden yaşlar akıyor.

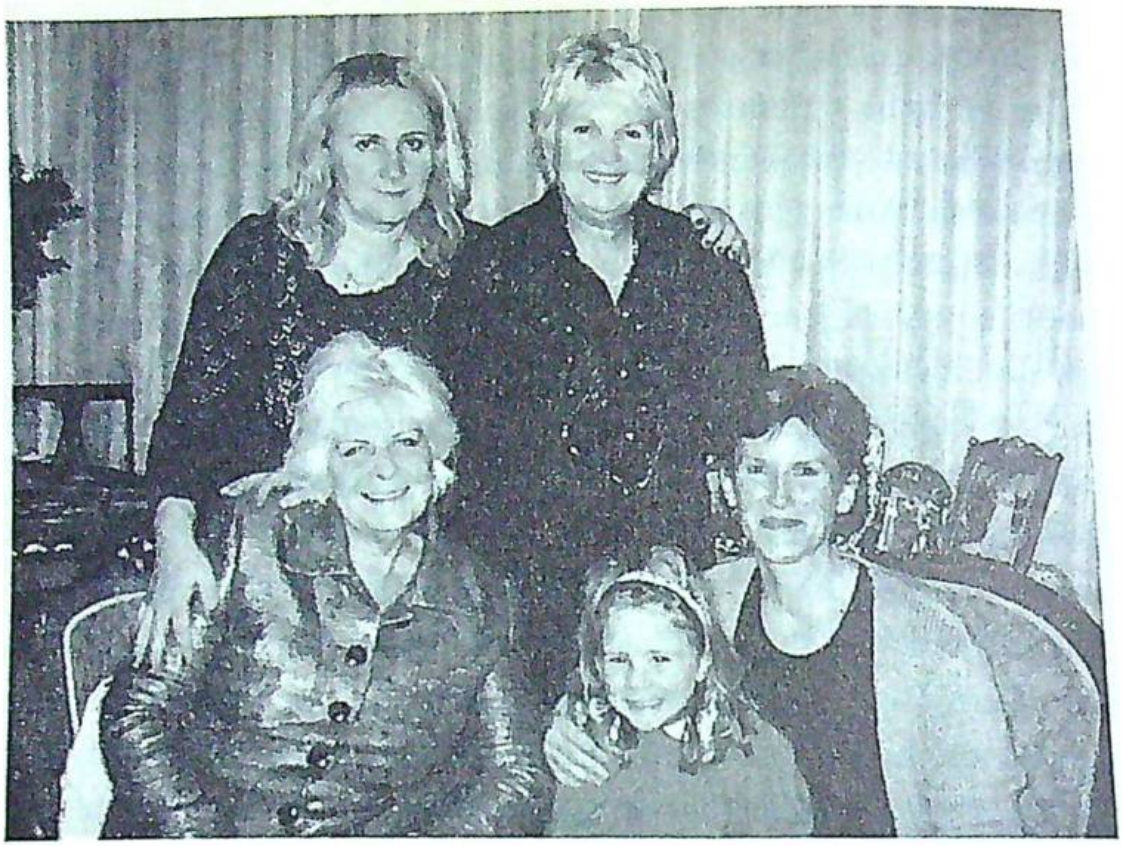
Ama **Çinzia**'nın çok iyi anımsadığı bir şey var. Anneannesi **Agnezi**'nin yatağının başındaki fotoğraf.

Bu fotograf Büyükada'da çekilmiş, bir kadın ve bir erkeğe ait. Kadın **Agnezi** tabii ki... Yanındaki erkek ise **Şakir Paşa; Agnezi**'nin eşi **Cevat Şakir**'in babası, diğer bir deyişle kayınpederi.

Bu resim neler çağrıştırıyor? Baba ile oğul arasında gerginlik had safhada, Afyon'daki çiftlikte bahtsız bir kaza kurşunu... Ve **Şakir Paşa** vuruluyor.

Babaannemi düşünüyorum; bir yanda eşi, diğer yanda oğlu... Eşi ölmüş, oğlu hapiste; aile darmadağın. Daha sonraları oğlunu hapishanede ziyarete gittiği için kendisine kızan iki büyük kızı, **Hakkiye** ve **Ayşe**'ye, "Bu düşüncedeyseniz terk edin Büyükada'yı" demesin de ne desin?

Şirin Devrim, *"Kocası ölen, en büyük oğlu hapiste yatan, damatları da savaşa gitmiş olan anneannem, kendini iki büyük kızıyla avutmaya çalışıyordu. Ama ne* ***Hakkiye*** *ne de Ayşe, kardeşleri* ***Cevat****'a karşı duydukları hıncı saklamıyorlardı. Aralarında hep,* ***'Annem nasıl Cevat****'ın bu kadar üstüne titrer, nasıl alçakça işlediği bu cinayeti bağışlar, nasıl her fırsatta hapishaneye onu görmeye gider?'* *diye konuşup sık sık annelerine sitem ediyorlardı. Bir gün yine aynı konu yüzün-*

Önde İtalya Lisesi Müdiresi **Valeria, Fiametta**'nın kızı, kızım **Deniz**, arkada **Fiametta** ve **Çinzia**, İstanbul.

den tartışmaya girdiklerinde anneannem onları evden kovdu ve haftalarca onlarla konuşmadı. Sonunda zavallı anneannem bir tekkedeki hasta ve fakirlere yardım ederek, kendini büsbütün dine vererek bir yaşam yolu buldu." diye yazıyor. (**Şirin Devrim**, ***Şakir Paşa Ailesi, Harika Çılgınlar***, sayfa 53)

Evet, **Şirin** gibi ben de babaannemin bu çıkmazda ne büyük ıstıraplar çektiğini hissederek yaşıyorum. Ben bu konuda hiç kimsenin bir şey bilmediğine inandım. Herkes, **Suat Amcam** dahil kendince bir fantezi yaratmıştı. Babam hiçbir zaman bizimle bu konuyu konuşmadı. Biz de sormadık. Babam bizim babamızdı, hayatta bir karıncayı ezmeyecek yaradılışta bir insan nasıl bunu yapabilirdi? Oldu diyelim; o zaman çok önemli bir neden olmalıydı. Ben iki kişi arasında geçen bu acı konusunda, 100 küsur sene sonra, hiç kimsenin yorum yap-

maya hakkı olmadığına inanıyorum. Bu kanım iki müthiş insan, dedem ve babama olan saygımın önemindendir...

Şirin'in tarafsız yorumu neyse ne de, **Nermidil**'in kin kusan *Şakir Paşa Köşkü* adlı kitabındaki ithamlarını çok basit ve seviyesiz buluyorum. Yaşananları adi bir cinayet olarak yansıtması ailemi ve **Balıkçı**'yı tanımış olan herkesi kırmıştır... Fakat **Nermidil** bu!

Ben, ailem, kardeşlerim bu büyük ailenin birer ferdiyiz. Biz Bodrum'da yaşamakla bir yerde çok şanslıydık, dengeli büyüdük, sevgiyle büyüdük. Ailenin karmaşası dışında kaldık. Gene de halalarımın, özellikle **Hakkiye, Fahrünissa** ve **Aliye Halam, Suat Amcam** ve **Füreya Abla**'nın son otuz yıllarını, aralıklarla da olsa beraber geçirmenin değerini çok iyi bilenlerdenim. Ben bu büyüklerimle her konuyu rahatlıkla konuşabilecek yaşa geldiğim zaman **Hakkiye Halam, Aliye Halam** ve **Suat Amcam**'a bu konuyu sorduğumda hiç birisi bana cevap vermedi.

Neden? Çünkü bilmiyorlardı, ortada sadece duyulanlar vardı. Dedem bir ara babaannemden ayrılmaya karar vermiş, aile hop oturup, hop kalkmış. Böyle bir şey gerçekleşirse servet ellerinden gidecek diye düşünmüş olmalılar. Ve tabii bir de **Agnezi** gerçeği var...

Yeğenim **Çinzia**'nın annesi **Mutarra**'dan naklettiği, dedem ve **Agnezi**'nin birlikte çekilen fotoğrafının **Agnezi**'nin başucunda durması, sanırım bir şeyler anlatıyor... Gene de ben, bu konu burada bitti diyorum; çünkü **Balıkçı**'nın kızı **İsmet** sadece bunları biliyor.

Şakir Paşa Ailesi'nin her ferdi yüreğimde tüm güzellikleri ile yaşamaktadır, yaşayacaktır. Onları hatırlamak için aileden kalan yadigârlara ihtiyaç duymadım hiç. Genelde burada yılların üzüntüsünü birkaç cümle ile yazmaktan çekinmeyeceğim. **Sare İsmet** babaannemden ve **Şakir Paşa** dedemden kalan nice

değerli porselen, el yazmaları, halılar, biblolar, çeşm-i bülbüller, öbek öbek gümüş tepsiler, diz boyu gümüş vazolar vesaireden bir tek küçük anı, biz **Cevat**'ın dört çocuğunun hiçbirinde bir tek armağan yok. Başka bir tabirle bir iğne bile yok. Şakir Paşa Apartmanı ve köşkü önce içeriden sonra da dışarıdan yağma edilmiş. Ne yazık ki tam anlamıyla yağma edilmiş...

KOPMAYAN BAĞLARIM

Bodrum'dan hiç kopmadık.

Artemis Pansiyon yapıldıktan sonra, her yaz bizim ikinci evimiz oldu. Deniz üzerindeki 15-16 numaralı iki oda bizim odalarımızdı. Her gece tıpkı deniz kıyısındaki evimizde olduğu gibi dalgaların kıyıya vuruş seslerini dinler uyurduk. **Cevat, Kuki** ve **Deniz**'in de bu duyguları yaşamasını isterdik. Her gidişimizde 10-15 gün kalırdık. Ve dönüşte bizim aylarca unutamayacağımız güzellikleri gönlümüzde taşırdık.

Artemis Pansiyon bir aile işletmesiydi, tüm aile pansiyonu herkesin rahat edebileceği, büyük bir eve dönüştürmüştü. Sevgili **Müveddet Hanım** otelin sorumluluğunu büyük bir gayretle üstleniyor, her şeye koşturuyordu.

Otelin en üst katı lokanta idi. Çocukların sevdiği yemekleri yaptığı vakit, "İsmet Hanım, merak etme ben çocukların yemeğini ayırırım" der, rahatlatırdı beni. Üç çocuğu denizden koparmak ne zordur bilirim çünkü ben de çocuktum ve annemin bizi denizden çıkarıncaya kadar çektiği sıkıntıyı yaşamıştım.

Müveddet Hanım'ın eşi **Mustafa Bey**, asıl mesleği terzilik olmasına rağmen, Bodrum'da ilk pansiyonu açmakla, pansiyonculuğa ön ayak olmuştu. **Mustafa Bey**, çok az konuşan, ciddi bir kişiydi; bazen bomboş sahilde keman çalardı...

Çok sevdiğim, yüreği sımsıcak olan kızları **İffet** ve oğulları, henüz çocuk yaşında sayılacak **Aloş**, bizim de çocuklarımız

oldu. **İffet** İzmir'de üniversitede okurken bana geldiği zamanlar, aileden birini görmüş gibi sevinirdim.

Artemis Pansiyon'un özel müdavimleri vardı. Ankaralı **İlhan Ergüden**, eşi ve 2 kızı her yaz gelirdi. Sözleşmiş gibi gelişimiz aynı zamana rastlardı. Gene her yıl gelen bir bir doktor çift vardı. Cerrahpaşa'da nisaiyeci **Füsun** ve **Feridun**. Hatta Bodrum'a olan tutkularının babamın kitaplarını okuduktan sonra oluştuğunu söylerlerdi. Babamın kitaplarına verdiği değer çok fazla olmalı ki anlattığına göre her yıl, üniversitedeki ilk dersine babamın, ***Ötelerin Çocukları*** isimli kitabındaki "doğum" bölümünü okuyarak başladığını söylemişti.

"Hiç doğum yapmayan bir insan böyle doğal bir olayı dakikası dakikasına bu kadar doğru ve canlı anlatabilir; her okuyuşta şaşar, heyecanlanırım" derdi.

Sevgili **Aloş** ve **Emel**'in iki çocuğu **Gaye** ve **Bade**'yi doğurtan bu iki dost insan şimdi emekli iseler, sevgiler, merhabalar!

Yıllarla çocuklar ve büyükler birbirimize kaynaştık, çocuklarımızı birlikte büyüttük. Bodrum o yıllarda daha masum, daha doğal, daha sakin; bazen sahilde sadece genç grupların çaldığı gitar ve dalga sesleri duyulur. Gece yemekten sonra pansiyonun önüne sandalyemizi koyar, saatlerce oturur, muhabbet eder, gelen geçene sataşır, güzellikleri içimize işlerdik.

O yıllarda tanıdığımız Bodrumlular vardı, onların geçtiğini gördükçe sevinirdik. **Müveddet Hanım** herkesi daha iyi tanıdığı için bize onlarla ilgili dedikoduları bazen Rumca, bazen Türkçe anlatırdı. Bize maniler söylerdi. Gündüz koşuşturmasından sonra gece dinlenir, "Ah ben, buradan başka yerde yaşayamam" derdi. Biz de onunla olmaktan çok mutlu olurduk. Pansiyon önünde geçirdiğimiz geceler sabaha ulaşırdı. İçimizden yatmak gelmezdi. Çocuklar ve **John** kapıları açık uyurlardı, hiç merak etmezdim; otel personelinin kulakları hep yukarda, çocuklardaydı.

(Bodrumda gün batarken yazıyorum, 30 Temmuz 2006)

1930'ların sonu 1940'ların başında Bodrum masum, sakin, küçücük bir balıkçı kasabası. Doğuda **Ali Nalbantoğlu**'nun, Giritli bir tüccar ailesinin evi var. Günümüzde Halikarnas Disko olarak bilinen bu evin bir yanı denizin üzerinde, diğer yanı ve arkası dağ.

Ali Nalbantoğlu'nun bir de oğlu var **Turgut**; Bodrum dışında okuyor. **Reşat Bey**'in oğulları **Samim** ve **Suat** da dışarıda okuyorlar. Yazları Bodrum'a geliyorlar tatil için tabii; hemen bir fısıltı yayılıyor Bodrum'da, genç kızlar veya ergenlik yaşında olanlar arasında. Ne tesadüf ki yıllar yıllar sonra **Turgut**'un kızı **İdil** ile benim küçük kızım **Deniz** Bodrum'da tanışıyor, çok iyi arkadaş oluyorlar ve arkadaşlıkları bugün de devam ediyor. Temmuz 2006'da çok iyi bir arkadaş grubuyla Mavi Yolculuğa çıktılar.

Nalbantoğulları ile ilgili ilginç bir gözlemim daha var. **Halime Hanım**'a çeyiz hazırlanıyor olmalı. Babam dayanıklı bir kopya kâğıdı üzerine nefis çiçek desenleri, kuşlar, kelebekler, tavus kuşları desenleri, dengeli ve şık kompozisyonlar çiziyor. Bu desenler yatak takımları vesaire için hazırlanan ipek kumaşların üzerine aktarılıyor. Ve ince değişik renkli ipek tirelerle kumaşın üzerine işleniyor. Ne emek, ne göz nuru!

Bunu yapan da iki Giritli kardeş, **Fahriye** ve **Selime Ablalar**. Sık sık babamdan renkler ve desenler konusunda bizim eve gelip yardım aldıkları için her ikisini de çok iyi hatırlıyorum. Bodrum'da en ince emek isteyen çalışmaları sadece bu iki kardeş yapardı.

Yıllar yıllar sonra sevgili **Halime Hanım, Nalbantoğlu**'nun kızı, bana Bodrum'un eski adı ve babamın **Halikarnas Balıkçısı** adını almasından esinlenerek, oraya Halikarnas Oteli adını verdiklerini söylemişti. Kendisini sevgiyle anıyorum.

O zamanlar **Nalbantoğulları**'nın yanındaki yokuşun öte yanı kırlık bir arazi idi. İlkbaharda yumurtalar kaynatılır, köfteler yapılır, oraya hem piknik yapmak, hem de rengârenk laleleri toplamak için gidilirdi. O dağlarda bir de elma çalıları olduğunu hatırlıyorum. Elma çalılarının kökleri toplanır, nasıl bir işlemden geçirilirdi bilmiyorum fakat çok değerli bir yağ çıkarılırdı. Küçücük şişeler içinde satılırdı; karın ağrısına falan çok iyi gelirdi. Babamın tayfası ve arkadaşı **Recep Ağabey** son birkaç yıl öncesine kadar bu işi yapıyordu.

DENİZ İLE KOPMAYAN BAĞLARIM, GÖKOVA'YA AÇILMAK VE MAVİ GEZİ

O zamanlar "Mavi Yolculuk" kavramı bile yokken babamın Gökova'ya gittiği günler onun balıkçılık dışında asıl Gökova'yı keşfettiği günlerdir. Hemen hemen her kitabında bahsettiği, gördüğü bu güzellikleri içi titreyerek dostları ve sevdikleriyle paylaşmak isterdi. İşte bu nedenle daha biz Bodrum'dan İzmir'e taşınmadan önce İstanbul'daki çok sevdiği dostlarına, özellikle de **Sabahattin Eyüboğlu**'na mektuplar yazar;

"Yahu kırın artık şu zincirleri, bırakın İstanbul'u birkaç gün; gelin güneye, kendi gözünüzle görün benim gördüklerimi" diye diretirdi. Herhalde **Eyüboğlu** bu ısrarlara dayanamamış olacak ki birkaç arkadaşı ile Bodrum'a gitmeye karar vermişti.

Yıl 1946, yani sonradan türeyen birçok "Mavi Yolculuk" uzmanının yazdığı veya söylediği gibi ilk mavi yolculuk 1961'de başlamadı, 1946'da yapıldı.

Bu ilk Mavi Yolculuğa sekiz kişi katıldı. Bunlar **Bedri Rahmi** ve **Sabahattin Eyüboğlu** kardeşler, Urlalı şair **Necati Cumalı**, Anadolu'da öğretmenlik yapmış **Sabahattin Ali**, yazar ve çevirmen **Erol Güney**, onun çocukluk arkadaşı, bacanağı İzmirli petrol tüccarı **Benya Rapaport**, **Sabahattin**

Eyüboğlu'nun arkadaşı, denemeci-çevirmen-eleştirmen **Fuat Ömer Keskinoğlu**, zannedersem avukattı, babam ve babamın can balıkçı arkadaşı **Paluko** lakaplı **Mustafa Esin**. Bu geziye katılan kişilerden sadece **Erol Güney** hayatta, o da İsrail'de yaşıyor.

Bu ilk "Mavi Gezi"ye **Cevat Şakir**'in ısrarıyla katılan bu kişiler, zamanın kültür hayatına büyük katkıda bulunan çok özel insanlardı. Onların yaşantıları, siyasal düşünceleri, yadırgansa da her biri birer değerdi. Nedense hepsine solcu ve komünist yaftası yapıştırılmış ve mimlenmişlerdi. Buna rağmen hepsi vatansever, eğitimli kişilerdi, hepsi de insan sevgisiyle dolu hümanistlerdi.

"Karakuş" isimli bir tekne kiralandı, daha sonra **Sabahattin Eyüboğlu** Karakuş'un önüne bir de "Çiçekli" kelimesini ekledi, tekneye "Çiçekli Kara Kuş" adını verdi. İzmir'den Bodrum'a, Bodrum'dan da Gökova'ya 15 günlük bir gezi için bir akşamüzeri yola çıkıldı.

Geziye katılan bir de ikinci grup vardı: Biz. Annem, ben, **Aliye, Suat**, tetem **Hüsniye** ve dayım **Hasan**. Bodrum'dan ayrı kaldığımız o bir yıl içinde Bodrum özlemi o kadar ağır basmış olmalı ki, biz çocuklar babama yalvararak bu yolculuğa bizi de almasında ısrar etmişiz. Teknedeki her zorluğa katlanacağımıza, onları hiç rahatsız etmeyeceğimize söz verdikten sonra maaile bizi de gruba eklediler. Onlar güvertede, biz ambarda yolculuk yapacaktık. Bodrum'da bizi bırakacaklar, Gökova'ya açılacaklardı. Biz sevinçten uçuyorduk.

Akşamüzeri İzmir'den yola çıkar çıkmaz bütün yolcular güvertede hemen kaynaştık. Haydi rastgele! Teknemiz demir aldı. Çok rahat bir tekne değildi, güvertede oturacak doğru dürüst yer bile yoktu fakat kimin umurundaydı bu; herkeste bu kadar duygu yoğunluğu varken, rahatsızlık vız geliyordu. Hepimiz güverteye dizilmiş, İzmir'den yavaş yavaş ayrılışımızı yaşıyorduk.

Akşam ışığı yerini karanlığa bıraktığında biz uyuyacağımız bölüme indik. Yukarıdaki konuşmalar az da olsa aşağıdan duyuluyordu. Neşe ve çoşku hâkimdi sohbetlerine. Biz yorgun olmalıydık ki erken uykuya daldık. Birdenbire "güm" diye bir ses ve koşuşturmalarla uykudan uyandık. Meğerse gece çıkan fırtına Karaburun açıklarında şiddetlenince, zannedersem dümeni idare eden **Sabahattin Ali** kontrolü elinden kaçırmış ve tekne karaya oturmuş. Biz işin ciddiyetini bilmiyoruz; aslında teknemiz kıyıya çarpıp parçalanabilirmiş. Elde kürek, direk ne varsa büyük gayretle tekne oturduğu yerden kurtarıldı, ortalık sakinleşti ve yolumuza devam ettik.

Ve Bodrum! Ah Bodrum! Sanki bir yıl önce hiç ayrılmamış gibiyiz. Komşularımıza, sevdiklerimize kavuştuk. Diğer sekiz "Mavi Gezi" yolcusunun on beş gün devam edecek gezileri için heyecanla dua ediyoruz.

Biz çocuklar ayrılmak zorunda kaldığımız bu yolculuktan, iki gün İzmir'den geliş ve iki gün Bodrum'dan dönüş kadarıyla bile çok mutlu olduk. Her biri ayrı bir değer olan bu bilge insanlar bizi hiç yadırgamadı, bilakis birer birey olarak gördüler, hep sevgi ile yaklaştılar. Bir özel kurs ve çok yoğun bir yaşam tecrübesi oldu hepimiz için. Bu gezi benim hayatımda unutulmaz izler bıraktı.

Babamın bitmeyen ısrarı ve **Sabahattin Eyüboğlu**'nun grubu oluşturması ile gerçekleşen bu gezide, her biri birer değer olan bu çok özel sekiz kişiyi teker teker ele alacağım:

Sonradan "**Sabahattin Amca**" diyeceğimiz **Sabahattin Eyüboğlu**, çok sakin, dengeli ve alçakgönüllüydü. Herkesin ona saygı gösterdiği dost bir kişi olarak hatırlıyorum onu. İzmir'e taşındıktan kısa bir zaman sonra hapiste iken babamın, **Bernard Shaw**'ın ***Man and Superman*** kitabından tercüme ettiği bölümleri, **Sabahattin Amca**'ya taahütlü gönderdiğimi hatırlıyorum. **Sabahattin Amca**'ya güveniyordu babam

ve onun bizi parasız bırakmayacağını biliyordu; belli ki **Sabahattin Amca** iyilik yapmayı seviyordu; bizi parasız bırakmıyordu. Bu da hapiste olan babamı rahatlatıyordu. Babam çok defa **Sabahattin Amca**'nın Türkiye'de düşünce ve duygu bakımından en çok kendisine yakın, ona benzeyen kişi olduğunu belirtirdi. Ona karşı çok insana duyduğu hislerden çok öte sevgi beslerdi. Bu duygular karşılıklı idi kanımca...

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sabahattin Amca'nın kardeşi olmasına rağmen ağabeyinden farklı idi. İşine âşık, elinde boy boy resim defterleri, her gördüğü yeniliği ânında resimleyen çağdaş bir insan, eşi **Eren Eyüboğlu** da ressamdı; tek oğulları vardı, **Mehmet**.

Erol Güney, gazeteci, tercüman, sessiz bir genç; **Sabahattin Amca**'nın çok iyi arkadaşı. İstanbul Üniversitesi'nden sonra Ankara'da tercüme bürosunda birlikte çalışmışlar. Sınır dışı edildikten yıllar sonra Türkiye'ye dönmesine izin verilmemesine ve Türk vatandaşı olmamasına rağmen 1936 yılında İstanbul Üniversitesi'ne girmesine izin verilmiş. İşte burada başlamış dostlukları. O zaman öğrenci arkadaşları arasında **Azra Erhat, Mina Urgan, Orhan Veli, Abidin Dino**, sonra **Dino**'nun eşi olacak **Güzin Dino** da varmış. **Eyüboğlu**'nun kardeşi **Nezahat** da bunların arasında imiş. (**Erol Güney**, *Ke(n)disi*, sayfa 134)

Erol Güney'in yanı sıra geziye **Güney**'in çocukluk arkadaşı aynı zamanda bacanağı olan İzmirli petrol tüccarı **Benya Rapoport** da katılmıştı. **Benya Rapoport** müzikten iyi anlayan, keman çalan, çok değerli bir klasik müzik plak koleksiyonu olan bir kişi. Sonradan Amerika'ya yerleşmeden önce **Erol Güney**'e plaklarını hediye ediyor. Necati Cumalı'nın dediğine göre **Erol Güney** bu plak koleksiyonunu Türkiye'den ayrılırken konservatuara satıyor. O para İsrail'de **Erol Güney**'e ev alırken büyük destek oluyor.

Şair **Fuat Ömer Keskinoğlu** da bu grubun içerisinde, sanıyorum o da avukattı. O da **Sabahattin Amca**'nın değerli arkadaşı; çok mütevazı, az konuşan, sevecen bir kişi.

Paluko ise babamın can arkadaşı, lakabı **Paluko**, ismi **Mustafa Ersin**. Mavi Yolculuğun olmazsa olmaz kişilerinden. **Paluko** derin deniz bilgisi olan biri, ahtapot avcısı. Bizden de az çekmedi, bizler çocukken evin önünden geçemezdi. Rahat vermezdik ona, "ille de gel, bizi sandala al" diye tuttururduk.

Mavi gözlü, güzel insan **Paluko**! Bilgili ama inatçı mı inatçı; babamla sürekli atıştığını ve kendisini ispatlamaya çalıştığını hatırlıyorum. Şunu da belirtmem gerekir, **Paluko** babamı çok sever, sayardı.

Sabahattin Ali... O zaman daha hiçbir kitabını okumamıştım. Bir yazar olduğunu, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptığını biliyordum. Hikâyeciliğini öven yazılar okumuştum, *Yedi Tepe* dergisinde olmalı. Aynı zamanda Alman Edebiyatı uzmanı olduğunu okumuştum. Fakat bu kadar cana yakın insancıl bir kişiliğini o kısacık sürede, dört günde öğrendim.

1933'te **Atatürk**'e hakaret ettiği iddiasıyla Sinop Cezaevi'nde yatmakta iken yazdığı şiir benim en sevdiğim şiirler arasında:

Kurşun ata ata biter
Yollar gide gide biter
Mahpus yata yata biter
Aldırma gönül aldırma
Görmek istersen denizi
Yukarıya çevir yüzü
Deniz gibidir gökyüzü
Aldırma gönül aldırma.

Defalarca hapse girmiş, bugün çoğumuzun bir şarkı gibi mırıldandığı bu sözleri Sinop hapishanesinde yazan kişi o anda nasıl duygular içindeydi kimbilir?

Teknedeki birçok aksaklığa rağmen bu geziye katıldığı için çok mutluydu ve bunu hareketleriyle ifade ediyordu. Bizimle en çok ilgilenen **Sabahattin Ali** olmuştu. Onun da bir kızı vardı –**Filiz**– çok seviyordu kızını, ondan sık sık bahsediyordu. **Filiz** bizden küçüktü.

Yaklaşımı çok içtendi. Bizimle aile ile ilgili sorunlarımızı konuşuyor, fikirlerimizi soruyor, çözüm bulmaya, yardımcı olmaya çalışıyordu.

Babam Bodrum'dan ayrılıp İzmir'e geldikten sonra ara sıra sorunlar yaşıyordu. Ailesini geçindirmek zorundaydı. Önce *Anadolu* gazetesine sonra da *Demokrat İzmir*'e yazılar yazıyor, bazen parasını alabiliyor, bazen alamıyordu. Bir de haksız yere dört ay hapse girince iyice sarsıldı. Sinirleri bozuldu, arada bir bizlere;

"Gidiyorum, anladınız ya ben gidiyorum" diyor, uzak yerlere gidip kaybolmak istiyordu adeta. Sonra kendine geliyor, üzülüyordu pek tabii. **Aliye** ve ben, **Sabahattin Ali**'nin bize babaca davranışından ötürü bunları ona anlatmıştık.

Bu konuşmalarımızdan **Sabahattin Ali** benin sanatla haşır neşir olduğumu anlamış olmalı ki, Ankara'ya dönünce bize ***Kürk Mantolu Madonna*** ve ***Kuyucaklı Yusuf*** adlı kitaplarını göndermiş ve okuduktan sonra ne düşündüğümüzü ona yazmamızı istemişti. Ben okudum ve yazdım.

İşte ilişikteki bu iki mektup bir yazarın okuyucusuna gösterdiği en büyük değerin ifadesidir. Benim için çok anlam taşıyan bu iki mektup bana yazardan kalan en büyük armağandır.

SABAHATTİN ALİ'NİN BİRİNCİ MEKTUBU

"13.9.1946

Benim Sarı Kızım,

Nasılsın? İmtihanların neticesi nedir? Raporla geri bıraktığın imtihana daha vakit var ama öteki ne oldu? Bana hepiniz ayrı ayrı mektup yazın. Baban ne âlemde?

'Ben gidiyorum... Anladınız ya, ben gidiyorum!' diye savurduğu tehdidi yerine getirdi mi, yoksa uslu uslu oturup tercüme yapıyor mu? Sen akıllı bir kızsın, onu mükemmel idare edebilirsin. Bunun yorucu bir iş olduğunun farkındayım. Ama babanız, uğrunda yorgunluğa katlanılacak bir adamdır. Böyle bir baba, dünyada birkaç milyonda bir insana nasip olmaz. Eh, zahmeti de bu nispette ağır olur tabii.

Benim ayrıldığım gece, siz bizi sarhoşluktan men edeceğiniz yerde, galiba kendiniz sarhoş oldunuz. Belki de kabahat bizde, hatta doğrudan doğruya bende. Ama kusura bakılmaz. Bir defa oldu işte. Ben sarhoşluğu hiç sevmem. Başkalarının sarhoşluğunu değil, kendi sarhoşluğumu. Fakat motorda bizim sarhoş kalabalıkla on gün mücadele ettikten sonra, bir defa adamakıllı içmek de benim hakkımdı. Herhalde büyük bir münasebetsizlik etmedik sanırım. Neyse olan oldu.

Ev halkı ne âlemde? İç mücadeleler devam ediyor mu? Siz yatıştırıcı rollerinize devam ediyor musunuz?

Benim kitapları okudun mu? Bana her halde mektup yazın: Gözlerinden öperim, akıllı kızım. Suat'ın da gözlerinden öperim. Annene, teyzene, Hasan efendiye selamlar. Filiz ellerinizden öpüyor.

Sabahattin Ali.

Adres: Kuleli Caddesi No. 39, Çengelköy, İSTANBUL"

SABAHATTİN ALİ'NİN İKİNCİ MEKTUBU

"3.11.1946

Kıymetli Kızım,

Bir hayli geç cevap yazıyorum. Kusura bakmayın. İstanbul ile Ankara arasında mekik dokumaktan göz açamadım. Şimdi gene Ankara'dayım ama dört beş güne kadar İstanbul'a gidiyorum. Adresim bile pek muayyen değil. Yakında 'Markopaşa' adında bir mizah gazetesi çıkarıyorum, onun telaşı da ayrı.

Senin mektubun pek güzeldi. Bütün okuyucularımın senin kadar anlayışlı olduğunu bilsem hiç durmadan eser yazardım.

Sizin evin 'iç durumu' ne yolda? Sukûnet devam ediyor mu, yoksa fırtınalar tekrar baş gösterdi mi?

Sayın hemşireniz Aliye hanımın rahatsızlığı geçti ise bana mektup yazabilir. Sen de mektubunu şu adrese yaz: Ankara Caddesi, Vilayet Karşısı, İzzettin Han, No. 25, İstanbul

Ev halkına selam, gözlerinden öperim kızım.

Sabahattin Ali"

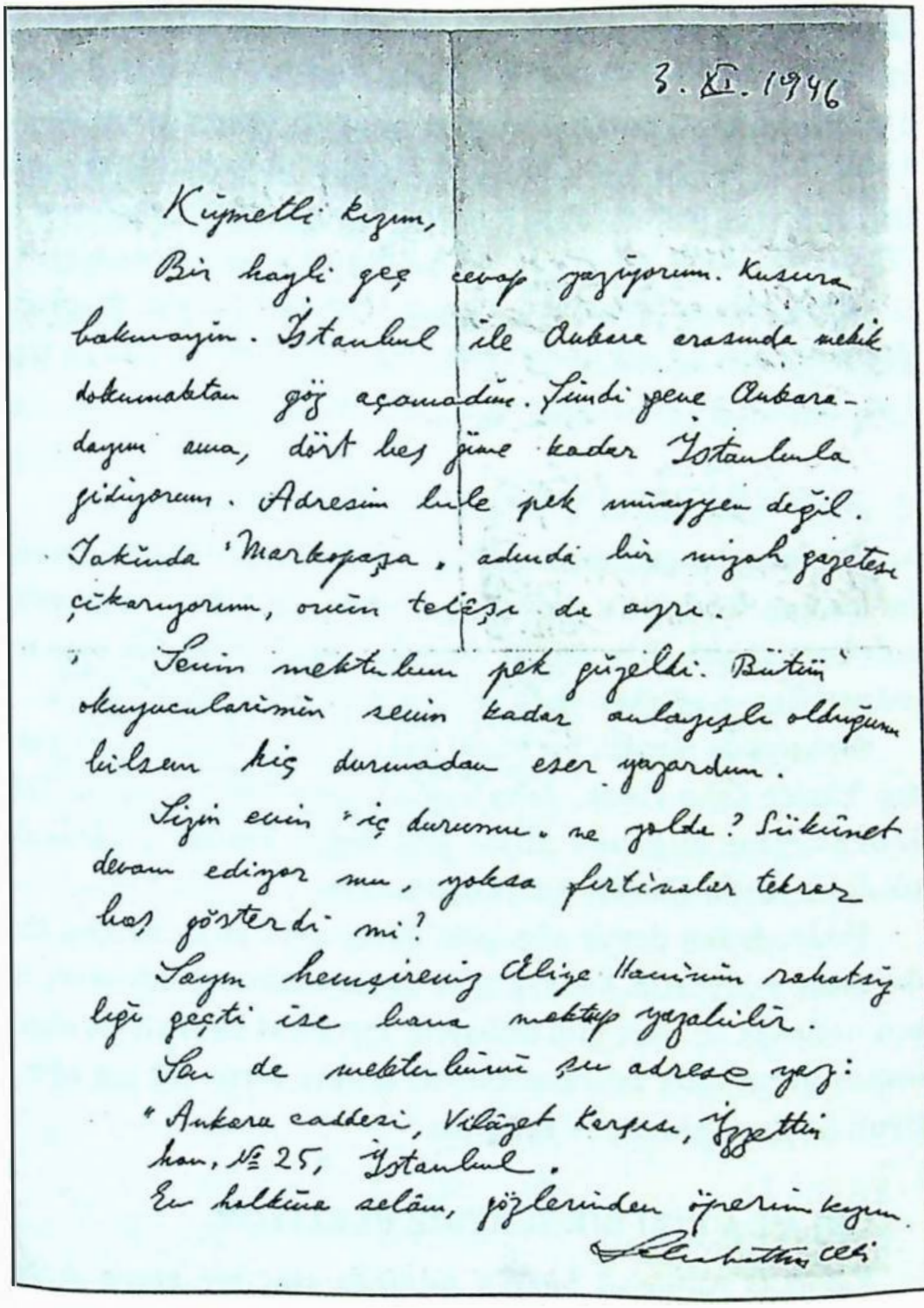
Yıl 1948. Acı ve şok haber gazetelerde; **Sabahattin Ali**, Kırklareli'nde, Istranca dağlalarında öldürülmüş. Bu haber babamın, bizim yüreğimizi dağladı; inanmak istemedik ama haber doğruydu.

Evet **Sabahattin Ali** öldürüldü, artık yok.

Necati Cumalı... Son anda geziye katılan Urlalı şair. İzmir'e arkadaşlarını karşılamak için gelen ve geziye katılmasını isteyen arkadaşlarını kırmayarak son anda karar veren **Necati Cumalı**. Ailesiyle birlikte Urla'da yaşıyor. **Cumalı**'nın çocukluğu Urla da geçmiş; Urla'ya hayran.

Meslek sahibi olduktan sonra İzmir ile Urla arasında gidip geliyor; her iki yerde de avukatlık yapıyor. Bu arada o za-

manlar küçük bir kasaba olan Urla'yı şiir ve yazılarıyla tanıtmaya çalışıyor. Ben Urla'yı ilk defa **Necati Cumalı** sayesinde tanıdım.

3. XI. 1946

Kıymetli kızım,

Bir hayli geç cevap yazıyorum. Kusura bakmayın. İstanbul ile Ankara arasında mekik dokumaktan göz açamadım. Şimdi yine Ankaradayım ama, dört beş güne kadar İstanbulla gidiyorum. Adresim bile pek muayyen değil. Takında 'Markopaşa' adında bir mizah gazetesi çıkarıyorum, onun telâşı da ayrı.

Senin mektubun pek güzeldi. Bütün okuyucularımın senin kadar anlayışlı olduğunu bilsem hiç durmadan eser yazardım.

Sizin evin 'iç durumu' ne halde? Sükûnet devam ediyor mu, yoksa fırtınalar tekrar baş gösterdi mi?

Sayın hemşireniz Aliye Hanımın rahatsızlığı geçtiyse bana mektup yazabilir.

Sen de mektubunu şu adrese yaz:

"Ankara caddesi, Vilâyet karşısı, İzzettin han, No: 25, İstanbul.

Ev halkına selâm, gözlerinden öperim kıymetli.

Sabahattin Ali

Sabahattin Ali'nin, "kıymetli kızı" **İsmet**'e yazdığı 3 Kasım 1946 tarihli mektup.

Ve o ilk mavi gezinin sekizinci yolcusu babam! Babam **Cevat Şakir Kabaağaçlı**'da coşku dorukta! Kolay mı, senelerin hayali gerçek oluyor. Nice yazışmalar sonucu nihayet Ag◡nta Burina Burinata-Gökova'ya demir atacaklar. Yıllardır hikâyelerinde, romanlarında yazdıklarını, Bodrum civarının güzelliklerini, Gökova İngiliz limanını, koyun deniz üzerinde büyümüş çam ağaçlarını, Sidere'yi, **Homer**'in "şarap rengi denizini", tarihini, mitolojisini, Kıran Dağlarının uçurumlarını bu defa yazıyla değil, görsel olarak paylaşacak arkadaşlarıyla.

Tabii rakı sofralarında kızgınlıklar, tartışmalar da olacak fakat kadehler genellikle, "Gökova'ya Merhaba!", "İyi ki ısrar ettin Balıkçı" ve "Biz buradayız!" diye kalkacak.

BODRUM'DAN DÖNÜŞ YOLCULUĞU

On beş gün çarçabuk geçti, Bodrum'dan gene ayrılıyoruz. Her zaman Bodrum'a giderken sevinir, hele Milas'tan sonra Bodrum'a geldik diye mutlu olurum. Oysa dönüşler öyle mi? Bodrum'dan ayrılırken Bafa gölüne gelirken hüzünlenirim.

Gökova'da olmak, bu güzel bakışlı dost kişilere çok yaramış. Yüzler daha yanık, daha sağlıklı ama biraz yorgun. Tabii binilen tekne, bugünkü yatlar gibi değil. Şartlar o zamanlar çok daha zordu Çiçekli Karakuşumuzda.

Bodrum'dan demir alıp geldiğimiz aynı yolu takiben Urla iskelesine varıyoruz. Karaya ayak basar basmaz birdenbire babam nedense aç kurt gibi acıkıyor. Etraftaki bakkaldan alınan yumurtaların dört tanesini birbiri ardına kırıp çiğ çiğ ağzına atıyor, böylece gideriyor açlığını.

URLA'DA BİZİ BİR SÜRPRİZ BEKLİYOR

Teknede bulunan herkes minibüs tipi bir araca atlayıp **Necati Cumalı**'nın ailesinin yaşadığı bağ evine gidiyoruz. Annesi babası hayatta o zaman; zarif, ince insanlar. Onlar da Li-

masollu, annem ve tetem gibi; ailelerimiz çabuk anlaşıyorlar. **Cumalı**'nın kız kardeşi **Müfide** ve de küçük oğlan kardeşi **Aydın** ile tanışıyoruz. Bir masa hazırlamışlar, daha doğrusu donatmışlar. Masada yok, yok! Yemek faslından sonra bağdan salkım salkım üzümler toplandı, bizlere hediye edildi. **Aliye** ve ben de **Müfide** ile iyi anlaştık. Zannedersem İzmir'de de birkaç defa buluştuk, ya da konuştuk sonradan.

Müfide, Urlalı bir heykeltıraş olan **Şadi Çalık**'la evlendi ve İstanbul'a yerleşti.

Böyle bir ziyafetle yolculuk son buldu; herkese veda etmek hiç kolay olmadı. İçlerinden **Sabahattin Amca**, **Bedri Rahmi** ve **Necati Cumalı** dışında diğerlerini bir daha göremedik ne yazık ki.

Sabahattin Eyüboğlu İstanbul'a döndükten sonra bu günlere ithafen bu dizeleri yolladı, duygularını en anlamlı şekilde dillendirdi:

Balıkçı'dan mektup gelir sel gibi
MERHABA'sı püfür püfür yel gibi
Bir Akdeniz var sanki yüreğinde
Saçar dünyaya cömert bir el gibi.

OKULUM AMERİKAN KIZ KOLEJİ (ACI) İLE KOPMAYAN BAĞLARIM

"Amerikan Kız Koleji'nde Yetişenler Derneği" Yıllarım

Bu yıllar, benim yaşamımda öğrencilik dönemimden de fazla olumlu izler bırakan, yirmi küsur yıldır. Oğlum **Cevat**, büyük kızım 1974 mezunu **JoAnne Aliye** ve küçük kızım 1978 mezunu **Diana Deniz** büyüdükten sonra kendim için bir şeyler yapmamın zamanı gelmişti. Evde oturmak bana göre değildi... Gene de İzmir'de olduğum zamanlar boş durmamak için evde Amerikan subay eşlerine Türkçe, öğrencilere İngilizce ders veriyor, rehberliğe devam ediyordum.

Evi ve ailemi ihmal etmeden, diğer işlerimde zorlanmadan yapabileceğim uğraş derneğe resmen girmemdi. Önceden de bana ihtiyaç duyduklarında dernek çalışmalarına katılıyordum.

Derneğe böyle başladım ve bir daha çıkamadım. Yetişenler Derneği'nde tanıdığım arkadaşların kişiliği, yaşlı genç üyeler arasında nesil farkına rağmen hep bir olmak, ahenk ve uyum içinde tek bir amaç uğruna çalışmak benim için unutulmaz değerli bir deneyimdi. Birbirimizin fikrine saygı duyduk, olumlu yaklaştık. Amacımız öncelikle ACI'da yetişmiş kişileri birarada tutmak, okulda öğrendiklerimizi gelecek nesillerle paylaşmak ve aktarmaktı.

Bu amaca ulaşmak için ne fedakârlıklar yapmadık. Kültürel ve öğretici faaliyetler; Küçücük "Beacon" salonumuza **Meriç Sümen, Oytun Turfanda**'nın oynadığı *Uyuyan Güzel Balesi*'ni, **Ayşegül Sarıca, Timur Selçu**k konserlerini, **Yıldız** ve **Müşfik Kenter**'i, **Cihan Ünal**'ı, **Yıldırım Mayruk** ve **Zeki Triko** defilelerini ve daha nicelerini sığdırdık. Buca'daki Yaşlılar Yurdu'na gidişlerimiz, yedi-onsekiz yaş grubundaki kız öğrencileri yetiştirme yurtlarında ziyaretlerimiz; sevgiye aç olan bu çocukların bize sarılmaları, eteğimize yapışmaları içimizi

sızlatırdı. Çocukların saçlarını tarar, tokalar alır, onları süslerdik. Dersleri zayıf olanlara ders gösterirdik. Yılda bir defa çocukların hazırladıkları oyunu sahnelemeleri için onları okula davet ederdik. Tiyatroda gösterilerini yapar, ikramlarımızı yer, sevinç içinde bahçede koşarlardı.

Şimdi birdenbire muhtelif aralarla biraraya gelen burs komitesinin toplantılarını hatırladım; her toplantıdan sonra geçirilen uykusuz geceleri...

Ve de özel günlerimiz, güzel günlerimiz. Kendi içimizden yazar arkadaşlarımız, **Şükran Yücel** ile **Bahar Vardarlı**'nın güncel konulara değinen mizah yüklü oyunları ve geleneksel Helva Pikniklerimizde baş aktör **Ödel Kaptanoğlu** ve diğer arkadaşlarımızın bu oyunlarda paylaştığı rolleri nasıl unuturuz? İçimden bütün arkadaşlarımın isimlerini teker teker yazmak geliyor fakat sayfalar alır; yerimiz kısıtlı.

Biz şanslıydık, uzun yıllar çalıştık, sevgimizi verdik, sevgi aldık. Blake House'un bahçesinde adımızı taşıyan ağaçlar o sevginin tohumlarıdır. Can dostlar, can arkadaşlar, yüreğim hepiniz için sevgiyle dolu.

Okulda olmanın yıllarla oluşturduğu ilişkiler, hiçbir şeyle değişilemeyen ilişkilerdir. Örneğin kızlarım **JoAnne** ve **Diana**'nın arkadaşlarının "**İsmet Teyzesi**" olmak onur oldu benim için. Böylelikle çocuklarımız çoğaldı, kocaman bir aile olduk. ACI Ailesi bu işte. **Diana**'nın hocalarının çocukları sonraları **Diana**'nın öğrencileri oldu. O öğrenciler yetişti, torunum **Can Gümüş**'ün öğretmeni oldu. Bu devamlılık beni çok etkiler.

KÖKLERİM

Kuzenim **Şirin Devrim**, 1995 yılında İngilizce ***A Turkish Tapestry*** isimli bir kitap yazdı. Sonra bu kitabı biraz revize ederek çevirmen **Semra Karamürsel** tarafından hazır-

lanan Türkçesini *Şakir Paşa Ailesi Harika Çılgınlar* adıyla Türkiye'de bastırdı. Bu, **Şakir Paşa Ailesi**'nin hikâyesiydi. Türkiye'de çok ses getirmiş ve çok kişi tarafından okunmuştu. **Şakir Paşa Ailesi** bu kitapla tekrar gündeme gelmişti.

Arkasından 2000 yılında **Ayşe Kulin**'in yazdığı *Füreya* isimli kitap basıldı. **Füreya**'nın **Şakir Paşa Ailesi**'nin fertlerinden olmasından dolayı okurlar aile ile ilgili tüm bilgilere sahip oldu ve aileyi tanıdılar.

Hem ailenin içinde hem de dışında olan ben, yıllardır şuraya buraya düştüğüm notları bir yerde toplamayı düşlerken, basılan iki kitabın ardından, bir **Şakir Paşa Ailesi** daha fazla gelebilir düşüncesiyle ara verdim.

Daha çok kendi yaşadıklarımı, duyduklarımı, hissettiklerimi yazmayı düşündüm. Yukarıda bahsettiğim iki kitapta atalarımızdan en ufak detayına kadar bahsedildiğinden ben atalarımdan bahsetmeyecektim. Ama sonra düşündüm ki bu benim atalarıma haksızlık olacak. İşte bu nedenle kısa da olsa ecdadıma değindim.

Çünkü girişimci, kültürlü, cesur **Cevat** ve **Şakir Paşa** kardeşler, atalarımız, sadece bizim için değil, tarihimiz için de gurur kaynağımız; onlar Avrupa ile Osmanlı'yı bu kadar uyumla bağdaştırmış ender kişilerden ikisi.

Baba tarafımdan babaannemin ve büyük dayılarımın Girit kökenli olduğundan daha önce bahsetmiştim. Şimdi de dede tarafıma kısaca değineceğim. Dedem **Şakir Paşa** ve ailesi Antalya yakınlarında Elmalı bölgesinde yaşayan bir Türkmen aşiretinden gelmişler. Zamanla buradan ayrılıp Afyonkarahisar civarında Kabaağaç denen bir bölgeye yerleşmişler. Buranın arazisinin çorak olmasına rağmen çok çalışarak, emek vererek araziyi bir çiftliğe dönüştürmüşler. Bundan sonra da **Kabaağaçlızadeler** olarak bilinmiş, anılmışlar. Sadece tarımla ilgili olmakla da yetinmemişler, burada ilk medreseyi açmışlar, hocalar yetiştirmiş, ilim ve dine hizmet etmişler. **Şa-**

kir Paşa'nın yani bizim dedemizin dedesinin, "Bu kadar hoca yeter" düşüncesinin ardından oğlu **Asım**'ı eşinden habersiz İstanbul'a getirip askeri okula yazdırması ile ailenin askerlik dönemi başlamış.

Büyük dedemiz **Miralay Asım** Şam'da görevli iken oranın ileri gelen ailelerinden Suriyeli bir hanım olan **Sıdıka** ile evlenmiş ve üç çocukları olmuş. Büyük halamız **Sara** ve kardeşi **Cevat** Şam'da doğmuş. Şam'dan sonra büyük dedemiz **Asım** Bursa'da bir göreve atandığında bizim dedemiz **Şakir** burada dünyaya gelmiş. Büyük dedemiz **Asım** çocukları henüz 14-10-8 yaşlarındayken ata bindiği bir günün sonunda fıtık patlaması sonucu peritonitten vefat etmiş. Kısa bir süre sonra o zamanın ölümcül hastalığı olan veremden **Sıdıka Hanım** da hayatını kaybedince üç çocukları ortada kalmış. İşte o zaman çok kuvvetli, cesur karakterli abla **Sara,** iki kardeşine sahiplenmiş. Fakat ne de olsa, o da on dört yaşlarında bir çocuk ve ağır bir sorumluluk yüklenmiş omuzlarına. **Sara Hala** zekâsını kullanıp bir çare bulmuş içinde bulundukları duruma. Babasının çok yakın bir dostundan destek alarak, iki oğlan kardeşini, o zamanki adıyla Mekteb-i Harbiye olan askeri okula yazdırmış. Her iki kardeş de bu okuldan büyük bir başarı göstererek mezun olmuşlar ve Osmanlı hanedanlığının son yıllarında çok önemli görevlere atanmışlar.

Yıl 1973, babamı kaybettiğimiz yıl, anneme gelen bir başsağlığı mesajı beni öyle etkilemiş, ağlatmıştı ki, şu anda bile aynı duyguyu yaşıyorum. Bu telgraf Harbiye'den, yüksek rütbeli bir subaydan geliyordu. Babamın kaybından dolayı duyulan üzüntü belirtiliyor ve bu okuldan birincilikle mezun olan annemin kayınpederi dedem **Şakir Paşa**'nın arşivlere konmak için bir resminin gönderilmesi talep ediliyordu. Maalesef annem resmi gönderemedi. Yaşam gailesinden ben de ilgilenemedim, içimde ukte kaldı.

İki kardeşinin askeri okullarda okuduğu yıllarda **Sara Hala** da varlıklı ve çok şişman bir toprak ağasıyla evlendirilmiş. Kısa bir zaman sonra eşi ölünce de bir daha evlenmemiş. Büyük halamız **Sara**'nın çok zeki, yetenekli ve becerikli bir kişi oluşundan **Hakkiye Halam** bahsederdi. Tabii böyle bir insan daha sonraları **Şakir Paşa**'nın büyük ailesi içinde bazı olumsuzluklara neden olabilirdi, bu da normaldir.

Cevat Amcamız ise ilk evliliğini çok genç yaşta varlıklı bir paşanın şımarık kızıyla yapmış, anlatılanlara göre İstanbul'da her şey iyi giderken **Cevat**'ın Romanya'ya tayini işleri karıştırmış. İstanbul'daki renkli hayatından vazgeçmek istemeyen eşi Romanya'ya gitmemekte ısrar edince çareyi ayrılmakta bulmuşlar. Aradan epey uzun bir zaman geçtikten sonra **Sara Hala** Arap ülkelerinden birine yaptığı bir gezi esnasında **Nimet** isimli güzel bir Çerkez kızını halayık olarak satın alıp İstanbul'a getirmiş. Özel hocalar tutmuş, müzik, piyano, Fransızca dersleri aldırmış. Giyinişine, duruşuna varıncaya kadar **Nimet**'in gelişimini izlemiş; ta ki ağabeyine iyi bir eş olacağına karar verinceye kadar. Sonunda da **Cevat** ile **Nimet**'i evlendirmiş, böylelikle **Cevat** ikinci evliliğini yapmış. Her iki evlilikten de çocukları olmadığı için **Şakir**'in ilk çocuğu **Cevat** dünyaya gelince el üstünde tutulmuş.

Cevat'ın kardeşi **Şakir** de aile içinde adı bilinmeyen Macar asıllı bir hanımla yaptığı ilk eşinden olan oğluna dedesinin adı olan **Asım** adını vermiş. **Şakir** ilk eşini çocuğu doğduktan kısa bir süre sonra kaybetmiş. 1889 yılında **Cevat** Girit'e askeri vali, **Şakir** de yaveri olarak atanmış.

Tümgeneral rütbesiyle orada olan dedemiz **Şakir** babaannem **İsmet**'i orada tanımış. Babası berber ve mütevazı bir ailenin kızı olan **İsmet**'i çok beğenmiş. O zaman **İsmet** on dört ya-

şında imiş. **Sara Hala İsmet**'in ailesini tanıdıktan sonra kardeşinin onunla evliliğini onaylamış, 1890'da Girit'te evlenmişler.

İşte babamın adını taşıdığı **Cevat** büyük amcamız, **Şakir** de kendi babasının adıdır. **Cevat Şakir Kabaağaçlı** Girit'te doğmuştur.

Cevat Paşa'dan biraz daha bahsetmek, onu tanımak açısından faydalı olacaktır diye düşünüyorum. **Cevat Paşa, Abdülhamit** zamanında Sadrazam olmuştu. **Abdülhamit, Cevat Paşa**'yı çok takdir etmesine rağmen, ileri görüşlü bu genç subay tarafından yazılan mektuplar onu kuşkulandırmaya başlamıştı. **Cevat Paşa** çok defa İmparatorluğun bazı yerlerde iyi yönetilmediğini, reform yapmak gerektiğini açıkça mektuplarında dile getiriyordu. Huzursuz ve ürkek olan Sultan bundan çok rahatsız olmuş olmalı ki **Cevat Paşa**'yı Sadrazamlıktan azletti. Güya komutanlık görevi ile kendisini Şam'a gönderdi. **Cevat Paşa** bunun bir sürgün olduğunun bilincinde idi.

Cevat Paşa'ya Şam'ın rutubetli havası ağır gelmiş, üzüntüsünden vereme yakalanmıştı. Durumu gün be gün ağırlaştı. **Cevat Paşa**'nın İstanbul'a gönderilmesi hakkında bütün yalvarışlar fayda etmedi. Ta ki ablası **Sara Hanım** bir gün sarayın bahçesine oturup kardeşinin İstanbul'a tayini gerçekleşinceye dek oradan kalkmayacağında ısrarlı oluncaya kadar. Bu skandal olayın duyulmasından korkan Sultan izin verdi ama artık çok geçti, iş işten geçmişti. Durumu ağır olan **Cevat Paşa** Nişantaşı'na, şimdi Işık Lisesi olan konağa getirildi. Nişantaşı'nda bu konakta kısa süre yaşadıktan sonra öldü.

Fatih'te demir parmaklıklı, kilitli tutulan türbesinde ablası **Sara** ile yan yana yatıyor. Yıllar önce **Hakkiye Halam** ile birlikte türbeyi ziyaret etmiştik. İnşallah bir dahaki İstanbul'a gidişimde kızım **Deniz** ile tekrar gideceğim. İlk gidişimde yaşım küçüktü, hatırladığım çok az şey var bu türbeden.

Birbirlerine çok yakın olan üç kardeş **Cevat**'ın hazin ölümü ile perişan olmuşlar. Ağabeyinin ölümünden **Şakir Paşa**

fazlasıyla etkilenmiş. **Cevat Paşa** Nişantaşı'nda şimdi Işık Lisesi olan bu konakta öldüğü için, dedemiz **Şakir Paşa** Padişah tarafından ailesiyle birlikte yaşamak üzere köşkün mülkiyetinin kendisine verilmesine rağmen çok sevdiği ağabeyinin izlerini taşıyan bu evde yaşamaya dayanamayacağını söyleyerek kabul etmemiş. Buradan çok uzak olan Büyükada'da, o zamanki Prinkipo'da yaşamaya karar vermiş ve ailenin Büyükada yaşantısı böyle başlamış. Dedem ve babaannemin beşinci çocukları **Fanrunissa** ve son çocukları **Aliye** bu evde dünyaya gelmişler.

Dedemiz tıpkı babam gibi çocuklarının lisan bilmelerinin dünya görüşlerini değiştireceği düşüncesi ile yabancı mürebbiyeler tutmuş, ayrıca kültür dersleri, müzik dersleri aldırmış, çocuklarına piyano hocaları tutmuş; zamanın eğitim sistemi içinde çok özel kişilikleri olan çocuklarının yetişmesinde öncü olmuş.

Babamın aile kökeninden, Girit'ten daha önce bahsetmiştim. Dedem ve babaannem Girit'ten İstanbul'a geldikleri zaman beraberlerinde, babaannemin annesi "Yaya" ve onun kardeşi "Tete"yi, bir de beş erkek kardeşini getirmişler. Bu büyük aile zannedersem yirmi küsur odası olan, üç buçuk katlı kocaman ahşap bir köşkte hep beraber yaşardı. Aileye ilaveten büyük halamız **Sara**'nın Arap ülkelerinden satın alıp getirdiği iki köle vardı, onlara "Lala" denirdi. Ben **Hayrettin Lala**'yı ilk defa yedi yaşımda iken gördüm. Beni gördüğünde "Küçük hanım, küçük hanım!" diyerek sarılıp elimi öpmüş, çikolata vermişti. Elimin öpülmesine çok şaşırmış ve sevmiştim onu.

Bu kocaman köşkü döndürecek aşçı, bahçıvan, arabacı – sanırım beş araba vardı– aileden sayılan **Seher**, **Asiye**, kapıcı **Ali** ile eşi **Aliye Hanım** vardı. Bu son beş kişiye ben de yetiştim, görüp tanıdığım iyi insanlardı.

Dedem ve babaannem uzun yıllar bu köşkte yaşadılar. Önce dedem, ardından babaannem ölünce herkes bir yerlere

dağıldı. Ne yazık ki ben ikisini de göremedim. Özellikle baba-annemin ölümünden sonra burada yaşam hiç eskisi gibi olamadı, olmadı.

Cevat ve **Şakir Paşa** kardeşler üstün başarılı askerlik yaşamları dışında dürüst, kişilik sahibi, aydın insanlardı. Her iki kardeş de zamanlarının çok ötesinde, yetenekleri olan, her biri tarih ve edebiyata, güzel sanatlara meraklı, ikisi de tarihçi ve yazar, altı lisan bilen, cilt cilt kitaplarla dolu kütüphaneye sahip özel kişilerdi.

Cevat Paşa'nın önemli iki kitabı var:

Tarih-i Asker-i Osmani (Yeniçerilerle ilgili)

Malumatü'l Kafiye fi Memalik-i

Bu kitapların asılları Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilmektedir. Ayrıca **Cevat Paşa**'nın beş bin kitaplık kütüphanesi aile tarafından İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne bağışlanmıştır.

ANNEM HATİCE

Babamın ilk evliliğini adı **Agnezi** olan İtalyan bir modelle yaptığından daha önce bahsetmiştim. Hiç görmediğimiz ablamız **Mutarra** bu evliliğindendi. İkinci eşi ise aynı zamanda kuzeni olan **Hamdiye Teyze** idi. Ondan da çok sevdiğimiz ağabeyimiz **Sina** doğmuştu. Üçüncü ve son eşi **Hatice**, babamın bazen de **Hatico** diye çağırdığı annemizdi. Babam annemle annem daha çocuk yaşında iken Bodrum'da evlenmişti. Çocukluğumdan bahsettiğim bölümde bu konuya değinmiştim.

Çocuk yaşta mübadele ile gelen ve okumaya fırsat bulamayan annem buna rağmen çok zeki olan babamı yıllarca ustaca idare etmesini bildi. Annem, babama kıyasla çok genç olmasına rağmen pratik bir zekâya sahipti; bunu hayat boyu hep gözlemledim. Babam çok şefkatli, sevecen olmasına karşın çok da zor bir insandı. Onunla yaşamak cesaret ve sabır isterdi. Annem söz sahibi olduğu zamanlar bile metanetini kaybetme-

den daha çok sessiz kalmayı tercih eder fakat gene de zamanı geldiğinde taşı gediğine koyardı. Annem babamı idare etmeyi başarabildi ki elli küsur sene evliliklerini sürdürdüler. Babama çok kızdığı zamanlar da olurdu. İşte o zaman kızar bağırır, "Seninle evleneceğime, keşke bir bakkalla evlenseydim" dediğinde, babam, "Haklısın **Hatico**, hiç olmazsa o zaman paran olurdu" deyip gülerdi.

Annem özel merakları olan çok temiz ve titiz bir insandı. Bodrum'dan, bahçe yaşantısından dolayı bitki ve çiçeklere çok düşkündü. MERHABA apartmanındaki balkonunu çiçeklerle doldurmuştu. Nerde sevdiği bir sardunya, karanfil görse birkaç dal koparır hemen dikerdi. Ne dikse de tutardı. En çok ful, nergiz ve yasemini severdi. Bu çiçek merakının özünde Giritli olmasının etkisi vardı. Babamla ikisinin doğayı sevmesi ortak yanlarıydı; sanırım babam annemde, en sevdiği insan olan

Halikarnas Balıkçısı "Hatico"suyla evlendiği yıllarda

annesinin izlerini görüyordu. Evimizde babamın son yıllarına dek bize anne kadar yakın olan **Hüsniye Tetem**, annem ve babam biraraya geldiklerinde hep Rumca konuşurlardı. Rumca konuşmak hoşlarına giderdi. Ben çok konuşamasam da her şeyi anlardım, hâlâ da anlıyorum.

Babamın bazı batıl inançları vardı. Annemin uğuruna inanırdı. Hilal ayı ilk gördüğü zaman annemin yüzünü görmek isterdi. Annem yakında ise kolaydı işi; bazen babam dışarıda iken görürdü hilal ayı, işte o zaman gözlerini elleriyle kapatır, merdivenleri öyle çıkar, annem kapıyı açıp da onu görünce rahatlardı. Kaç defa ben böyle yaptığına tanık oldum; babam merdivenlerden düşecek diye ödüm kopardı.

Annemin kendi tutkuları vardı. Mesela kendi radyosu; haberleri, sevdiği radyo oyunlarını hiç kaçırmazdı. Babam alaturka müziği sevmediği için annem kendi radyosundan **Zeki Müren**, **Safiye Ayla**, **Müzeyyen Senar**, *Yurttan Sesler* ve tutkunu olduğu arap zenci taklidi yapan **Dursune Şirin**'i dinlerdi. *Arkası Yarın* programını deli gibi beklerdi.

Evi her zaman mis gibi sabun kokardı. Şeker ve tansiyon hastası olmasına, son zamanlarında bir gözünün çok az görmesine rağmen her gün yemeğini yapar, balkonlarını yıkar; evi tek başına çekip çevirirdi. Sonraları torunları neneleri hakkında, "Nene demek, iyilik ve mis gibi kokular demektir" diyeceklerdi. Annem ve babam torunlarına hayrandı. Onları gördüklerinde sevinçten gözleri parlardı. Mendil içinde kat kat düğüm altında biriktirdiği bozuk paraları onlara şeker, sakız, macun almaları için verdiği zaman, çocuklar paradan çok anneannelerinin kat kat düğümleri açmasını seyretmeyi severlerdi.

Annem Girit mutfağında usta idi. Babamın çok sevdiği karışık otlardan arapsaçı, börülce ve *vlita* denen bir ot, küçücük kabak, kabak çiçeği karışımı adı *kipohorta* olan soğanlı bir yahni yapardı. Yemeğe doyamazdınız. Bir de senede belki

bir defa salyangoz pişirdiğini hatırlarım. Emek isteyen bir yemekti. Bodrum'da köylüler yenen cinsten salyangoz getirdikleri zaman annem onları bir sepete koyar, unla beslerdi. Sepetin üzerine de kaçmamaları için bir file bağlardı. Bu işlem bir hafta kadar sürerdi. Ta ki böceklerin dışkıları beyaz çıkana, içleri temizlenene kadar. O zaman pişirilmeye hazır olurlardı. Annem tavaya biraz yağ koyar, salyangozları yüz aşağı tavaya dizerdi. Bu yaptığına *buburisto* diyordu. Biz çocuklar bu yemeğe dokunmazdık, babam ise bayılırdı. Ben sadece en dipte olan yumurtamsı küçücük bir parçayı yerdim. Yemekten çok iyi anlayan, kendisi de çok iyi aşçı olan **Hakkiye Halam** annemin zeytinyağlı yemeklerini lezzetli bulur, "**Hatice**, çok güzel yemek yapan elin ve zevkin var" derdi.

Annem babamı kaybettikten sonra çok yalnız kaldı. **John** ve ben her akşam bize gelmesi için ısrar ederdik, hatta **John** bazen onu zorla yukarıya getirirdi. Sadece bir-iki saat bizde kalır ama mutlaka yatmaya evine inerdi. Geceleri yalnız kalmaktan korkmasına rağmen, kendi evinde olmak isterdi.

Kuki evlenmiş, İstanbul'a taşınmıştı. **Diana** da Boğaziçi Üniversitesi'nde okuduğu için boş bir odamız vardı. Annemi bizde kalması konusunda bir türlü ikna edemedik. **Cevadiko**'nun anneannesini yalnız bırakmaya gönlü razı olmadı. Geceleri anneannesinde kalmaya başladı. **Cevat** geceleri anneannesinin odasına yavaşça girip, üşütmemesi için üzerini örttüğünü hatırlıyor. **Cevat** evleninceye kadar yukarıda kendi odasında yatmadı, nenesiyle kalmayı tercih etti.

Her üç çocuğumuz da anneme büyük bir sevgi ile bağlıydılar ama **Cevat**'ın nenesine çok farklı boyutta saygı ve şefkati vardı. Hayatı boyunca nenesinin onda özel, ayrı bir yeri oldu.

Annem akıllı kadındı, olan biten her şeyin farkındaydı. Babamın arkadaşları ile birlikte gelen bazı insanların, münasebetsiz hareketlerine hiç tahammülü olmaz, babama, "Bak

bir daha arkadaşın onu getirirse ikisini de kovarım" derdi. Babamsa onun bunu yapacağını bildiği için tedbir alırdı.

Babamdan sonra yalnızlığının yanı sıra maddi zorluklar yaşıyordu. Biz üç kardeş kendisini biraz rahatlatacak bir katkıda bulunuyorduk. Bu da gücüne gidiyordu. O ara babamın kitaplarının yeni baskılarına daha başlanmamıştı.

Annemin "FAK-FUK-FON" denilen yardıma muhtaç insanlara yapılan yardımlaşma fonundan nasıl haberi olmuş bilmiyorum. Bir gün **Cevat**'ı alıp muhtara gitmiş. **Cevat** genç, hiçbir formaliteyi bilmez; anneannesini üzmemek için onunla gitmiş. Muhtar **Etem Bey** bütün aileyi iyi tanıyan, saygılı bir beydi, gereken formaliteyi hazırlamış, annem baş parmağı ile imzasını atmış; **Cevat**'a katiyen bundan hiçbirimize bahsetmemesini tembihlemiş. Annem aylar sonra bu maaşı almaya başlamış.

Cevat nenesine verdiği sözü tuttu. Bunu bana ancak 2007 senesinde anlatabildi. Duyduğum zaman kanım dondu sandım. Annemde Girit kanı vardı. Aklına koyduğunu mutlaka yapardı. Oğlumuz **Cevat**'ın da bu kadar sır saklaması beni hayrete düşürdü.

Bugün babamın kitaplarının yeni baskılarını yapan Bilgi Yayınevi'nden her ay biz dört kardeş, bizim için emekli maaşı yerine geçen ücreti alırken içim sızlar. Ah keşke annem babam sağ olsalardı da bunu hak eden onlar, harcasalardı diye düşünürüm. Hoş gene bizim için harcarlardı ya!

Her ay benim en son elimi atacağım paradır bu. Şu anda bile ayın sonunda babamdan kalan bir anı olarak harcarım Bilgi Yayınevi'nden gelen bu parayı.

Annem **Azra Erhat**'ı biliyordu. Onunla konuştuğumuzu da; annemden gizlimiz yoktu. **Kuki**'nin nişanında **Azra Erhat**'la yan yana oturup konuştular. Olanların farkında olduğu halde onurluydu. Suskundu bu konuda.

Çok doğal, pratik zekâlı, samimi, içten, çalışkan, sevecen, aydın annem, gururla dimdik ayakta duran bir kadındı.

Babam gibi deli-dâhi bir insanla bu kadar uzun bir yaşam sürmek zordu! Ama babam da tercihini hep annemden, **Hatico**'dan yana kullandı.

Babamın 50. yıl jübilesinde, İzmir'de. Soldan **Hayriye Teyze, Hakkiye Halam, Didar Abla, Cevat Şakir, Füreya, Aliye, İsmet.** Ayakta **Suat** ve **Naci Sadullah**..

KARA KAPLI, İÇİ APAK DEFTERİM

1954 yılı bizim için önemliydi; çünkü babamın yazı hayatında 50. yılını tamamladığı yıldı. Bu nedenle onun 50. yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlandı. Benim yıllardır not tutma, anıları kaydetme huyum olduğu için babama böyle bir defter açma isteği ile bu kara defteri başlattım.

İlk başa babamın portresini koyarak, kendi el yazısının olmasını istedim. İşte kitabımın başındaki, benim için çok değerli olan resim ve onun el yazısı böylelikle oluştu.

Jübile için İstanbul'dan başta **Hakkiye Halam**, kuzenim **Füreya Koral** ve **Aliye Halam**'ın yanı sıra babamın arkadaşları, yazar **Fikret Adil**, o zamanın tek sanat dergisi *Yeditepe*'nin sahibi **Hüsamettin Bozok**, şair **Sabahattin Batur** İzmir'e geldiler. Jübile programı kapsamında düşünülen **Sabahattin Eyüboğlu** ve onun hayat arkadaşı piyanist **Magdi Rufer**, **Safiye Ayla** önemli mazeretleri olduğu için katılamadılar.

19 Mart Cuma günü öğleden sonra Yüksek Ticaret Okulu'nda gerçekleşen başarılı programın ardından, gece, ANBA Oteli'nde şık bir yemekle devam etti.

Benim için çok değerli olan bu kara kaplı defterde babamın yakın dostları, kâh şiirle, kâh birkaç satırla 50. yıl jübilesini ölümsüzleştirdiler. Onları sizinle paylaşıyorum:

Merhaba tüm anılara!
Merhaba hayat!
Merhaba çağrışımlar!

Aradan geçen yıllarla birlikte Kara Kaplı Defter benim defterime dönüştü. İçinde ünlü kişilerin resimleri, yazıları, mektupları ile birlikte, sanatçıların ve sanat çevresinin imzalarıyla doldu. Bir baktım ki bu değerli kişiler bana sevgi dolu mesajlar vermişler, ne mutlu bana ki onları tanımışım!

Beybabanızın olduğu gibi, senin de dinin, güzele tapmak ve neşe olsun.

19/03/1954, ***Asım Kültür***

***

Yüksek tepelerin rüzgârında fikirleri donmadan akan, ***Halikarnas Balıkçısı****'nın gecesi de matinesi kadar büyük muvaffakiyet toplamıştır.*

19/03/1954

Onu beğenenlerden, ***Necmettin Kâmil İrdelp***

***

Bu satırlar yağmurlu bir günde, Bergama'da sırılsıklam olduktan sonra yazıldı. Benim için unutulmayacak kadar güzel geçen bu günü size de hatırlatırsa ayrıca sevineceğim.

21.03.1954, ***Hüsamettin Bozok***

(O devrin yegâne sanat dergisi *Yeditepe*'nin sahibi)

***

İsmet Hanım,

Cevat Şakir*'in sanat hayatının ellinci yıldönümü için İzmir'e bu gelişim, yağmur altında Bergama ziyaretimiz benim için ömrümün unutulmaz günlerinden birkaçını yaşamama vesile verdi. Sizin de babanız, halalarınız, yeğenleriniz hülasa bütün aile büyükleriniz gibi olmanızı ve bütün bu meziyetleri çocuklarınıza intikal ettirmenizi temenni ederim.*

Fikret Adil

***

HALİKARNAS BALIKÇISI
Yılların, belini bükmediği çınar:
Boyu
Kıyılardan esen rüzgâr:
Huyu
Rengine doyamadığı pınar:
Deniz suyu
Gözlerinde, maviliklerin hasreti konuşur:
Derinden
Saçlarını bir hatıra süsler:
Tuzlu ufukların
Köpüklerinden.

En şiirli konuşması her sabah
Güneşe doğru süzülen martı seslerinin
Coşması
İşte bu anda,
Çizgiler aydınlanır yanaklarında.
Ve ızdırapla eğlenen bir tebessüm çiçeklenir
Dudaklarında

Halikarnas balıkçısı
Genç ihtiyar,
Halikarnas balıkçısı
Büyük Sanatkâr.
En güzelin, en ilerinin özlemini duyan
Kıymetli insan,
Kucak kucak selâm sana
"MERHABA!"
19/03/1954, ***Fuat Edip***

***

MERHABA
He he heyy be Halikarnaslım,
He he heyy be kocaman adam
Merhaba sana gönülden
Merhaba karadan havadan denizden

Uzat göklere doğru kollarını
Anlat bomba gibi patlayan rüzgârı
Şimşek gibi parlayan gözlerinle
Kaldır ayağa ölümden korkanları.

Anlat anlat bütün tayfalarına
Nasıl gazaba gelir tanrılar
Çılgın dalgaların ardında
Omeros'un, Virjil'in nefesi var.

Sakın unutma Halikarnas Balıkçısı
Bağla direklerin ardına bizi
Bu şarkılar Sirenlerin şarkısı
Deli bir ateş yakar içimizi.

Sen konuşurken boşlukta
O iri uzun parmaklarınla
Hangi tellere dokunursun bilinmez
Taşlar topraklar dile gelir

Sen yetmiş yaşında dimdik
Hayata her gün yeniden başlayan
Sen yetmiş yaşında sevdalı
Kötüye çirkine düşman

Bize söyler misin Balıkçım
Bu denizler kaç kulaç
Bu toprak bu kadar cömertken
Neden yemiş vermiyor ağaç.

Bergama'dan İzmir'den Efes'ten
Korolar yükselmiyor artık
Bu kıyılara çıkarken
Neden arkada gemileri yaktık

He he heyy be Halikarnaslım
He he heyy be kocaman adam
Merhaba sana gönülden
Merhaba karadan havadan denizden

Bir de sen söyle Balıkçım
Bir de sen söyle yürekten
Merhaba merhaba merhaba
Merhaba tertemiz merhaba gülerekten
19 Mart 1954, Tüccar Kulübü
Sabahattin Batur (**Sabahattin Batur**'un söylediği, babamın, o okurken yazdığı şiir)

Bodrum, 11.06.1943
İsmetula,
*İkinci cihan harbinin sonlarındaki dünya, şimdi senin yaşında bulunanların alabildiğine mes'ut olacakları bir istikbale gebedir. Yarın o saadeti tadarken dünyanın ona kavuşması uğurunda kopan büyük ve namuslu kavgada naçiz bir nefer gibi çarpışmış "**Naci Amca**"nı unutmazsın sanırım.*
*Fakat **İsmetula**, bu kadar küçük dostlarının arasında kır saçlı amcanın hatırası, çiçek bahçesinde bitmiş kocaman bir diken gibi sırıtmaz mı?*
Şu var ki, ben bunu bildiğim halde, isteğini yerine getirmek cesaretinden bak işte kaçınmıyorum, zira yarın, küçük ve müstehzi dostların, "Şu koskoca adamın, bizim aramızda ne işi var?" derlerse, beni müdafaa edeceğinden eminim. Onla-

ra, "Kabahat onda değil, ben ısrar ettim. O beni kırmayacak kadar çok sever!" dersin değil mi İsmetula?

Naci Sadullah Amca'sından İsmetula'ya akrostiş;

İsmin kadar temizdir gözlerinde gülüşün
Sesinde ahengi var pınardan dökülüşün
Melek sanırlar seni halesinden başının
Eşsiz aydınlığı var yüreğinde yaşının.
Taze çiçek kokusu savrulur kahkahandan
Uzak bir şarkı gibi, bestelenmiş hüzzamdan
Lüle lüle ışıktır ipeği saçlarının
Altını parlamaz böyle padişah taçlarının

Karanlık damlamasın o altın mahfazaya
Amanın uğramasın tek teli bir kazaya.
Başka hazan tadı var manasında adının
Adı buydu dostumun en sevdiği kadının.
Anıyor anasını senin adında baban,
Güller kadar temizdir içimizde hatıran.
Arkadaşımın kızı: bu his şiire sığamaz,
Çok istedin diye sen, dile geldi kırık saz.
Lakin girer miydi hiç, bir vezinden çizgiye
İsmet'i hür Cevad'ın, girer miydi dizgiye?

10 Şubat 1954, İzmir
İsmetula,

İki kardeş, eski çocukluk muhtıranızı değiştirmiş, şimdi onun yerine yeni bir defter açmışsınız. On bir sene evvelki defteriniz, çocukluk arkadaşlarınızın masum satırlarıyla doluydu. O zaman o mini mini dostlar arasında pek kocaman kaldığımı bile bile sizi kıramamış defterinizdeki satırlar arasına ben de bir şeyler karalamıştım.

Şimdi benden o ayni satırları kendi elimle yeni defterinize aktarmamı istersiniz. Fakat bu seferki defterinizde de inadına öyle çeşitli ve heybetli şöhretler yer almış ki,- hele on yıl evvelki çoluk çocuk hatıraları arasına futursuz ve rahat bir samimiyetle karalanmış o kılıksız satırlarımla ben,- bu seferki "dev" ler ortasında şimdi de pek "küçük" kalmaktan korktum. Kaldı ki "Gülgeç" imzalı naçiz satırlarımla doldurduğun sahifeler bu defterde bana zaten, layık olduğumdan pek fazla yer ayırmış bulunuyordu. Fakat buna rağmen, madem ki ısrarla istiyorsun, kendimi on bir yıl önceki defterinden aşağıya aynen aktaracağım. Zira, seni kırmaktan bilirsin, o üstatlar ortasında "küçük" kalmaktan fazla korkarım.

***Naci Sadullah**, 1943*

***

Dodo'mdan bir akrostiş
1 Mart 1970 Pazar

Biricik anneciğim
İçin sıcacık
Rengin pembe, pembe,
İridir kardeşin
Cıvıl cıvıl sesin
İçersin aspirin
Karıştırınca, biz aklını
ANNEME

Dodo'mun 10 yaşında iken defterime karaladığı bu çocukça akrostiş çalışması beni her okuduğumda hem güldürür hem de içimi sıcacık kılar. (Bunu kitaba koymamam için uyardı!)

***

22 Ekim 1980

***İsmet** ile **John**'un 26. evlenme yıldönümleriymiş bugün ya da yarın. Benim elimde verecek bir armağan yok. Bir çiçek bile alamadım. Ama bu eve ilk kez geliyorum. Kalmak üzere. **Halikarnas Balıkçısı**'nın sevgisinden. Bodrum'dan geliyorum. Bir başka, bir yeni sevgi ile geldim. Benim armağanlarım bu olsun, bu evde, canım çocuklarla çevrede cıvıl cıvıl benim yepyeni mutluluğum size olsun! "Mutluluk" dediğin güven demek, sizlere güven de duyuyorum.*

Sevgiler,

Azra Erhat

4 Ocak 1954, İzmir

***

***Halikarnas Balıkçısı**'nın bir güzel "eserine", en dostane takdim.*

(Kompozitör piyanist) ***Cemal Reşit Rey***

***

İsmet Kızıma,

Müziğe karşı gösterdiği aşkı için.

(Piyano hocam) ***Matmazel Gazarosyan***

Her zaman ciddi, az gülen, bu nedenle aramızda "Gülmez Sultan" adıyla andığımız sevgili **Müntekim Ağabey**'i sonunda güldürmeyi başarmıştık. Bakın ne yazmış babamın can arkadaşı **Müntekim Ökmen**:

9.01.1954

*Aranızda geçen birkaç saat beni çocuk gibi sevindiriyor. Bizim sevinçlerimiz bölük pörçük oldu. Sizinkiler devamlı olsun **Halikarnas Balıkçısı**'nın kızı.*

Müntekim

***

Resim öğretmenim, değeri anlaşılmayan sevgili hocam.

9 Mayıs 1949, İzmir

İsmet,

Seni alçakgönüllü-sanatkâr olarak tanıdım. Sanatkâr olmak büyük insan olmaktır. Mesut olur mu? Yalnız onu bilmem.

Çalışkanlığına minnettarım.

Rıza Hiti

***

Ebediyetleri fetheden büyük sanatkâr dostum ***Cevat Şakir****'in cici kızına sonsuz hürmet ve sevgiler sunuyorum, büyük sanatkâr babanın sevimli çocuğu.*

19.11.1953

Hikmet Bozkurt (Karşıyakalı öğretmen)

***

İsmet,

İşte şimdi ben de ölümsüzlere katıldım.

Merhaba ablam

Ayda

***

21 Şubat Pazar akşamı konseri "hatırası"

Samimi hislerimle,

Mithat Fenmen*, 1954*

***

15 Şubat 1954 yılı, Violinolist **Necdet Remzi Atak** konser vermek üzere eşiyle birlikte İzmir'e geldi. Kendisi **Aliye Halam**'ın Macar eşi **Charles Berger**'in en yetenekli öğrencilerinden, Ankara Konservatuarı'nda profesör. **Aliye** ve ben bir koca nergis demeti alıp konsere koştuk. Konser bitiminde kutlamaya yanına gittiğimizde öyle heyecanlandılar, sevindiler ki mutluluktan uçtuk.

Ankara'ya dönüşlerinden üç gün sonra yazdıkları mektup:

*Sevgili **Aliye** ve **İsmet**,*

İstanbul'daki ilk konserimiz de beklediğimizden iyi oldu. Darısı ötekilerin başına!

*Size bir kere daha o nefis buketiniz için teşekkür etmek isterim. **Leyla** da ben de sizi orada gördüğümüz zaman ailemizin en yakınlarıyla karşılaşıyormuşuz gibi olduk. Bu akşam yemeğe **Füreya Hanım**'a davetliyiz, gene sizleri düşünüp anacağız.*

Ankara'ya döner dönmez size hatıralar, kritikler, gazete kupürleri ihtiva eden bir mektup göndereceğim. İnşallah beraber çektirdiğimiz resim iyi çıkmıştır, büyütüp stüdyoma asacağım.

Her ikinize ve bütün ailenize çok çok sevgiler, saygılar, selamlar.

Necdet Remzi Atak

İkinizi de çok sevdim!

Leyla Atak

ÇAĞRIŞIMLAR

MURAT VE BERGER'İN KEMANI

Cevat on bir yaşlarında iken bir gün bize gitar çalmak istediğinden bahsetti. Çocuklarının bir enstrüman çalmasını arzulayan her anne baba gibi heyecanlandık. Hemen Amerika'dan o yaştaki bir çocuğun rahatlıkla kullanabileceği sağlam bir hakiki gitar ve notalar getirttik. **Cevat** çok sevindi, günlerce odasına kapanıp gitarı tıngırdatıyor, bir melodi çıkarmaya gayret ediyordu fakat yalnız başına olmuyordu tabii. Ders alma fikrine de yanaşmıyordu. Biraz maymun iştahlı olan oğlumuz zamanla vazgeçti gitardan.

Bu arada kardeşim **Aliye** ve **Haluk**'un oğulları, benim ilk yeğenim **Murat** da ilkokul yaşına geldi. Bir Amerika'ya gidişimizde belki **Murat** ilgilenir düşüncesiyle gitarı **Aliye**'ye bıraktım. **Murat** gitar dersleri almaya başladı. Onu yetenekli bulan hocası kemana yönlendirdi. Önceleri **Madam Amati**'den ders alan **Muradiko**'ya böylelikle konservatuar yolu açıldı.

Aliye Halam, deliler gibi sevdiği filozof, keman virtiözü, keman hocası **Charles Berger**'le evlendikten kısa bir zaman sonra Büyükada vapur iskelesinde kalp krizinden onu kaybedince, dünyası başına yıkıldı. Acısı bütün aileyi dağladı. **Aliye Halam** bu şoktan sonra uzun zaman zor günler geçirdi. Fakat bu acıdan **Aliye Berger** isimli bir gravür sanatçısı doğdu. En güzel gravürlerini bu dönemde yaptı.

Yıllarla ailenin dördüncü nesil çocukları da büyüyordu. **Murat** da bunlardan biriydi.

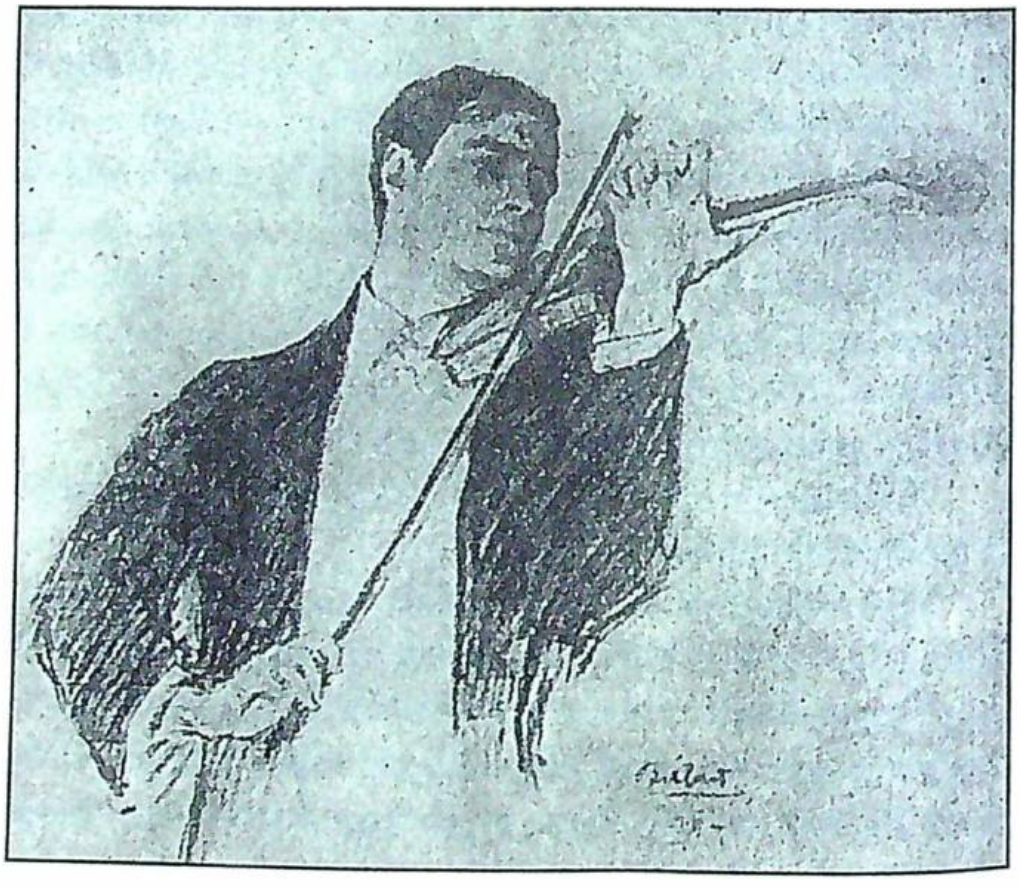
Ben halalarımı ve **Füreya Abla**'yı özledikçe İstanbul'a giderdim. O zaman Narmanlı Yurdu'nda oturan **Aliye Halam**'ı da ziyaret ederdim. Narmanlı Yurdu'ndaki salonun duvarında **Berger**'in keman çalan kocaman bir resmi asılıydı. Onun altında duvara dayalı piyano, piyanonun üzerinde ise **Berger**'in kutsal kemanı dururdu.

Böyle bir İstanbul ziyaretimde, çocuklardan ve Murat'ın konservatuarda keman öğrencisi olduğundan bahsederken **Berger**'in kemanı gündeme geldi. Kemanın **Aliye Halam**'ın en değerli varlığı olduğunu biliyordum fakat ailede sanat konu olunca başka bir duygusallık kaplardı herkesi. Acaba **Aliye Halam** bu kemanı **Murat**'a verme fikrine nasıl bakardı? Piyanonun üzerinde duracağına bir keman öğrencisinin kullanması **Berger**'in ruhunu daha mutlu kılmaz mıydı?

Ben **Füreya Abla**'ya böyle düşündüğümü ama bu fikrimi **Aliye Halam**'a açmaya cesaret edemediğimi söylemiş,

"Siz söyleseniz nasıl olur" deyivermiştim.

Füreya Abla, Aliye Halam'ın sadece yeğeni değil, dert ortağı, kardeşi gibiydi. İlişkileri candan ve sağlamdı. "Evet" cevabını alınca İzmir'deki kardeşim **Aliye**'ye hemen haber verdik. Sevinçten uçtular!

Charles Berger

Hemen ertesi gün **Haluk** otobüsle gelip kemanı almış, İzmir'e getirmişti. **Haluk**, halamızın kemanla nasıl konuştuğunu, okşadığını, gözyaşlarıyla öptüğünü bugün gibi hatırlıyor. Büyük, çok büyük bir fedakârlıktı yaptığı.

1910 yapımı bu kemanı ile konservatuarı bitiren **Murat**, bu özel armağanın değerini bildi, biliyor; her zaman da hakkını verdi.

Murat, eşi **Anja** ve üç çocuğu ile Almanya'da yaşıyor ve yıllardır Stuttgard Senfoni Orkestrası'nda Birinci Keman çalıyor. Kemanına gözü gibi bakan **Murat**, keşke mümkün olsaydı da halamıza bir senfoni dinletebilseydi.

PARMAK DAMGASI

1992 yılında bir gün TRT'de televizyon dizileri yapan yönetmen **Okan Uysaler** aradı beni. Babamın ***Parmak Damgası*** isimli öyküsünü dizi yapmak, bu konuyu benimle konuşmak istediğini söyledi. Ben bu öykünün sadece iki sayfadan ibaret olduğunu, bundan nasıl bir dizi çıkartacağını merak ettim. Heyecanla uzun uzun anlattı, ciddi ve mantıklıydı söyledikleri; benim de aklım yattı.

Baş karakterler olan balıkçı Mahmut ve Seniha öğretmen rolleri için kimleri düşündüğünü sorduğumda, Mahmut için **Aytaç Arman**, Seniha öğretmene de **Zuhal Olcay** isimli iki genç tiyatro sanatçısını düşündüğünü söyledi. Ben her ikisini de tanımak istediğimden bahsedince, **Zuhal Olcay**'ın çok yetenekli, genç bir tiyatro oyuncusu olduğunu ve daha önce de kendisinin yönettiği "Çukur", "Yazıyoo", "Sönmüş Ocak" ve "İzinli" adlı oyunlarda rol almış olduğundan ve o anda İzmir'de bulunduğundan bahsetti. **Zuhal Olcay**, **Okan Uysaler** ile birlikte bize geldi, tanıştık. Her ikisi de bende güvenilir, dürüst, çalışkan insan izlenimi bıraktı. **Aytaç Arman**'la İzmir'de olmadığı için ne yazık ki tanışamadım.

Sina, **Aliye** ve **Suat**'la da konuştuktan sonra dizi gerçekleşti. O zaman için çok izlenen, başarılı bir dizi oldu. **Zuhal Olcay** bu diziyle daha çok ünlendi. Ne yazık ki yönetmen **Okan Uysaler** en verimli yıllarında, genç yaşta, kalp krizi sonucunda aramızdan ayrıldı.

Zuhal Olcay'ın bize geldiği gün, eşinden ayrıldıktan sonra oğlu, bizim ilk sevgili torunumuz olan **Can Gümüş** ile Bodrum'da yaşayan büyük kızım **Kuki** de tesadüfen bizdeydi. **Zuhal**'in de **Ceren** isimli bir kızı vardı. Birlikte muhabbet ettik, birbirimizi tanıdık, güzel birkaç saat geçirdik.

Hayatta bazen öyle tesadüfler ve sürprizler oluyor ki insan hayretler içinde kalıyor. Olamaz diyorsunuz ama oluyor!

İnançlı, yapıcı Bodrum sevdalısı **Saynur Gelendost** başkanlığında kültürlü ve amaçları yalnız ve yalnız Bodrum'a hizmet vermek olan "Bodrumlu Gönüllüler Derneği"ne, dedesinin izinden giden kızım, **Kuki** de katılıyor. Canla başla çalışıyorlar. Dernek kapsamındaki faaliyetlerden biri de Muğla Yetiştirme Yurdu'nda olan öğrencileri Bodrum'a getirip misafir etmek. Çeşitli etkinliklerle onları hem eğlendirmek hem de bilgilendirmek. Onlara yaşadıkları yurdun dışında bir başka dünya olduğunu göstermek. Derneğin amacı Bodrum'da iş sahibi olan kişi veya kurumları da olaya dahil etmek, onların yardımlarını sağlamak. **Kuki**'nin bu çalışmalar sırasında görüştüğü iş adamları arasında **Zafer Olcay** da var. Kendisinden çocuklar için bir yemek sözü alıyor.

Yukarıda bahsettiğim tesadüf işte burada devreye giriyor. **Zafer** eşi **Zuhal Olcay**'dan ayrılmış, kızı **Ceren** ile birlikte Bodrum'da yaşıyor. Bir süre sonra mantık evliliği denen şey varsa eğer burada kendini gösteriyor, **Kuki** ikinci evliliğini yapıyor. Bize de **Ceren**, beşinci bir torun olarak geliyor.

Ceren John'a, **Can** gibi, "dede", bana "anneanne" dediği zaman içim titrerdi. **Can** ve **Ceren** benim okuduğum Turgut Reis İlkokulu'na ikinci sınıftan başladı ve oradan mezun oldular.

Yürümedi evlilik. İlkokul bittikten sonra **Ceren** İstanbul'da annesiyle birlikte yaşamaya başladı. Bir defa annesi eşi **Haluk Bilginer**'in oynadığı bir oyun için İzmir'e gelmişti, **Ceren**'i son defa orada gördüm. Şimdi **Ceren** de **Can** gibi yirmi altı yaşında. İkisi de kocaman insanlar.

"MAVİ SÜRGÜN" FİLMİ

1993 yılında babamın *Mavi Sürgün* kitabından esinlenerek, yetenekli yönetmen **Erden Kıral** filmini yapmaya karar verdi. Yapımcı **Kenan Ormanlar** ve eşi **Elly Schellerer** işbirliğiyle film çekildi. Bana göre başarılı bir filmdi. Daha çok babamın gençlik yıllarını, Bodrum'a götürülüşünü, çekilen sıkıntıları yansıtıyordu. Filmin sonuna doğru bir hikâyesinden alınan bazı sahneler biraz uzun gelse de uygundular.

Filmin bir kısmı Bodrum'da Bağla'da ve Yalıkavak'ta çekilmişti. Yalıkavak'taki mandalin bahçesi sahnesinde ben ve **Kuki** gidip çekimleri seyretmiştik. Mandalin bahçesi ve yol trafiğe kapatılmasına rağmen film sesli çekildiği için, Yalıkavak'tan denize inilen bölümden geçen kamyonların sesinden dolayı, ekip sık sık durmak zorunda kalıyordu.

Filmde baş rollerde Budapeşte doğumlu **Can Togay, Cevat Şakir** rolünde; Amerika'da doğup şimdi Almanya'da yaşayan **Ayşe Romney,** annem rolünde; **Hana Schygulla,** Münihli meşhur artist **Levant Marie** rolünde; İstanbul doğumlu şimdi Paris'te yaşayan **Özay Fet, Deli Emine** rolünde, Atina'da yaşayan tiyatro sanatçısı **Tatiana Papamoshou,** babamın ilk eşi **Agnezi** rolündeydi.

Yukarıdaki sanatçıların yanı sıra çok değerli Türk artistler vardı; dedem rolünde **Halil İbrahim Ergün, Altan Erkekli, Menderes Samancılar, Ali Sürmeli, Ali Uyandıran, Suavi Eren, Billur Kalkavan** (babaannemi oynuyordu), **Timur Selçuk** gibi değerli insanlar filme katkılarda bulundular.

Mavi Sürgün filmi en iyi yabancı film Oscar adayları arasında yer aldı.

Filmi ikinci kez seyredişimde filmin sonundaki diyalogu karanlıkta defterime kaydetmiştim. Babamın ağzından şöyle deniyordu:

"Bitti işte... İşte sürgün de bitti. Benim dışımdaki bu haksızlıklar, bu namussuzluklar ne olacak? Hiçbir şey olmayacak, şöyle diyecekler İstanbul'a dönünce, 'Ooo, Cevat Bey, nasılsınız, nerelerdeydiniz?'

İnsan insanın kurduymuş. Şimdi kendime soruyorum, gitmek mi, kalmak mı? Nereye gitmek, nerede kalmak? Sıradan bir insan gibi kalmak... Aya, yıldızlara bakmak, denizin mavisini görmek. Onun verdiği nimetleri paylaşmak.

Yerin kaç metre altından suyu çıkartıp, bahçesini sulamak için atı olmayana bu işi kendin yapmak ve şükretmek. Yarım saat önce bir tohum dikmek, hayattan yarım saat kazanmaktır.

Yeniden yazmaya başladım. Vurgun yiyen süngercileri, şehrin zavallı orospusunu, kendim gibi bir tahtası eksik olanları...

Bir sen varsın anneciğim, düşlerimde uzattığım elimi tutan."

BABAM VE BODRUM

"Yokuş başına geldiğinde Bodrum'u göreceksin,
Sanma ki sen geldiğin gibi gideceksin,
Senden öncekiler de böyleydiler,
Akıllarını hep Bodrum'da bırakıp gittiler..."

Cevat Şakir Kabaağaçlı

Anılarla Balıkçı'ya Merhaba adlı kitabına **Demircan Türkdoğan** babamın bu dizeleri ile başlar. Babam ve Bodrum öyle iç içe yoğrulmuşlar ki birbirlerinden ayırmak olanaksız. Elbette bu babamın doğaya olan aşkından ileri gelmiş ama o zamanki bakir Bodrum da hak etmemiş mi bu delicesine sevgiyi?

Anılarla Balıkçı'ya Merhaba adlı kitap süreli yayınlarla 12 yıldır Bodrum'a hizmet veren Bodrum Ajans'ın ilk kitabı ve babama zarif bir armağan. Bu kitabın basılacağını okuduğum zaman sevindim, onur duydum. Kitap babamın 110. doğum günü olan 17 Nisan 2001'de Bodrum Ajans tarafından Balıkçı Müzesi'ne armağan edildi.

Bu kitaptan alıntılarla devam edeceğim babamın ölümünün ardından denenlere. Benim kendi babamı övmem yakışık almayacağına göre diğerlerinin babam hakkındaki görüşlerini sizlere sunacağım, bakalım gönül dostları neler söylemiş:

Yaşar Aksoy:

***Balıkçı**, çağdaş bir kültüre giden yolda en büyük usta rehberdi. Çünkü çağdaş kültüre uzanmak isteyen bir toplum klasik kültüre sahip olmalıydı... **Balıkçı** bize şunu demiştir: "Çağdaş olmak istiyorsanız, klasik akıl devriminizi tamamlamak zorundasınız. Klasik kültürün temeli de Anadolu'da*

*atılmıştır. Bilim, felsefe, kültür, şiir, aritmetik, trigonometri, astronomi gibi akılı akıl yapan ne varsa bu bilgi enerjilerinin hepsi Anadolu'nun yediveren toprağından fışkırmıştır. Ayağınızı toprağa sağlam basın. Anadolu'ya sahip çıkın. Orta Asya'dan gelmiş olmanın gerçeğiyle Anadolu'yla kaynaşmış olmanın şansını bir hümanizmde birleştirin. Bu sentezi yapıp çağdaşlığa uzanırken egemenlerin değil, emekçi halkın yanında olun, yurtseverlikle insancıllığınız, evrensel bir sömürüsüz dünya arzulasın. Çünkü siz, Konstantiniye'den yana değil, **Mustafa Kemal Paşa**'dan yana olmalısınız."* (Sayfa 43)

Selçuk Erez:

"Tuttuğu balıkların bir bölümünü yer, bir bölümünü de dağıtırdı. Gazetelere yazı yollardı. Para geldiğinde ihtiyacını alır, üstünü muhtaç olanlara dağıtırdı. Bu yüzden elinde bir şey kalmaz, ertesi gün aç kalırdı. Ölürdü de kimseden bir şey istemezdi..." (sayfa 45)

Safiye Ayla:

*"**Naci**'nin **Nazım**'dan sonra bana tanıştırdığı ve unutamadığım insanların başında **Cevat Şakir** gelir. **Balıkçı**'nın dostu olmak beni hep gururlandırmıştır."* (sayfa 51)

İlknur Hatice Önal:

Onun anlattığına göre babam ölüm hakkında şöyle demiş:

"Her yaşayan insan, hayatın askeridir. Ölüm var, her zaman. Ölüm hayata sığıyor ama hayat ölümü aşıyor. HAYAT DOĞADIR.

Çıkarcılar, başkasının üzerinden geçinenler, ölümün hayata karşı askerleridir. Şimdi ne yapalım, doğaya karşı bir düşman var, yani ölüm. Bu böyle. Ama doğa alt olmuyor. Antidoğa beni öldürür, ama ben çocuklarımla aşarım ölümü.

Çocuklarım olmazsa akrabam, sevdiklerim. Onlar da olmazsa İNSAN var." (sayfa 80)

Vedat Türkali:

*"Doğrusu duyup işittiğim **Cevat Şakir** değil, doğa sevgisi ile insan sevgisinin ortak yerine kurulmuş görkemli anısıydı."* (sayfa 65)

Mehmet H. Doğan:

*"**Balıkçı**'yla ilk karşılaştığım gün düşündüğüm ilk şey bu olmuştu. 'Doğa ne denli savurgan' demiştim kendi kendime. Seksen yılda, seksen yılın çabasıyla, zor yetişen bir beyin, çalışırken, eşsiz güzellikte şeyler üretirken, toprağa çürümeye bırakılacak bir gün. Bir türlü kabul edemezdim."* (sayfa 81)

Mehmet H. Doğan babamın ölümünün hemen sonrasını anlatıyor:

*"13 Ekim 1973 günü öğleden sonra, ölümünden yarım ya da bir saat sonra başındayım. Kızı **İsmet Hanım** haber vermişti. Küçük bir salona girince hemen sağda, yatak mı, divan mı anlayamadığım bir yükseltide, üstü beyaz çarşaflarla örtülü upuzun yatıyordu **Balıkçı**. Göğsünün üzerinde kır çiçekleri, bir-iki papatya, bir gelincik, birkaç sap ottan oluşan küçücük bir demet vardı.*

***İsmet Hanım** anlattı, ölümünden hemen sonra mahalleden yetişenlerden biri bıçak koymuş **Cevat Bey**'in göğsüne; torunlarından biri, **Deniz** olmalı, ağlayarak karşı çıkmış buna, 'Dedem bıçak sevmezdi' demiş ve kaldırmış bıçağı, sonra da dışarı koşarak bu küçük kır çiçekleri demetini toplamış, üzerine koymuş."*

İSTANBUL! İSTANBUL!

22 Haziran 2007 Cuma günü İstanbul'dayız. **John** ve ben uçakla, bir yıldır bizimle birlikte olan Türkmenistanlı kızımız **Ayşe** otobüsle aynı gün geldik İstanbul'a. Küçük kızımız **Diana Deniz (Dodo)** beş yıldır Arnavutköy Robert Kolej'de öğretmenlik yapıyor. Daha önceleri oturduğu iki lojman kampusün üst bölümündeydi. Kar yağdığı zaman şehre ulaşım zor olduğu için kolejin Arnavutköy giriş kapısının üzerindeki Yalı Apartmanı'nın üçüncü katına taşınmıştı. Güvenliğin üzerindeki bu daireden Boğaz'ın görüntüsü muhteşemdi. Her gelişimde beni büyülerdi. Marmara'dan Karadeniz'e, Karadeniz'den Marmara'ya giden rengârenk yük gemileri, yolcu vapurları, grup halinde uçan gezici kuşlar, martılar, bir rüya âlemi yaratırdı.

Karşıda solda Kandilli, okul yıllarımı, **Yahya Kemal Beyatlı**'yı anımsatıyor.

Kandilli yüzerken uykularda
Mehtabı sürükledik sularda
Bir yoldu parıldayan gümüşten
Gittik, bahs açmadık dönüşten

1954 yılı, İstanbul'un 500'üncü kurtuluş yıldönümü, tarih hocamız **Lütfiye Hanım** bir grup öğrenciyi İstanbul'a getiriyor. Kandilli'de misafir ediliyoruz.

Şimdi de başka bir şair, **Nazım Hikmet**'ten:

Bir vapur geçiyor Varna yönünden
Uy Karadeniz'in gümüş telleri
Bir vapur geçiyor Boğaz'a doğru
Nazım usulcacık okşar vapuru, yanar elleri

Kimlere ilham olmadı ki Boğaziçi?

Gece ışıl ışıl parıldayan askeri okul Kuleli'nin Boğaz'ın karşı kıyısına kadar varan ışık yansımaları gözlerimi az yaşartmadı.

Dodo'nun bu çok sevdiğim evini **John** hiç görmemişti. Onun da bu güzelliği görmesini çok istediğim için bu defa İstanbul'a gelmesinde ısrar ettim. Kızımız **Ayşe** de bizimle olunca İstanbul'da geçirdiğimiz bir hafta daha da anlam kazandı. Torunumuz **Cansu** Amerika'da üniversitede geçen bir yılın ardından yaz tatili için İstanbul'a gelmişti. Evde beş kişi özlem gidermek için biraradayız. Evin iki sakini daha var, **Cansu**'nun sevgili İran kedileri; Sheeba ile Shadow. Bu güzelim dairenin arka bölümü onların yaşam alanı, **Cansu** da onların avukatı!

Robert Kolej'in mezuniyet törenine, "Commencement" (Başlangıç) gecesine katılıyoruz **John, Ayşe** ve ben; cehennem gibi bir gece, İstanbul 40 derece, tören açık havada olmasına rağmen yaprak kımıldamıyor. Herkese yelpazeler hediye edildi. Öğretmenler cüppeleri içinde yandı.

Robert Kolej benim için ayrı bir anlam taşıyor. Babam bu okulun ilk mezunlarından. Yıllar önce ben Bodrum'dan gelerek hazırlık yılımı burada yatılı okudum. Aslında bu yılki Commencement kızım **Diana** için de anlamlı. Altı yıl burada öğretmenlik yaptıktan sonra ayrılıyor. **Diana** başarılı bir öğrencinin ödülünü verirken bu Commencement'ın kızım için de özel olduğunu düşünüyorum. **Diana** 2008 yılında Bilgi Üniversitesi'nde öğretmenliğe başlayacak.

Bu gelişimizde Ortaköy'de yemek yediğimiz bir gece, birdenbire unutamayacağımız bir geceye dönüştü. Açık hava orkestrasının eşliğinde Darfur slaytları gösteriliyordu. Afrika'daki mültecilerin gözlerindeki hüzün insanın yüreğini dağlıyordu. Slaytların yanı sıra orkestra da İngilizce, Türkçe şarkılar çalıyordu. Bildiğimiz şarkılara, "Take the sunshine intake it with a grin- open up your heart- take the sunshine in"

hep birlikte eşlik ediyor, mırıldanıyorduk. Sonundaki havai fişek gösterisi ile de hiç planlanmamış, tesadüfen yaşanan bu gece, özel bir geceye dönüştü.

Beş yıldır İstanbul'a her gelişimde programımda hep can arkadaşım **Gönenç** ile bir gün geçirmek vardır ve o günü dört gözle beklerim. **Gönenç** ACI'dan beri temasımı kesmediğim sadık arkadaşlarım **Füsun, Yüksel, Ayla, Münije, Nuran, Gülgün, Gülsevin** gibi dostlarımdan biri. **Gönenç** bu gelişimde, İstanbul'da yaşayan birkaç sınıf arkadaşımızı biraraya getirmek için gayret sarfetmiş fakat arkadaşlar sıcaktan yılmış olmalılar ki gelemediler. Biz ikimiz yılmadık. Sevgili gezi arkadaşımız **Mehmet** bizi Kanyon'a götürdü. **Gönenç** bana yeni ve orijinal yerleri hep göstermek ister. Kanyon güzel mi bilemedim, fakat çok değişik bir mimarisi olduğu gerçek. Modern mi modern. Avrupa'nın en büyük alışveriş merkezi imiş. Ben açıklıkların insanıyım, bu nedenle çok kişi kadar etkilenmedim.

Konyalı'da yediğimiz nefis öğle yemeğinin ardından sinemaları gördük. DNR'a uğrayıp bir iki CD aldık. Boğaziçi'ne vurgun, İstanbul'a hayran **Gönenç** ve ben şairin dediği gibi alır başımızı gideriz. Emirgân, İstinye, Tarabya, Büyükdere, Boğaz'ın Karadeniz ucuna kadar gider, nice sırlar taşıyan eski yalıları, köşkleri tekrar tekrar görsek de zaman durmuş gibi hissederiz. Meşhur muhallebicide kazandibi yer, çocuklar gibi külahta dondurmamızı alır, İstanbul'u bir kez daha birlikte yaşarız.

Rumeli Hisarı'ndan geçerken parkta **Orhan Veli**'nin başındaki martı bana edebiyat derslerimizi çağrıştırır:

İstanbul'da Boğaziçi'nde bir garip Orhan Veli'yim
Veli'nin oğlu, tarifsiz kederler içinde
Urumeli hisarında oturmuşum
Oturmuşta bir türkü tutturmuşum...

İstanbul'u bir daha, bir defa daha yaşarız.

Bazen yorgun düşer, içten dost **Önder** ve **Gönenç**'in Ortaköy sırtlarındaki evine sığınırız. Orada babamın can dostu **Abdi Muhtar Bilginer**'in torunu **Önder** ile kahve keyfi yapar, muhabbet ederiz. Bütün bunlar benim İstanbul maceralarımı ölümsüz kılar. Bu sıcak ev bana Büyükada'yı hatırlatır.

AŞİYAN'DAYIM

27 Haziran 2007 Çarşamba günü, sıcaklık 41 derece, yanıyor İstanbul! Ve ben önceden planladığım gibi Aşiyan'a **Tevfik Fikret Müzesi**'ne gideceğim. Can kızım **Dodo** da vazgeçiremedi beni bu sıcak günde oraya gitme kararımdan.

Yokuşun başında taksiden indik. Çık babam çık, yokuş bitti derken merdivenler başladı. Bitmiyor mübarekler. Kan ter içinde eve vardık. Evi ziyarete gelen Boğaziçi Üniversiteli gençler halimizi görünce, ellerindeki sularını bizimle paylaştılar.

Yazarın evi eski fakat yeri muhteşem. Anadolu kıyısı, Göksu'ya kadar görülebiliyor. Etkilendim! Hele mezarının Eyüp'ten buraya nakledilmiş olması beni çok etkiledi!

Müzenin içi bakımsız, karanlık. İçeride bulunan değerli tablolar (**Tevfik Fikret** şair olmasının yanı sıra ressam ve koleksiyon sahibidir), eşyalar, kıyafetler zor görünüyor.

Tevfik Fikret babamın Robert Kolej'de hocası imiş. Beni buraya getiren, bir sanatçı çocuğunun başka bir sanatçıya duyduğu saygı idi. Daha önceleri Aşiyan Mezarlığına defalarca gitmiştim. **Füreya Koral**, **Yahya Kemal Beyatlı**'nın mezar çinilerini yapıyordu, beni de beraberinde getirmişti. Fakat müzeye kadar çıkamamıştım. İçimde bir ukte idi. Bu defa içim rahat.

DOĞDUĞUM EVİ ARIYORUM

29 Haziran 2007 Cuma

Yıllardır hep kafamda olan bir ziyareti nihayet gerçekleştiriyorum. **Dodo**'mla beraber Büyükada'ya gidip doğduğum evin yerini bulmak ve o evde yaşamış, şimdi yok olan, çok sevdiğim kişileri, yattıkları yerde ziyaret edip onlara olan sevgimi ve özlemimi hissettirmek... **Cansu**, **Dodo** ve ben, üç nesil, ne mutlu bize ki beraber gerçekleştiriyoruz bu anlamlı ziyareti. Piyale Paşa isimli hızlandırılmış feribot ile Kabataş İskelesi'nden yola çıktık. Bu gemi alışkın olduğumuz adalar vapurlarından farklı. Daha sıkışık ve pencereleri dar. İlk ada Kınalı, sonra Burgaz (Merhaba **Sait Faik**), sonra Heybeliada (ta tepedeki evde **Sina Ağabeyimiz** annesi **Hamdiye Teyze** ile yazları burada geçirirlerdi) ve sonunda Büyükada!

Yedi yaşım ve daha sonraki gelişlerimde, halalarım, amcam, dayılar, kuzenler beynimde sanki resmigeçit yapıyor. Maalesef benim bildiğim iskeleden değil, solda başka bir iskeleden indik. Tamam işte yokuş bu, saat kulesi, Şakir Paşa Köşkü'nün bir yanı bu yokuşun devamında solda! Asıl giriş kapısı ise daha önce adını bilmediğim, şimdi öğrendiğim, Şehbal Sokak üzerinde. Bildiğiniz gibi adaya mahsus tek araç atlı arabalar, birbiri ardına dizilmiş; tezek kokuları içinde bindik birine.

Daha önce kızımın yer ayırttığı otele çıkacağız. Arabacımızın adı da **İsmet**. Adalı olup olmadığını soruyorum, değilmiş. Tıngır, mıngır yokuşu yavaş yavaş çıkıyoruz. Yolda **İsmet** geçen arabalara eski Şakir Paşa Köşkü ve yıllarca o alanın Luna Park olarak çalıştırıldığı yeri bilip bilmediklerini soruyor. Arabalardan sağlıklı bir cevap alamadan yolumuza devam ediyoruz. Bilseler bile söyledikleri işimize yaramıyor. Sağımızda bir tek manav var, ona soruyor. "Evet, evet, **Cevat Şakir**" cevabını alıyoruz. O kadar ama bu da bir umut!

Yarın bir daha sorarız düşüncesi ile mis gibi kokan çam ağaçları arasından geçerek en tepede otelimiz Mavi Kulüp'e varıyoruz. Eski bir bina burası, eski sanatoryumun olduğu yer. Odamız pırıl pırıl ışık içinde. Öyle bir manzara ki önümüzdeki, yürek açıyor.

Hemen yerleştik. Eşsiz gün batımını seyrettik, biraz dinlendik ama benim içim içime sığmıyor. Sadece bir gece bir gün burada olacağız. Bir an önce gidip evin yerini bulmak için sabırsızlanıyorum, ancak öyle yaparsak rahat uyuyabileceğim bu gece. Tepedeki araba park yerinden başka bir araba kiraladık, doğru sahile indik. Bu defa arabacımızın adı **Erdoğan, İsmet**'ten daha girişken. Sora sora evin civarına arka bahçe tarafından –zamanında burada tutulan beş atlı arabanın olduğu bölümden– içeri girdik. Fakat artık köşk de yok, lunapark da... Ben eve boylu boyunca yaseminlerle kaplı kameriyeden geçilerek varıldığını hatırlıyorum. Yolun iki tarafındaki yaseminlerin mis gibi kokusu sanki dün gibi burnumda. İç içe iki katlı bir yığın ev yapılmış. Bahçeyi sulayan bahçıvan buradan karşı tarafa geçilemeyeceğini, buranın sakinlerinin araya bir duvar ördüğünü söylüyor; üzülüyoruz. Arabaya tekrar biniyoruz ve o anda Ada'da fotoğrafçılık yapan **Rıdvan Karaduman Bey** imdadımıza yetişiyor. Kendisinin de arabaya binmesini rica ediyoruz ve onun yardımıyla evi buluyoruz!

Şehbal Sokağın yokuşunun başına geldiğimizde, "Hah işte burada!" diye bağırdım. Vatikan Büyükelçiliği olan ve Rus İhtilalinden kaçıp sürgün süresini burada geçiren Rus yazarı **Troçki**'nin kaldığı yerin hemen karşısında olduğunu biliyordum Şakir Paşa Köşkü'nün. Babam ***Mavi Sürgün*** adındaki kitabında da bahsediyordu, onu hatırladım. Evet buydu dedemin, babaannemin evi ve benim de doğduğum ev. İçime bir ferahlık ve sevinç doldu ama her taraf karanlık, saat dokuz olmuş, etrafı zor görüyoruz. Arabayı elçiliğin yanında durdu-

rup indik. İşte benim bildiğim demir kapı ve çıngırak. Bahçeye giriş kapısının solunda, evin birinci kat terasında büyük bir gurup yemek yiyor, neşe içindeler; kendimi tanıtıp bu evde doğduğumu ve tekrar evi görebilmek için burada bulunduğumuzu söyleyince bize ilgi artıyor. Bu aileden bir hanım, kızının arkadaşının **Dodo**'yu Robert Kolej'den tanıdığını söylüyor. Bu arada ikinci katta balkonda oturan başka bir aile, İstanbul beyefendisi **Yavuz Veis Bey** ve eşi **Figen Hanım** da heyecan içerisinde bizim duygularımızı paylaşıyor. **Veis Bey Erdem**'in arkadaşı imiş. "Ah hanımefendi keşke evin bu halini görmeseydiniz, bizim ayıbımız bu" diyerek aşağıya indi. Alt terasın hemen sağında kapının üzerinde, "**Şakir Paşa Konağı**" adını görüyorum. İçimden sevincin yanı sıra bir sızı geçiyor. Otuz beş yıl aradan sonra nihayet evi bulduk. İçim kıpır kıpır...

Bu gecelik bu kadar yeter, yarın gündüz gözüyle bir daha gelmek üzere ayrılıyoruz. Saat o kadar geç olmuş ki zar zor bir tavernada bir şeyler atıştırıp gene **Erdoğan**'ın faytonuyla tıngır mıngır taa tepedeki otelimize dönüyoruz. Gündüz yaşadığımız heyecandan sonra uyumak zor. Mavi Kulüp bu sıcak yaz gecesinde o kadar serin ki pencereler kapalı yatıyoruz.

30 Haziran 2007 Cumartesi

Sabah **Dodo** ve ben çam ağaçlarının altında mis gibi kokular içinde kahvaltımızı bahçede yaptık. **Cansu**'muz inmedi, önümüzde gene uzun bir gün olduğu için onu rahat bıraktık. Bir-iki saat daha uyudu.

Arabacımız, arkadaşımız **Erdoğan** 12.00'de gelip bizi aldı. Büyükada'ya bu gelişimin bir nedeni de dedem **Şâkir Paşa**'nın yıllar önce Tepeköy'de yaptırdığı Müslüman mezarlığında yatan aile fertlerini ziyaret etmekti. Araba yavaş yavaş tepeye doğru çıkmaya başladı. Ara ara atlar yoruluyor, bizi çekemez oluyordu. Biz iniyor, onların dinlenmesi için yokuşu yürüyerek çıkıyorduk. Daha önce Büyükada ile ilgili bir kitap-

ta okuduğum ahşap Rum Yetimhanesi'nin kalıntılarının yanından geçtik. **Erdoğan** birkaç yıl önce Amerika'da meşhur olmuş bir kişinin, bu yetimhanede büyüyüp yetiştiğini ve sırf burasını görmek için İstanbul'a geldiğini anlatıyor. **Erdoğan**, ismini hatırlayamadığı bu kişinin kendisine kartını verdiğini söyledi. Dokunaklı bir hikâye. Yetimhanenin biraz ilerisinde halihazırda kullanılan küçük bir kiliseden geçtik. Ah İstanbul, her köşende tarih yatıyor.

Tepeköy Müslüman Mezarlığı'ndayız nihayet. Tam otuz beş yıl önce **Hakkiye Halam**'ı kaybettiğimizde onu getirmiştik buraya. Ondan sonra bir daha gelemedim, kısmet olmadı.

Üç nesil; **Cansu**, **Dodo** ve ben, üç kadın sessiz mezarlığa girdik. Dört metre kadar ilerimizde bir hanım döndü, bana baktı, "**İsmet Hanım**, sizsiniz!" deyince, ben hayret içinde "**Gökçen**!" diyebildim.

Gökçen, benim çok az görmüş olmama rağmen en sevdiğim kuzenlerimden **Erdem Erner**'in sevgili eşi. Onu kaybedeli on bir sene olmuş. O da kocasını ziyarete gelmiş. Nedir bu yarabbim, mucize mi? **Erdem**'in eşiyle koskoca İstanbul'da Büyükada'da mezarlıkta karşılaşıyorum. İnanılmaz duygu dolu bir an, birbirimize sarılıyor, konuşamıyoruz. Düşünün, dedemizin yaptırdığı bu ıssız mezarlıkta, aynı anda, aynı ailenin dört kadını birlikteyiz.

Yıllar önce **Hakkiye Halam** hayattayken getirmişti beni buraya, dedem ve babaannemin mezarlarını ziyarete. Kapıdan girince sağda duvarın dibinde idi mezarları, biliyordum; hemen buldum. Bir oda gibi, küçük bir girişi var; onun önünde mermer kapak. Mermer kapak ikiye bölünmüş, üzerinde **Ferik Şakir, İsmet Kabaağaçlı** yazıyor. Kapıdan iç bölüm gözüküyor. İkisi de orada yatıyor. **Dodo** arabacı ile konuşuyor, gelecek mermeri değiştirecek; yapar da. Çok üzüldük mermerin kırık olmasına. Bense dedemle, babaannemle, diğer aile fertlerinin yanı sıra **Hakkiye Halam**'la geçmişe dönüyorum. Pi-

yanosunun başına oturmuş, "**İsmetula** yavrum, **Bach**'ı dinlediğin zaman beni hatırla" diyen sevgili **Hakkiye Halam**'ın sesini duyuyorum. Yanında **Emir Paşa** baba şefkatiyle pazardan çiçek alıyor halama vermem için. Yanlarında şakacı kuzenim **Şakir**. Koskoca bir kız olmama rağmen, "Çocuklar çikolata sever" deyip cebindeki çikolatayı veriyor. Yanlarında sevgili **Füreya Abla**. İzmir'den özleyip geldiğim zamanlar Arif Paşa apartmanında çalışma odasında kalıyorum, gece rengârenk kuşlar uçuşuyor stüdyoda. Eller sevgi ile bana uzanıyor, uyuyamıyorum geceleri ama olsun, yaşam bu işte.

Füreya Abla'nın yanında **Aliye** ve **Charles Berger**. Bir mermer dalda bütünleşmişler. Narmanlı Yurdu'nda geçen günler, mutfakta uçuşan güvercinler. Biraz daha aşağıda özel bölüm, **Ayşe Halam**'ın, "**İsmetula**, ne kadar çok anneme benziyorsun" diyen sesi geliyor kulağıma. Yanında kıyamadığı eşi **Ahmet Enişte**. Üzerine titredikleri oğulları **Erdem**'i de almışlar. Bodrum'daki evde öbek öbek sarkan pembe, beyaz, mor begonviller altında **Şirin**, sen, ben, **Erdem**, bayılmıştın çiçeklere, resmini yapacaktın. İnşallah yapmışsındır. Biraz ilerde **Cem Kabaağaçlı** kocaman toprak yığını, mezarı yapılmamış. Ah **Cem**! Büyükada'dayız, çocukluk işte. Sen bir bavulun içindesin, **Nejat** koymuştu zannedersem. Ben paldır küldür bavulu merdivenlerden indiriyorum, seyahate çıkıyoruz aklımızca. Bavulda ya **Cem**'in kafası kırılacak ya da benim kolum çıkacak. **Aliye Halam** koşuyor gürültüye, azarlamıyor, sadece, "Ne yapıyorsunuz çocuklar!" deyip bavulu açıyor ve **Cem**'i kurtarıyor.

Dodo, Cansu ve ben bu sakin ebedi istirahat yerinde bu kadar dayanabildik. Büyük dayıları, yayayı, teteyi ve kaybettiğimiz diğer aile fertlerini arayamadık. Hepsi rahat uyusunlar, ruhları şad olsun. Maalesef mezarlar bakımsız, özellikle **Cem, Füreya Koral** ve **Aliye Berger**'inki; ne bir çiçek, ne bir yeşillik var üzerlerinde.

Elveda ecdadım! Sevgililer! İşte geçmiş...

Şimdi ve gelecek ise **Cansu**! Selam olsun hepinize!

Arabacımız **Erdoğan** dün geceki deneyiminden sonra Şehbal Sokağın başından **Şakir Paşa Konağı**'nın olduğu sokağa girdi. Ben bir sefer daha çığlık atıyorum. Güpegündüz, aydınlıkta görüyorum evi, "İşte bu ev benim doğduğum ev!"

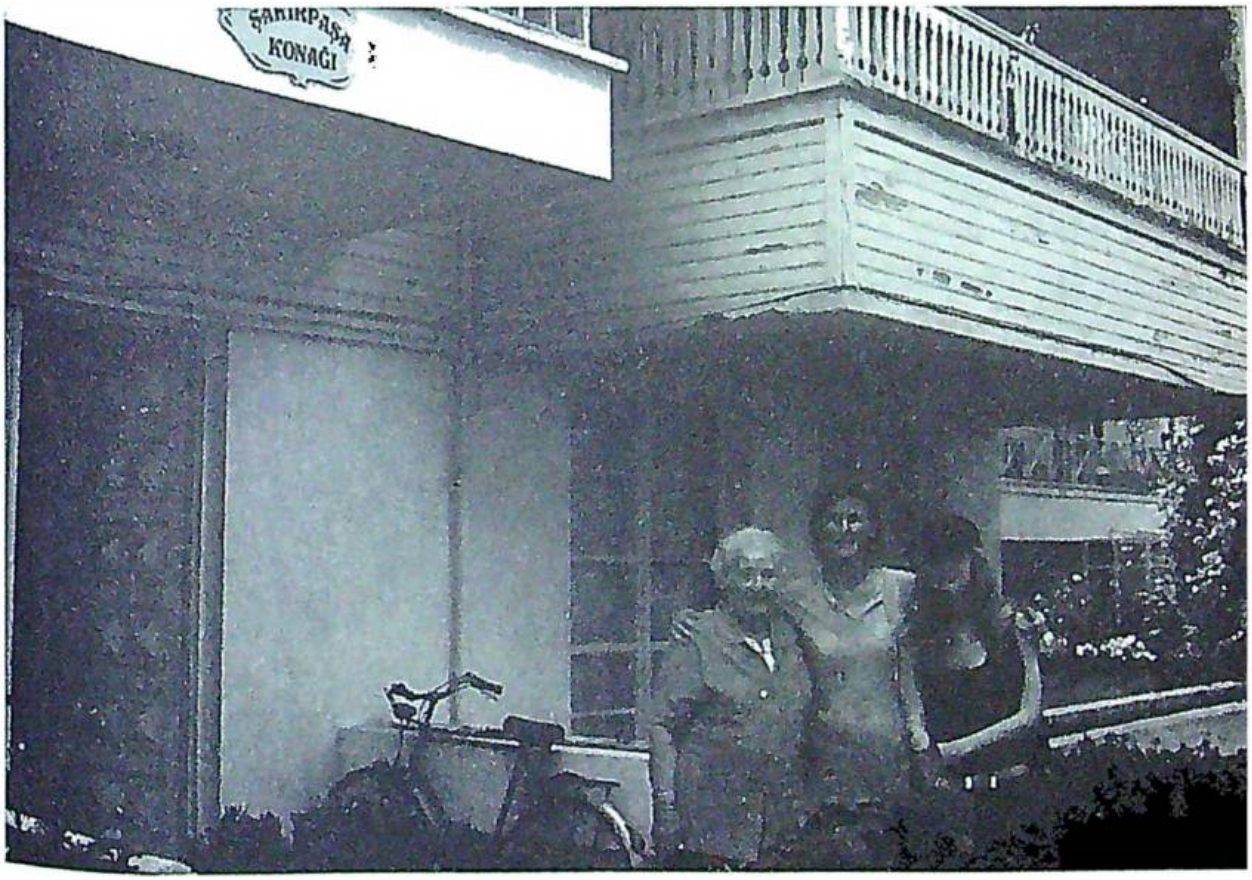
Bodrum'dan babaannemi görmek için geldiğimde kaldığım oda ikinci katta, **Mithat Dayı** ve **Nusret Yenge**'nin odasının yanındaydı. Babaannem hastaneye her gidene, "**İsmet** küçük, dikkat edin düşmesin. Odasında yalnız korkabilir, sık sık çocuğa bakın" diye tembihlermiş. İkinci katta dışarıya doğru çıkan bölüm babaannemin odası. O odayı babaannemi kaybettikten sonra görmek istemiştim, açtılar. Yüksek bir karyola, bembeyaz örtüler ve cibinlik dün gibi gözümün önünde.

Bahçeye giriş kapısı gene demir, eski kapı değil tabii. Fakat eskisi gibi yine üstünde çıngırak var. Dün gece yarım yamalak görebildiğimiz giriş kapısının üzerinde **Şakir Paşa Konağı** ismini bir daha görüyoruz. Bir gece önceki kişiler gene serin terasta oturuyorlar. İkinci katta oturan **Veis Bey**'den evin ikinci derecede sit alanı üzerinde olduğunu öğreniyorum. Ev eski köşke tıpatıp benziyor. Duvarlar tuğla olmasına rağmen üzerleri beyaz ahşapla kaplanmış. Yer yer boyalar dökülüyor. **Veis Bey**'in bir gece önce söylediklerini daha iyi anlıyorum; evin bu durumundan utanç duyuyor. Eşi **Figen Hanım** içten ve sıcak, o da eşiyle birlikte aşağıya indi. İçeriye doğru yürüyoruz biraz, önümüzde yıllar önce ailenin toplanıp altında yemek yediği kocaman çam ağaçlarından üç tanesi olduğu gibi duruyor. Bayılırdım o çamlardan düşen fıstıkları toplayıp kırmaya. Yan tarafta kaktüsler, incir ağaçları, nar ve zakkumlar vardı. Hâlâ duruyorlarmış. Köşkün eski müştemilat kısmı da oturma alanına dönüştürülmüş. Burada **Sara** ve **İsak Adato** isimli bir aile ile tanışıyorum. **Sara Hanım** tatil için orada olan delikanlı torunlarına kahvaltı hazırlıyor. 13 yıldır burada yaşıyorlarmış.

İsak Bey buraya çok ağaç diktiğini söylüyor. Benim için iki tane fıstıklı kozalak bulup getirdi. Onları İzmir'e taşıdım. Benim çocukken fıstıklarla yaptığımı şimdi torunları yapıyormuş.

Başka bir bölümde yaşayan **Gönül Hanım** geldi yanımıza. Hepsi sıcak kanlı insanlar, candan gönül insanları. "Burası sizin eviniz, gelin burada kalın" sözleriyle beni duygulandırdılar. Gözlerim yaşardı, onlarınki de benimle birlikte; zor ayrıldık. Bu bölüm dün akşam gördüğümüz bahçıvanın, "Öbür tarafa geçemezsiniz, duvar var" dediği bölümden daha özel. Çok daha farklı. Ben bu kez yarımı burada bıraktım sanki. Allah'a bin şükür ki yıllardır hayal ettiğim bu ziyareti gerçekleştirdim. **Dodo**'mun sayesinde tabii.

Anılar akın akın aktı belleğimden yüreğime. Tekrar elveda atalarım, çocukluğum. İnşallah bir daha gelmek nasip olur ümidiyle, elveda!

Şakir Paşa Konağı önünde ben, kızım **Deniz** ve **Cansu**, 2006.

Dodo iskelede kitap, kartpostal satan adalı bir beyle tanıştı. **Cem**'in arkadaşıymış. Kitapları da olan **Fıstık Ahmet Tanrıverdi**'yi bütün ada tanıyor. ***Zaman Satan Dükkân*** isimli kitabını aldım. Maalesef kendisiyle tanışamadım, ben dükkana geldiğimde kendisi çıkmıştı, yoktu.

Ayrılmak zor geldi evet. Dönüş için bindiğimiz vapur alışkın olduğumuz eski vapurların aynısıydı. Salonlar geniş, oturma yerleri ferah ve en önemlisi dışarının görünüyor olması. Büyükada iskelesinden ayrılış; burası değil miydi **Aliye Halam**'ın büyük dramı yaşadığı mekân? Otuz yıl sevdiği, evlendikten kısa bir süre sonra bu iskelede kalp krizinden kaybettiği aşkı **Berger**'in son nefesini verdiği yer?

MERHABA BÜYÜKADA!

Sadece benim ailemden kimler geldi kimler geçti senden...

Dedemle ilgili söylenecek çok şey vardır, yazmakla bitmez. Tek kelimeyle o bir fenomen idi. Hayatı basit görebilen ama zorluklarını herkesten çok yaşayan bir kişiydi. Onun edebi yönünden değil, insanlık yönünden bahsetmek isterim.

Annemin yazmış olduğu gibi biz daima iki ülke arasında mekik dokuyorduk. İzmir-Amerika, Amerika-İzmir. Hayatımız seyyar bir hal almıştı; yeni şehirler, yeni insanlar... Zevkliydi ama bir o kadar da ürkütücüydü. Fakat her zaman daimi kalan bir gerçek vardı; o da İzmir'den yansıyan sevgi seli. İzmir'e döndüğümüzde o sevgi seli bizleri kaplardı. Dedem, nenem, dayım, teyzem, ***Hüsniye Teyzem, Hasan Amcam*** *hepsi bizleri katıksız bu sevgi çemberinin içine alıp günlerimizin güzel geçmesini sağlardı.*

Dedem bu sevginin çok önemli bir parçasıydı. Dünmüş gibi hatırlarım, odasında sabahtan akşama kadar, hatta gece yarılarına kadar çalıştığını. Her zaman erişilebilirdi ona çünkü bizleri gerçekten farklı bir yere yerleştirmişti. Ben on-on bir yaşlarındayken bana Amazonlar'ı anlattığını hatırlarım.O anlatırken ben kendimi kaptırır, heyecanla dinlerdim. "Toz bulutları", "Terleyen atlar", "Toprak kokusu", "Güçlü ve merhametli Amazon savaşçıları" kafamda hâlâ canlanıyor.

Kızardı bazen, neye? Hepimizin kızdıklarına. Fiyat artışlarına, siyasetçilerin vurdumduymazlıklarına, neneme, yaşantısının streslerine... Ama her zaman pozitif bir yaklaşımı vardı. Bana her zaman şöyle derdi:

"Negatifleri dinle ama etkilenme. Her negatifin içinde parlayan bir pozitif vardır, amaç onu yakalayabilmektir. Şükür et güzelliklere."

Defalarca bizlerin en büyük düşmanımızın ölüm olduğunu söylerdi.

Bir gün sordum ona:

"Dede ölüm yaşamın tek gerçeği değil mi?"

"Evet, tek değişemeyecek gerçeği ama ona yenilmemek için direnmemiz lazım; yaratıcı olmamız lazım, yarattıklarımızla gurur duymamız lazım ve daima bu yaşamda verimli olmamız lazım" demişti.

Çok kişi buna benzer söylemlerde bulunur fakat dedem bu inancına ne kadar sarıldığını 1973 yılında vefatından önce gösterdi. Kanser bütün vücudunu sarmıştı, büyük bir eziyet içindeydi, sağ kolunu kullanamıyordu. Hatay'da Merhaba Apartmanı'nda dördüncü katta yaşıyorduk. Dedemler ise üçüncü kattaydı. Geç bir saatte eve dönerken dedemin ışığının yandığını gördüm ve onlara uğradım. Yaşadığım süreç içinde bu manzarayı unutamam. Dedem bir kalemi, tutmayan sağ eline yerleştirmiş, sol eli ile sağ elini yönlendirip yazıyordu. Azim nedir diye sorulduğunda, hep bu ânı hatırlarım, daha belirginini yaşamım boyunca görmedim.

Bir Amerika dönüşümüzde dedem beni alıp Hatay Caddesi'nde yürüyüşe çıkmamızı istedi. Altı veya yedi yaşlarında olmalıyım. Dedemin elinde bir çuval, küçük bir kürek var, bende de yedi-sekiz tane ağaç fidanı; birlikte yola çıktık. Yıl 1961 veya 1962 olmalı. O dönemlerde Hatay Caddesi üzerinde çok trafik olmadığından, bir motorlu taşıt geçtiğinde irkilirdik. Araba yerine daha çok at ve eşek arabaları görebilirdiniz. Hiç unutmam o gün çektiğim utancı!

Dedemle beraber yürürken bir anda irkiliyor ve çevresine bakmaksızın önündeki at veya eşek pisliğini kürekle topluyor, çuvalına yerleştiriyordu. İnsanlar bize bakıyor; yetmiş yaşında bir ihtiyar, yanında yedi yaşında bir çocuk, Hatay Caddesi'nde bok topluyor! Gülüşmeler ve el işaretleri ile bizi göstermeler... Sonra dedem duruyor, kürekle bir yer açıyor. Düz bir kaya parçası yerleştirip, getirdiğimiz fidanın köklerini onun üstüne oturtuyor, toprakla boşluğu dolduruyordu.

Suladıktan sonra fidanın çevresini, kediler ve köpekler kazmasın diye dikenli bitkilerle korumaya alıyordu.

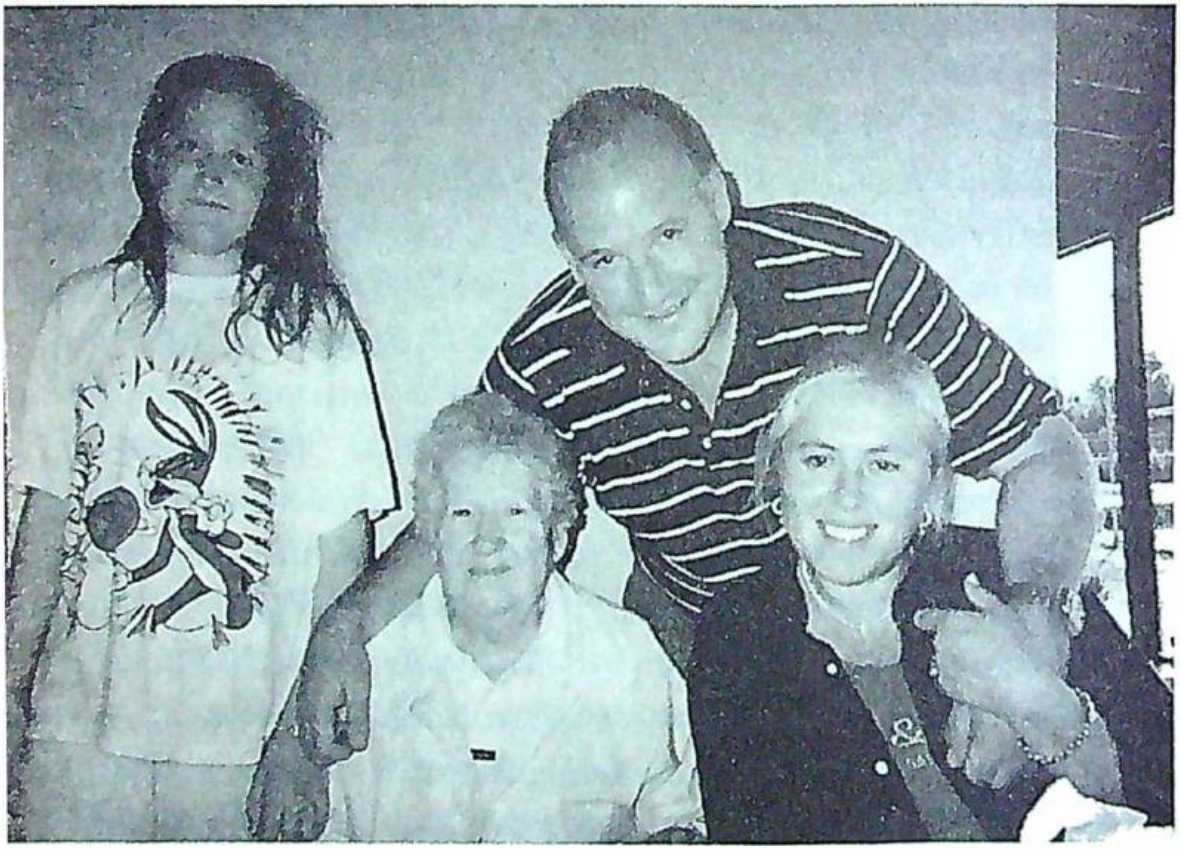
O gün gerçekten insanların gülüşmeleri ve alay etmeleri beni çok rahatsız etmişti. Tekrar Amerika'ya gittik. Döndüğümüzde dedem gene bir gün küreği ve çuvalı eline alıp "Haydi ***Cevadiko****, gidiyoruz!" deyince ben bir "Allah!" çektim. Gene mi? Bu sefer ise karşılaştığım manzara bana sürpriz oldu. Diktiğimiz fidanlar ağaca dönüşmüş, yol boyunca bize daha önce gülüp geçenler ise, "****Cevat Bey*** *buyurun" deyip bir gazete kâğıdına sardıkları pislikleri hediye ediyorlardı. Çok etkilenmiştim ve anladım ki bir güzelliği yarattığınızda insanlar da katılımcı oluyorlar. Dedeme karşı olan sevgim ve gururum bir kat daha artmıştı.*

Bizim hayatımızda ailenin bir nevi tutkalı olan nenem vardı. ***Hatice Kabaağaçlı*** *veya dedemin deyişi ile* ***Hatico!*** *Nenem Girit'ten göçmüş ve ailesiyle Bodrum'a yerleşmiş bir kimseydi. Tahsili yoktu fakat pratik zekâsı ve kişiliği sayesinde koskoca ailenin yönetimini üstlenmişti. Azla yetinir ve mesele yapmazdı. Dedeme iyi bakardı, dedem de ona. Gözleri iyi görmezdi, şeker hastasıydı ama bir kuvvet abidesiydi. Yeri her zaman hafızamda sıcacık; güçlü kişiliği, inandığına sarılan, kolay kolay vazgeçmeyen yapısıyla hatırımda. Dedemle bir münakaşasında, dedemin yüksek sesle, "Bre* ***Hatico****, hükümetlerle, iktidarlarla, siyasetçilerle, sahte entelektüellerle mücadele ediyorum; hiçbir zaman pes etmedim ama senin tavrın ve görüşlerin beni pes ettirebilir" dediğini duydum. Düşünün, koskoca* ***Halikarnas Balıkçısı****, ilkokulu bile bitirmemiş nenemin bazı katı görüşlerini değiştirememişti.*

Anılar bir nehrin gücü gibi akıyor! Hayatımda güzelliklerin bol olduğu, iyiliklerin yoğun olduğu bir dönemdi onlarla birlikte olduğum günler. Annem bu kitaba başladığında heyecanlanmıştım. Bu kitap başkalarına ne verebilir diye düşünmüştüm.

Cevabı aslında basit, "pozitiflik" verebilir. Eskiden tanıdığımız Türkiye'de son derece önemli alanlarda en üst noktalara gelmiş o büyük ve sempatik insanların insanî yönlerini bir nebze anlatıyor. O günler Türkiye'nin zor dönemleriydi ama dedem-ailem-çevremiz hiçbir zaman zorlukların esiri olmadılar veya zorlukları bahane edip hayata karamsarlıkla bakmadılar. O koca arslan Anadolu'yu hep takdir ettiler. Yaşamları ilkeli ve şerefliydi. Bizim mozaiğimiz çok renklerden oluşan, güzel ülkemizin bir aile portresi. Ne mutlu ki o ailenin bir ferdi olabildim.

Dedem için cennetten ve de benden sizlere içten bir merhaba!

Gelinim **Gürcan**, oğlum **Cevat**, torunum **Ceylan**'la hep gülümseyerek

AMERİKAN KIZ KOLEJİ (ACI) YILLARI

ACI bugün 130 yıllık bir eğitim yuvası. ACI yıllarımın benim için en belirgin özelliği günümüze ulaşan sağlam arkadaşlıkların o yıllarda (48'lerin sonu 50'lerin ortasında) kurulmuş olmasıdır. Öğrencilerin daha az olması ve sınıfların küçüklüğü arkadaşlıkların sağlam ve kalıcı olmasının sebebi. O yıllarda Bristol binasında yatılı bölüm vardı. Civar beldelerden, daha çok da Söke ve Aydın yörelerinden gelen öğrenciler, yatılı, niharî ayrımı yapmaksızın birbiriyle kaynaşırdı. Adı üstünde, Amerikan Kız Koleji, sadece kızlara aitti. Günümüzdeki gibi sınavlı bir yarışma ile girilmese de gıpta ile bakılan farklı bir okuldu. İzmirli çoğu aile kızlarının bu okula gitmesini isterdi.

Okulda tedrisat İngilizce-Türkçe karışımı idi. İngilizce dersleri genellikle yabancı hocalar (çoğu Amerikalı) tarafından verilirdi. Birinci ve gerekirse ikinci hazırlığı tamamlayan öğrenci orta 1'de çoğunluğu İngilizce olan dersleri kolaylıkla yapabilirdi.

Türkçe derslerine de İzmir'in en tanınmış hocaları gelirdi. O yılların daha ağırlıklı dersleri fen dersleriydi. Hele matematikte iyi isen şanslı bir öğrenciydin. **Miss Foster** bu konuda bir fenomendi.

Her öğrenci okul için ayrı bir bireydi. Önemli olan farklı yetenekleri öne çıkarmak ve desteklemekti. Böylelikle var olan kişiliğimiz daha gelişti ve güçlendi.

Okulda birçok kavramı belki farkında olmayarak öğrendik. Özgür düşünebilen, düşündüğünü rahatça ifade edebilen ve de savunan bireyler olarak yetiştik. Öğretimle birlikte eğitimin değeri hep vurgulandı.

Okulun sunduğu faaliyetlere katılmak bize hayat dersleri veriyordu. Anılar nice nice...

Okulda iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmemiz için çaba gösterilir, önemli günlere değer verilir, hepsi törenlerle kutlanırdı. **Atatürk**'ün ölüm günü, Cumhuriyet Bayramları duyarlı ve saygı, sevgi dolu geçerdi. Tutum haftasında yerli malı kullanma farklı bir geleneğimizdi.

Bir de ikinci dilimiz olacak İngilizceyi en iyi şekilde konuşabilmemiz için **Mrs. Blake**'in başkanlığında "English Rule Commitee-Spoken English" isimli bir kulüp kurulmuştu. Ben bu kulübün öğrenci temsilcisi idim. Her sınıftan arkadaşlarını iyi tanıyan iki öğrenci okul bahçesinde Türkçe konuşan arkadaşlarını uyaracak ve tuttuğu deftere adlarını tespit edecekti. Bu uygulama ceza değil bir teşvik düşüncesi taşıyordu. Her dönem toplanıyor, sonuçları değerlendiriyorduk. Sonuçta faydasını gördük; bu dönemlerdeki öğrenciler yıllar sonra bile İngilizceyi rahatça kullanıyorlar.

MÜDÜRÜMÜZ İBRAHİM TANER'İN UNUTULMAZ JESTİ

Okula ilk başladığım yıllardı; Türk Müdürümüz **İbrahim Taner Bey**'le okula inen yokuşta sabahları karşılaşırdık. Ben saygıdan önüne geçmek istemezdim. O ise çok defa benim arkasında olduğumu hisseder, "Sen geç kızım" derdi. Böyle de düşünceli bir insandı.

O zaman okula şimdiki Sev İlkokulu'nun karşısındaki tek demir kapıdan girilirdi.

Gene **İbrahim Bey**'le ilgili zihnimde yer etmiş bir anım:

Bodrum'dan yeni gelmişiz, daha önceki bölümlerde belirttiğim gibi babam takip ediliyor ve sonunda yargılanmadan hapse giriyor. **İbrahim Bey** bir gün beni ofisine çağırdı, babacan bir ifadeyle, "Otur kızım, babanı duydum, çok üzüldüm. Böyle durumlar her yazarın başına gelebilir, geçecek,

onu unutma" dedi; sonra da bana kartını verip, "Bununla Kemeraltı'ndaki Zaptçıoğlu ayakkabı dükkânına git, istediğin ayakkabıyı al" dediğinde çok etkilendim. Bunun yanı sıra "Bundan sonra öğle yemeklerini okulda tabldotta yiyeceksin" deyince ikinci şokumu yaşadım. Gözyaşlarımı belli etmemeye çalışarak teşekkür ettim. Belli ki beni rahatlatmak avutmak istiyordu; böyle bir jest, böyle hocalar unutulur mu?

SOSYAL FAALİYETLER

Okuldaki sosyal faaliyetlerin hepsi kişiliğimizin gelişimi açısından ayrı bir değerdi. "Enter to Learn, Depart to Serve" (Öğrenmek için gir, hizmet etmek için ayrıl) bizim sloganımızdı. Öğrencinin sosyal yönden gelişimi çok önemliydi. Buydu insana ayakları üzerinde durmayı öğreten. Öğrenciye çeşit çeşit faaliyet sunuluyordu. Özellikle cumartesi günleri gruplar halinde Karşıyaka Çocuk Yuvası'na veya Buca'daki Huzurevi'ne veya Konak'taki, bugün Ege Üniversitesi Diş Hastanesi olan eski Devlet Hastanesi'ne gidip öğleye kadar çalışırdık.

Ben Devlet Hastanesi'nde çalışmayı istemiştim. On beş günde bir, cumartesi sabahı beyaz önlüğümü alıp hastaneye koşardım. Başlangıçta, laboratuar şefi **Dr. Sait Çalık**'tan kan ve idrar tahlillerinin nasıl yapılacağını öğrenmek istedim. Ben kan görmekten alt üst olurum, belki biraz alışırım düşüncesi ile bu bölümde çalışmaya karar vermiştim.

Sait Bey bir gün, "İsmet, bir ameliyata girmek ister misin?" diye sorduğunda yufka yürekliliğime rağmen, "Evet" demiştim.

Daha henüz hastayı ameliyata hazırlama odasına girmiştim ki, bir hastanın sedyeye oturtulmuş, sırtına yol yol tentürdiyot sürülmüş beklediğini; kadıncağızın zangır zangır titrediğini gördüm. Guatr ameliyatı olacaktı. Onu görür görmez ba-

şım dönmeye başladı; ne olacağını tahmin ettiğimden hemen odadan çıktım. Benden önce ameliyata giren bir arkadaşım düşüp bayılmış ve dişini kırmıştı; aklıma bu olay da gelmişti.

Sonra hasta servislerinde çalışmayı denedim. Hastalarla konuşuyor, yataklarını, varsa çiçeklerini değiştiriyor, köydeki yakınlarına gönderilecek mektuplarını yazıyor, hatta postalıyorduk. Genelde varlığımız hastaları rahatlatıyordu. Uzun süre hastanede kalmak zorunda olan hastalar bizleri sahiplenmiş, ismimizle çağırıyor, göremezlerse nerede olduğumuzu soruyorlardı.

OKULUMA DAİR ÖZLEDİKLERİM

İlkbaharda çiçek açan badem ağaçları, yemyeşil kampusumuz.

Yazları okumamız gereken kitap listeleri: ***Grapes of Wrath, Little Women, Wuthering Heights, For Whom the Bell Tolls, Heidi...***

1950 yılında, bizim zamanımızda temeli atılan Parson's binasına sıralarımızı kendimiz taşımamız.

Arkadaşlarım... Kurulan sıcak ilişkiler.

Helva pikniklerimiz... Unutulur mu? Unutulmasın!

Öğretmenlerimiz... Bazılarından ürktük, korktuk; gene de sevgi, bilgi ve başarı onlarla geldi.

Mezuniyetlerimiz... Sevindik, ağladık. Biz 1954 mezunları liseyi dört yıl okuyan ilk sınıftık.

Sanat Tarihi dersi; yurdumuzu daha iyi tanımamızı sağladı.

Voleybol maçları; öğretmen, öğrenci ve velilerle yapılırdı.

"Maypole Dance..." Artık yapılmayan bu ortaokul mezuniyet törenlerimize özgü dansı kim unutabilir? Ne kadar şans-

lıyız ki bu dansı ben, büyük kızım **JoAnne**, küçük kızım **Diana Deniz** olmak üzere üçümüz yaptık. Ne yazık torunum **Can Gümüş'e** sıra geldiği zaman "Maypole Dance" yapılmıyordu.

SİYAHİ BİR ÖĞRETMENİMİN UNUTAMADIĞIM ÖĞÜDÜ

ACI, 26 Mayıs 1954

"Hatırlaman gereken on iki şey var:
Zamanın kıymeti,
Azmin başarısı,
Çalışmanın zevki,
Sadeliğin onuru,
Bir karakterin değeri,
İyiliğin gücü,
Görevin zorunluluğu,
Ekonominin bilgeliği,
Sabrın erdemi,
Yeteneğin gelişmesi,
Ve var olmanın keyfi.

Sen bu değerlerin birçoğuna sahipsin. Benim sınıfımda olduğun bu son iki yıldır seni izleme şansına sahip oldum. Olaylara sakin yaklaşımların çok başarılıydı. Bu yukarıda sayılan on iki noktayı hep hatırla ve onları geliştirmeyi sürdür. Yeterince istersek, dilediğimiz her şeyi yapabiliriz. En iyi dileklerim her zaman seninle.

Sevgiyle, öğretmenin,
Martha C. Claiborne"

OKULUMA AİLEMİZDEN İKİNCİ NESİL GELİYOR, KÖKLERİMİZ DERİNLEŞİYOR

Yıl 1969. Büyük kızım **JoAnne Aliye** orta 1 öğrencisi... **Mrs. Blake** müdür. Benden 20 yıl sonra lise bölümü tekrar üç yıla iniyor. O yıl iki sınıf mezun veriyor; 73 ve 74 mezunları.

Yıl 1971. küçük kızım **Dodo** orta 1 öğrencisi... **Frederick Shepard** müdür. 78 yılında okulu bitiriyor.

Büyük değişim yaşanıyor okulda, karma eğitime geçiliyor, oysa benim oyum hep kız okulu olarak kalmasından yana ama zamana uymak gerekiyor.

Yıl 1999, ilk erkek torunum, **JoAnne**'in oğlu **Can Gümüş** mezun oluyor. Bu mezuniyette bir kez daha ağlıyoruz, gülüyoruz!

İşte yaşadıkça köklerimiz yayılıyor; yılları paylaşıyoruz.

"AMERİKAN KOLEJİ'NDE YETİŞENLER DERNEĞİ" HEP VAR OLSUN!

Okul biter gider, yaşam insanı alır götürür fakat yüreklere yerleşen sıcak duygular ve hizmet isteği insanı yıllar sonra alıp geri getirdiğinde gene köklerine ulaştırır. Bir bakarsın tekrar kampustasın ama artık sen o öğrenci değilsin. Bambaşka amaçlardır bu defa seni okuluna getiren.

Sevgili Beacon yazarımız **Bahar Vardarlı**, Mayıs 2007 tarihli dergimizde "Bumerang Etkisi" başlıklı yazısında Dernekte yıllarca çalışan bizlerin duygularına öyle güzel parmak basmış ki yazısının bir bölümünü aynen aktarıyorum:

"Yıllar geçiyor, üniversite bitiyor, evleniyor, iki çocuk sahibi oluyor ve İzmir'e dönüyorum. Elimde iki çocuk, yapmakla yükümlü olduğum ev işleri, yeknesak bir yaşamın içinde buluyorum kendimi. Tipik bir çalışmayan kadın sendromu! Bir çıkış arıyorum ama nasıl bulacağımı bilmiyorum.

Bir okuldaşım beni ACI'daki Yetişenler Derneği'nin genel kuruluna çağırıyor. Ben de tıpış tıpış okuluma dönüyorum.

Hiç farkında olmadan o gün sekreterlik görevi bana yükleniyor. (Sekreterlik her zaman yenilere yüklenir.) Başkan ***Efser Kayral****, başkan yardımcısı* ***İsmet Noonan****, muhasip* ***Gülgün Eriş****, üyeler,* ***Sevin Oran, Ödel Kaptanoğlu, Gülden Ertöz, Banu Erkaya, Günseli Yamaner*** *gibi sonradan can dostum olacak birçok sevdiğim. Her salı toplantıya koşmak için can atıyorum.*

Kendimi burs veren, kaynak yaratan, başkalarına yardım eli uzatan bir kuruluş içinde bulmak bana sevinç veriyor. Kültür geceleri düzenliyor, konuklar çağırıyoruz. Tiyatrolar, sanatçılar getiriyoruz, yemekler geziler düzenliyoruz. Benim için en heyecan veren faaliyet 'Helva Piknikler' oluyor. Bu güzel geleneği devamlı kılmak, cazip hale getirmek için ben oyunlar yazıyorum. Büyük yetenek, doğuştan sanatçı ***Ödel Kaptanoğlu*** *bu oyunların baş sanatçısı oluyor, diğer dernek üyelerimiz utangaçlığını, yaşını bahane etmeden, yapamam demeden verilen rolü üstleniyor. Sonradan* ***Şükran Yücel*** *ile ortak oyunlar sergiliyoruz. Yaptığımız bu helva piknikler çok alkış topluyor. Benim de hayatımda hiç tahmin etmediğim bir yöne doğru ufuk oluyor. Bir oyunumu izleyen* ***Eren Ertöz Arcan*** *bana radyo oyunu yazma yöntemini öğretiyor ve ben TRT'nin oyun yazarları arasına katılıyorum. Sonradan Beacon yazarlığım geliyor.*

Birkaç sayfa denecek bu bültene can vermek, haber ulaştırmak, bilgi iletmek, bunu gerçekleştirirken kimseyi kırmamak, üzmemek, unutmamak için hep birlikte çalışıp didiniyoruz."

Bahar'dan yaptığım yukarıdaki alıntı bir çoğumuzun derneğe olan aidiyetimizi çok iyi yansıtıyor. Bana gelince dernekte çalıştığım yirmi küsur sene benim için okulda okuduğum yıllardan daha değerlidir. Evimi ve ailemi ihmal etmeden yapabileceğimi düşündüğüm bu çalışmalara bir başladım bir daha çıkamadım. Can dost **Efser**'in başkanlığında, orada tanıdığım

arkadaşların kişiliği, yaşlı genç ayrımının olmaması, ahengi, sevgisi ve tek amaç için çalışmak benim için unutulmaz değerli bir deneyimdi. Her zaman birbirimizin fikrine saygı duyduk, bazen tartıştık, gene de olaylara olumlu yaklaştık, çözüm bulmaya çalıştık. Amacımız öncelikle ACI'da yetişenleri ayakta tutmak, okulda öğrendiklerimizi gelecek nesillere aktarmaktı.

Dernek, yıllarca, rehberliğim, geçici öğretmenliğim yanı sıra benim asıl işim oldu. Bundan hiç yüksünmedim. Derneğimiz sayesinde bende izler bırakan onlarca, yüzlerce insan tanıdım. İsimlerini teker teker sıralamak isterim ama sayfalar alır, unutabileceklerim olur, onlara haksızlık ederim kaygısıyla isimler sımsıcak yüreğimde kalsın. Bugün birçok ACI'lının **İsmet Ablası, İsmet Teyzesi** veya sadece **İsmet**'i olmanın gururunu yaşıyorum, bunu derneğe borçluyum.

Blake House'da yetişenlerin her yıl derneğe emek verenler için düzenlediği öğle yemeğinde; soldan sağa **Füsun Çelebi, Ayşe Mayda, Rakela Asal, Efser Kayral** ve ben.

DERNEKTEN KISA KISA ÇAĞRIŞIMLAR

Müdür evi, okulun Mithatpaşa Caddesi'ne yakın büyük yeşil alan içindeki binaydı ve kutsaldı. Dernek faaliyetlerine evlerini açan ilk aile **Blake**'ler olmuştu. Kışın bazı toplantılarımızı bu evde yapardık. Şöminede gürül gürül yanan odunların alevi ve kokusu yürekleri ısıtırdı. İlkbaharda ise bahçede yaptığımız akşam yemekleri misafirlerde özel duygular yaratırdı. **Mrs. Blake** ölümünden sonra bahçesinde mevlüt okutmamızı vasiyet etmişti bir arkadaşımıza, onu da gerçekleştirdik. İnşallah ruhu şâd olmuştur.

Blake'lerden sonra gelen **Mary Alice, Fred Shepard** çifti de bu geleneği sürdürdü, sonra bir baktık bahçe yok olmuş; evse o ev değil.

BURS KOMİTESİ

Gülgün Eriş ve ben burs komitesinde Derneği temsilen bulunuyoruz. İki hazırlık, iki orta bölüm, iki lise öğretmeni, müdür, muhasebeci ve **Bercis Hanım** hep birlikte, elimizde ofisin hazırladığı dosyalar, burslu öğrenciler teker teker inceleniyor. Haksızlık yapılmasın diye azap çekiyor, uykusuz geceler geçiriyoruz.

MALİ KRİZLER

Okul zaman zaman mali krizler yaşıyor. En ciddisi 115. yılında okulun, iflasın eşiğine gelinmesi. Aralık 1992 sayısında *Aktüel* dergisi baş sayfasında, "115 yıllık 'Lady Okulu' kapandı, kapanacak" diye olayı duyuruyor. Dernek basın toplantıları yapıyor, derneğimizin başlattığı kampanyaya Koruma Derneği ve Aile Birliği de dört elle sarılıyor. Kendi kendimize sloganlar üretiyoruz.

"El ele verelim, okulumuzu güçlendirelim" (Lets give a hand to make a stand) veya "Eğer kaygılanıyorsak, paylaşmayı öğrenmeliyiz" (If we all care, we should learn to share) gibiydi bunların bazıları. Hepimiz derinden etkilenmiştik ve bu krizlerin çözümünde biz dernek çalışanlarına çok iş düşmüştü.

Büyük bir dayanışma örneği gösterilerek 115 yıllık "Lady Okulu" kapanmadı ve kapanmayacak da!

Okula daha sonraki yıllarda kazandırılan Fred Shepard Sports Hall'a katkılarda da Dernek çok etkin oldu.

Bugün 25 Haziran 2008, ACI ve Yetişenler birbirinden ayrılmaz büyük bir aile. Yılların dostluğu vardır bu ailenin fertlerinde. Derneğimizin başkanlığını üstlenen sevgili arkadaşım **Sevin Oran** ve özverili arkadaşları çalışmalarını ve derneğin misyonunu başarı ile sürdürüyorlar. Kolejden Yetişenler Derneği için çalışan arkadaşların tümüne, sevgiler ve teşekkürler.

Şunu da belirtmem gerek, biz Yetişenler Derneği'ne gönül veren arkadaşlar çok şanslıydık, uzun yıllar çalıştık, sevgi verdik, sevgi aldık. Bugün Blake House'ın bahçesinde adımızı taşıyan çam ağaçları da bu karşılıklı sevginin tohumlarıdır.

Blake House'un bahçesinde, Derneğin adıma diktiği çam ağacının önünde, sevgili **Bahar Vardarlı** ile birlikteyiz.

BİZ GÖÇMEN KUŞLAR, NOONAN AİLESİ

1962 yılında ikinci defa Amerika'dayız. Boston'a bir saat mesafede bir karargâhta görevli **John**. Artık beş kişilik bir aileyiz ve öyle kalacağız. **Cevat** ikinci sınıfta, **JoAnne** anaokulunda, **Diana** çok küçük, iki yaşında. Ev arıyoruz, ev hem ilkokula hem de anaokuluna yakın olmalı. Boston gibi gene soğuk bir bölgedeyiz.

Amerika'da sonbahar... Ben ağaç ve renk delisi; ev ararken, aklım Belchertown isimli küçük kasabanın meydanındaki çınar ağacının ardında kalan bir evde kaldı. Eve değil de ağaca vuruldum. New England havalisinde ağaçların renk değiştirme döneminden uzun uzun bahsetmiştim. Bu ağacın renkleri de mucize bir tablo görünümü veriyordu. Evin arkasındaki orman da ona keza... Ormanın arkasında kasabanın mezarlığı vardı. Evler cadde üzerinde çepeçevre bir oval çiziyordu. Bakkalımız, market ve çocukların gittiği okul yürüme mesafesindeydi. Belchertown'a en yakın yer Springfield'di.

Beğendiğimiz ev iki katlı, ahşap, eskice fakat büyük bir evdi. Ev ortadan bölünmüş, bir yarısında ev sahibi oturuyor, öbür yarısını ise kiraya veriyorlardı. Arada evleri ayıran sadece bir duvar ve üst katta bir taraftan öbür tarafa geçen çengelle kapanan bir kapı vardı. Evin sahipleri **Barbara** ve **Joe Harrington** isimli bir aile idi. Evlerinin yanı sıra kasabada süt ürünleri satan küçük çapta bir işletmeleri vardı. **Barbara** burada kocasıyla birlikte çalışıyor, hatta garsonluk bile yapmaktan çekinmiyordu. Çok şaşırmıştım buna. **Barbara** konuşkan, içten ve kültürlü bir insandı. Onların da 12-15 yaşlarında iki kızı ve **Cevat**'ın yaşında **David** isimli bir oğulları vardı. **David** de **Cevat** gibi ikinci sınıftaydı, bu beraberlik **Cevat** için çok iyi olacaktı; **Cevat** birinci sınıfa İzmir'de başlamıştı ama gezici aile yapımız yüzünden ikinci sınıfı Amerika'da okuyacaktı.

Evi beğendik ve tuttuk. Yukarıda üç yatak odası, tuvalet, aşağıda kocaman bir salon, yemek odası, banyo ve kilerimsi bir bölüm vardı.

Bu bölgede gezerken, hafta sonlarında yol kenarında kendi yetiştirdikleri ürünleri satan İtalyan, İsveçli satıcılara rastlardık; sattıkları her ürün marketlerden hem daha ucuz, hem daha taze oluyordu. Amerika'nın bu bölgesinde en lezzetli elmalar yetişirdi. Kocaman sepetler içinde alır, kilerde saklardık; günlerce taptaze kalırlardı. Yeşil otları çok seven ben burada "asparagus" ile tanıştım, yani kuşkonmazı keşfetmiştim. Demet demet alır, çocukları da onu yemeğe alıştırmaya çalışırdım.

Bir süre sonra **Barbara** ile ben, birbirimizi tanıdıkça iyi anlaştık. **Barbara**'nın sesi çok güzeldi, kasabanın korosuna gidiyor, çalışıyordu. Bazen beni de bu çalışmalara götürürdü. Özel konserlere gidiyorduk, bu konserlerde High School'daki öğretmenler, rahip ile eşi ve Belchertown'ın daha görgülü ve kültürlü kesimiyle tanışma fırsatım oldu.

Rahip ve ailesi de bizimle aynı sırada, bizden üç ev sonra oturuyordu. Onların da kızı, **JoAnne** gibi ana sınıfındaydı. Bazen rahibin eşi **Jane** her iki çocuğu alır, yürüyerek okula bırakır, akşamüstü de gider alıp getirirdi. Bu benim için büyük kolaylık olurdu. **Jane** ile **Barbara** zaten arkadaştılar, ben de tanıyınca **Jane**'i sevdim. Arada bir biz hanımlar birlikte oturur sohbet ederdik.

Bir gün **Barbara** bana heyecan içinde geldi, "Today I saw wonderful slides of İzmir and of your school" (Bugün İzmir'in ve senin okulunun nefis dialarını gördüm) dedi.

Meğerse İzmir'de ACI'da geçici olarak öğretmenlik yapmış, biraz yaşlıca bir öğretmen Belchertown'daki High School'da bir dia gösterisi yapmış, **Barbara** da kiracısının İzmir'den ve bu okuldan olduğunu söyleyince çok heyecanlanmış ve muhakkak benimle tanışmak istediğini söylemiş.

Tanıştık da... Çok iyi bir insandı, yıllar önce emekli olmuştu. Belchertown'un daha üst bölümlerindeki evinde, tek başına yaşıyordu. Bahçesinde bildiğimiz uzun halatlı, tahta oturak yeri olan bir salıncak vardı. Bunu torunları için yaptırmıştı. **Cevat** ve **JoAnne** bu salıncağa bayılırdı. Öğretmenin adını hatırlayamadığım için üzgünüm. Geçen hafta İzmir'i ziyaret eden **Jacklyn** ve **Paul Clayton**'a sordum, adının **Mrs. Washburn** olabileceğini söylediler.

Bu rastlantıdan sonra High School görevlileri benden Türkiye ile ilgili tanıtıcı konuşmalar yapmamı rica ettiler; Belchertown'da kaldığımız süre boyunca yaptım. Önce büyük bir Türkiye haritası çizdim, yerleşim bölgelerini özellikleriyle işaretledim; kendi oturduğum yeri gösterdim. Posterler hazırladım, denizleri, Efes, Bergama, Pamukkale, Bodrum, Side, Antalya'daki medeniyetleri çocukların anlayabileceği şekilde resimler, kartpostallarla anlattım. Çocukların öyle ilgisini çekti ki, benim konuşmalarımı bekler oldular.

"When is the lady from Turkey coming again?" (Türk Hanım tekrar ne zaman gelecek?) derlermiş. Ben de çocuklarla diyalogu çok sevmiştim. Ben okula konuşma yapmaya gidince küçük **Diana**'ya **Barbara** bakardı.

Çok seyrek de olsa **John** ile ben gece çıktığımızda, ikinci kattaki, bizim tarafta kapalı olan çengeli kaldırıyordum. Böylece **Barbara** çocuklara göz kulak oluyordu. Aynı şeyi onlar karı-koca çıktıklarında biz yapıyorduk.

İlk başlarda oğulları **David** beni korkutmuştu. Elinden hiç bırakmadığı bir battaniyesi vardı, onunla uyuyor, başını görünmeyecek şekilde yatağın içine gömüyordu. Ben nefes alamayacağından korktuğum için battaniyeyi aşağı çekiyordum. Bir gecede aynı şeyi dört-beş defa yapmış olmalıyım ki, bir daha çekmemem için battaniyeyi kesmiş, parmaklarını oradan

geçirmiş; battaniyeyi korumaya almıştı. Annesinin anlattığına göre battaniyesini hiç yanından ayırmazmış; o gece **Barbara** bunu bana daha önceden anlatmadığına üzüldü.

Belchertovvn'da yaşarken hafta sonları **John**'un ailesini görmeye gidiyorduk. Bazen de annesi, babası, kardeşi **Jimmy** ve **Franny**, eşi **Norma** bize geliyordu. Bütün gün beraber oluyor, akşam yemekten sonra da çok sevdikleri *pinochle* adlı kart oyununu oynuyorlardı. Oyun bazı geceler uzuyor, sabah üçe, dörde kadar sürüyordu. Çocuklar erken yatıyordu tabii. Ben de herkes gittikten sonra yemek odası olarak kullandığımız odayı toparlıyor, ertesi gün erken kalkacak ve okula gidecek **Cevat** ve **JoAnne** için masayı hazırlıyor öyle yatıyordum. Yoruluyordum ama diğer yandan da **John**'un ailesiyle beraber olmasına seviniyordum.

John bazen bana kızıyor, üzülüyordu. Bu kadar derli toplu olmamı pek benimsemiyordu. Belki ne kadar yorulduğumu gördüğü için böyle davranıyordu. **Barbara**'ya her hafta Mercedes arabası ile temizliğe gelen yardımcısı saatte sekiz dolar alıyordu. Bizim bunu denememiz değil, düşünmemiz bile imkânsızdı.

Galiba biz Amerika'ya alıştıkça zaman daha çabuk geçmeye başladı. **John**'un bu turu da bitti ve İzmir'e döndük.

CEVAT VE JOANNE ÜNİVERSİTEDE

Cevat ve **JoAnne**'nin üniversite yaşamlarının son bölümü İngiltere'de noktalandı. O yıllarda Türkiye'deki üniversitelerin kritik durumları bir türlü düzelemeyince, her ikisi de bir yıl okudukları Boğaziçi Üniversitesi'nden, belirsizlik nedeniyle okul süresinin uzayacağını fark ettiler; İngiltere'ye gitmeye karar verdiler. Fakat bir problem vardı, İngiltere'deki okullar ara sınıflara öğrenci almıyordu. **Cevat** biri yazılı diğeri sözlü iki zorlu sınavdan sonra Birmingham Üniversitesi'nde Siyasal Bilgiler Bölümüne ikinci sınıftan başlamayı başardı.

JoAnne ise Manchester Universitesi'nde Psikoloji Bölümüne yazıldı. **JoAnne** bu arada Tarsus'ta tanıştığı **Turgay Gümüş** ile Boğaziçi'nde de sürdürdüğü arkadaşlığına devam ediyordu, hatta **Turgay** da tahsilini İngiltere'de sürdürmek isteyince ikisi sözlendi. **Turgay** İngiltere'de U-Mist'e girdi. Manchester'de küçük bir ev kiraladılar. Ertesi yıl **Turgay**'ın kız kardeşi **Pınar** onlara katıldı. Hafta sonları **Cevat** da Birmingham'dan geliyor, onlarla hasret gideriyordu. İngiltere'de okuyan çok Türk arkadaşları vardı.

Çocukların oradaki ilk yıllarında ben de kısa bir tatil için İngiltere'ye gittim, sanıyorum iki hafta kalmıştım. Beni Londra'da karşıladılar, trenle Manchester'e geldik. Tipik eski bir İngiliz evinde oturuyorlardı; evde en çok şömineyi sevdimse de şömineler hava kirliliğini önlemek için kapatılmış, kullanmak yasaklanmıştı.

İngiltere'nin soğuğu içime işlemişti. Şaşırdığım, o çarpıcı soğuğa rağmen her gün arabalarında yüzlerinden kan fışkıran bebeklerin dışarıda, parklarda oluşlarıydı. **Kuki** ile meşhur birkaç mağazaya gittik. Kendime ihtiyaç duyduğum kalın, tweed bir palto, bir de krem rengi daha hafif bir pardesü almıştım. Onları yıllarca severek giydim.

İngiltere'de kaldığım iki hafta süresince güneşi hiç görmedim. Çocuklarla arabayla dolaşırken ağaçların ululuğu, çokluğu, yemyeşil çimenler, her semtteki bakımlı parklar etkiledi beni. Buraları gördükçe, "Bir de güneş çıksa, bu memleket cennet olurdu" diye düşündüm. Çocukları ve bu doğayı görmek benim için çok değerliydi.

Burada kaldığım iki hafta zarfında **Kuki** ve **Turgay**'ın birbirlerine yaklaşımlarını ve arkadaşlıklarını gözlemledim; işler ciddiye varacak gibiydi. **Turgay** içten bir gençti, neşeli, esprili, biraz hiperaktif ama uyumlu. **Cevat** ile de iyi anlaşıyorlardı.

Bir baktık ki üç yıl geçmiş, üniversite bitmiş. **Turgay** İstanbul'a, **JoAnne** ve **Cevat** da İzmir'e dönmüş; sadece **Pınar**'ın okulunun bitmesine bir yıl kalmıştı.

Okulun bitmesinin rahatlığı içinde çocuklar daha sık biraraya gelmeye başladı. **Turgay** İzmir'e geliyor, **John**'la sohbet ediyor, tavla oynuyor, şakalaşıyorlardı. Bazen birkaç gün için Bodrum'a tatile gidiyorlardı. Yani iş bayağı ciddileşmişti. Tabii bu arada **Turgay**'ın annesi **Fidan Hanım**, babası **Aziz Bey**'le İzmir'e evimize geldiklerinde tanıştık. **Turgay**'ı zaten ailemizin bir ferdi olarak sahiplenmiştik, onları tanıdıktan sonra da aradaki ciddiyete rağmen iki ailenin çok ortak yanı olduğunun bilincine vardık. **Aziz Bey** öyle açık sözlülükle ve rahatlıkla kızımıza talip oldu ki, endişelerimiz bir anda yok oldu. **John** da ben de, "Tamam" dedik. Birbirimizi başlangıçta sevdik ve bu karşılıklı sevgi ve saygı çocuklarımız ayrıldıktan yıllar sonra dahi devam ediyor. Bugün Haziran 2008, hâlâ birbirimizi özler ararız, eski günleri anarız.

Yaşamımızda üç damadımız oldu. Ben sadece **Turgay**'ı sevdim ve severim; diğer ikisi de bunu bilir. **Turgay**'a olan derin sevgimin nedenlerinden biri de bizim ilk göz ağrımız, torunumuz **Can**'ımızın babası ve oğluna her zaman sahiplenmiş olmasıdır. **Can**'ın gerek ACI'daki, gerek Amerika'da Johns

Hopkins Üniversitesi'ndeki tahsilini üstlendi. Gerek **Gümüş Ailesi**, gerek bizler çocuğun babasından uzak büyüdüğünü hissettirmemeye çalıştık. **Canoş** da her zamanki olgunluğu ile her durumda aileye gurur kaynağı oldu. **Canoş**'un adını yazmak bile gözlerimi yaşartıyor. **Can,** dünyaya gelişinle bize yaşattığın duygular hiçbir şeyle kıyaslanmaz.

Turgay ve **Kuki** evlendikten sonra İstanbul'a taşındılar, Ataköy'de çok şirin küçük bir daireleri vardı. **Kuki**, ince zevkiyle orayı sıcacık bir yuvaya dönüştürdü. **Turgay** Tarsus'tan bir arkadaşı ile ortak bir iş kurdu. **Kuki** de Bakırköy Çocuk Yuvası'nda psikolog olarak çalışmaya başladı. Bu yıllarda **Dodo** da Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümünde öğrenci idi. Hafta sonlarında enişte ve iki kardeş ve onların candan arkadaşları **Kuki**'nin evinde buluşup özlem gideriyorlardı. İşte böyle genç ve sevgi dolu bir ortamda 1981 Mayısında **Can** doğdu; doğuşuyla bize dünyaları verdi.

1981'de torunumuz **Can**'ımız dünyaya merhaba dedi.

Yaşam hep iyiliklerle akmıyor. **Turgay** işini oturtmak için saatlerle çalışıyor. **Kuki**'ye biz büyükler hiç yardım edemiyoruz. **Fidan Hanım** Yeniköy'de oturuyor, biz İzmir'deyiz. **Kuki** yeni doğan bebeğini deli gibi seviyor ama bebekle de kısıtlanıyor, yalnızlık hissediyor olmalı.

Birbirini seven genç **Gümüş Ailesi** evlendikten dört yıl sonra nazara uğradı. Aslında büyük bir sevgiydi onlarınki! Ne yazık ki **Can** iki yaşındayken ayrıldılar; karı-koca çok gençtiler, onun da etkisi olmalı.

Kuki İzmir'e döndü, annem ve babamın dairesine taşındı. Yaşamını sağlamak için önce Amerikan Konsolosluğu'nda anlaşmalı öğretmen olarak çalışmaya başladı, yıl 1984. Bunun ardından Paddington Anaokulu'nda psikolog ve müdür olarak çalıştı.

Bu arada **Dodo** da Boğaziçi Üniversitesi'ni bitirdi. İzmir'e döndü. Kendi okulu Amerikan Kız Koleji'nde öğretmen oldu, artık iki kız kardeş ve **Canoş** aynı daireyi paylaşıyordu.

Oğlumuz **Cevat**, Siyasal Bilgiler mezunu olmasına rağmen, yurtdışında çalışan ataşe ve konsoloslara yönelik korkunç olaylardan etkilendi ve Ankara'ya gidip çalışmayı göze alamadı. İzmir'deki Türk Amerikan Derneği'nde kurslar müdürü olarak çalışmaya başladı. İşte burada da kader ağlarını örüyordu, öğrencileri arasında uzun boylu, uzun sarı saçlı, zarif bir genç kızla, **Gürcan**'la tanıştı.

Gürcan, Özel Türk Koleji'ni bitirmiş, ailesi üniversite tahsilini İzmir dışında yapmasını istemediği için İzmir'de kalmıştı. O da İngilizcesini güçlendirmek, evde oturmamak için kursa yazılmıştı. Aylar sonra ilişkileri ciddi boyutlara ulaştı. Evlenmeye karar verdiler. Babası **Ramazan Bey** ve annesi **Sevim Hanım**'la birlikte gerçekleşen samimi ve olumlu aile toplantısının ardından sade bir törenle nişanlandılar.

Nişan Kordon Restaurant'ta, piyanist **İbrahim Özoral**'ın eşliğinde, iki ailenin yakın dostları arasında oldu. **Seniha** ve **Ayşe Mayda** kardeşler, **Cevat**'ın sevgili müdürü **Turhan Yavçan**, eşi ve kızı, **Ragıp Akatürk**, **Senay-Randy Keller**, **Efser-Hakkı Kayral** çifti ve **Perihan** bizim sevincimizi paylaştılar.

Fakat nişanı çok çok özel yapan, konuklar arasında **Cevat**'ı bir başka türlü seven **Safiye Ayla** ve müzik insanı **Ayhan Sökmen**'in oluşuydu. **Safiye Ayla** nişanlılar şerefine özel bir konser verdi. **Ayhan Sökmen** de ısrar üzerine toplantımıza büyük katkıda bulundu. Diğer bir değerli konuğumuz da İstanbul'dan gelen ilk dönürümüz **Aziz Gümüş**'tü. Gençlerin yüzüklerini **Safiye Ayla** ve **Aziz Bey** birlikte taktı. Bu nişan böyle planlanmamıştı ama unutulmayacak bir geceye dönüştü.

Evlilik için fazla beklemediler, 15 Kasım 1981 gecesi o zamanki Etap Oteli'nin çatısında bir kokteyl-prolonje ile evlendiler. Böylelikle iki kızımıza üçüncü kızımız katıldı. **Cevat** evlendikten kısa bir süre sonra dört aylık askerlik görevini Erzincan'da yaptı. Döndükten sonra da baba oldu.

Can'dan sonra ikinci erkek torunumuz **Cem** dünyaya geldi. Ailemiz büyüdükçe gururlanıyor, seviniyorduk. Çocuklar ne kadar çabuk büyüyor, "Göz açıp kapayıncaya kadar" derler ya, aynen öyle. **Cemoş** liseyi bitirdikten sonra büyük dedesinin, **Balıkçı**'nın izinden gitti; Urla'da yaz kış balıkçılık yaptı, yılmadı. Çalışarak parasını biriktirdi (burada büyükdedesinden ayrılıyor) ve çok istediği arabasını aldı. Arada üniversite sınavlarına da girip Yeditepe Üniversitesi'ni kazandığı halde babasına yük olmak istemediği için Tire'deki Ege Üniversitesi Su Ürünleri, iki yıllık Balık Yetiştiriciliği Bölümüne girdi; 2008'de bu bölümü de bitirdi. İnşallah hayatta yapmak istediklerini gerçekleştirecek. **Cemoş** sağlam ama biraz derinden giden, ciddi, tuttuğunu koparan, çok çalışkan genç bir insan. Babaannesinin dileği onun en mutlu olacağı işi yapması.

Cemoş'un doğumundan beş yıl sonra, 1987 yılında kardeşi, en küçük kız torunumuz **Ceylan** doğdu. Böylece iki erkek, iki kız torunumuzla ailemiz tamamlandı. Torunlarım içinde tek Fransızca bilen **Ceylan** oldu, İzmir Tevfik Fikret Lisesi mezunudur. **Ceylan**'ımız adına yakışır şekilde uzun, ince ve alımlı, hoş bir genç kız oldu; onunla gurur duyarım.

Şu anda **Ceylan** henüz ne yapmak istediğine karar vermiş değil. Çalışkan ve gayretli, hayatı öğrenmeye, kendi ayakları üzerinde durmaya çaba gösteriyor.

ÜÇÜNCÜ VE SON ÇOCUĞUMUZ, KIZIMIZ DODO

Dodo'nun Boğaziçi Üniversitesi mezunu olduğunu, Yabancı Diller ve İngiliz Edebiyatı Bölümünü bitirdiğini, oradan eğitim sertifikası aldığını önceden belirtmiştim. **Dodo**'nun Boğaziçi'nden **Ayşe, Berna, Sami, Yeşim, Laleper, Hürriyet, Sarit** ve **Aysun** isimli can arkadaşları vardı, bugün de birbirlerine kardeş gibi yakınlar ve hepsi de **John** ve benim çocuklarımız gibidirler. Tabii bu arkadaşların yanı sıra **Dodo**'nun erkek arkadaşları da oldu. Bunlar arasında **Osman Arabacı** mezuniyetten sonra İzmir ve Bodrum'da **Dodo** ile temasını kesmedi. Hatta **Dodo** Amerikan Koleji'ndeki öğrencilerini bir Doğu gezisine götürdüğü zaman bile akşamları Bodrum'daki evimize gelir, o gün **Dodo**'nun neler yaptığı hakkında bize rapor verirdi.

Her şey iyi hoştu da, **Osman**'ın işi yoktu. "Evleneceğiz" diyorlardı. Osman dokuz yaşında annesiz kalmış, babası iki oğlunu yalnız büyütmüş. **Osman**'ın yaşamında eksiklikler var. **Dodo** ile konuşuyoruz, tartışıyoruz fakat evlenmeye kararlılar. **Osman** ilk defa bize yemeğe gelecek, hazırlanıyoruz, heyecanla bekliyoruz. Yemek sonrası **Osman** niyetini söylüyor. **John** pek konuşmayı sevmez, iş bana düşüyor.

Ben, "**Osman** tamam, siz iki medeni insan, evlenmeye karar vermişsiniz. Bizim, 'hayır' demeyeceğimiz besbelli fakat birçok zorluk var ortada. **Dodo** mesleğini eline almış, sen daha askerlik yapmamışsın, bir mesleğin, işin yok, çalışmıyorsun. Siz nasıl geçineceksiniz? **Dodo**'nun anne ve babası olarak bu bizi hem rahatsız ediyor, hem de düşündürüyor" deyince, ukalaca bir tavır takındı, verdiği cevap, "Biz hayatımızı kendimiz, birlikte kuracağız" oldu. Bunun üzerine kuşkularım daha da arttı.

Evlendiler; maalesef ve maalesef Boğaziçi mezunu olan **Osman** iş aramadı, hiçbir işi beğenmedi. Baştan büyük oynamaya kalktı; babasından aldığı maddi yardımla bir işi denedi olmadı, diğerini denedi onu da başaramadı, bıktı ve çok acıdır ki yıllarca hiçbir baltaya sap olamadı. Ve gene maalesef birlikte kuracağız dediği hayatın yükünü **Dodo** tek başına sırtlandı. Ve bu yükün altında yıllarca ezildi, hâlâ da ezilmekte.

Yıl 1987... İzmir'de 17 Mart günü ilk kız göz ağrımız, torunumuz **Cansu** doğdu. İki erkek torundan sonra bir kız torun bizi sevince boğdu. **Cansu** sarışın, mavi gözlü, dünya güzeli bir bebekti; büyüdükçe teyzesi **Kuki**'ye benziyordu. **Dodo** bebek daha dört aylıkken çocuğu yardımcıya bırakarak, mecburiyetten ikinci defa Amerikan Koleji'ndeki öğretmenlik görevine başladı.

Annesi **Cansu**'yu sık sık bize getiriyor, bebeğin büyüdüğünü, geçirdiği değişimleri gururla izliyorduk. Cin gibi bir bebekti. Konuşamadığı günlerde bile hareket ve bakışlarıyla istediğini anlatıyordu.

Annesi ve babası bebeğin daha temiz bir ortamda büyümesini istedikleri için Bodrum'a taşınmaya karar verdiler. O yıllarda **Kuki** de Bodrum'da yaşıyordu. Bizim de sağlığımız daha iyi olduğu için sık sık Bodrum'a gidiyor, evimizde ailemiz ile birlikte keyifli günler geçiriyorduk.

Gururla...
(**İsmet Kabaağaçlı Noonan** ve **John Noonan** üç çocukları
Diana Deniz, JoAnne Aliye ve **Francis Cevat** ile)

Cansu da **Can** gibi ilkokulu Bodrum'da bitirdi, ardından ortaokulu Marmara Koleji'nde okudu.

Küçük **Arabacı** ailesinde sıkıntılar hep vardı. Ta ki **Dodo**'nun canına tak etti, **Cansu** sekiz yaşında iken **Dodo** yükten kurtulup, yoluna tek başına devam etmeye karar verdi. **Cansu** çok zekiydi ve daha iyi bir eğitim alması için ana kız İstanbul'un yolunu tuttular. Benim görüş ve duygularıma göre, üzülerek yazıyorum, **Osman** çocuğuna hiçbir zaman iyi bir baba olamadı.

Bu evlilikten kalan tek ve güzel şey üçüncü torunumuz **Cansu** oldu. **Cansu** bugün 21 yaşında, incecik, zarif, çok güzel ve her yanı piercing dolu, Amerika da mimarlık eğitimi alan, zeki ve farklı bir genç kız.

İki kızımızla üç ayrılık yaşadık. Her bir ayrılık beraberinde üzüntü ve sıkıntılar getirdi ve ister istemez onarılmaz izler bıraktı ama biz ailece kenetlenmeyi bildik ve sorunları göğüsledik, başımız dik ileriye baktık.

Gelelim bugüne; **Can** 26 yaşında, San Francisco'da çalışıyor. **Cansu** aynı şehirde öğrenci. İzmir'de **Cemoş** ve **Ceylan** torun özlemimizi gideriyor.

Ne gariptir ki farklı alanlarda mesleki eğitimlerini tamamlayan kendi çocuklarımız, siyasal bilimci **Cevat**, psikolog **Kuki** ve öğretmen **Dodo**, bugün çeşitli kurumlarda İngilizce öğretmenliği yapıyor. Benim ecdadım, büyük dedeleri, babaları ve de annelerinin (kendime de pay çıkarayım) yaptığı gibi...

Gururla yazıyorum bu satırları, üçü de çok sevilen öğretmenler.

KUKİ'NİN İKİNCİ EVLİLİĞİ

Kuki ilk eşinden ayrıldıktan yıllar yıllar sonra ikinci evliliğini **Zafer Olcay** ile yaptı. **Zafer, Dodo**'nun kocası **Osman**'ın aksine, bir işle yetinmeyen, daha çok kazanç elde etmenin peşinde koşan bir kişiydi. Hep atılım içindeydi.

Kuki'yle evlendikten sonra ve evli kaldıkları sürede birçok mal varlığı edindi. İlk olarak, birlikte mandalin bahçesi içinde zevkli, rahat, saray gibi bir ev yaptırdılar. Onun yanı sıra Bitez yalısında denizin üzerinde bir apart otele sahip oldular. **Zafer**'in en büyük hatalarından biri, zaten var olan dağıtım deposuna büyük bir ek depo yapmaya kalkması oldu. Bu yeni depo beklenen kazancı sağlamayınca, işler ters gitmeye başladı. Elindeki apart otel ve depo satıldı. Artık çöküş başlamıştı, iflasın eşiğine gelen **Zafer** kafasındaki şeytanca planı uyguladı. Elindeki malları yakın bir arkadaşının üzerine yaptı, böylece kendini korudu. Olan, bu evliliğe on yılını feda eden ve hiçbir şey talep etmeyen **Kuki**'ye oldu.

Bütün bu mal varlığı edinilirken sıkıntıya fedakârlıkla katlanan **Kuki**, tek başına sipsivri ortada kaldı. Maalesef aşırı kazanç hırsı, kendini ispatlama çabası var olan bu tür erkekler toplumumuzda çoğunlukta. Vay kadının haline!

BAŞIMIZDA KARA BULUTLAR

Yıl 1972, başımızda kara bulutlar dolaşıyor. Babamın kasığında ağrılar peydah oldu. Doktor doktor dolaşıyoruz, **Suat, Işıl** ve ben. Röntgenler çekiliyor, tahliller yapılıyor; biz bunları inceleyen doktorun gözünün içine bakıyoruz korkuyla ve acı haberi alıyoruz. Babam kemik kanseri...

Teşhis bütün aileyi yürekten vuruyor. Başlangıçta kemoterapi için hastaneye yürüyerek gidebiliyor fakat meret hastalık hızla ilerledikçe, Merhaba Apartmanı'nın üçüncü katında oturan babamı sandalyeye oturtup öyle indirip çıkarıyoruz.

1973 yılının yaz aylarına gelindiğinde babamın sağlığı iyice bozuldu ve yatağa çakıldı. Yatarken rahat edebilmesi için Amerikan Hastanesi'nden baş tarafı ve ayak tarafı hareket edebilen, hastanın her istediği pozisyona sokulabilen, dört tekerlekli bir hastane yatağı getirdi **John**. Babam bu yatağı hiç sevmedi, "Ben buna yatarsam bir daha kalkamam" dedi ve öyle de oldu.

Temmuz, Ağustos ayları hepimiz için kötü aylardı. Yapılan ağrı kesici iğnelere rağmen sancı geldiği zaman babam etrafında olan bizleri üzmemek için duvara doğru dönüyor, kendini kasıyor, sancı geçince tekrar bize dönüyordu. Ben sancının geleceğini fark ettiğim zaman görmemek için bazen uzağa kaçıyordum. Cin gibi olan babam farkına varıyor, "Neredesin **İsmetula**, gel yüzünü göreyim" diye çağırıyordu.

Basında babamın hastalığı duyulur duyulmaz gazeteci dostlar, İzmir ve İstanbul'dan sık sık evimize geliyor, röportajlar yapılıyor, gazetelerde devamlı haberler çıkıyordu. Ziyarete gelenler arasında **Füreya Abla, Safiye Ayla, Hikmet Çetinkaya, Azra Erhat**'ı hatırlıyorum.

Bu arada yanlışlarla dolu basılan ***Hey Koca Yurt*** isimli kitabını düzeltmek ve ikinci baskıya hazırlamak için kendisine yardımcı olan **Mehmet H. Doğan** ile de artık hiç çalışamıyordu.

Babam bu kadar hastalanmadan önce dürüstlüğünden ötürü çok takdir ettiği ve sevdiği **Bülent Ecevit**'in Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye olarak hayatında ilk kez, hiç ama hiç sevmediği politikanın içine girmişti. 1974 seçimlerini haber veren gazeteleri biz okuyorduk kendisine. Kafası her zaman olduğu gibi pırıl pırıldı.

Seçim öncesi **Ecevit**'in İzmir'i ziyaret ettiği bir günde, aynı kardeşim **Suat**'a seslendiği, "**Karaoğlan**" dediği gibi; **Karaoğlan** lakaplı **Ecevit**'in Hatay'dan geçeceğini biliyordu. Siren seslerini duyar duymaz, karyolasını pencerenin kenarına çekmemizi istemişti, çektik. Oysa kalabalıktan hiç kimseyi göremedi...

Son günlerin yaklaştığını hepimiz hissediyorduk, çaresizdik; yüreklerimize hüzün çökmüştü. Annem, **Işıl**, **Suat** ve ben babamı hiç yalnız bırakmıyor, nöbetleşe bakıyorduk. Son günlerinde İstanbul'dan gelen biricik ağabeyimiz **Sina** ve eşi **Candan** da bize destek oldu.

O acı gün geldi çattı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.15 civarında babam göçtü öbür dünyaya.

7 Ekim 1973 günü, fenalaştıktan sonra söylediklerini not etmiştim:

"Çok sıkıntım var... Aman, aman yetişir!"

"Su su!"

"Ölüm susuzluğu gibi bir şey var içimde..."

"Lakır lakır bir su içebilsem."

"Sıkıntım var..."

"Her şeyi parçalamak istiyorum."

"Açın açın."

"Taş, başıma taş koyun, ayağıma taş!"

"Taşı koyunca rahatladın mı baba?" diye sorduğumda,

"Evet, sen ne iyisin."

"Hakkiye orada ne yapıyor?"

"Bunları kim astı?"

"Kar yağıyor, bembeyaz." (Ateşi var bu arada)

"Gangava üşüyor, tüyleri diken diken!"

"O beyazlar giymiş kim?"

"Asım, Asım."

"Yayam köfte pişirmiş."

Son gün aramızda geçen konuşmalar, soru-cevap şeklinde;

"Merhaba baba!"

"Merhaba!"

"Ben kimim?"

"...(Biraz sonra) İsmetula, annemin İsmetula'sı..."

"Bak ateşin düştü. Biraz daha rahat mısın?"

"Evet... Aliye ne zaman gelecek?"

"Yakında. Telefon edelim mi?"

"Hayır, insan gelirdi yahu... John John... Çok yakışmış."

"Ne yakışmış?"

"Cevat'a ceket."

"Beğendin mi?"

"Evet, yemek, bana ne vereceksiniz?"

"Biraz çayla bisküvi ister misin?" (Günlerdir bir şey yemediği için, ben şaşkınlık içindeyim.)

"Koca insana yeter mi?"

"Peki ne verelim?"

"Kuvvetli bir şey."

"Çorba! Çorba hazır, şimdi istiyor musun?"

"Hayır... Su su... Anne annem... Nene nene!"

"(İlaç veriyorum) Gök masmavi, ilaç da masmavi ama zehir mi zehir! Saat kaç?"

"İki."

"Bir koku geliyor."

"Ne kokusu?"

"Çiçek... Çok sancım var İsmet."

"Nerede baba?"

"Karnımda."

"Biraz alkolle ovalım mı?" (Ovuyorum)

"Aman buz gibi."

(Tetem telaşla altıncı kattaki teyzeyi çağırmış, başında beyaz örtü bir şeyler okuyor, onu gördü. Ben uzaklaşması için işaret ettim. Babam farkına vardı, bana İngilizce)

"She doesn't go away" ("Gitmiyor" dedi.)

(Öksürmeye başladı. Hırıltı gibi, kesilmiyor. Doktor **Behzat Okay**'ı aradım.)

"Baba doktor hemen gelecek."

"Tansiyonumu ölçsün. (Doktor geliyor, tansiyonu ölçüyor) Ne kadar?"

"12 üstadım."

(Bana yan taraftan elini açarak 5 işareti yapıyor.)

(Ben yavaş bir sesle soruyorum)

"Bir şey yapmayacak mısınız?

"Çok sevdiğim bir insan, elimde kalmasını istemem..."

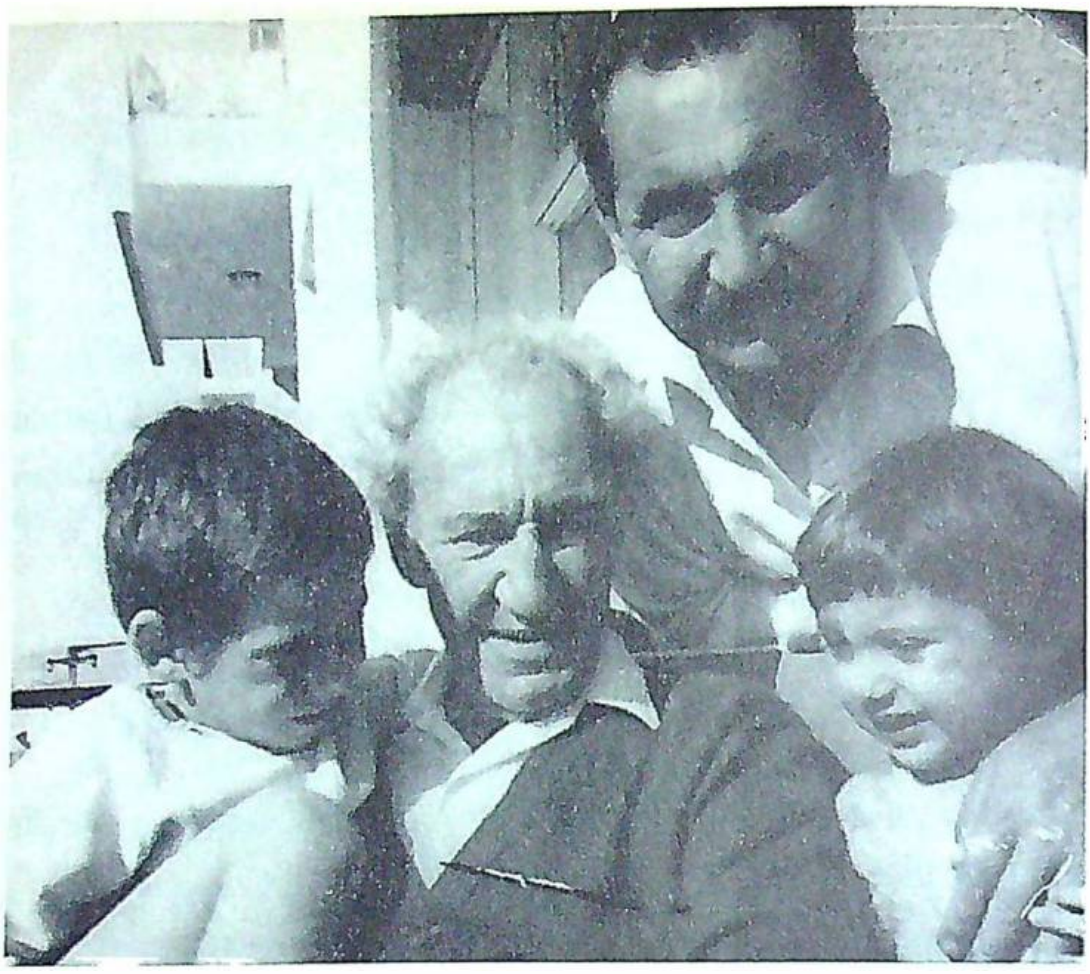
(Annemi dışarı çıkardım. Teyzem ve ben yanındayız. Teyzeme dönüyor.)

Rumca "Nero, fresko" diyor. (Su-Taze su)

Saat 15.15 ve bitti.

İyi ve kötü zamanlarımızda hep yanımızda olan can doktorumuz **Behzat Okay**'ın yüz ifadesi her şeyi anlatıyordu. Bitmişti hayat...

Bugün bile bana, "Hayatınızdaki en büyük acı neydi?" diye sorulsa, "Baba kaybı, ardından da anne kaybı" derim. Etrafımdaki herkesin varlığına rağmen ben bir boşlukta idim. Yapayalnız bir **İsmet** vardı artık.

Deniz, babam, Sina, Sibel, 1966.

Babamın ölümü büyük bir travmaydı, sarsılmıştık. Annem şaşkın. **Cevat** beyaz çarşafla örtülü dedesinin acısını karyolayı yumruklamakla çıkarıyor. **Kuki**'nin gözleri ağlamaktan kıpkırmızı. **Dodo** babamın bedeninin üzerine konan bıçağı kaldırıp, dışardan topladığı ot ve çiçekleri, içinden mırıldanarak dedesinin üzerine koyuyor. Bütün aile perişan, babam sanki hiç ölmeyecekti.

Babamın kaybıyla yeni bir dönem başlıyordu. Bodrum'a haber, radyoya haber, dostlara haber... Yapılması gereken hazırlıklar için iki gün beklenecekti. Babam nihayet Bodrum'una kavuşacaktı.

Babamı Bodrum'a götüreceğimiz, 15 Ekim Pazartesi günü, ilk gelen çelenk **Ecevit**'ten, ikincisi de o dönem hasta olan sevgili dost **Samim Kocagöz**'dendi. O sabah ben **Ayşe Abla**'ya

koştum. O anda, zamanın Belediye Başkanı **Osman Kibar**'la konuşuyor, belediyeden cenaze arabası temin etmesini rica ediyordu. Karşı tarafın reaksiyonunun **Ayşe Abla**'yı üzdüğünü anlıyorum, dayanamadım, "Bırakın **Ayşe Abla**, arabayı vermezlerse vermesinler" dedim ve eve döndüm. Bir dolmuş-minibüs kiralandı, içi tümüyle boşaltıldı.

İzmir Belediyesi cenaze arabasını çok gördü ama **Ayşe Abla**'nın zorlamasıyla bando mızıkayı yolladı.

Merhaba Apartmanı'na geldiğim zaman Bodrum'dan gelen arabaların önünde babamın resmi, hepsi arka arkaya dizilmiş, **Halikarnas Balıkçı**'larını son yolculuğuna götürecek can dost Bodrumlular evin önünde bekliyorlardı. Babamı taşıyacak olan beyaz minibüs de evin önüne geldi. **Kuki** dedesinin üzerine alelade bir örtü koymaya kıyamamış, mavi atlas bir örtüyle sarılmasını istemişti tabutun; öyle de yaptık. Üzerine de torunlarından bembeyaz kalalar demetini koyduk.

Bodrum'a gidemeyen annem ve tetelerim babamı evinin balkonundan uğurladılar. Koca bir konvoy olarak yola çıktık. Bugün Temmuz 2008, ben bu olayı yazarken bile içim buruk, yüreğim acılı.

Babamın ölümünden yıllar sonra 2000 yılında **Ayşe Kulin** ***Füreya*** isimli kitabını yazarken benimle tanışmak ve kitabı için babamla ilgili bilgi edinmek için Hatay'daki evimize geldi. Birbirimize kanımız kaynadı. Babamı kaybedişimizi anlatırken, gözyaşlarım akıvermiş, bir de baktım **Ayşe Kulin**'in de gözleri doldu. Kendisine detaylarıyla anlattığım o zor günleri aktardıktan sonra benim anlattıklarımı **Füreya**'nın ağzından, *"Ah Anadolu insanı, sen ne güzelsin! Hayata asi ve uçarı bir paşa oğlu olarak başlayan dayımın içinde yatan cevheri bulup çıkardığın, ondan bir efsane yaratmayı başardığın için..."* diye anlatır. (***Füreya***, sayfa 346)

15 Ekim Pazartesi günü İzmir'den çıkan uzun konvoyumuzla Milas'tan Bodrum'a, o yılların iki saat süren dönemeçli, kavisli, uçurumlarla dolu zorlu yollarından geçtik. Yaşadığımız acının yanı sıra bizi şaşırtan, kavşaklarda bizi bekleyen arabaların çokluğu idi. Bodrum'a yaklaştıkça Karaovalı, Bodrumlu motosikletli ve bisikletli gençlerden oluşan yeni grupların eklenmesiyle, yokuş başına geldiğimizde artık yola sığmıyorduk.

Önceden her şey ayarlanmıştı. Yolun başında durdurulduk. Bodrum Belediyesinin cenaze arabası görevini yapmak üzere hazırdı. Araba babamın kendi yetiştirdiği çiçeklerle donatılmıştı. Babam cenaze arabasına alındı. Başlarında beyaz kasketleri olan kaptanlar sıra olmuş, selama durmuşlardı. Bodrumlular Balıkçılarını alıp yokuş aşağı inmeye başlamışlardı bile. O zaman Bodrum'un tek giriş yolu olan ve Cevat Şakir Caddesi adını taşıyan caddeye girdiğimizde, aman Allahım, bütün Bodrum yola dökülmüş, binlerce insan caddenin iki yanına sıralanmıştı. Ta tepeden caddenin bitim noktası olan belediyeye kadar bir insan seli oluşmuştu; bastonuna yaslanmış yaşlılar, genci delikanlısı, şehirlisi köylüsü, kaptanı balıkçısı, süngercisi, hepsi ama hepsi buradaydı. Hele öğrenciler, ellerinde babamın çiçeklerinden yaptıkları demetleri, cenaze arabası geçerken babamın üzerine atıyorlardı. (Babam ölümünden iki gece önce bu çocukları görmüştü sanki. Ağabeyim **Sina**'nın nöbetçi olduğu gece, gördüğü halüsinasyon esnasında babam, "Bu çocuklar çok yoruldu yahu. Para da verelim, gitsinler yavrucuklar; yollayalım evlerine" diyormuş.)

Cevat Şâkir Caddesi'nden sonra Cumhuriyet Caddesi'ne girdik. Kumbahçe mahallesinde, denizin üzerindeki unutulmaz çocukluğumuzun geçtiği evin önünde durduk, sonra şimdiki Halikarnas Disko'nun önünde bekleyen HALİKARNASLIM isimli tekneye alındı babam, beraberimizde gelenler de

bekleyen diğer teknelere binip, acılı düdük sesleri ve sirenler eşliğinde bizi takip ediyorlardı. **Halikarnas Balıkçısı** çok sevdiği evine ve Karaada'ya veda etti. Deniz'de gezdirildikten sonra kalenin öbür yanındaki limana getirildi. Limanda çok gür bir ses duyuldu, "Yalnız denizciler gelsin!"

Bu ses, sanıyorum o zamanın emniyet müdürü olan, "**Şerif**" lakaplı **Mustafa Yeşilova**'nındı.

Babamın çok sevdiği yalın deniz insanları tabutu kucaklayarak, HALİKARNASLIM'dan aldılar; meydanda hazırlanmış olan podyuma koydular. Orada konuşmalar yapıldı, şiirler okundu ama bu aşamada ben "yoktum" artık! Sadece hatırladığım mavi atlasa sarılı, üzerinde kalalar, narenciye dalları, palmiyeler, begonviller, mimozalar bulunan babamı Bodrumluların omuzlarına almalarıydı. Çarşıdaki bütün dükkânlar kapatılmıştı; sadece yolu kaplayan insan seli vardı. Ben babamın bu insan selinden yukarı doğru uzanan eller üzerinde, bir elden diğerine kaydırılarak uçarcasına geçip gittiğini gördüm. Babam havada uçtu gitti...

Cenaze namazı ikindide yeni Hükümet Camisi'nde kılındıktan sonra tekrar arabalara binildi. Babamın naaşı gene el üstünde Türbe Tepe'sine gömüleceği yere götürüldü. Babam Bodrum'un iki koyundan bir tanesinin ve Bodrum Kalesi'nin, bir yandan da Asarlık ve Bitez koyunun göründüğü bu yeri, kendi seçmişti. (Bugün, yıl 2008, Bitez hiç görünmüyor artık.)

Babam toprağa verilirken belleğimde yer eden birkaç fotoğraf karesi var. **John** slayt çekmeye çalışıyor; **Sina Ağabeyim**, **Suat** mezarın içinde ve **Cevat** da dayılarına yardım ediyor. Babamın süngerci arkadaşı **Gâvur Ali** mezarın kenarına oturmuş, okşarcasına avuçladığı toprakları durmadan babamın üzerine atıyor. Her şey bittikten sonra mezarın üzerinde oluşan çiçek kümesinin yanında, sapsarı saçlı bir çocuk toprağa çömelmiş dalgın ve düşünceli bakıyor. Dedesinin **Dodo**'su bu.

Sesler, sesler, sesler... Ağlayanlar, başsağlığı dileyenler... Duymuyorum çoğunu; o anda gene ben orada "yokum." Bir sonbahar akşamının güneş batışı ve o anda birdenbire gelen sağanak yağmurun toprağı ıslatan damlaları var...

15 Ekim gecesi ise Artemis Pansiyon İstanbul ve İzmir'den gelip kalacak olan misafirleri ağırlıyor. Benim sadık arkadaşım **Müveddet Hanım** ve eşine yakışan bir jest bu. Otelin kapısından girdiğimizde, girişteki salonda masalar, mis gibi kokan, tepsi tepsi yemeklerle donatılmış. Kim geldi, kim yedi, kim gitti, kim kaldı bilmiyorum, bilmeyeceğim.

Gece oldu, kapkaranlık bir gece! Odam 15 nolu oda, denizin üzerinde. Gözlerim ise kalenin ardında görünmeyen tepenin üzerinde. Zindan her şey. Denizin fısıltısı tıpkı çocukluğumuzdaki evimizde olduğu gibi. Biz o sesle uyur, o sesle uyanırdık. Bu gece öyle değil, gözlerimden yaşlar akıyor da akıyor. Ahh, baba, nasıl bıraktık seni yanız o karanlıklara?

Sabah oldu, Bodrum'dan ayrılmadan önce gene çıkıyoruz çocuklarla birlikte tepeye. Dün hiç görmemişim yolun olmadığını, sadece toz toprak bir patikanın olduğunu. Yokuşun en altında sağda bir-iki tahta masalı köy kahvesi; bizi gören birkaç kişi çekinerek yanımıza gelip başsağlığı diliyor. Ne masum ve içtendir bizim insanımız bazen.

Gene patikanın sağında tek katlı, küçücük bembeyaz badanalı bir taş ev; iki büklüm bir teyze, bastonuna dayanarak, "Merak etme gizim, ben gider bubene su dökerim. O benim gomşum gayri" diyor.

Sıkı sıkı sarılıp öpüyorum teyzeyi. Onun solunda da bir gecekonduda yaşayan **Osman Amca** ve develeri var. Hepsi bu!

Seçim ertesi olan güne rastladığı için TRT ekibi törene katılmadı. TRT'de birçok görevlinin içinde ukte kaldı bu. Gene de o yıllarda siyah beyaz olan televizyon görüntülerinde, açılış haberlerinden önce beklenen sürede, babamın Gönül Tepesi'nde yattığı yer gösterilirdi, sonraları kaldırıldı.

Babamın sağlığında ben aralıklarla düşünürdüm, "Babam Bodrum'a ömrünü adamış, canını vermiş, bu kadar çok sevmiş; acaba Bodrum da babamı böyle benimsedi, sevdi mi?" diye kendi kendime sorardım.

15 Ekim 1973 günü kadirşinas Bodrumlular babamı öyle sahiplendiler, kucak açtılar, kalplerini verdiler, karşıladılar ve uğurladılar ki sorumun cevabını aldım, içim rahatladı. Herhalde Bodrum, Bodrum olalı, bu kadar içten ve görkemli bir cenaze töreni kimseye yapılmamıştır diye düşünürüm bugün dahi.

Yıllar geçti aradan. Otuz dört sene olmuş babamı kaybedeli. Özlem aynı özlem, belki de daha çok. Tesellim babamın bugün hâlâ kimi gönüllerde ve anılarda aynı sıcaklıkta yaşıyor olması. Onu ben de bu kitapta biraz yaşatabildiysem ne mutlu bana.

Babamın hayatımdaki yeri ve önemi tartışılmaz ama beni ben yapan yalnızca bu değil tabiî ki. Annem **Hatice**, eşim **John**, çocuklarım, kardeşlerim, halalarım, tetelerim, amcam, dayım, okullarım, can arkadaşlarım ve birlikte çalıştığımız ve ürettiğimiz tüm güzel insanlar...

Ne kadar zenginmişim gerçekten! Bodrum, İstanbul ve İzmir-Boston ve Sacramento, bu güzel kentler de bana çok şey katmıştır mutlaka.

Benimkisi olağanüstü bir aileye doğmuş olma şansıyla başlayan ve unutulmayacak renkli insanlarla geçen dopdolu bir yaşam öyküsü. Bu satırlarla, birlikte çıktığımız yolculukta umarım sizlere, akın akın akan bu anılarla, hayatta yaşanan her anın ne kadar değerli ve yaşanılası olduğunu bir nebze hissettirebilmişimdir. Açıkçası ben bunları yazarken severek yazdım, çok keyif aldım. Kâh ağladım, kâh güldüm. Şu anda bile sözcüklerle vedalaşmaya hazır hissetmesem de kendimi; Merhaba, Allahaısmarladık, demeyi bilmek lazım.

AHMET PRİŞTİNA KENT MÜZESİ

İzmir'de, çok genç yaşta, ardından büyük bir acı bırakarak bizden ayrılan Belediye Başkanımız Sayın **Ahmet Priştina**'ya benim de engin güvenim ve saygım vardı.

Elimde yılların birikimi olan bir arşiv bulunuyordu. Bu arşivde aile ile ilgili gazete kupürleri, dergiler, fotoğraflar, resimler, yazılar, objeler birikmiş de birikmişti. Aman Allahım, kutulardan taşıyordu!

Bu arada, İzmir Çankaya'daki eski itfaiye binası restore edilerek, **Ahmet Priştina Kent Arşivi ve Müzesi**, APİKAM ismiyle hizmete başlamıştı. Arşivimin burada korunacağına ve emin ellerde olacağına kanaat getirdikten sonra gidip **Ahmet Priştina** ile konuşmaya karar vermiştim. Maalesef geç kaldım, yetişemedim.

Başkanımız çok erken gitti ama onun ismini taşıyan müzemiz başka bir değer ve ün ile devam etmekte. İzmir'de büyük bir eksiği kapatan bu müzeyi aklıma koymuştum bir kere. Ve sevgili başkanımız anısına bunu yapacaktım.

Aslında bu arşivin yeri Bodrum olmalıydı; bunu da göz ardı edemeyeceğim. Maalesef, Bodrum'da bu arşivin korunabileceği bir yer ve sistem oluşmamıştı; riske giremezdim. Gene de 2005 yılında, APİKAM müdürü **Dr. Fikret Yılmaz**'dan randevu aldıktan sonra hemen oğlum kadar yakınım olan Bodrum Belediyesi Halkla İlişkiler, Kültür İşlerinden sorumlu **Halil İbrahim**'e İzmir'e gelmesini ve randevuyu birlikte gerçekleştirmek istediğimi söyledim.

Kızım **Kuki, Halil İbrahim** ve ben müzeye gittik. Bize arşiv müzesi sorumlusu **Züleyha Yördüm** de katıldı; birçok konuya değindik. Benim şartlarımdan biri, her konuda Bodrum

Belediyesi'ne öncelik tanınması ve taleplerinin karşılanmasıydı. Babamın bende olan bütün arşivi bu müzede bulunacaktı ve isteyen bundan yararlanacaktı. 25 Şubat 2005'te protokolü imzaladık.

Bu protokole göre, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan **Ahmet Priştina Kent Arşivi ve Müzesi**'ne, **İsmet Noonan Kabaağaçlı** tarafından, **Cevat Şakir Kabaağaçlı**'ya ait yazılı, basılı, çizili, görsel belgelerin kopya ve orijinallerinin devri, bilimsel arşivcilik yöntemleri ile tasnifi, dijital ortama aktarılması, araştırmaya sunulması ve korunması ile ilgili hükümleri içeriyordu. Böylelikle APİKAM, benim devrettiğim arşiv malzemelerinin korunması yükümlülüğünü almış oldu. Benim de artık içim rahat.

Bundan sonra çalışkan, bilgili ve sorumluluk sahibi iki candan genç insan, **Züleyha Yördüm** ve arşiv araştırma görevlisi **Tülay Tankut** ile haftalar sürecek zorlu bir çalışmaya giriştik.

Züleyha ve **Tülay** her hafta, elimde olan belgeleri bölüm bölüm alıp müzeye götürüyorlar, kaydediyorlardı. Osmanlıca olan bazı belgeleri Türkçeye çevirip bana teslim ediyor, yeni bir tomar alıyorlardı.

Hiç yüksünmeden haftalarca bu şekilde özveri ile çalıştık; yorulduk tabii! 30 Haziran 2005'te bu zor görevi bitirebildik; rahatladık ve sevindik.

Bu arada üzücü bir olay gelişti, müze müdürü **Dr. Fikret Yılmaz** istifa etti; ardından da **Züleyha** ayrıldı ve İstanbul'a yerleşti. Çok yakınlaştığınız böyle dostlardan ayrılmak kolay olmuyor.

Teslim ettiğim bütün malzemelerin tasnifi ve tanımlanması, erişimlerinin sağlanması, mikrofilm ve dijital kayıtlarının alınması, korunması, araştırmacılara sunulması ve çoğaltılması hususunda tüm sorumluluk bugün APİKAM'dadır.

Sevgili **Tülay** ve **Züleyha** dışında, bu işleri yapan ama tanıma fırsatı bulamadığım genç arkadaşlara çok teşekkür borçluyum. Emin olun, siz ve desteğiniz olmasaydı ben bu işin altından kalkamazdım. APİKAM'ın yeni müdürü **Oktay Gökdemir**'in önderliğinde, bu tarz verimli çalışmaların devamını dilerim.

Umut ediyorum ki, APİKAM'la yaptığım bu işbirliği, babam konusunda güvenilir kaynak arayan araştırmacı ve sevenlerine ışık tutacaktır.

HALİKARNAS BALIKÇISI'NIN ANISINA BİTKİLİK

Ahmet Priştina sanatçıya değer veren kişiliği ile Belediye Başkanlığı sırasında, sanatçıları onurlandıran güzelliklere el attı.

Yaşamı süresince İzmir'e gelen birçok önemli insana –ki bunlara İran Şahı **Rıza Pehlevi** ve eşi **Süreyya** da dahildi– rehberlik yapabilecek tek kişi olan **Cevat Şakir**'in peşinde zamanında birçok belediye başkanı vardı ama ölümünden sonra hiçbiri ortaya çıkmadı. Sadece **Yüksel Çakmur**'un belediye başkanlığı sırasında, babamın 100. yaşı hatırlanmış, artık kendinden ve annemden tek bir iz kalmamış üçüncü kattaki daireleri yerine, Merhaba Apartmanı'nın dördüncü katı, bizim dairemiz, begonvillerle süslenmiş ve başkan ziyaretimize gelmişti.

Ben çok duygulanmıştım bu jeste. Akabinde otobüslere binilip, Narlıdere'de **Cevat Şakir Parkı**'nın açılışına gidilmişti. Hatta o gün Bodrum Gönüllüleri'nin gönderdiği bir "Bella sombra" fidanı dikmiştik; maalesef fidan kök bile salamadı.

Aradan yıllar geçti ve İzmir layık olduğu bir belediye başkanına kavuştu; **Ahmet Priştina**. O **Balıkçı**'yı hatırladı, Fuar'ın Montrö kapısının girişinde, sağ tarafta 1.500 metrekare alanı, **Cevat Şakir Bitkiliği**'ne dönüştürdü.

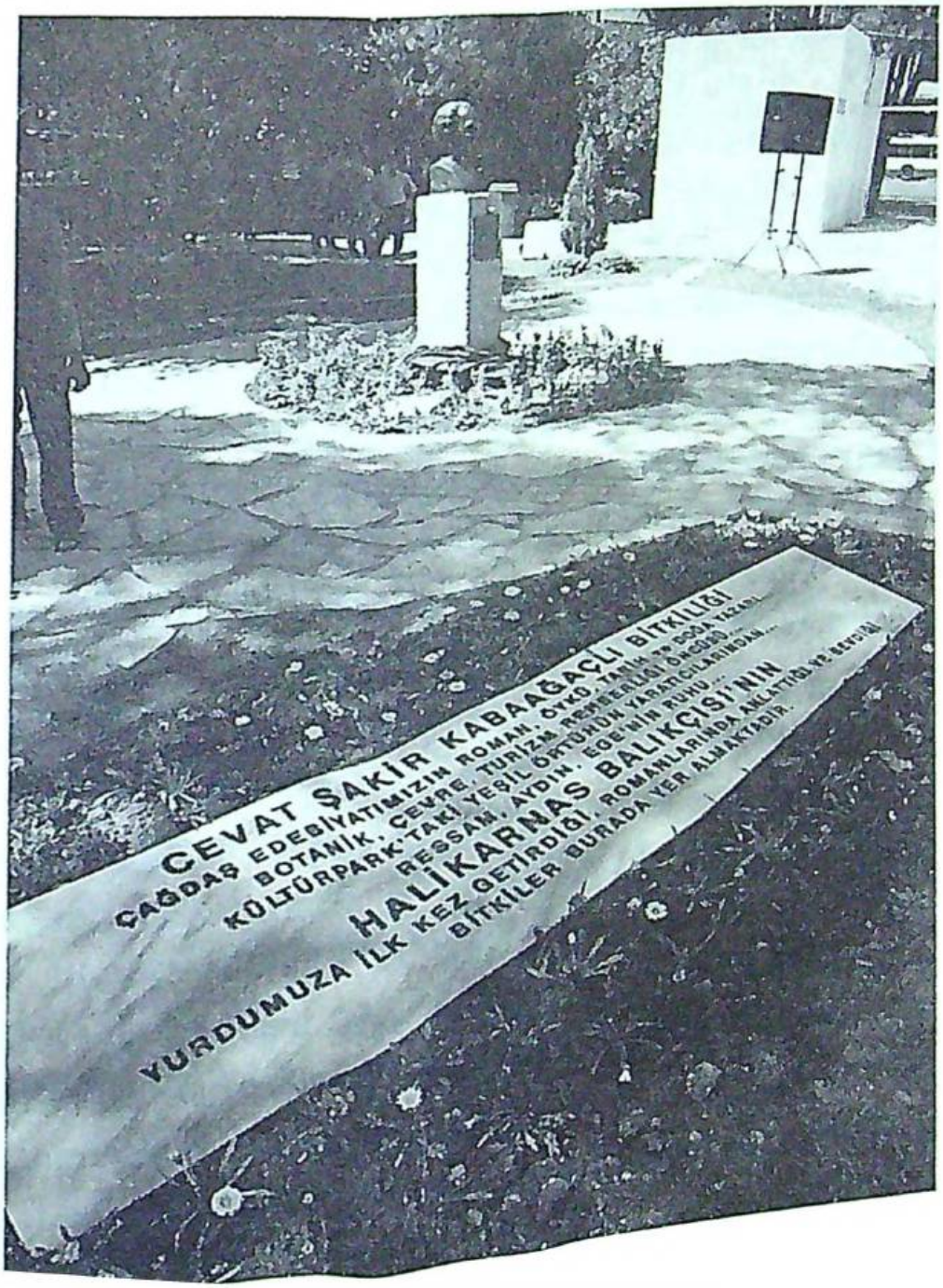
Mermer bir plaketin üzerinde şunlar yazılıdır:

*"**Cevat Şakir Kabaağaçlı Bitkiliği***

Çağdaş edebiyatımızın roman, öykü, tarih ve doğa yazarı...

Botanik, çevre, turizm rehberliği öncüsü...

*Kültürpark'taki yeşil örtünün yaratıcılarından ressam, aydın, Ege'nin ruhu **Halikarnas Balıkçısı**'nın yurdumuza ilk kez getirttiği, romanlarında bahsettiği bitkiler burada yer almaktadır."*

Bitkilik bizim için çok anlamlıydı. Doğa âşığı olan babam için bundan daha yakışır bir girişim olamazdı. 19 Ağustos 2001'de, bitkiliğin açılış gününde **Priştina** yaptığı konuşmada Kültürpark'ın yeşillenmesi ve kültür ağırlıklı bir hale getirilmesi kapsamında **Halikarnas Balıkçısı Bitkiliği**'ni düzenlediklerini söylemiş, "Bir değer ki, tasavvufla ve doğayla bütünleşmiş bir yaşama saygımız gereği bu bitkiliği yaptık" diye konuşmuştu.

Babama çok uygun olduğunu düşündüğüm bu bitkilik benim için çok özel. Ayrıca, bitkiliğin düzenlemesini baba dostu **Samim Kocagöz**'ün oğlu **Şükrü**'nün yapmış olması, büstün de diğer bir baba dostu **Vedat Mavitan**'ın oğlu **Bihrat** tarafından yapılmış olması bu projeyi daha da anlamlı hale getirmişti.

Tören öncesinde büstün üstü mavi bir örtü ile kapatılmıştı. O gün kardeşim Suat'ın kızı **Sibel**'in, beş yaşındaki yaramaz ve zeki oğlu **Ege**'nin sabırsızlıkla örtüyü çekivermesi ve büstü açması ise hepimizi güldürmüştü.

Ahmet Priştina'nın son unutulmaz jesti ise şimdi benim ve eşimin oturduğu Merhaba Apartmanı'na, gene 2001 yılında, **"Cevat Şakir burada yaşamıştır"** yazan plaketi koydurmasıdır. Plaket geçen yıl, 2007 de şimdiki Belediye Başkanımız **Aziz Kocaoğlu** ve ekibi tarafından yenilendi. Binbir teşekkür.

Benim gücüm olduğu müddetçe, **Cevat Şakir** adı bu apartmanda yaşayacaktır. Vasiyetimdir. Biline...

BELEDİYE BAŞKANIMIZ MAZLUM BEY VE EŞİ ASUMAN HANIM

Bodrum'un Belediye Başkanı, benim tanıdığım **Mazlum Ağan** tolerans sahibi, hoşgörülü, candan ve iyi niyetli bir insandır. Kalbi Bodrum'a hizmet için çarpar ama maalesef Bodrum artık eski Bodrum değil. Çok büyüyen, türlü türlü sorunları olan karmakarışık bir belde. Böylesine özel, dikkat çeken

ve farklı hesapların öne çıktığı bir yeri yönetmek, hiç de kolay olmasa gerek. Ben **Mazlum Bey**'in yıpranmasından korkarım.

Eşi **Asuman Hanım**'ı bir başka severim. Yıllar önce Bodrum daha bizlerin Bodrum'u iken, Torba'da sahildeki ılgınların gölgesi altında, o annesi ve minik bebeği, **John** ile ben ise torunlarımız **Canoş** ve **Cansuş** ile aynı yerden denize girer, sohbet ederdik. Tanışıklıklar böyle içtendi işte. Sonraki yıllarda, eşinin belediye başkanı olması onun alçakgönüllü kişiliğini etkilemedi. Ben kendisini tanıdıkça sevdim ve Bodrum'a yakıştırdım. Karı-koca her ikisinin de Bodrum için attıkları adımlarda sağlam ve kararlı olduklarını ve bunu sürdüreceklerini biliyor, inanıyor ve kendilerine güç ve sabır diliyorum.

OASİS - ALIŞVERİŞ KÜLTÜR VE EĞLENCE MERKEZİ

Babamı tanımamakla beraber onun mirasını doğal bir içtenlikle sürdüren güzel insanlar, BOTİM İşletmeleri Yönetim Kurulu Murahhas Üyesi **M. Mazhar Vardar** ve Halkla İlişkiler Sorumlusu sevgili **Bahar**, şimdi işten ayrılmış olsa da, bende var olan sevgili **Mahinur**.

Bu ekiple ilk tanışmam babamın mezarında, güya müze olacak evin OASİS Grubu tarafından onarılması esnasında olmuştu. Fakat daha önemli ve anlamlısı babamın anısını yaşatmak için OASİS sınırları içinde bir alana her yıl babamın ağaçlarının birini dikmeleri ile Bodrum'a yaptıkları katkıları tartışılamaz. Bunu çeşitli faaliyetler, sergiler takip etti. O günden beri hep ilgilendiler ve bana hep yanımda olduklarını hissettirdiler. Candandılar, heyecanlı ve inançlıydılar. Onlar bugün dahi benim Bodrum'umun önemli bireyleridir. Hatta bu kitabın nüvesinin oluştuğu 2005 yazında evimde **Mazhar Bey**'e projemden bahsedince, "Lütfen **İsmet Hanım**, mutlaka yazmaya devam edin" diyerek beni yüreklendirmiş, kamçılamıştı.

Bahar beni sık sık yoklar, beni Bodrum'da olanlardan haberdar eder. Babamla ilgili herhangi bir konuda fikrimi sorar, bana danışır. Bu ilgisi beni hep sevindirir. Sağ ol **Bahar**, seni tanıdığıma mutluyum.

BABAM İÇİN YAPILMAK İSTENEN MÜZE EVİ

13 Ağustos 2007, akşamüstü...

Torba Demir Koyu'nda, **Halime Hanım**'ın kardeşi **Turgut Nalbantoğlu**'nun evinde bir akşamüstü anılarla dolu birkaç saat yaşadık.

Turgut Bey, eşi **Hadiret Hanım**, kızları **Feryal** ve **İdil**, torunu **Elif**, **Kuki**, **Dodo** ve ben. Önce eski Bodrum anılarımızı paylaştık. Bir ara babamın 1925 yılında Bodrum'a sürgün geldiğinde kiraladığı evin sahibesi olan **Nebile Hanım**'dan bahsettik.

Cevat Şakir Kabaağaçlı bu evin avlusunda ve Arşipel'in kucağında, Bodrumlu **Halikarnas Balıkçısı**'na dönüşümünü ***Mavi Sürgün***'de olağanüstü bir şekilde anlatır. Bodrum Belediyesi'nin bu evi müze yapma girişimlerine rağmen, **Nebile Hanım** evi satmamakta direnir. (**Nebile Hanım Turgut Nalbantoğlu**'nun annesinin, dayısının kızı oluyormuş.) Sonra **Turgut** keyiflendi ve gür bir sesle duygulu bir şekilde şiir okumaya başladı. Ardından ben. Bir o, bir ben derken gerçek bir ozan atışması gibi sürdü gitti. Ve akşam geceye döndü.

BEN İSMET

Hayattan hiçbir zaman fazla bir şey istemedim, haris olmadım. "Aman onda var, bende neden yok" diye düşünmedim.

Kolay bir insan değilim, inatçıyım biraz. Bir şeye karar verirsem sonuç ne olursa olsun onu muhakkak yaparım. Fakat yapmadan önce her türlü detayı düşünür, not ederim; öyle gelirim karar aşamasına. Çekingen ve utangaç bir tarafım var. En yakın arkadaşımdan bile kolay kolay bir şey isteyemem. Bazen mecbur kalınca da çok utanır, zorlanırım.

Arkadaşlarıma çok sadığımdır. Açık sözlüyüm, hiç politikacı yanım yoktur; söyleyeceğim şeyi kıvırtmadan söylerim. Bu nedenle de başım çok belaya girmiştir. Kızarım kendime bazen ama ne yapayım ben **İsmet** buyum. Kim olursa olsun, bir insana haksızlık yapıldığı zaman hiç duramam, tepkimi gösteririm. "Keşke biraz vurdumduymaz olsaydım" dediğim zamanlar olmuştur. Belki fazla pimpirikliyim.

Renk delisiyim. Turuncu ve koyu sarı favori renklerim. Ardından koyu mavi, lila, kırmızı ve beyaz gelir. Evimde bordo renkli bir örtü, bir obje, çiçek mutlaka olmalı. Hâlâ çocuksu bir tarafım vardır. Rengârenk rüzgâr güllerini görünce dayanamam, mesela İstanbul'da görüp aldığım bir buçuk metrelik bir rüzgâr gülünü, Bodrum'a uçakla ne zor getirdiğimi anlatamam. Ama o terasımda döndükçe renkleriyle ruhumu serinletiyor.

Bir de hobilerim vardır. Daha küçücük yaşlarda anneannemin bahçesinde uçuşan kelebeklerin peşindeydim. **Suat** biraz büyüdükten sonra keklik beslerdi. Ben onları teker teker alır okşardım. Belki de bugün, benim kuş türleri ve figürlerini toplamamın öncüsü olmuştur.

Böyle bir merakım olduğunu öğrenen arkadaşlarım, yakınlarım hediye olarak kuş getirmeye başladı. Zamanla dünyanın her yerinden çeşit çeşit tahta, seramik, cam, kumaş, metal, deri kuşlarım oldu. Taa Alaska'dan bir penguenim bile vardır. Birçok biblomda, Alman Hummel figürlerinde bile kuş vardır. Hepsine ayrı ayrı bakar, okşarım. Bodrum ve İzmir'deki evlerimde mübalağasız belki 500 kuş figürü bulunur. Evimde uçuşur dururlar.

Kuş olur da yuvaları olmaz mı? Bodrum'a gider gelirken Bafa Gölü'nde durduğumuz zaman, küçük **Leyla** (şimdi genç kız) lokantadaki tahta sundurma köşelerinden düşen kırlangıç yuvalarını toplar bana verir. Bu yuvalardaki emek beni hep şaşırtır, düşündürür.

Ben kuş, **John** balık sevdalısı olunca, evde kuştan balıktan geçilmiyor.

John ve ben daha sağlıklı günlerimizde, balkonda yaptığımız kahvaltılara Gözde ve Özde adını verdiğimiz iki kumru eşlik ederdi.

Doğayla iç içe yaşamış, ellerinden her şey yetişen bir anne ve babanın çocuğu olan ben İzmir'de yaşadığım Merhaba Apartmanı'nın daracık ön ve arka balkonlarında, saksılarda her türlü mevsim çiçeklerini yetiştirmeyi severim.

Yeşil bitkiler; kaktüs, kalem ağacı, minyatür nar gibi bitkilerin yanında beyaz, kırmızı, turuncu, pembe devamlı çiçekli sardunyalar, ebruli sardunyalar, kırmızı, sarı, pembe karışımı minyatür güller, mis gibi kokan yasemin ve fuller, renk renk kedi tırnakları...

Yetiştirebileceğim her şey vardır balkonlarımda, bazen geçecek yer bulamasak da.

Eşim **John** ile elli beş yıldır evliyiz. Elli beş yıl evli olmak hiç kolay değil. Hayat her zaman günlük güneşlik olmuyor. Bazen göklerde uçtuk, bazen yerde süründük. Kavga ettik, üz-

dük birbirimizi ama notlarla birbirimize el uzattık. Daha çok **John** yazardı sevgi notlarını. Evlenmeden önceki ve sonraki zorluklar bizi güçlendirdi. Zaten her zaman güçlü olmaya çalışmışımdır.

John en duygusal zamanlarda bana şiirler yazardı, bir tanesini sizlerle paylaşıyorum.

ANNIVERSARY
Five years ago this shining day
We set sail for better and worse.
You've since produced two lovely kids
And I, much unsaleable verse.
Young and eager, we left our berths
To sail full-sail towards life.
Many the times we were becalmed
Or came through winds and strife.
With God's will, my love, my wife,
We'll sail many a sea.
I'll cry YA-HO to the tides on the waves
As long as you're standing by me.

YILDÖNÜMÜ
Beş yıl evvel, bu ışık dolu günde
Yelken açtık birlikte iyiye ve kötüye.
Doğurdun o günden bu yana sen iki güzel çocuk
Bense şiir dizeleri, satılmayan, bozuk.
Gençlik ve coşku dolu, geride bıraktık limanları
Pupa yelken gitmek için, görmek için hayatı
Gün oldu yelkenlerimiz indi suya
Gün oldu fırtınalar aştık, devam ettik rüyaya.
Tanrının izniyle canım aşkım karım
Çok denizler aşacağız ikimiz birlikte

"HAYDİ BRE!" diye bağıracağım dalgalara, rüzgâra
Benimle el ele yürüdüğün sürece.

Çeviren: **Dodo**

John ile birbirimizi hep düşündük. Kısa bir süreliğine ayrı kalsak bile özledik. Bugün dahi, mesela, "Saçımı kestirmeye gidiyorum" desem, "Sekiz saat kalma, çabuk dön" der.

Yakın uzak aileme çok düşkündüm, düşkünüm, bağlıyım. Hayatta ailem ve sevdiklerim için sağlık, huzur, mutluluk ve iyiliklerinden başka bir şey istemedim. Yılların sararttığı bir defter sayfasında babam benim için *"Aliye'yi azarlarım, İsmet ağlar"* diye not düşmüş. İşte bugünkü İsmet hâlâ o İsmet.

Çocukları hep severdim, severim. Bodrum'da komşumuzun çocuğu **Tendü**'yü de ben oyalardım 10 yaşımdayken. Kendi çocuklarıma fedakâr bir anneydim. Çocuklarım baş tacımdı. Hiç yüksek beklentilerim olmadı onlardan. Allah bilir, sadece **Kuki**'nin iyi bir balerin, **Cevat**'ın da büyükelçi olmasını isterdim; potansiyelleri çoktu çünkü.

Üç pırıl pırıl çocuğum, bir gelinim, dört de torunum oldu. Sağlıklı, sağlam, duygulu, hassas, düşünceli çocuklar...

Torunlarımın büyüdüğünü, okula gitmelerini birlikte yaşadık; daha ne isterim? Allah'a, bunları bana bağışladığı için hep dua ederim.

Şimdiki tabirle, kendimle barışık bir insanım. Ailem ve yakınlarımdaki sağlık sorunlarına, birçok olumsuzluğa rağmen bugün sevdiğim müziği açıp, bağıra bağıra şarkı söyleyebiliyor, "Sen çok şanslısın" diyebiliyorsam kendime; ne mutlu bana!

"İKİ GÜZEL İNSAN"

Bir insanı en iyi anlatan onu yakından tanıyan arkadaşıdır kanısındayım. İşte **Efser** ve beni, can dostlarımız **Şükran Yücel** ve **Bahar Vardarlı,** dernekten ayrıldığımız 1995 yılında basılan *Beacon*'ın Mayıs bülteninde yukarıdaki başlıkla onurlandırdılar, duygularını dile getirdiler. Onlardan yapacağım alıntılar çok değerli bizim için.

Bahar şöyle diyor:

"Ben bu iki güzel insanla 1970'lerin sonunda Yetişenler Derneği Yönetim Kurulu'na girdiğim zaman tanıştım. ***Efser Kayral*** *başkan,* ***İsmet Noonan*** *ikinci başkandı. Onlar bana göre başkan olarak yaratılmışlardı. Bazen bir evleri, aileleri, özel yaşantıları olmadığını düşünmüşümdür. Derneğin çalışmalarını, çıkarlarını, çabalarını her şeyin üstünde tutmuşlar, yaptıkları işe saygılı olduklarından bütün ekibin de saygılı olmasını yıllarca sağlamışlardır.*

Onlar benim için yaşı olmayan insanlardır. Öyle açık bir görüş pencereleri vardır ki, on sekiz veya seksen bir yaşındaki arkadaşları ile aynı başarılı diyalogu sürdürebilirler. Onların insanlara yaklaşımındaki sevgi, saygı ve içtenlik hemen dostluğun sıcaklığını doğuruverir."

Şükran ise şöyle devam ediyor:

*"****Efser Kayral*** *ve* ***İsmet Noonan*** *adları Amerikan Kız Koleji'nde Yetişenler Derneği ile özdeşleşmiş, okulun simgesi olmuş bu iki değerli insan, okul ruhunu yaşam boyu yaşatmanın canlı bir örneğidirler. Onlar her zaman gelişen ve zamanın önünde giden modern kişilikleri ve genç ruhlarıyla Amerikan Koleji camiasında ve İzmir'de öncü bir lokomotif görevi üstlendiler. Yaşamları boyunca* ***Atatürk****'ün öngördüğü 'Çağdaş Kadın'ın birer örneği olarak* ***Atatürk*** *ilke ve devrimlerini savundular.*

İsmet Hanım ünlü yazarımız 'Halikarnas Balıkçısı' Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın kızıdır. Babasının çevresindeki sanat ve kültür ortamında büyüdü. İnsan ve doğa sevgisiyle dopdolu yüreğinde babasının, o büyük insanın yüce gönlünü taşıyordu."

Derneğimiz bizi 1995 yılında uğurlarken, Kaya Prestij otelinde anlamlı bir öğle yemeği düzenlemişti. Bu yemekte Müdür **Dr. Stenberg** ve eşi, sevgili **Bercis Hanım**, çok değerli dostlar **Ayşe Mayda, Nusret Sezel, Nesrin Mavitan, Matilda Arditi, Fortune Asal, Gülen Gürsoy, Perinur Uskent, Aysel Karacasulu, Şeyda Kayhan, Ödel Kaptanoğlu, Füsun Çelebi, Esma Çırpanlı, Ayşe Köstepen, Çiğdem Köstepen, Candan Çilingiroğlu, Gülgün Eriş, Sevin Oran, Suna Gönülşen, Efser**'in kızı **Canan Birsel** ve Bodrum'dan gelip bana sürpriz yapan **Kuki, Dodo** ve torunum **Cansu** bize sevinç ve can kattılar.

Bahar'ın sözleriyle bitireceğim:

"Ben bu yazımı başkanlık görevini sonlandıran iki değerli başkanımızı övmek için yazmadım. Benim bu yazıyla belirtmek istediğim, günümüzde bireyciliğin, maddi çıkarcılığın hâkim olduğu dünyada, biz İzmir Amerikan Kolejlilerin böyle güzel örnekler verebileceğimiz umudunu taşımam ve sizlerle paylaşmak istememdir."

Yunus Emre ile bitiriyor **Bahar**:

"Çeşmelerden bardağın
Doldurmadan kor isen
Bin yıl dahi beklesen
Kendi dolası değil."

Merhaba Yunus Emre!
Merhaba Efser,
Merhaba Şükran,
Merhaba Bahar ve hep var olan dostlar!

ŞADAN GÖKOVALI

Şadan Gökovalı'yı ben ilk defa 50'li yıllarda İzmir Fuarı'nda bir konser sırasında tanımıştım. İlk eşi ve oğlu **Can** ile beraberdi. Büyük bir içtenlikle geldi, kendini tanıttı. Aradan uzun yıllar geçti, biz Hatay'da Merhaba Apartmanı'nda oturduğumuz sırada **Şadan** da ikinci eşi **Tülay** ile, Hatay'da Çeşme durağında bir apartman dairesi almış, orada oturuyordu.

Şadan Gökovalı'nın soyadı, babamla kırk yıllık yakınlığın adeta ilk adımı oldu. 17-18 Ekim 1998 yılında **Halikarnas Balıkçısı** için Bodrum'da yapılan toplantıda, **Şadan** babamla ilk karşılaşmalarını şöyle anlatır:

"Ege Ekspres gazetesinde çalışmaya başlıyorum, bir gün gazeteye gidiyorum, yolumun üzerinde Sabah Postası gazetesi var. Bir gümbürtü duyunca kulak kesildim, Sabah Postası'nın ikinci katının tahta merdivenlerinden bir adam iniyordu, basamaklara sağlam sağlam basarak.

*O güne kadar **Balıkçı**'nın hiçbir fotoğrafını görmemiştim. İnen adamı görür görmez, 'Bu Balıkçı olacak' diye düşünerek;*

'Merhaba! Ben Şadan, senin Cova'ndan' dedim.

*'Merhaba!' diyerek gürledi, sarsıldım; çünkü o zaman **Sabahattin Eyüboğlu**'nun, **'Balıkçı**'ya Merhaba diyen ayaklarının üstünde sıkı durmalı' sözünü duymamıştım; çünkü **Sabahattin Eyüboğlu** bu sözü daha söylememiş, yazmamıştı.*

Balıkçı Baba, 'Ha öyle mi' dedi ve 'gel' diye ekledi. Hemen köşecikteki çay ocağının önünde oturduk. Neler konuştuğumuzu hiç anımsamıyorum. Bildiğim, 'Geliş o geliş ya da gidiş o gidiş' diye yazmış ve konuşmuştu." (**Şadan Gökovalı, *Balıkçı'ya Merhaba, Halikarnas Balıkçısı Günleri***, sayfa 103)

Zamanla bu usta-çırak ilişkisi öyle boyutlara geldi ki babam **Şadan**'ı manevi oğlu gibi bağrına bastı. **Şadan**'ın babam için yaptıkları inkâr edilemez. Yıllarca Merhaba Apartmanı'na düzenli olarak uğrar, kimi zaman babamın dizi dibinde bağdaş kurar, her söyleneni can kulağıyla dinler, not alır; söylenenleri sünger gibi emerdi. Babamın yazdıklarını evinde daktiloya çeker, baskıya hazırlardı. Öyle bir coşkuyla çalıştılar ki, yıllar sonra bile **Şadan, Balıkçı**'yı anma törenlerinde babamın bazı öykülerini ezberden anlatabilecek kadar onunla bütünleşmişti. Babamı kaybettikten otuz yıl sonra bile **Şadan**, onun ismini yaşatma konusunda özveriyle emek vermeye devam ediyor.

Sevgili **Şadan, Balıkçı**'nın kızı olarak, anılarımı yazarken bir kez daha sana teşekkür etmek bana onur veriyor.

TURGAY GÖNENÇ

Babamı çok sık görmeye gelen dostlarından biriydi **Turgay**. Bazen eski eşi, resim öğretmeni **Fatoş**'la beraber gelirlerdi; annemin evde olduğu zamana denk geldiğinde bu ziyaretler, annem de ben de çok sevinirdik.

Babamın odasında saatlerce o günkü ortamdan, dostlardan, sanattan, resimden bahsederler, kahve içerlerdi. Babam **Turgay**'ın iyi bir şair olduğunu ve resim yaptığını biliyordu ve resimden çok iyi anladığını sık sık söylerdi.

Turgay da babamın hayranlarındandı. Hep şöyle der:

*"Çok şey öğrendim **Balıkçı**'dan; bana yaşamayı öğretti. **Balıkçı**'nın dili bir şiirdir."*

MUSA BARAN

Zamanın en kültürlü halkına sahip ilk tiyatrosu olan Bademler köyünden çıkan, edebiyatla ilgilenen **Musa Baran** hem rehber, hem şairdi. 15 Ekim 1973 günü babamı son yolculuğu-

na götürürken minibüste oğlum **Cevat**, teyzemin eşi **Hasan Amca** ve dost **Musa Baran** vardı.

Şöyle diyor **Musa Baran**:

*"İşte öyle bir insan görün ki sözü öz olsun, göründüğü gibi olsun, olduğu gibi görünsün. Tüm varlığı ile yaşamalı insan. İçi dışı bir olmalı. Hayat kırkından sonra başlar denir, **Balıkçı**, 'Evet ama tepetakla' diyor.*

Seni doğuran anaya Merhaba! Seni büyüten Anadolu'ya Merhaba!"

ŞADİ ÇALIK, URLALI HEYKELTIRAŞ

İzmir'e her gelişinde arkadaşı **Vedat Mavitan** ve babamı mutlaka ziyaret ederdi. Her ziyaretinde Urla'nın taptaze sebze ve meyvelerinden getirirdi. Bazen de annesinin yaptığı peksimetlerden. Babam Gökova'ya çıkarken yaptırırdı bu peksimetlerden. Uzun yolculukta bozulmazdı çünkü. Bize onu hatırlatırdı.

Bazen babamla ikisi coşarlar, bağıra çağıra Rumca konuşurlardı.

Babamın en güzel büstlerinden birini **Şadi Çalık** yapmıştır. Bu büst eski Bodrum belediye binasının girişinde solda, çiçekler arasında bulunurdu. Belediye binası yıkıldıktan sonra büst kayboldu. Sevgili **Hatice Yücel** ve ben peşine düşünce, büst bulundu. Şimdi **Cevat Şakir Caddesi**'nin önündedir.

Eline sağlık **Şadi Çalık**!

KARDEŞİM YAŞAR AKSOY

İzmir kent kültürüne hizmet etmiş yazar ve şair.

1983 yılında, Vakko'da açılan **Aliye Berger** Sergisi'nde, bir genç yanıma gelip içtenlikle, heyecanla, ***Halikarnas Kadırgası*** adlı bir kitap yazdığını ve kitabın baskıda olduğunu

müjdeledi. Ben de o anda onun heyecanını yaşadım. İşte böyle tanıştım **Yaşar** ile.

Kitap basıldığında bana imzalı olarak kendisi getirdi. Babamı hiç görmemiş ve tanımamış olmasına hayıflanıyordu. Ama kitapları babamı ne kadar iyi kavramış ve tanımış olduğunun kanıtıdır.

Yaşar'ın bendeki yeri çok farklıdır. Onun sayesinde yıllardır sürüncemede kalan mezar olayını halledebildik. Babam 73 yılında öldü, Bodrum'da Gönül Tepe'ye gömüldü. Yıllar içerisinde değişen kültür bakanları ve güya yarattıkları projeler, Bodrum'a bu iş için gönderilen kişilere rağmen mezar alanı başıboş bırakılmıştı. Biz çaresiz kalmıştık. İşte o zaman **Yaşar**'a rica ettim ve o devreye girdi.

Yıl 1989, babamın ölümünden tam on altı yıl sonra, o zamanki Bodrum Belediye Başkanı **Cevat Bilkiç** idi; onun ve belediye meclis üyelerinin onayları ile bu alan, **Halikarnas Balıkçısı'nın Mezarı** isimlendirilmesi ile imar planında belirtildi. Ve **Cevat Bilkiç** imar durumuna göre mezarın koruma altına alınması ve duvar yapılmasını onaylayan el yazısını, **İsmet Noonan**'ın 28 Şubat 1989 tarihli dilekçesini imzaladı ve tapuyu bana verdi. Bunun ardından bir hafta sonu iki yapı ustası ile birlikte, **Kuki**, yeğenim ve ben babamın vasiyeti üzerine mümkün olduğunca sade bir mezarın yapılmasını sağladık. Daha sonraları da Karayolları'nın getirdiği kocaman üçgen kaya başucuna kondu; ayağına da bir mermer sütun parçası.

Hep söylediği gibi, "Başıma taş, ayağıma taş" gerçek oldu.

Yattığı yer böylece düzene girmişti ama mezar alanı bir mezbelelik. Etrafta yapılan inşaatlara taş, malzeme taşıyan kamyonlar burayı geçit yaptı. **Deveci Osman** develerini orada otlatıyor; dikilen okaliptüs, bitki ne varsa develer yiyip bitiriyor. **John** ile iki kamyon taş alıp geçidi güya kapattık; olmuyor, olmuyor.

Bu sırada, o zamanın Belediye Başkanı **Emin Anter**'den, ağabeyim **Sina**, ben, **Kuki** randevu alıp gittik, derdimizi anlattık. Alanın korunması, araçların yol olarak kullanmaması gerektiğini anlattık. Endişelerimizi haklı bularak, anında Belediye Teknik İşler sorumlusunu odasına çağırdı ve bizim önümüzde, "Yarından itibaren **Cevat Şakir** mezar alanının etrafındaki duvarın yapılmasına başlanacak" emrini verdi.

Daha önce verilen sözler tutulmadığı için inanmakta zorlanan **John** ve ben, Gönül Tepe'ye gittik ertesi gün. Ooh! Duvar başlamıştı ve bitirildi. Bu rahat bir nefesti!

Yaşar yıllar içersinde bir kardeş gibi, biz üç kardeşin hep yanında oldu. Birçok acı ve güzellikleri paylaştık.

İyi ki varsın **Yaşar**!

Ben, **Yaşar Aksoy, Ayşe Mayda** ve **Efser Kayral**

PAŞAZADE RAGIP AKATÜRK

Bodrum'dan İzmir'e göç edişimizde tanıdığımız ilk komşularımızdandı **Akatürk Ailesi**. Daha önce detaylı bahsetmiştim, **Talia Hanım Teyze, Atatürk**'ün eşi **Latife Hanım**'ın kuzeni idi. **Melda, Senay, Suna, Talia Teyze**'nin kızları, **Ragıp** ise tek oğlu ve en büyük çocuğu idi. **Ragıp** üç kız kardeşinin yanı sıra **Aliye** ve beni de kardeş gibi sahiplenmiş, koruyucumuz olmuştu. Coşkulu, esprili, heyecanlı ağabeyimizdi **Ragıp**. Yıllar sonra babamın mezarını **Yaşar** ile birlikte ziyarete gittiklerinde, sabaha karşı Gönül Tepe'ye çıkmış, orada nutuklar atmış, bira içmişler; babamın mezarını bira ile sulamışlardı. Babama öyle bir hayranlığı vardı ki eğitimi sorulduğunda, "Ben üç üniversite bitirdim: **Ömer Rıza Doğrul** Üniversitesi, **Halikarnas Balıkçısı** Üniversitesi, kuzen **Naci Sadullah** Üniversitesi" derdi. Aydınlıklar içersinde uyu **Ragıp**.

Bana anlatılanlara göre, bir gün **Ragıp** ve babam İzmir'de bir meyhanede içmişler. Sarhoş sarhoş babamı motorunun arkasına bindirmiş. Güya Hatay'da evine bırakacak. Hatay yokuş yukarı. İki koca sesli adam motorun üzerinde bağıra bağıra şarkı söylerken, **Ragıp** bir de bakmış, arkada **Balıkçı** yok!

MEHMET H. DOĞAN, SICAK DOST

Çok severdi babamın dostluğunu, kişiliğini, yazarlığını, kültürünü. Babamla ilgili en düzgün yazıları yazan insandır bence. Babamın son zamanlarında en büyük yardımcısı olmuştu. 2007 yılında, beklenmedik bir zamanda **Mehmet Doğan**'ın kaybı bende derin izler bıraktı.

Şöyle diyor babam için:

"Kendine has bir dünya yaratmıştı. Yazılarındaki şiir kendisini bütün diğer yazarlardan ayıran kalın bir çizgidir. Bu dünyadan gelip geçmiş büyük kuşaklar seviyesindedir.

Duygu ile aklı birbirine bağdaştırmış az kişi vardır. Herhangi bir olay aklına uymazsa o zaman başkaldırır. Anadolu'nun insanına yapılan haksızlıkları ifade etmek için, insan bir ağaç olsa da yontula yontula sigara kâğıdı gibi incelir. Uygarlık bütün insanlığın malıdır."

Ruhun şâd olsun, **Mehmet Doğan**!

HATİCE ORMAN, GENÇ ARKADAŞIM

Hatice'yi yirmi yıl kadar önce, üniversiteye başladığında, on dokuz-yirmi yaşlarında tanıdım. Bir gün Bodrum'daki evimin kapısı çalındı, karşımda utangaç ama tatlı mı tatlı, sevimli bir genç kız duruyordu. Kolunda kendi bahçelerinden topladığı taptaze sebze ve meyvelerle dolu sepetiyle sanki babamın öykülerinden fırlamıştı.

Önce şaşırdım, bu genç insan bu koca sepeti nasıl taşıdı diye düşündüm. Oturduk, konuştuk. **Hatice** Erzurum'daki üniversitede Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenci idi. Hemen kanım kaynadı.

Hatice bir Bodrumlu olarak **Halikarnas Balıkçısı**'nı merak ediyor ve onunla ilgili öğrenebileceği her şeyi bilmek istiyordu. Defalarca bize geldi, saatlerce konuştuk. Öyle içten ve masumdu ki ben ona babamı coşkuyla anlattıkça anlatıyordum.

Üniversiteden mezun olurken profesörü tezini **Cevat Şakir**'le ilgili yapmasını önermişti. Başardı ve öğretmen oldu. Bugün Bodrum Anadolu Lisesi'nde öğretmenlik ve müdür yardımcılığı yapıyor. Babamı her zaman hakkıyla temsil edeceğinden eminim. Bodrumlu çocuklar **Hatice** gibi bir öğretmene sahip oldukları için çok şanslılar.

Çok sevdiğim eşi **Kemal Orman** ve oğulları **Mert** benim için özeldir, ailem gibi severim onları.

HALİL İBRAHİM

Ahh **Halil İbrahim**! Ahh!

Adını yazıyorum ama devam edemiyorum; kalem gitmiyor. Hâlâ şoktayım! İnanmak istemiyorum.

Duvarlarımdaki tablolara baktığımda sesini duyuyorum, "**İsmet Teyze**, hiç merak etmeyin, resimleri bir ay sergiledikten sonra aldığım gibi kendi elimle teslim edeceğim size" diyorsun.

Ben de güveniyorum bu çalışkan, ciddi, işini bilen Bodrumlu gence. Evet, çok güvenmiştim **Halil İbrahim**'e!

Onunla tanıştığım şu son dört yıl içinde daha da arttı güvenim, ona güvenmekle ne kadar haklı olduğumu anladım. İnandım, sevdim.

Bodrum Belediyesi'nin Kültür İşleri Sorumlusu, yüreği Bodrum için çarpan bu genç insanın zamansız ölümü herkesi çok sarstı. Herkes gibi beni de perişan etti. Çok arayacağız, çok özleyeceğiz seni **Halil İbrahim**...

HATİCE YÜCEL, BODRUMLU EMEKLI ÖĞRETMEN

Hatice Yücel ve eşi **Ali İhsan Bey**'in ayrı bir yerleri vardır benim için. Bugün emekli olsalar da yıllardır her türlü kültürel faaliyette öncü olmuşlardır. Amaçları hep Bodrum'a hizmettir. **Hatice Yücel** coşkusuyla, birikimiyle, içtenliğiyle her zaman babamın adını yaşatmak için çabalamış, aileye çok yakın olmuştur.

Aşağıda 13 Ekim 1990 yılında **Cevat Şakir** Mezar Defterine yazdığı bir anısını aynen aktarıyorum:

"Bodrum Lisesi'nde Türkçe öğretmeniydim. O'nun bir öyküsünü işlerken, O'nu daha yakından tanımak ve uygulama yapmak amacıyla kendisine bir mektup yazdık. Mektup, öğrencilerin diliyle ve gönülden yazılmış olmalı ki duygulanmış

ve hemen yanıt vermişti. Bizim için değeri biçilmez mektubunu sınıfta okuduğumuz gibi okulun girişine yaptığımız Halikarnas Köşesi'ne de asmıştık.

Bu mektupta sorduğumuz iki sorunun yanıtı beni etkilediği için sizlere de aktarmak istedim.

Sizi en çok etkileyen iki anınızı anlatır mısınız?

'En mutlu anım, diktiğim mimoza ağaçlarının sarı çiçeklerini Bodrum kızlarının başında görmek.

En kötü anım, İstanköy'den bir yasemin fidanı getirttim. Ne yazık ki gümrükten geçirmiyorlar. Ayaklarına kadar gittiğimde gözümün önünde saksıyla denize attılar; kendimi atmışlar gibi oldum.'

Doğumunun 100. ölümünün 17. yılında saygıyla anarız. O tüm Bodrumluların ölümsüz rehberidir."

FATMA MANSUR COŞAR

Sevgili **Fatma Mansur Coşar**'ı unutabilir miyim?

Yıllar önce Bodrum'da evimiz yoktu. **Fatma Coşar** açık yürekle bize evini açan ilk ve tek kişidir. Eşi **Münir Bey**'i kaybettikten sonra sattığı güzel evini de ilk defa bize satmayı teklif etmişti. Hep paranın gözü kör olsun derim, bir milyon liramız yoktu ki o güzel evi alalım.

70'li yıllarda **Zeki Müren**'in aldığı ve şimdi müze olan evdir bu.

Daha sonraları aynı yolun üzerinde aldığı daha küçük evi, kendi İstanbul'a gittiği bir ay içinde bize bırakırdı. Otelde değil de sevdiğimiz bu evde kalmayı dört gözle beklerdik. Sevgili **Coşar**'ın köpeği Miço da bize bir ay boyunca yoldaş olurdu.

Böyle dostluklar oldukça var olur bu dünya. Gerisi faso fiso!

SAYNUR GELENDOST, ÇEVRECİ
BODRUMLU GÖNÜLLÜLER DERNEĞİ BAŞKANI

Gene babamın anı defterinden:

"13 Ekim 1990

*Koca **Balıkçı** Merhaba...*

*Senin kültürünü yaşatmak ve geleceğe ulaştırmak için mutlaka ama mutlaka Bodrum'a **'Balıkçı Müzesi'** yapılabilmesi için savaşımı sürdüreceğime söz veriyorum. Kim engellerse engellesin, kültürsüzce kısır girişimlerini sürdürsün... Ben onları da alt etmek için savaşacağım.*

*100. senede merhaba. Sen müzende kültürünle yaşayacaksın. **Saynur Gelendost**"*

Maalesef **Saynur Hanım** bu arzusunu yerine getiremedi ama gerçekleştirdiği çevreci eylemlerle Bodrum'a büyük katkılarda bulundu.

BABAMIN BODRUMLU DOSTLARINDAN KISA KISA...

Önceleri **Aleko**'nun kahvesi ve şef kahvesi olarak bilinen kahve, Halikarnas Disko'ya yakın, Mavi'nin yanında, daha çok Bodrumluların buluştuğu kahvedir.

Paluko'nun oğlu **Ali Esin** de bu kahvenin müdavimlerinden, babamın can dostu **Paluko** babamla çıktığı birçok sefere **Ali**'yi de alırmış. **Ali** şöyle anlatıyor:

*"**Cevat Şakir**'in Yatağan isimli bir teknesi vardı. Birlikte balığa çıkardık. Rahmetli sekiz dil bilirdi. Babasının paşa olduğu söylenirdi. Eskiden böyle motorlu tekneler yoktu. Kolumuza kuvvet çekerdik, yelken kullanırdık. **Cevat Şakir** çok güçlü kuvvetli bir adamdı. Birlikte çok kürek çektik... **Balıkçı** çok ilginç bir adamdı. Örneğin hiç tarak kullanmaz, saçlarını o iri parmaklarıyla tarardı."*

Bu arada **Hasan Dikan** devreye giriyor. "Dikan Kahve"nin eski sahiplerinden **Ali Cengiz**'in yeğeni ve Bodrum'un en eski, ünlü süngercilerinden. O da **Cevat Şakir** ile olan unutulmaz deniz yolculuğunu anlatıyor:

*"**Safiye Ayla, Naci Sadullah** ve **Cevat Şakir**'i tekne ile Bodrum'dan İzmir'e götürdüm. O zamanın zor koşullarında yolculuk uzun sürdü, hava bozdu. Sığacık limanına vardığımızda ekmeğimiz bitti. İki gün patates ile balık yedik. Sonra hava düzelir gibi olunca yola çıktık.*

*Bu kez Çeşme yakınlarında hava koptu. Alaçatı limanına sığındık; sandallarla karaya çıktık. Unutamadığım bir gözlemim, **Cevat Şakir** sabahları uyandığı zaman yönünü denize, ufka doğru çevirir, ellerini megafon gibi ağzında birleştirip avazı çıktığı kadar o gür sesiyle, 'Holles' diye bağırırdı.* (Ole olmalı bu)

Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum. Tabii bir de yine kendine özgü gür sesiyle söylediği, 'Merhaba'sıyla bilinirdi. Ben o maceralı yolculuğu hiç unutmuyorum."

Babamın yaşayan tek tayfası **Recep Çelikoğlu** da kahvede. Değişik bölümlerde **Recep**'ten bahsettim. **Recep** de şöyle demiş:

*"**Cevat Şakir** çocukla çocuk, büyükle büyük olurdu. Birlikte balığa giderdik, sohbetine doyum olmazdı. Eskiden kimse Bodrum'u bilmezdi. Bizi düzlüğe o çıkardı. Bizi dünyaya tanıttı. Çok cesur bir adamdı. Denizden hiç çıkmazdı. Yelkenlisi Yatağan'la denizlere açılırdı. O parayı hiç yaşatmazdı. Hemen harcar dostlarıyla paylaşırdı."* (**Şakir Örs**, sayfa 62)

DELİ İBRAHİM KAPTAN

Komşularımız bölümünde **İbrahim Kaptan**'dan ve ailesinden bahsetmiştim. Babam onun için, "Anadan doğma hikâyecidir" derdi. Babamla çok balığa gitmişti. Bu gidişlerinden

birinde bir gece tesadüfen yan yana yatmışlar. Birden babam ayağında bir el hissetmiş. Kendi eliyle bir fiske vurmuş, "Ne yapıyorsun yahu?" diye sormuş.

Kaptan, "Bacağım kaşınıyor da" deyince babam, "Kaşıdığın seninki değil, benim bacağım" demiş.

Biraz sonra gene aynı şey tekrarlanmış. Babamdan gelen tepkiye, "Ne yapayım **Cevat Bey**, bacağımı bulamıyorum" diye cevap verince, babam basmış kahkahayı, "İki elini beline koy, aşağıya doğru indir ellerini, o zaman bulursun bacağını" diye sakinleştirmiş onu.

İbrahim Kaptan'ın şimdi yazacağım anısı beni çok güldürmüştü.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bulunamayan birçok gıda maddesinden biri un idi. Bir firma süngerciler için un getirtmiş fakat kaptanlara verilmemiş. Bir gece **Mustafa Cengiz, Mehmet Poyraz, İbrahim Kaptan** ve babam birlikte içerken bu olayı babama anlatmışlar. Babam da avucunu açıp, yüzlerine dayayarak, "Nah siz buna layıksınız, neden gidip hakkınızı aramıyorsunuz?" diye sorunca, ertesi gün üç arkadaş kaymakama çıkmışlar.

Kaymakam, "Ne istiyorsunuz?" deyince, bu üç masum, "Hakkımızı" demişler. Herhalde başka bir şey anlatamamışlar. Ertesi gün üçü de askere alınmış. Bunu Bodrum'un yerel gazetesi *Melengeç*'te okumuştum. Tam **İbrahim Kaptan** anekdotu diye katılırcasına gülmüştüm.

Ahh bre kaptanlar, neredesiniz siz? Yeriniz hiç dolmaz.

BABAM HAKKINDA ANLATILANLAR...

Bodrum'a sürgün olarak giden **Cevat Şakir** o şirin Akdeniz kasabasını daha da şirinleştirmek için Avrupa'dan, Amerika'dan tohum getirtip ağaçlandırmaya karar vermiş. Fa-

kat ağaçlar yemiş ağacı olmadığından gümrükten geçmelerine müsaade edilmiyor. Bunun üzerine **Cevat Şakir** birtakım Latince isimler uydurmuş ve bunları tohumları ısmarladığı yerlere göndererek etiketlerinin üzerine yazmalarını rica etmiş.

"İşin asıl tuhaf tarafı tohumları satanların da bunları yeni isim zannederek etiketlerin üzerine yazmalarıdır" diyor **Cevat Şakir**.

Bu sayede tohumlar ele geçmiş ve Bodrum'da ağaca dönüşmüş ama **Halikarnas Balıkçısı** şöyle dermiş: "Yahu bilirkişiler dünyada böyle ağaç var mı diye hiç düşünmediler. Buna aklım ermiyor."

1986 YAZI, BODRUM

Fatma Hanım (**Naylon** lakaplı) bana anlatmıştı.

Fatma Hanım'ın babası **Hacı İbrahim Barut**, kayınpederi **Avni Usta**, **Nalbandaki Ali** ve babam Güvercinlik'te balığa çıkmışlar. Demir koyundaki **Nalbantoğlu**'nun bahçesinde balıkları pişirmeye koyulmuşlar. Aralarında İstanköylü avukat **Refik Bey** de var. Balıklar *çukali*'de (toprak tencerede) ocakta pişiyor, birden ocak tütmeye başlamış. Her taraf duman içinde. Babam, "Benim boyum uzun, bir bakayım ocağın çekmesini engelleyen ne var" diyor. Uğraşırken ocaktaki bir taş düşüyor, çukalinin kapağını kaldırıp, başı kel olan **Avni Usta**'nın başına oturtuyor. Bu dörtlü grup yıllar sonra bile bunu hatırlayıp, "Nasıl da gideceği yeri bildi çukalinin kapağı" diye kıkır kıkır gülerlermiş.

1986 EYLÜL, BODRUM

Dodo'dan nefis bir anı. **Foto Sulhi** ona anlatmış.

1940'lı yıllar, Bodrum'da o zaman tek bir radyo var. O da Azmakbaşı'ndaki kahvelerin birinde. Ankara'dan yayın çok parazitli olduğundan sürekli Suriye radyosu dinleniyor. Dede

bütün gün çalan Arapça parçalardan bıkıp, **Sulhi Ağabey**'e sesleniyor, "Bre **Sulhi**, aç şu Ankara Radyosu'nu da, tavuklardan nasıl daha iyi yumurta alınacağını öğrenelim" diyor. (O sıralarda sürekli ziraat programı yapılırmış.)

Müntekim Ökmen'in bana anlattıkları:

1968 yılında *National Geographic* dergisinden bir grubu babam Gökova'da Mersincik'e götürecek. **Müntekim Ağabey**'i de davet ediyor. Masmavi deniz, dibi elli metre derinliğe kadar pırıl pırıl...

Babam sigara içiyor. Sigara bitince de iki parmağının arasında söndürüp, denize atmamak için cebine koyuyor. Beraberindeki Amerikalılar ise içtikleri meyve suyu şişelerini denize fırlatıp atıyor. Babam ve **Müntekim Ağabey** şaşkın onlara bakıyorlar.

İkisinin Tan matbaasında çalıştıkları yıllar. Bir gün babam **Müntekim Ağabey**'den iki buçuk lira istiyor. Meğerse çalışanlardan birinin hasta çocuğu için beş liraya ihtiyacı varmış. Babamın kendisinde ise iki buçuk var. Beş lirayı böyle tamamlayıp, çalışana verince; o akşam Bab-ı Âli'den Şişli'deki evimize yürüyerek gelmiş.

"İşte böyle bir insandı baban" demişti anlatırken.

Babam kendi tıraş olmayı sevmezdi. Bodrum'da kaldığı Artemis pansiyondadırlar iki arkadaş. **Berber Ali** oraya gelip babamı tıraş ediyor. O zamanki tıraş ücreti 50 krş. Babam beş lira veriyor.

"İşte bu senin baban" diyor **Müntekim Ağabey**.

Can Yücel'in eşi **Güler Yücel**'den bir anı: 1965 yılı, Hürriyet teknesi ile Mavi Yolculuğa çıkacaklar arasında **Can, Güler Yücel, Sabahattin Eyüboğlu, Melih Cevdet Anday** ve babam var.

Babam bir ara, "Biz vazgeçelim bu mavi turdan. Bu tekne batarsa Türkiye'nin bütün entelektüelleri yok olacak" diyor.

11 EYLÜL 1986, BODRUM

Bodrumlu **Halime Nalbantoğlu** anlatmıştı:

Nalbantoğlu Ailesi'nden Bodrum'daki çocukluk yaşamımız bölümünde bahsetmiştim uzun uzun. Ben **Halime Hanım**'ı çok sonraki yıllarda tanıdım. Halikarnas Disko'nun otel olduğu yıllarda her yaz gelir, Artemis Pansiyon'un önünde oturur, saatlerce sohbet ederdik. Aşağıda anlatacağım anı da o günlerden.

Halime Hanım'ın evleneceği **Abdülkadir Bey**'i babam tutmamıştır, evlenme töreninde babasına, "**Ali** yahu sen akıllı adamsın, nasıl yaptın bu işi? **Halime** kültürlü bir insan" diye çıkışır.

Babam onun koluna girip büfeye doğru götürürken, "Gel kızım **Halime**, hayat mücadelesi bundan sonra başlıyor" diyecektir.

Yıllar sonra gene Bodrum'da **Halime Hanım** ve eşini gördüğü zaman, eşi paşa olmuştur.

"Bakıyorum siz paşa olmuşsunuz, ben de **Halikarnas Balıkçısı** oldum" der.

Halikarnas Otel'in sahipleri **Turgut** ve **Halime Nalbantoğlu** otelin adını sadece Halikarnas'ın Bodrum'un eski adı olduğu için değil, **Halikarnas Balıkçısı** olan babama saygılarından dolayı koyduklarını anlatmışlardır defalarca. Ben **Halime Hanım**'ı tanıdıkça sevdim, özlerim de...

Turgut Nalbantoğlu'ndan bir anlatı:

Halime Hanım'ın kızı **Dicle** İzmir'de evlendikten sonra **Halime Hanım** da bir ara İzmir'de yaşamaya başladı. Babamla bir karşılaşmaları da benim Amerika'ya gitmek üzere olduğum bir döneme rastlamış. Babam çok üzgün, kendisine, "**İsmet** Amerika'ya gidiyor. Nasıl dayanacağım bilmiyorum. En iyisi âşık olmak galiba" demiş ve orada bulunan **Dicle**'nin kayınvalidesine dönerek, "Size âşık olsam ne dersiniz?" deyivermiş; latife olarak pek tabii.

Gene **Balıkçı**'dan anılar...

Cevat Şakir bir akşam, kafası epeyce yüklü, meyhaneden çıkmış, eve yürüyormuş. İstanbul'dan kumpanyasıyla birlikte oyunlar oynamaya İzmir'e gelmiş olan **Avni Dilligil**'e rastlamış. **Dilligil** onu tiyatroya oyununu seyretmeye davet etmiş.

Balıkçı eve geç kaldığını, içkili ve yorgun olduğunu söylediyse de **Avni Dilligil** ısrar etmiş. Kalkmışlar birlikte tiyatroya gitmişler, **Balıkçı** en önde oturuyor. Birazdan, sıcağın ve içkinin etkisiyle sızmış tabii. Bir gürültüyle kendine geldiğinde herkesin kendisine bakıp güldüğünü görmüş.

Meğer o uyku esnasında, büyük bir olasılıkla oynanan bir **Shakespeare** oyununda, bir sahnede "Hoş geldiniz" mi, "Merhaba" mı diye bir söz geçince, **Balıkçı** durur mu? Uykusunda bile basmış "Merhaba"yı; ona gülüyormuş herkes.

BODRUM BÜLTEN'DE BASILAN YAZI (AĞUSTOS 2008)

Bu yıl yaşadığımız en sıcak Ağustos günlerindeyiz ve 25 yıldır her yaz gittiğimiz Bodrum'daki evimizde değiliz. Eşim **John**'un rahatsızlığı nedeniyle Bodrum'dan mahrumuz.

İstanbul'dan bizi sık sık görmeye gelen **Dodo**'muz ve **Kuki**'miz, benim bir hava değişikliğine ihtiyacım olduğunu düşündüler. **Kuki**'nin arabası ile **Dodo** ve ben birkaç günlük tatil için Bodrum yollarına düşeceğiz. Aklımız İzmir'de **John**'da kalsa da birkaç günlük bu tatili değerlendireceğiz.

Dodo ve ben 12 Ağustos Çarşamba günü 12.30 civarında yola çıktık. Yavaş yavaş kâh müzik dinleyerek, kâh dertleşerek gidiyoruz. Milas sınırları içinde, Bodrum sapağına 250 metre kala yavru bir köpek fırladı önümüze. **Dodo** köpeğe çarpmamak için yavaşladığı anda, bir insan ayısı "Gümm!" diye bir sesle bize arkadan öyle bir çarptı ki, cam şangırtıları ile birlikte kaçan bir araba görebildik...

Her ikimizin de kemerleri takılıydı fakat çarpmanın şiddetiyle benim sol tarafıma bir bıçak saplandı, sanki aynı bıçak sağ böbreğimin de üzerinde. **Dodo** bembeyaz, sağdaki evden insanlar koştu, beni avlularına aldılar, su verdiler, suyu önce başıma boşalttım, sonra içtim.

Dodo polis, karakol, sigorta koşup duruyor. Yirmi beş yıldır araba kullanır, ilk kazası. Yol üzerinde kaçan arabadan kalan bir fren izi var, çarpmadan oluşan. Kazayı yapan yüzde yüz suçlu. Polisler, "Ya sarhoştu, ya ehliyetsiz" diyor.

Bizim araba ise emanet, büyük kızım **Kuki**'nin her ay taksitlerini ödediği yeni arabası. Kızım en iyi niyetiyle pırıl pırıl verdi arabayı, biz harap götüreceğiz. Evet, cana değil mala gelsin de, bir de sorumluluk var.

Yolun kalan bir saatlik bölümü için tekrar bindik arabaya. Yol boyu şoktayız. Konuşuyoruz, susuyoruz, bağırıyoruz birbirimize; küsüyoruz, barışıyoruz.

Bodrum'dayız. Bagaj açılmıyor. **Dodo** hemen tamirciye gidip gösteriyor; açılmayacak. Tamir işinin de 15-20 gün süreceğini öğreniyor.

Bütün geceyi sancılar içinde geçiriyorum ve sabah hemen Bodrum Özel'e gidiyoruz. Solda altıncı, sağda dördüncü kaburgada çatlak var. Ağrı kesicileri alıp eve dönüyoruz.

Moralimiz sıfır! **Dodo**'nun boynu incindi. Şoku atlatmamız hiç kolay olmadı. Biraz kendimize geldikten sonra, **Dodo** beni zorla yemeğe çıkardı. Berk Restaurant'a gidiyoruz, yılların Mavi Bar'ının yanında. Bodrum'a uyan, bozulmamış, şımarmamış, sade bir yer. **Haydar Bey**'in sayesinde nefis bir balık ziyafeti çekiyoruz kendimize.

Yemeğin ardından yavaş yavaş Azmakbaşı'na doğru yürümeye başladık. Aman Yarabbim, bu da ne böyle! Neredeyiz biz? Renk renk değişimler, cazgır müzik! Las Vegas'ta mıyız yoksa genelevler sokağı mı burası? Adilik diz boyu!

Nerede Bodrum zenginlerinin Kumbahçe'deki yalı evleri? Eski Bodrum başkanlarından **Görgün**'ün evi nerede? Nasıl kıydılar Bodrum'a, kendi evlerine? Para böylesine mi kör etti gözlerini?

Kıyı boyunca masalar sıralanmış, güya yemek yeniyor. Bu hengâmede uzun bir masa boş; üzerinde iğrenç hareketlerle bir dansöz kâh masaya yatıyor boylu boyunca, kâh kıvırtıyor, dans ettiğini sanıyor.

Bir bar, ışıkları yanıp sönüyor. Kocaman bir ekranda ünlü bir türkücü kendine has espriler yapıyor; nedense ben bu insanın ne kimliğini ne de sesini sevdim. Midem bulanıyor, kusmadan ayrılmalıyım bu yerden.

Zavallı Bodrum, ne yaptılar sana? Mırıldanarak Azmakbaşı'na doğru yürüyoruz. Anılar bizi durduruyor. Karya Oteli'ne uğramadan geçilmez. **Gültekin** içeride, yanımıza geliyor. O da çökmüş... **İffet**'in yokluğuna ben hiç alışamadım. Meğerse o gün, 15 Ağustos, **İffet**'in beşinci ölüm yıldönümü imiş. **Dodo** beni kuytu bir masada oturan **Müzeyyen Senar**'ın kızı **Feraye** ile tanıştırıyor. O gün annesinin 90. yılı kapsamında bir sergi açılmış. İyilikler dileyerek ayrılıyoruz.

1976 yılında, iki metre enindeki çıkmaz sokağın en sonunda, çok güzel üç sene geçirdiğimiz kiralık evimize doğru yürüyoruz. Karşımızda çocuklara her sabah tavuklarından taze yumurtalar getiren **Fatma Teyze**. Sol komşu **Dilber Abla** yok artık. Köşe komşum **Mina Urgan** da yok ama hepsi bizimle beraberler sanki.

Mina Urgan'ın şimdi **Cemil İpekçi**'nin evi olan kapısını çalıyorum. Genç bir müzisyen olan **Emin** ve **Dodo**'nun öğrencisi **Dila** kapıyı açıyor. Bu küçücük bahçede **Mina** ile az kahve sohbetleri etmedik. Torunu **Yunus**'u nasıl severdi. Kızı **Zeynep** de burada olurdu.

İzmir'den Bodrum'a geldiğim zaman, o yıllarda bulunmayan veya karaborsa olan Salem sigarası getirirdim. En sevdiği oyuncağı alan çocuk gibi sevinirdi. Bir sigaranın birazını içer, sonra bir daha içmek üzere gerisini keserdi. Bazen bir sigarayı üçe bölerdi. Ben şaşkınlıkla bakar, içerken parmaklarını yakmasından korkardım.

Kırk metrekarelik evi öyle şirindi ki... ***Bir Dinozorun Anıları*** kitabını yazdıktan sonra ancak evini tamir ettirebilmişti. Bunu defalarca gazetecilere söylemişti.

Artemis Pansiyon'a doğru yürüyüşümüze devam ettik. Aman Allahım, buraları ne olmuş? Salonun denize bakan duvarları yıkılmış, kocaman bir giriş daha oluşmuş. Geçen yıl **Aloş** salon için benden babamın birkaç fotoğrafını istemişti,

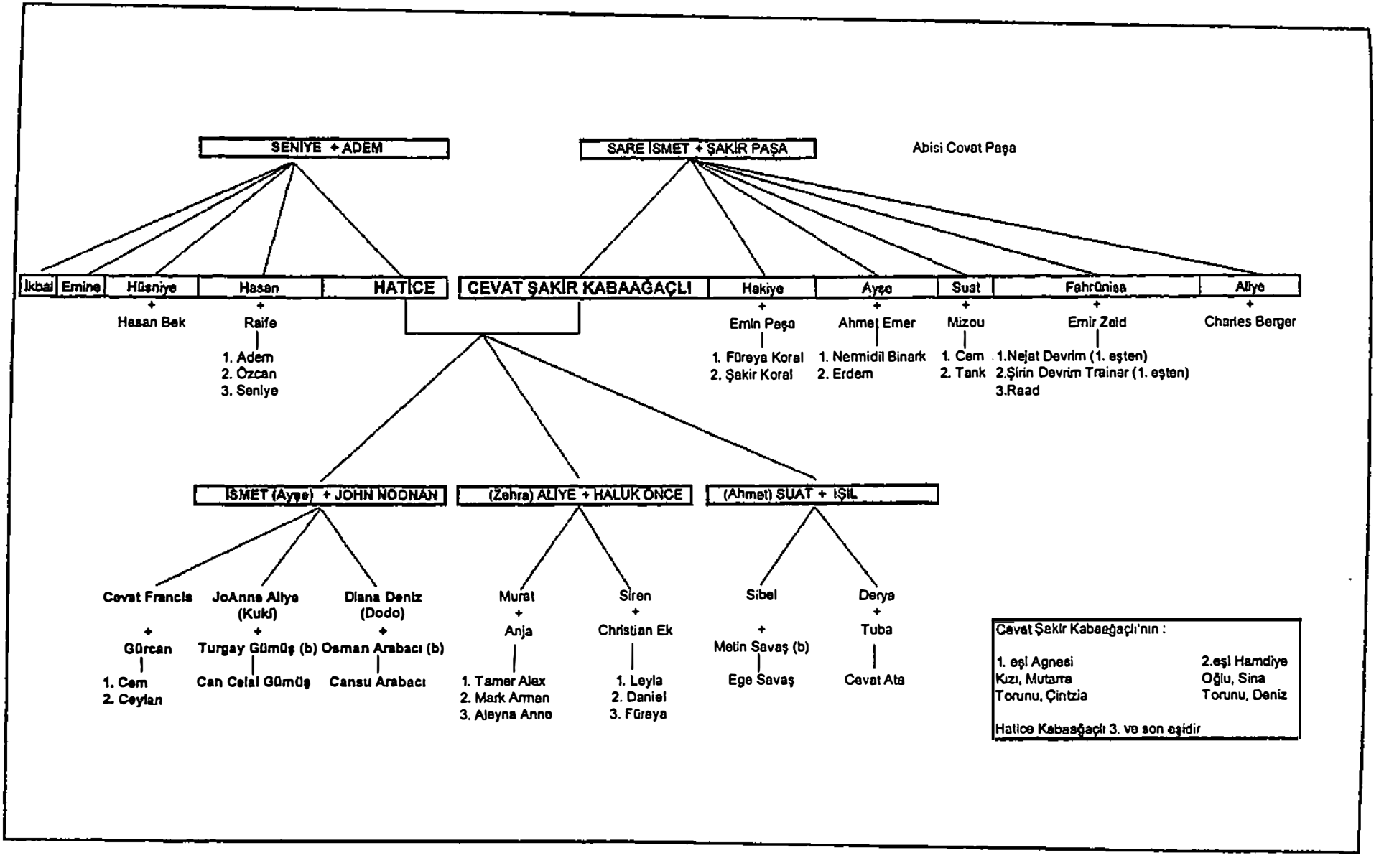
yaptırdım; duvarlara asmıştı. Girip bakmadım resimlere. Daha fazla düş kırıklığına dayanamam artık. Penguen'in deniz kıyısı bana çocukluğumu hatırlatır, favori yerlerimden biridir. Orada oturduk. **Dodo** ve ben kocaman birer külah dondurma yedik. Kaleyi seyrettik ve evimize döndük.

Terastan kocaman bir dolunay, pırıl pırıl görünüyordu. Ay öyle bir varlık ki pis insan eli değemez, berbat edemez onu. Bir ışık huzmesi Akçebük'ten Karaada'ya kadar uzanıyor. Bütün koyu nura boğuyor. İşte bu benim Bodrumum! Işığın hiç solmasın!

Ahh sevgili Bodrum ahh! Yaşamıma can katan güzel insanlar ve canıma da okuyan, zor ama sevdiğim insanlar, bir ışık seli içinde akıp bana geldiniz yine akın akın anılarla. İyisiyle kötüsüyle, acısıyla tatlısıyla, **Ömer Kerimol**'un dediği ve müzisyen **Timur Selçuk**'un müzikleştirdiği gibi:

"Geçen de kalan da, derbeder ömür..."

MERHABA!

SENİYE + ADEM
SARE İSMET + ŞAKİR PAŞA
Abisi Covat Paşa
İkbal
Emine
Hüsniye
Hasan
HATICE
CEVAT ŞAKİR KABAAĞAÇLI
Hakiye
Ayşe
Sust
Fahrünisa
Aliye
Hasan Bek
Raife
1. Adem
2. Özcan
3. Seniye
Emin Paşa
1. Füreya Koral
2. Şakir Koral
Ahmet Emer
1. Nermidil Binark
2. Erdem
Mizou
1. Cem
2. Tank
Emir Zaid
1.Nejat Devrim (1. eşten)
2.Şirin Devrim Trainer (1. eşten)
3.Raad
Charles Berger
İSMET (Ayşe) + JOHN NOONAN
(Zehra) ALİYE + HALUK ÖNCE
(Ahmet) SUAT + İŞİL
Covat Francis
JoAnne Aliye (Kuki)
Diana Deniz (Dodo)
Murat
Siren
Sibel
Derya
Gürcan
Turgay Gümüş (b)
Osman Arabacı (b)
Anja
Christian Ek
Metin Savaş (b)
Tuba
1. Cem
2. Ceylan
Can Celal Gümüş
Cansu Arabacı
1. Tamer Alex
2. Mark Arman
3. Aleyna Anne
1. Leyla
2. Daniel
3. Füreya
Ege Savaş
Cevat Ata
Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın :
1. eşi Agnesi
Kızı, Mutanra
Torunu, Çintzia
2.eşi Hamdiye
Oğlu, Sina
Torunu, Deniz
Hatice Kabaağaçlı 3. ve son eşidir